BIBLIOTECA PENTRU TOȚI

VICTOR HUGO

MARION DELORME

HERNANI

EDITURA DE STAT PENTRU LITERATURĂ ȘI ARTĂ

VICTOR HUGO

BIBLIOTECA PENTRU TOȚI

VICTOR HUGO

MARION DELORME

Dramă în 5 acte

În romînește de TUDOR MĂINESCU

HERNANI

Dramă în 5 acte

În romînește de V. STOICOVICI

EDITURA DE STAT PENTRU LITERATURĂ ȘI ARTĂ

PREMIERA DRAMEI ROMANTICE

Surpriza şi indignarea burghezilor care, acum 127 de ani — mai exact, sîmbătă 25 februarie 1830 — treceau pe lîngă clădirea Teatrului Francez din Paris, erau de neînchipuit; nici frigul muşcător al iernii, una dintre cele mai aspre ale secolului trecut, nici foamea, căci era în jurul orei prînzului, şi nici treburile grabnice nu-i hotărau să-şi vadă de drum. Şi pe bună dreptate, întrucît spectacolul ce li se înfăţişa atunci a rămas pînă azi singurul de acest fel cunoscut în istorie: vorbind tare şi privind provocător împrejur cete de fiinţe ciudate, cu înfăţişare sălbatică şi faţă palidă-verzuie, bărboase, cu plete merovingiene, făpturi înveşmîntate în chip neobişnuit, „purtînd toate secolele şi toate ţările pe umeri şi pe cap"[1], evitînd în tot cazul moda vremii, se îndreptau grăbite spre Teatrul Francez oprindu-se la intrarea din strada Beaujolais. Rîndurile lor creşteau necontenit o dată cu nedumerirea şi groaza trecătorilor. Cele trei pînă la patru sute de tineri însă — căci tineri erau cu toţii — păreau că nici nu bagă de seamă tulburarea produsă în jurul lor, fiind atenţi mai ales la cuvintele unora

---

[1] *Victor Hugo raconté par un témoin de sa vie*, Hetzel-Quantin, Paris, vol. II, p. 280.

dintre ei — un fel de șefi — care încercau să-i grupeze. Printre aceștia din urmă, unul se remarca prin îmbrăcămintea lui țipătoare, excentrică atît prin croială cît mai cu seamă prin colorit: jiletcă roșie de satin; pantaloni verzi, cu bentiță de catifea neagră la cusături; haina tot neagră, cu revere enorme de catifea și pe deasupra un pardesiu cenușiu dublat cu mătase verde; o panglică de moar îi ținea loc de cravată și de guler la cămașă. Purtătorul acestui costum era un tînăr pictor cu numele de Théophile Gautier — scriitorul de mai tîrziu. De altfel și alte persoane cu oarecare celebritate încă de pe-atunci sau care au ajuns cunoscute mai tîrziu se aflau în acea neobișnuită adunare, încurcînd circulația și nesinchisindu-se de părerea lumii din jur: Gérard de Nerval, Alfred de Vigny, Alexandre Soumet, Bouchardy, Eugène Delacroix, Eugène Déveria, Hector Berlioz și mulți alții. „Ceata" era alcătuită din pictori, gravori, poeți, compozitori, critici literari, arhitecți, jurnaliști etc., adepți ai școlii noi, romantice, ale cărei destine aveau să se hotărască în seara aceea la premiera dramei *„Hernani"* a lui Victor Hugo. Evenimentul fiind de o însemnătate covîrșitoare pentru romantism, adepții lui se adunase ca să asigure succesul piesei de care era legat viitorul noului curent literar.

*

O privire atentă asupra acestui început de veac va arăta cum simpla reprezentație a unei piese de teatru a ajuns să capete o semnificație atît de mare și va justifica totodată și locul pe care piesa îl ocupă în opera lui Victor Hugo.

Franța primilor ani ai secolului al XIX-lea a trăit în febra marilor acțiuni îndrăznețe și eroice în care o antrenase Napoleon Bonaparte, îndreptînd către un țel dorit de dînsul entuziasmul patriotic al generației de la 1789. A urmat însă dezastrul de la Waterloo și o dată cu el căderea imperiului. Pe tronul Franței se înscăunează iar Burbonii, Ludovic al XVIII-lea cu întreg

cortegiul de nobili, emigraţi in timpul revoluţiei, se întoarce. Aristocraţia, aşa cum s-a spus de-atîtea ori, „nu a învăţat nimic şi nu uitase nimic" din întîmplările, tragice pentru ea, ale unui trecut nu tocmai depărtat. Libertăţile smulse de popor prin luptă au fost sugrumate. În 1824 tronul revine lui Carol al X-lea a cărui politică e şi mai accentuat reacţionară, scindînd naţiunea în partide ce se duşmănesc de moarte. În aceste împrejurări istorice şi sociale, generaţia postrevoluţionară, fiii celor care luaseră cu asalt Bastilia şi făuriseră imperiul, păstra în suflet adînca nostalgie a atitudinilor spectaculoase şi amintirea elanului revoluţionar, a anilor în care respira cu nesaţ mirosul prafului de puşcă ce nu se risipise încă. Crescut în mijlocul unor evenimente neobişnuite, purtînd în sine amintiri ameţitoare, ce-i zguduiseră imaginaţia şi sensibilitatea, tineretul îşi făurea vise de glorie şi de libertate, ce contrastau izbitor cu platitudinea vieţii la care era condamnat. De aici, atitudinea protestatară, nemulţumirea şi revolta lui faţă de viaţa politică şi literară a timpului. Dorinţele înnoitoare încolţesc repede, şi în acest climat politic și social capătă forma unei largi mişcări liberale, ce milita pentru redobîndirea tuturor libertăţilor uzurpate de nobilime.

Ca şi în politică, în literatură, ultimii reprezentanţi ai vechii Franţe, moartă în 1789, nu învăţaseră nimic. Ei încearcă să învie tragedia clasică şi să supună literatura convenţiilor unei politici de mult depăşite de viaţă. Lipsiţi de geniul lui Racine şi al lui Corneille, „bătrînii" creează opere plate şi monotone, departe de a satisface un tineret crescut în bubuitul tobelor imperiului şi în pasionata dăruire sufletească a revoluţiei. Generaţia aceasta de după 1815 năzuieşte, cu o tărie mereu crescîndă, la o literatură care să-i fie proprie, expresia directă a stării sociale de atunci. Încet-încet, pe măsura clarificării dorinţelor şi a ambiţiilor celor ce vor să primenească literatura, romantismul se închegă ca o nouă estetică şi, judecînd după mulţimea manifestelor şi violenţa luptei, se pare că a vrut să învingă în primul rînd în teatru. Contactul creatorului operei

dramatice cu consumatorul ei — în speţă, poporul — se stabileşte mai lesne prin intermediul teatrului, literatura dramatică dovedindu-se un gen deosebit de artă: luminile rampei dau alt sens personajului, cuvîntul rostit capătă o semnificaţie mai adîncă decît cel tipărit; scopul unei lucrări dramatice este şi caracteristica ei esenţială: aceea de literatură în acţiune. Fericita îmbinare a cuvîntului scris cu cel rostit, a artei cuvîntului cu arta gestului, explică şi simpatia manifestă a publicului spectator pentru teatru şi încercarea romanticilor de a izbuti pe scenă. Din această cauză romanticii fac un îndoit efort: pe de o parte formulează teoria dramei noi, pe de alta multiplică operele dramatice. Mişcarea împotriva îngrădirilor clasicismului începuse încă din 1800 o dată cu apariţia cărţii „*Despre literatură*" a doamnei de Staël. Cele mai de seamă încercări în acest sens aparţin lui Stendhal, Mérimée, Hugo, Vigny şi Dumas. Să zăbovim puţin la cea mai răsunătoare dintre toate, prefaţa la drama „*Cromwell*", publicată de Hugo în 1827 — prefaţă ce are meritul de a fi văzut limpede în mulţimea teoriilor, definiţiilor şi modelelor puse pe atunci în circulaţie de o bună bucată de vreme. Prefaţa ajunge neîntîrziat semnul de raliere a tinerilor romantici. Théophile Gautier afirmă în originala lui „*Istorie a romantismului*" că, pentru ei, „*Cromwell*" era „cartea ce cuprindea doctrina pură".[1] În esenţă, această doctrină era aceea a evoluţiei literaturii — direct opusă clasicei teorii a stabilităţii. Arta, spune Hugo, oglindeşte, într-un mod ce-i este specific, realitatea. De aici el ajunge repede la ideea că arta, respectiv literatura, trebuie să reflecte realitatea în totalitatea ei — principiu realist cu totul modern, valoros şi astăzi în estetică. Aşadar drama nu trebuie să ocolească grotescul din natură ei să-l prezinte alături de sublim aşa cum viaţa le oferă în variatele ei împrejurări. Natura însă nu trebuie copiată exact, ci interpretată în numele artei; în primul rînd trebuie redat nu frumosul, ci caracteristicul. Necesitatea indivi-

[1] Th. Gautier, *Histoire du romantisme*, Charpentier, Paris, 1927, p. 16.

dualizării imaginii artistice este şi ea subliniată limpede în acest manifest, — program şi angajament literar. Privită din acest punct de vedere distincţia între genuri, scumpă clasicilor, se perimează. La fel de lesne este spulberată şi faimoasa regulă a unităţii de timp şi de loc: „S-a împlinit vremea şi ar fi straniu ca, în această epocă, libertatea ca şi lumina să pătrundă peste tot şi tocmai în sfera gîndirii nu, cea mai liberă din lume prin însăşi esenţa ei. Să dăm cu ciocanul în teorii, în «poetice» şi în sisteme. Să aruncăm jos vechea tencuială ce ascunde faţa artei."[1]

În sfîrşit, Hugo reclama pentru drama romantică un vers bogat şi suplu, capabil să spună totul, sfărîmînd la nevoie cezura, care dă o anumită monotonie alexandrinului şi pleda întrebuinţarea în literatură a termenilor proprii, a limbii vii contemporane, calificînd drept „moartă" limba scriitorilor neoclasici. Victor Hugo reflectase pe plan teoretic necesităţile momentului şi limpezise pentru noua generaţie ceea ce aceasta simţea sub aspectul general al dorinţei de înnoire a artei. El se situa astfel în fruntea noii şcoli, romantice, şi deschidea în acelaşi timp drumul creaţiei realiste.

Reacţia spontană a publicului împotriva artei clasice s-a manifestat întîi de toate în boicotarea tragediei şi în frecventarea predilectă a melodramelor lui Pixérécourt. Gen născut după revoluţia din 1789, melodrama a fost deosebit de utilă dramei romantice întrucît a dat naştere dispoziţiei generale necesare gustării neverosimilului, miraculosului, oribilului. Aducînd la modă eroul fatal, brigandul generos, şi amestecînd lacrimile cu rîsul, melodrama pregăteşte drama romantică, alături de care a dăinuit multă vreme. Deşi au recurs însă pînă şi la arsenalul de accesorii teatrale al celei dintîi — pumnale, măşti, fiole de otravă etc. — romanticii se ruşinează a recunoaşte înrudirea teatrului lor cu melodrama, recunoscînd doar influenţe şi modele noi de soi: Shakespeare, Goethe, Schiller,

[1] *Victor Hugo despre literatură*, E.S.P.L.A. 1957, p. 41.

Byron, Walter Scott, precum și o seamă de romancieri și dramaturgi francezi. Oricare ar fi însă influențele suferite de romantici, mărturisite sau nu, este neîndoios că ele nu s-ar fi exercitat cu succes fără terenul prielnic al Franței postrevoluționare și postimperiale. Mulțumindu-ne deci a constata apariția și multitudinea dramelor romantice spre sfîrșitul celui de-al treilea deceniu al secolului trecut, să încercăm a pune în lumină semnificația acestui eveniment.

În 1825 Mérimée dăduse prin *„Teatrul Clarei Gazul"* o primă schiță a dramei romantice. *„Cromwell"* al lui Hugo, publicat doi ani mai tîrziu, nu văzuse luminile rampei. Cea dintîi dramă romantică jucată este *„Henric al III-lea și curtea sa"* de Alexandre Dumas (11 februarie 1829), urmată curînd, în același an, la 24 octombrie, de *„Othello" („Maurul din Veneția")* de Vigny; în 1830, la 25 februarie, drama romantică avea să se consacre prin cel dintîi spectacol cu *„Hernani"*. La această dată Hugo era de mult recunoscut ca șef și maestru al școlii romantice. Poetul încercase cu un an mai înainte să reprezinte la Teatrul Francez piesa *„Marion Delorme"* dar nu izbutise. Drama încerca să demonstreze tematic purificarea prin dragoste; Marion, ființă decăzută, iubește sincer pe Didier, june cast și sever, alături de care va fi gata să meargă pînă la moarte, și acest nobil sentiment o regenerează moralmente. Prezența odioasă a cardinalului Richelieu, în ciuda faptului că personajul nu participă direct la acțiune, face fără încetare simțită mîna de fier ce stăpînește cu desăvîrșire Franța și pe Ludovic al XIII-lea. Hugo zugrăvește într-un remarcabil portret jalnica înfățișare a acestui monarh de paie, și de aceea cenzura regală interzice piesa. Ministrul Martignac, căruia i se adresează autorul, aprobă în întregime hotărîrea cenzurii, găsind-o moderată chiar, și afirmă că în persoana lui Ludovic al XIII-lea, preocupat numai de vînătoare și guvernat de un preot, lumea ar vedea cu siguranță o aluzie la Carol al X-lea.

„Ne aflăm într-o perioadă grea, — motiva ministrul. Tronul este atacat din toate părțile; violența partidelor crește pe

zi ce trece; nu e potrivit să expunem persoana regală rîsetelor și insultelor publicului. Știu prea bine, de la *«Nunta lui Figaro»*, ce e în stare o piesă de teatru."[1] Hugo apelînd la rege e primit de îndată la Saint-Cloud, Carol al X-lea însuși citește actul cu pricina (actul al IV-lea) și... menține interdicția. În același timp, pentru a-l despăgubi într-un fel pe acest scriitor „prieten al tronului", pentru a nu și-l îndepărta, îi oferă o pensie de 2000 de franci; banii sînt însă refuzați printr-o scrisoare plină de demnitate. De fapt, la acea dată, sub influența mișcării liberale de opoziție ce se desfășura larg în rîndurile intelectualității burgheze, ca un protest împotriva politicii reacționare a lui Carol al X-lea, „prietenul tronului" renunțase la ideile lui legitimiste.

Hugo nu se descurajează în urma acestui eșec, ci, cu o putere de muncă uimitoare, în mai puțin de o lună de zile, scrie o altă dramă: *„Hernani"*. De astă dată acțiunea era situată în Spania feudală. Subiectul reamintește prin datele lui de *„Marion Delorme"*: Hernani, tînăr focos proscris ca și Didier, iubește o nobilă, pe Doña Sol. În același timp eroina este iubită de alți doi bărbați: unchiul ei, bătrînul Don Ruy Gomez de Silva, și Carol Quintul, rege și împărat. Dragostea Doñei Sol însă nu ține seama de considerente de ordin social: Hernani, brigandul scos în afara legii, este preferat celor doi nobili și iubit cu pasiune. Lupta amanților pentru a-și salva iubirea, luptă ce se încheie cu moartea amîndoror, amintește sfîrșitul tragic din *„Marion Delorme"*, iar climatul eroic al Spaniei ne duce cu gîndul la *„Cidul"* cornelian.

Citită mai întîi prietenilor, apoi actorilor Teatrului Francez, piesa este primită pretutindeni cu aclamații. În cele din urmă cenzura își dă viza și repetițiile încep cu febrilitate în prezența autorului. Interzicerea dramei *„Marion Delorme"* mărise interesul publicului pentru *„Hernani"*. Curiozitatea tuturor este ațițată și cererile de locuri la premieră devin tot

---

[1] *Victor Hugo raconté...*, p. 262.

mai numeroase. În împărăţia literelor avea să se petreacă un eveniment de seamă. Prietenii, ca şi adversarii romantismului, acordau o tot mai mare însemnătate acestei piese, cei dintîi căutînd să-i asigure, ceilalţi să-i împiedice reuşita. Cu cît se apropia data primei reprezentaţii, cu atît era mai limpede pentru ambele tabere că bătălia va fi pe viaţă şi pe moarte. Teatrul Francez jucase mai întîi cu succes *„Henric al III-lea"* de Dumas, dar izbînda nu era semnificativă deoarece partidul clasic, luat oarecum prin surprindere — Dumas fiind pe atunci prea puţin cunoscut — nu avusese cînd să-şi organizeze apărarea; fusese un triumf fără luptă. De astă dată însă rezistenţa se face simţită din vreme şi chiar din partea unora dintre interpreţii dramei. Dacă Firmin *(Hernani)* şi Joanny *(Ruy Gomez)* erau cuceriţi de cauza romantismului, Michelot *(Don Carlos)* îi dorea din suflet pieirea; domnişoara Mars *(Doña Sol)* obişnuită de vreo 30 de ani de activitate cu solemnităţile tragediei clasice, era şi ea ostilă renovării dramatice; îndrăznelile piesei o înspăimîntau în mod vizibil. Răceala începe de la ea: obiecţiile, micile critici repetate sîcîitor îl exasperează pe Hugo, care îi cere rolul înapoi. Pentru a evita o scădere a prestigiului ei, domnişoara Mars recunoaşte formal opinia ei eronată şi păstrează rolul.

Între timp autorii tragici şi comici nu şedeau degeaba: ascultau pe la uşi (unul a fost găsit ascuns în sală în cursul unei repetiţii) şi povesteau scene din piesă caricaturizîndu-le. Atmosfera defavorabilă era întreţinută şi de majoritatea ziarelor; un teatru merse pînă acolo încît nu se sfii a parodia piesa, mai înainte ca aceasta să fi fost jucată sau tipărită. În săptămîna ce a preces spectacolului, atacurile au devenit şi mai îndîrjite. Văzîndu-se pîndit, invidiat şi dîndu-şi seama de puterea cabalei, Hugo se hotărăşte să umple sala cu trupe proprii. Gérard de Nerval, Théophile Gautier, Petrus Borel şi alţii se însărcinează cu recrutarea lor şi împart ca semn de recunoaştere patrate de hîrtie roşie pe care era imprimat cuvîntul *„hierro"* (*fier* în limba spaniolă) — ceea ce însemna că

posesorii unui asemenea semn trebuiau să fie credincioşi şi viteji ca sabia, în lupta ce se anunţa a fi fără cruţare.

Tinerii aceia, ciudaţi şi îmbrăcaţi pestriţ, asediind intrarea Teatrului Francez, spre consternarea filistinilor, nu erau alţii decît cavalerii hernanieni ai „fierului" care veniseră prea devreme de teamă să nu sosească prea tîrziu. Conducerea teatrului, amestecată şi ea în cabala clasicilor, refuzase să le ofere acces în sală printr-o intrare, mai discretă, punîndu-le la dispoziţie, în bătaie de joc, intrarea regală. Văzîndu-i adunaţi, arta clasică intră imediat în acţiune: toate gunoaiele din teatru sînt adunate şi aruncate de sus asupra asediatorilor în speranţa că aceştia vor provoca un scandal ce se va sfîrşi cu arestarea lor. Balzac, şi el de faţă, a fost lovit în plin cu nişte resturi de varză stricată, dar şi-a înghiţit mînia. Junii îşi dau cu toţii seama de intenţia provocatorilor şi tac deocamdată, promiţîndu-şi o revanşă în sală. În sfîrşit, către ceasurile trei după-amiază, porţile se deschid şi... se închid din nou după intrarea lor. Sala de spectacol era neluminată şi aşa a rămas ore în şir, pînă la sosirea spectatorilor obişnuiţi. După împărţirea judicioasă a locurilor, tinerii discută despre piesă, recită versuri, cîntă balade, imită strigătele tuturor animalelor, fac tot ce le trece prin minte pentru a-şi omorî vremea. Prudenţi, romanticii, care aduseseră cu ei pachete cu mîncare şi sticle de băutură, s-au apucat să le consume pe îndelete. Şi au prînzit atît de îndelung încît la venirea publicului ei se aflau încă la masă. Restaurantul improvizat în templul Melpomenei ofensă vederea celor din loji, iar usturoiul consumat o dată cu salamul, cîrnaţii şi şunca, îi făcu să strîmbe din nas cu indignare. Însă profanatorii, care ocupau fotoliile de orchestră, a doua galerie şi aproape tot parterul, obişnuiţi de mult să nu mai ţină seamă de opinia publică filistină şi să dispreţuiască ridicolul, susţineau fără să clipească privirile acuzatoare. Şi pe măsură ce locurile se ocupau, încordarea creştea în ambele tabere. Iată cum descrie un martor ocular atmosfera din sală înainte de începerea spectacolului:

„Ajungea să-ţi arunci ochii asupra acestui public pentru a te convinge că nu era vorba de o reprezentaţie obişnuită; ca două sisteme, două partide, două armate, două civilizaţii chiar — şi nu-i prea mult spus — stăteau faţă-n faţă, se urau din inimă, cum se urăşte în duşmăniile literare, necerînd decît lupta, şi gata să se arunce una asupra celeilalte."[1]

Liberalii şi regaliştii, romanticii şi clasicii se înfruntau la teatru mai înainte de a se bate pe baricade — lucru ce avea să se întîmple cinci luni mai tîrziu — în iulie 1830.

Cele trei lovituri de gong şi cortina se ridică. Primul vers:

> *Serait-ce déjà lui?... C'est bien à l'escalier*
> *Dérobé...*[2]
> (A şi venit? Chiar el e... Da, parc-ar fi la scara
> Secretă...)

din cauza rejetului, revoluţionar în versificaţie, adevărat bobîrnac peste nasul clasicismului, este scînteia ce aprinde praful de puşcă. De acum înainte fiecare vers, fiecare cuvînt chiar, este primit cu fluierături şi aclamaţii, cu risete batjocoritoare şi cu aplauze în acelaşi timp, de cele mai multe ori fără a se fi auzit actorul. În cartea sa „*Teatrul romantic*", André Le Breton aminteşte un incident amuzant şi convingător totodată: Hernani, aflînd de la Don Ruy Gomez că acesta i-a îngăduit lui Don Carlos să plece cu Doña Sol, se înfurie şi îi strigă: „*Vieillard stupide!*" (bătrîn stupid!); clasicul Parseval Grandmaison fluieră pentru că a înţeles „*vieil as de pique!*" (bătrîne as de pică!) iar romanticul Lassailly, care nu auzise bine nici el, susţine cu convingere că „*vieil as de pique*" este una din marile frumuseţi ale piesei! Fără îndoială pasiunea era aceea care îl făcea să susţină o asemenea părere. Aceasta este atmosfera care a domnit în sală pînă la sfîrşitul piesei, cînd autorul a fost aclamat chiar de unele loji.

---

[1] Th. Gautier, *Histoire du romantisme*, p. 113.
[2] V. Hugo, *Hernani*, I, 1.

După cum am mai spus, premiera a avut loc într-o sîmbătă. Ziarele de luni, în majoritatea lor, au fost ostile, atacînd și piesa și publicul ei, care nu păstrase nici măsura, nici decența. La al doilea spectacol credincioșii romantici, cărora li se recomandase să nu mai aplaude pe obrajii vecinilor, vin fără a mai fi chemați. Bătălia pentru *„Hernani"* se anunța de lungă durată. Primele trei reprezentații au fost bine susținute de prietenii autorului și de publicul romantic, dar începînd cu a patra raportul de forțe s-a schimbat: Hugo obținea de-acum înainte numai o sută de locuri pentru prietenii săi, și acești o sută trebuiau să țină piept la o mie cinci sute! De-acum începe într-adevăr lupta serioasă și fiece reprezentație se transformă într-un vacarm înspăimîntător. În saloane, ajunsese la modă „să mergi să rîzi la Hernani". Actorii își permiteau să schimbe totul în piesă, refăceau versurile cum voiau. Neofiții însă nu-l părăsesc pe *„Hernani"* ci îl secondează cu un entuziasm greu de imaginat astăzi; încrucișînd fără ezitare focul aplauzelor și al aclamațiilor cu fluierăturile dușmanului. În tot acest timp Hugo primea scrisori de admirație sau de amenințare; (una îl soma chiar să-și retragă piesa în 24 ore). Cearta căpăta proporții, cuprindea provincia: la Toulouse, un tînăr își găsește moartea într-un duel provocat de *„Hernani"*. În fine, după 45 de reprezentații furtunoase, un concediu al domnișoarei Mars întrerupe bătălia: *„Hernani"*, campionul romantismului, ieșise victorios și avea să se odihnească opt ani, după care va reurca pe scenă, de data aceasta întîmpinat doar cu aplauze.

Teatrul romantic învinsese: *„Henric al III-lea"* al lui Dumas făcuse breșa, *„Hernani"* dăduse asaltul final. Arta clasică depunea eforturi nemaipomenite spre a se eterniza, dar pierise de fapt în dezastrul vechiului regim. Partizanii ei erau înfrînți după o luptă grea, ceea ce mărea și mai mult prețul victoriei. Ultima fortăreață clasică, teatrul, se prăbușise sub loviturile forțelor sociale cărora le aparținea viitorul.

Teatrul lui Hugo se năștea în perioada ridicării conștiinței populare, începută în ajunul revoluției din iunie și avea să

se dezvolte în deceniul următor, de aceea succesul lui pe plan literar a avut o mare semnificație politică. Rolul lui progresist a fost apreciabil atît în demascarea ticăloșiei celor sus-puși cît și în educarea marelui public în spiritul unor idealuri eroice și înălțătoare. Legătura lui intimă cu mișcarea progresistă a maselor este ilustrată și de faptul că în momentul refluxului mișcării populare, cînd Hugo pierde legătura cu poporul, teatrul său părăsește scena istoriei: drama romantică a avut un Waterloo al său în martie 1843. „*Hernani*" a fost un strigăt de victorie, „*Burgravii*" un geamăt de moarte. Hugo, după eșecul acestei drame, jură să nu mai scrie pentru teatru și se poate spune că s-a ținut de cuvînt, deoarece creațiile lui ulterioare în acest gen sînt de nejucat.

Conștient că teatrul are o mare influență morală și politică, Hugo îl numește „o tribună, o catedră". Subiectul lui favorit este încă din primele piese apărarea unui proscris, a unui osîndit, împotriva asupritorilor. Bastardul Didier din „*Marion Delorme*", victimă a celei mai nedrepte proscrieri, aceea care rezultă din naștere, Hernani brigandul cinstit, dotat cu un adînc simț al onoarei, sînt în fond expresia unuia și aceluiași tip de erou romantic, în conflict cu societatea. Condamnat să trăiască la marginile ei prin legi sociale nedrepte, acest erou afirmă formal drepturile individului în fața societății ce îl apasă. Revolta și mîndria unor astfel de personaje era fără îndoială pe placul generației nemulțumite din jurul anului 1830, generație care-și hrănea imaginația cu vise de libertate. Importanța social-educativă a acestor piese constă în sezisarea pregnantă a conflictului social. Reprezentanții puterii, Richelieu, Ludovic al XIII-lea, apar în culori defavorabile, în opoziție cu cei oprimați către care merge simpatia autorului: Didier, Marion.

În „*Hernani*", Hugo ține să dea o adevărată lecție de guvernare regelui, reamintind prin gura lui Carol Quintul forța uriașă a poporului care hotărăște soarta statelor.

Poporul! Talpa lumii! pe care stă proptită
Această piramidă din suferinţi clădită!
Talazuri vii de oameni, ce prinse-n vijelii,
O clatină, o zdruncină-adînc din temelii,
Urnesc din loc palate, castele şi donjonuri
Şi ca pe-un fir de paie, răstoarnă-n cale tronuri...
Încît şi regii astăzi, învinşi şi istoviţi,
Spre cer ridică ochii. Nu-n sus! În jos priviţi!
Popoarele! Oceanul mereu în frămîntare...
De zvîrli o pietricică, îl tulburi şi mai tare!
Talaz ce surpă tronuri şi leagănă-un mormînt!
Oglindă-n care regii se văd huliţi cum sînt!
O! Dacă-n fundul apei privim în adîncime
Vedea-vom scufundate imperii o mulţime!
Ca nişte mari corăbii — imperii ce-au stîrnit
Dihonii... şi pe care talazul le-a-nghiţit!

Deşi inspirată din trecutul istoric, prin ideile pe care le punea în lumină, piesa era de o mare actualitate în ajunul răsturnării Burbonilor.

Caracteristică pentru aceste două piese ale lui Hugo de care ne ocupăm, este tema dragostei. Hugo înţelege dragostea, ca toată generaţia sa născută în febră, sub forma violentă a pasiunii. Pentru eroii lui dragostea devine un izvor de forţă şi măreţie morală; prin ea eroul decăzut îşi recucereşte demnitatea umană, sub imboldul ei e în stare să săvîrşească fapte de admirabilă măreţie.

Marion, femeia pierdută, se purifică prin dragostea ei pentru Didier, renunţă la viaţa de curtezană aristocratică şi e gata să moară pentru el. Aceeaşi pasiune de neînfrînt o îndeamnă pe Doña Sol să împartă otrava cu Hernani, atunci cînd nu mai este nici o scăpare pentru acesta. Lăsînd deoparte exagerarea sentimentului, dragostea este un lucru serios pentru Hugo; iar prezentarea ei ca atare era ecoul unei noi morale, opusă

cinismului cu care nobilimea destrăbălată privea relațiile dintre bărbat și femeie.

Dragostea, mila și bunătatea par a fi principiile etice cărora Hugo le atribuie un fel de atotputernicie: ele pot rezolva conflictele acute. Sub dușul milei și al bunătății Hugo crede că se poate stinge nu numai ciocnirea între doi indivizi, dar și aceea între indivizi și societate. Astfel clemența lui Carol Quintul rezolvă antagonismul dintre el și conspiratorii care îi voiseră moartea, făcîndu-l să apară ca un monarh luminat și bun. Dar ideea că prin asemenea mijloace ar fi cu putință transformarea societății (a societății burgheze a vremii lui) este desigur o mărturie a influenței socialismului utopic, asupra lui Hugo; și e ușor de văzut cît de falsă este ideea. Cititorul zîmbește întîlnind astăzi asemenea opinii dar se cuvine ca zîmbetul să fie îngăduitor, căci scopul poetului, expunîndu-le, era uman și deci nobil.

Puterea sentimentelor generoase ce-l împing pe om la săvîrșirea de fapte glorioase, eroice, precum și calitățile poetice ale acestor piese constituie elemente de puternică emoție pentru cititorul sau spectatorul de azi. „*Hernani*" și „*Marion Delorme*" ca și celelalte piese ale lui Hugo — și ca toate piesele romantice — sînt în primul rînd opere de poet. E drept, opere ale unui poet tînăr, cu toate cusururile tinereții, dar și cu farmecul ei ce le răscumpără cu prisosință.

Blînd, eroic, sonor și tandru, versul lui Hugo exprimă rînd pe rînd sentimente și situații dintre cele mai felurite.

Această însușire atenuează defectele de construcție, situațiile neverosimile, emfaza și grandilocvența, lesne de observat chiar la o analiză mai puțin insistentă. Și am subliniat această însușire pentru că este o parte din sufletul viu al poetului, pentru că ea conservă o eternă tinerețe dramelor lui: poezia ce înaripează idealurile, făurite de poet întru slujirea umanității.

AURELIAN TĂNASE

MARION DELORME

dramă în 5 acte

În romîneşte de
TUDOR MĂINESCU

PERSOANELE

MARION DELORME
DIDIER
LUDOVIC AL XIII-LEA
MARCHIZUL DE SAVERNY
MARCHIZUL DE NANGIS
L'ANGELY
DOMNUL DE LAFFEMAS
DUCELE DE BELLEGARDE

MARCHIZUL DE BRICHANTEAU CONTELE DE GASSE VICONTELE DE BOUCHAVANNES CAVALERUL DE ROCHEBARON CONTELE DE VILLAC CAVALERUL DE MONTPESAT	Ofițeri din regimentul de Anjou

ABATELE DE GONDI
CONTELE DE CHARNACÉ

SCARAMOUCHE GRAȚIOSUL TAIEBRAȚ	comedianți de provincie

UN CONSILIER AL MARII CAMERE
UN CRAINIC PUBLIC
CĂPITANUL DE GARDĂ AL ORAȘULUI BLOIS
TEMNICERUL

GREFIERUL
CĂLĂUL
PRIMUL LUCRĂTOR
AL DOILEA LUCRĂTOR
AL TREILEA LUCRĂTOR
UN VALET
ROZA
COMEDIANȚI DE PROVINCIE, GUARZI, POPOR, GENTILOMI, PAJI

ACTUL I

ÎNTÎLNIREA

Blois

Un iatac. În fund o fereastră deschisă spre un balcon. La dreapta o masă cu o lampă şi un fotoliu. La stînga, o uşă peste care cade o draperie grea. În umbră un pat.

SCENA I

Marion Delorme, într-o rochie de casă foarte încărcată, stă lîngă masă şi brodează un gobelin; Marchizul de Saverny, un tînăr blond, fără mustaţă, îmbrăcat după ultima modă a anului 1638.

SAVERNY

(apropiindu-se de Marion şi încercînd s-o sărute)

Să facem pace, mică Marion!

MARION

(respingîndu-l)

Să facem pace...

Dar stai mai la o parte, te rog! Aşa îmi place!

SAVERNY
(stăruind)

Doar un sărut!

MARION
(cu mînie)

Marchize!

SAVERNY

O, nu te mînia!
Cîndva, gurița asta mai darnică era!

MARION

Uiți oare...

SAVERNY

Dimpotrivă! Știu tot pe dinafară...

MARION
(aparte)

Nesuferit! Obraznic!

SAVERNY

Răspunde-mi domnișoară,
Ce vrei să creadă lumea, cînd din Paris dispari
Ca, drum de nouă poște, tocmai la Blois s-apari.
Cînd lași mondenitatea și marea capitală
Ca să devii deodată mică provincială!
Ce faci de-atîta vreme de cînd ne-ai părăsit?

MARION

Fac ce poftesc, adică ce cred că-i potrivit.
Sînt liberă, știi bine!

SAVERNY

O! Ce nesocotință!
Să lași atîtea inimi oftînd, în suferință!
Eu, — Gondi, ce deunăzi din slujbă și-a scurtat,
Căci pentru scumpa doamnă Marion s-a duelat —
Nesmond, d'Arquien, Caussazii și alte nume, cîte!
Ce stau de la plecarea-ți cu mutre amărîte...
Așa-s de triști bărbații încît și-a' lor soții
Te vor primi voioase dacă-n Paris revii.

MARION
(surîzătoare)

Dar Beauvillain?...

SAVERNY

Te-adoră!

MARION

Și Pressigny?

SAVERNY

Tînjește!

MARION

Dar Pons?

SAVERNY

El? Te detestă!

MARION

El singur mă iubeşte!
Dar prezidentul? Moşul! *(Rizind.)* Ah! Spune-mi-l!...
Leloup!

(Rizind mai tare.)

SAVERNY

O! dinsul te aşteaptă, tot pătimaş şi-acu!
Portretul ţi-l priveşte şi elegii compune...

MARION

De doi ani mă iubeşte din poză, cum s-ar spune!

SAVERNY

Dar el te-ar vrea aievea... Zău! parcă urmăreşti
Să fugi de-ai tăi prieteni!

MARION
(serioasă, cu ochii în jos)

Marchize, nu greşeşti!
La drept vorbind, aceasta-i pricina fugii mele:
Uşoara tinereţe e cu păcate grele;
În sufletu-mi, adesea, am suferit amar...
Vreau să trăiesc retrasă; la monastire chiar,
Să-mi ispăşesc viaţa în desfrînări trăită.

SAVERNY

Mă prind că-i o idilă aicea tăinuită!

MARION

Ce, crezi...

SAVERNY

Că nu se poate, oricît te străduiești,
Văpăile privirii sub văl să le umbrești.
Amorul, el te face să fii provincială!
Păcat de încheierea romanului... banală!

MARION

Spui vorbe-n vînt...!

SAVERNY

M-aș prinde!

MARION

Vezi Roza! Nu-i tîrziu?

ROZA

(de afară)

I-aproape miezul nopții.

MARION

A!

SAVERNY

Foarte străveziu
Văd că-s poftit afară...

MARION

Ce vrei! trăiesc retrasă
Nu mă cunoaște nimeni și nu primesc acasă...
Apoi, la ora asta, se-ntîmplă nu arari
Nenorociri, căci locu-i pustiu, plin de tîlhari.

SAVERNY

Ei şi! Or să mă prade...

MARION

Au şi ucis alt' dată!

SAVERNY

Să mă ucidă!

MARION

Vezi că...

SAVERNY

Marion! eşti minunată!
Îndată plec... doar spune-mi un singur cuvinţel:
Ce fericit ne este urmaş? Cine e el?

MARION

Zău! Nimeni!

SAVERNY

Nu te teme, că nu-l spun mai departe.
Noi, ăştia de la curte, 'om fi cam într-o parte,
'Om fi cam răi de gură, ne batem, ne certăm,
Sîntem flecari, dar taine nici morţi nu le trădăm.
Nu-mi spui?

(Se aşază.)

Mai stau; am vreme...

MARION

Ei, află că nu-mi pasă
Iubesc; l-aştept să vină...

SAVERNY

Aşa mai vii de-acasă!
M-am închinat! Şi unde l-aştepţi?

MARION

Vezi bine-aci.

SAVERNY

Pe cînd?

MARION

Din clipă-n clipă.

(Merge la balcon şi ascultă.)

Ba poate c-o şi fi.

(Revenind.)

Nu-i.

(Lui Saverny.)

Sper că îţi ajunge!

SAVERNY

Nu tocmai...

MARION

Pleacă-n fine!

SAVERNY

Plec, dar întîi numește-l pe-acest galant ce vine
Cu-atîta îndrăzneală să-mi dea răvaș de drum.

MARION

Pe el Didier îl cheamă și nu mai știu altcum.
Nici el nu mă cunoaște decît că sînt Maria.

SAVERNY
(izbucnind în rîs)

Glumești?

MARION

De loc!

SAVERNY
(rîzînd)

Ia uite! Dar asta-i poezia
Pe care pastoralul Racan o compunea...
Te pomenești că sare și zidul de colea?

MARION

Se poate. Haide, pleacă!
(Aparte.)
Uf! vrea să mă omoare!

SAVERNY
(redevenind serios)

Știi poate dacă este măcar om de onoare?

MARION

Nu știu...

SAVERNY

Ei cum?

(Către Marion care-l împinge spre ușă.)

Plec!

(Revine.)

Stai că uitam ceva frumos:
Un autor, și care nu-i din cei proști...

(Scoate din buzunar o carte și i-o dă.)

... a scos
O carte despre tine, cu un succes enorm.

MARION

(citindu-i titlul)

Cunună de iubire pentru Marion Delorme

SAVERNY

Parisul nu vorbește decît de-acest volum...
Corneille, cu *Cidul*, dacă-i mai ține piept acum...

MARION

(luînd cartea)

Mă bucur. Noapte bună!

SAVERNY

C-un nume-așa vestit
Să ai la Blois idile. furiș, c-un necioplit!

MARION

(strigînd pe Roza)

Vin' Roza cu lumină și pe marchiz condu-l!

SAVERNY

(salutînd)

Marion, ai luat-o razna! Ascultă-mă! Destul!

(Iese.)

SCENA A II-A

MARION

(Singură. Închide ușa pe care a ieșit Saverny.)

Uf! Mă temeam că intră Didier...

(Se aude bătînd miezul nopții.)

E miez de noapte...

(După ce a numărat bătăile.)

El trebuia să fie aci!...

(Iese pe balcon și privește în stradă.)

Nici pași, nici șoapte!

(Revine și se așază nemulțumită.)

De pe acum mă face s-aştept!

SCENA A III-A

Un tînăr apare îndărătul balustradei balconului, o sare cu uşurinţă, intră şi pune pe un fotoliu mantaua şi o sabie uşoară. Costum de epocă, negru. Cizme scurte. Face un pas, se opreşte şi o priveşte cîteva clipe pe Marion care şade şi e cu ochii în jos.

Ah!

(Cu imputare.)

M-ai lăsat

Bătăile să număr...

DIDIER

(cu gravitate)

Jos lîngă zid am stat

Şovăitor...

MARION

(atinsă)

Ce-i asta?

DIDIER

(fără a lua seama)

Simţeam o grea căinţă,

O milă nesfîrşită de-ntreaga ta fiinţă.

Ştii ce-mi spuneam, acolo, în conştiinţa mea?

„Tu, blestemat al soartei, ce cauţi, piază rea?
Acolo, sus, în prima-i splendoare, făr'de vină,
Veghează şi te-aşteaptă un înger de lumină,
Făptură castă, dulce, ce-n drumu-i, s-ar cădea
Mulţimea cu smereală şi în genunchi să stea...
Şi-atunci, ce eşti tu oare mai altfel ca mulţimea,
Izvorului acesta să-i tulburi limpezimea?!
De ce rupi crinul, spune? De ce încerci, hain,
Cu duhul tău să-ntuneci al ei curat senin?
Ori pentru că, în sfînta ei nevinovăţie,
În cinstea ta şi-n tine, se-ncrede cu tărie,
Ţi se cuvine darul iubirii ei să-l cei,
Purtînd întunecarea pe neprihana ei?".

MARION

(aparte)

S-ar cuveni, îmi pare, să ştiu teologie...
Un hughenot e oare?

DIDIER

Dar dulcea melodie
A vocii tale calde prin noapte mi-a şoptit,
M-a scos din îndoială şi, iată, am venit.

MARION

Ciudat! De-aşa departe m-ai auzit?

DIDIER

Fireşte!

Şi mai era o voce...

MARION

(repede)

A Rozei! Ea vorbeşte
Atît de gros şi tare de-ţi pare-a fi bărbat...
Dar dacă eşti cu mine te iert c-ai pregetat!
Aşază-te!

(Arătîndu-i un loc lingă ea.)

Alături, aici ţi-i datoria!

DIDIER

Nu! colo la picioare...

(Se aşază pe un taburet la picioarele ei şi o priveşte cîteva clipe intr-o contemplare mută.)

Ascultă-mă, Maria.
Tot numele îmi este Didier. Eu n-am ştiut
De tata şi de mama. De prunc, abia născut,
Gol, m-a cules, din pragul bisericii, o biată
Bătrînă, o creştină, din marea lumii gloată.
Mi-a fost dădacă, mamă; cu grijă m-a crescut
Şi mi-a lăsat la moarte întregul ei avut;
Vreo nouă sute livre venit. Din tinereţe
Fui singur, cu a vieţii amarnică tristeţe;
Umblai, văzui şi lumea şi-al oamenilor preţ.
Avînd pe unii ură şi pentru toţi dispreţ.
Căci pe oglinda sumbră ce-i omenească faţă
Aflai ori semeţie, ori jalnică vieaţă.
În pragul tinereţii, eram îmbătrinit,

Părîndu-mi că nu anii ci veacul mi-am trăit.
Cînd spinii pretutindeni cumplit mă sîngerară,
Am înţeles că lumea e rea, dar omu-i fiară...
Aşa-mi trăiam tristeţea: sărac, de toţi străin,
Cînd iată-mi-te-n calea-mi ca dulcele alin!
Mi-erai necunoscută cînd, la Paris, o dată,
Într-un amurg de vară, te-am întîlnit şi iată
C-apoi, ne revăzurăm adeseori aşa...
Şi dulci îţi erau ochii şi blîndă vorba ta!
De teamă că-mi eşti dragă, fugii... Ciudata soartă,
Ca pe un înger paznic, în calea mea te poartă.
În fine, de iubire înfiorat, cuprins,
Ţi-am spus ce-aveam pe suflet şi tu nu m-ai respins!
Acum, tu eşti aceea ce-mi stăpîneşti fiinţa:
Doreşte, şi sînt gata să-ţi împlinesc dorinţa!
E cineva pe care îl vrei înlăturat?
Doreşti şi ai nevoie de omul devotat
Ce pentru fericirea-ţi să-şi dea vieaţa toată,
Surîsul tău fiindu-i mai mult decît răsplată?
Tot ce doreşti tu spune-mi, ordonă-mi cum voieşti!

MARION
(surîzînd)

Ciudat mai eşti! Şi totuşi, de-ai şti ce drag îmi eşti!

DIDIER

De mă iubeşti ia seama, căci vorba nu-i uşoară:
Ea cade greu, nu zboară ca vorbele-ntr-o doară.
De mă iubeşti, ştii oare o dragoste ce-nseamnă?

Cînd ea îți intră-n sînge, te prinde și te-ndeamnă?
Că izbucnind din spuza ce doarme sub obroc
Tot sufletul ți-l trece prin marea ei de foc.
Că celelalte patimi a' inimii mărunte
Dispar ca mistuite în flacările-i crunte?
Iubirea desperată, adîncă, necuprinsă,
Ea supraviețuiește cînd fericirea-i stinsă.
Crezi că așa îți este iubirea?

MARION
(mișcată)

Da! Așa!

DIDIER

Tu nici nu știi ce mare e pasiunea mea!
Din ziua întîlnirii simt farmecul vieții,
Prin noaptea mea, privirea-ți e raza dimineții
Și toate-mi par schimbate. În ochii mei tu ești
Ca steaua fără nume din sferele cerești.
Amara existență, ce-mi răzvrătise firea,
O cred acum în stare să-mi deie fericirea...
Căci pîn-a te cunoaște, am fost un biet pribeag
Și n-am știut ce-nseamnă să-ți fie-un suflet drag!

MARION

Sărman Didier!

DIDIER

Maria!

MARION

Da! Te iubesc, ştii bine...
Iubesc la fel ca tine şi chiar mai mult ca tine!
Eu, pas cu pas, iubite, venii pe urma ta...
Şi sînt a ta, cu totul...

DIDIER

O, nu mă înşela!
De-ai şti iubirii mele răspunde cu iubire,
Vom înzestra pămîntul întreg cu fericire.
M-oi închina doar ţie, şi existenţa mea
S-ar lumina ca-n farmec... O, nu mă înşela!

MARION

Ca să te-ncrezi în mine ce oare îţi lipseşte?

DIDIER

Dovada!

MARION

Ce dovadă?

DIDIER

Eşti liberă, fireşte!

MARION
(stingherită)

Da...

DIDIER

Ia-mă ca pe-un frate, ca sprijin bun, fidel!
Mărită-te cu mine!

MARION

(aparte)

Nedemnă sînt de el!

DIDIER

Ce spui?

MARION

Vezi...

DIDIER

Da! văd bine! Sărac și fără nume,
Arăt o cutezanță... ne'ngăduită-n lume...
Ci lasă-mă-n tristețea și rătăcirea mea!
Adio!

(Face un pas pentru a ieși. Marion îl reține.)

MARION

Nu se poate, Didier!

(Izbucnește în plîns.)

Mă vei ierta!

DIDIER

(revenind)

Dar nu știu de ce șovăi?

(Apropiindu-se de ea.)

Vezi tu, noi împreună,
Ne-am face-o lume-a noastră, o patrie mai bună,
Şi-am tăinui în colţul retras ce ţi-l alegi
O fericire care rîvnită-ar fi de regi.

MARION

Un rai al nostru...

DIDIER

Spune! Vrei?

MARION

(aparte)

O! ce chin amarnic!

(Tare.)

Nu! Nu pot, niciodată!

(Se smulge din braţele lui Didier şi cade pe un fotoliu.)

DIDIER

(cu răceală)

Pricep! N-am fost prea darnic
Cînd ofeream. Dar, iată, am încheiat... sînt mut!

MARION

(aparte)

Ah! blestemată ziua în care m-a plăcut!

(Tare.)

Didier, te rog; alt'dată vei şti ce ne desparte!
Mi-e inima zdrobită...

DIDIER

(rece)

Văd că citeai o carte

(Ia cartea de pe masă și citește.)

„Cunună de iubire pentru Marion"...Ce numic,

(Amintindu-și.)

Ah, da! Frumoasa zilei din prea înalta lume!

(Aruncind cartea la pămînt cu violență.)

MARION

(tremurînd)

Dar, domnule!...

DIDIER

E-o carte infamă, rușinoasă!

Cum de-a ajuns aicea?

MARION

(slab și plecînd privirea)

Din întîmplare-așa...

DIDIER

Ascultă, chip de înger cu ochi de peruzea.
Marion Delorme, femeia în carte-aici cîntată,
Pe cît e de frumoasă, pe-atît de desfrînată,
E o Frinee care își vinde-ntr-un cuvînt
Iubirea-i ticăloasă ce spurcă...

MARION

(cu capul în mîini)

Doamne Sfînt!

(Zgomot de pași și zăngănit de spade afară; strigăte.)

VOCEA DIN STRADĂ

Săriţi!

DIDIER

(surprins)

În deznădejde aud un glas afară!

(Privind din balcon.)

E cineva-n pericol?

(Strigătele continuă.)

VOCEA DIN STRADĂ

Săriţi, că mă omoară!

DIDIER

(Îşi ia spada şi încalecă balustrada balconului. Marion se scoală, aleargă la el şi caută să-l reţină de manta.)

MARION

Didier! te vor ucide, stai! Scumpul meu iubit!

DIDIER

(sărind în stradă)

Dar vrei să moară-acela?

(Către cel atacat.)

Mai ţine-te — am sosit!

(Zăngănit de arme.)

Acum atacă! Trage-i! Na! ţine! Eu ţi-s leacul!

(Zgomot de spade, de voci şi de paşi.)

MARION

(în balcon cu groază)

Vai! doi în contra șase!

VOCEA DIN STRADĂ

Fugiți, că ăsta-i dracul!

(Zăngănitul spadelor descrește treptat, apoi încetează cu desăvîrșire. Zgomot de pași ce se îndepărtează. Reapare Didier care escaladează balconul.)

DIDIER

(încă în afara balconului și întors spre stradă)

Mă bucur! Sînteți teafăr! Duceți-vă! Drum bun!

SAVERNY

(de afară)

Scuzați-mă, dar nu pot pleca pîn'nu vă spun
Că vi-s dator viața, recunoștința-mi toată...

DIDIER

(enervat)

Plecați și datoria țineți-o achitată!

SAVERNY

Nu, asta nu se cade...

(Escaladează balconul.)

DIDIER

Ei! Asta-i caraghios!
Ori crezi că mulțumirea nu poți s-o spui de jos?

SCENA A IV-A

Marion, Didier, Saverny.

SAVERNY

(sărind în cameră, cu spada în mînă)

La naiba! tirania aceasta prea-i bizară:
Mă scapi de moarte şi-ápoi mă dai pe uşă-afară!
Adică pe fereastră... Nu, zău că mi-ar fi greu
Să se audă cum că un om de rangul meu
N-a spus acelui cărui îi datora salvarea:
Mă rog, pot şti, marchize, cu cine am onoarea?

DIDIER

Didier.

SAVERNY

Didier şi încă...

DIDIER

Didier!!! Şi-apói nimic
Erau să te omoare: eu te-am scăpat... şi-ţi zic
Drum bun!

SAVERNY

Poftim ce nazuri! De ne'nţeles îmi pare
Că n-ai lăsat pe crunţii tîlhari să mă omoare.
Aşa era mai bine. Iar fără dumneata
Zăceam ucis... Cu şase bandiţi în contra mea...!
La şase cuţitoaie o spadă ce să poată?

(Zărind-o pe Marion care pînă atunci a căutat să-l evite.)

Ah! văd c-aveţi o seară extrem de ocupată...
Pricep acum că tulbur un dulce... ciripit...
Scuzaţi!

(Aparte.)

Să văd femeia!

(Se apropie de Marion ce tremură şi-o recunoaşte. Aparte.)

Marion e!

(Şoptit.)

Am ghicit!

(Arătînd pe Didier.)

El e?

MARION

(şoptit)

De spui o vorbă mi-aduci pierzarea!

SAVERNY

(salutînd)

Doamnă...

MARION

(şoptit)

E-ntîia mea iubire...

DIDIER

(aparte)

Dar asta ce înseamnă?
Acest străin priveşte prea îndrăzneţ la ea!

(Răstoarnă lampa cu un pumn.)

SAVERNY

Ce faci? De ce-ai stins lampa?

DIDIER

Eu cred că s-ar cădea
Acum, cît mai degrabă, să mergem împreună.

SAVERNY

Mă rog...

(Către Marion, salutînd adînc.)

Adio, doamnă!

DIDIER

(aparte)

Acest împușcă-lună
Nu-mi place

(Lui Saverny.)

Vii o dată?

SAVERNY

Mă cam repezi, văd eu,
Dar m-ai salvat...și dacă vreodată ești la greu
Te bizuie pe mine pe brațu-mi plin de zel.
Sînt Saverny, marchizul, Paris, palatul Nesle.

DIDIER

Bun!

(Aparte.)

Cum privea la dînsa obraznicul zevzec!

(Ies prin balcon. Se aude de-afară vocea lui Didier.)

Poftim! pe-aci ți-i drumul! Eu pe dincolo trec.

SCENA A V-A

Marion, Roza

(Marion rămîne o clipă visătoare. Apoi o cheamă pe Roza.)

MARION

Hai, Roza!

(Apare Roza; arătîndu-i fereastra.)

Poți închide.

(După ce-a închis fereastra se întoarce și vede pe Marion ștergîndu-și o lacrimă. Aparte.)

ROZA

Ea plînge!

(Tare.)

Este ora

Ca doamna să se culce...

MARION

Da, ora tuturora

Dar nu a mea.

(Desfăcîndu-și părul.)

Ajută-mi, te rog!

ROZA

(dezbrăcînd-o)

Aș vrea să știu,

Persoana de-astă seară e-un domn mai cilibiu?
Bogat?

MARION

Nu!

ROZA

Om de lume?

MARION

Nu!

(Întorcîndu-se spre Roza.)

Şi-ar fi fost firesc,

(Arătîndu-şi mîna.)

Să mi-o sărute...

ROZA

Atuncea, ce faceţi?

MARION

(gînditoare)

Îl iubesc.

ACTUL AL II-LEA

DUELUL

Blois

Intrarea unei circiumi. O piață. În fund se vede orașul Blois în amfiteatru, cu turnurile Sfîntului Nicolaie pe dealul acoperit de case.

SCENA I

Contele de Gassé, Marchizul de Brichanteau, Vicontele de Bouchavannes, Cavalerul de Rochebaron. Stau la mese în fața intrării; unii fumează, alții joacă zaruri și beau. Apoi Cavalerul de Montpesat, Contele de Villac. Apoi l'Angely. Apoi Crainicul tîrgului și mulțimea.

BRICHANTEAU
(ridicîndu-se, către Gassé care intră)

Gassé!

(Își string mîna.)

Ce, regimentul tău e aci la Blois?
(Salutîndu-l.)
Felicitări, băiete, la-ngropăciunea ta!
(Examinîndu-i îmbrăcămintea.)

GASSÉ

Portocaliu, e moda cu panglici *bleu* pe dungă...
(Încrucișîndu-și brațele și răsucindu-și mustățile.)
De la Paris aicea e calea foarte lungă!

BRICHANTEAU

Femeile-și plîng soarta cînd ne mutăm încoa,
Zicînd că-s exilate după bărbați, la Blois.

BOUCHAVANNES
(întorcîndu-se de la joc)

Sosiți din Capitală?

ROCHEBARON
(lăsîndu-și pipa)

Ce noutăți?

GASSÉ
(salutînd)

Puține...
Corneille stîrnește vîlvă, d'Angennes e duce-n fine;
Guiche decorat. Și-o sumă de fleacuri despre toți:
Au spînzurat deunăzi treizeci de hughenoți.
Apoi, dueluri multe: Ast 'vrut-a să-l reteza

Pe-Arquien care purtase dantele genoveze;
Cu Margaillan, la zece, Nogent se întîlni —
Nogent cică-i furase nevasta lui Sourdis —
Sourdis c-un domn Lachâtre, la rîndu-i, trase spada;
O damă de la teatru le provocase sfada.
Pons, pe chestiunea orei a tras cu Lavardie;
Pe-o chestie de versuri, d'Ailly, pe Gorde, răni,
Un cal contra un cîine ţinîndu-se-n prinsoare
Brissacii cu Soubizii erau se se omoare.
Pe-ntîietatea-n strană Gondi avu duel
Cu d'Humière; în fine, Caussade şi Latournelle
Scrimară-n joacă... Mort, biet Latournelle zace...

BRICHANTEAU

Ce fericit Parisul! Te baţi oricît îţi place!

GASSÉ

E moda.

BRICHANTEAU

Da, acolo iubeşti, petreci... nu stai.
De vrei să ştii ce-i traiul, acolo e de trai!
(Căscînd.)
Aici e-o plictiseală ce zilele-ţi înnoadă...
(Lui Gassé.)
De Latournelle spuseseşi că a pierit de-o spadă?

GASSÉ

Da! Ce mai lovitură!
(Examinînd mînecile lui Rochebaron.)

Mă rog, ia stai un pic!
Costumul dumitale de azi, n-are nimic.
Cu eghileţi şi nasturi? sînt ántice modeluri!
Azi funte şi cordele...?

BRICHANTEAU

Vorbeai despre dueluri:
Şi regele? Ce spune?

GASSÉ

Ha! Cardinalu-i foc
Şi vrea să curme răul...

BOUCHAVANNES

Războiul stă pe loc?
Sau a-nceput să mişte?

GASSÉ

Din cîte se zvonise
Am cucerit Figuera ori...
(Chibzuind.)
Invers, pare-mi-se
Că am pierdut-o!

ROCHEBARON

Drace! Şi regele ce-a spus

GASSÉ

Fireşte, cardinalul e foc!

BRICHANTEAU

Şi oare nu-s
Prefaceri şi la curte? Dar regele e bine?

GASSÉ

Nu prea. E cardinalul bolnav: podagra-l ţine.
Doar în lectică umblă.

BRICHANTEAU

Răspunzi original.
Cînd te-ntrebăm de rege, vorbeşti de cardinal.

GASSÉ

E moda!

BOUCHAVANNES

Prin urmare nimica nou!

GASSÉ

Stai frate!
Cunosc o palpitantă, o mare noutate!
De două luni Parisul discută înfocat
Unde-a putut să piară sau ce s-a întîmplat...

BRICHANTEAU

Cu cine?

GASSÉ

Cu frumoasa cea fără de pereche
Marion Delorme...

BRICHANTEAU

Ei, asta-i o noutate veche!
(Cu aer misterios.)
Marion e-aici...

GASSÉ

Ești sigur? La Blois?

BRICHANTEAU

Incognitó!...

GASSÉ
(ridicind din umeri)

Marion? Te ții de glume, amice Brichanteau!
Marion, stindardul modei, la Blois! Să-ți vină-a rîde!
Nu vezi c-aici sînt toate vechi, caraghioase, hîde!
Blois este antipodul Parisului regal.
(Arătind spre turnurile Sfîntului Nicolaie.)
Aici și turnul pare stingher, provincial.

ROCHEBARON

Așa-i...

BRICHANTEAU

E ne'ndoielnic! Doar Saverny, galantul,
A dat de ea în clipa cînd și-aștepta amantul,
Amant ce-n ajutoru-i sări, — nu vă mirați! —
Scăpîndu-l de atacul tîlharilor armați,
Care voiau să știe cam cît îi este ceasul
Și dacă punga-i mare pe cît îi este glasul.

GASSÉ

E o poveste-ntreagă...

ROCHEBARON
(lui Brichanteau)

Pe care vrei s-o crezi...

BRICHANTEAU

Nu! Sînt de asta sigur cum văd și cum mă vezi.
Ba, Saverny, de-atuncea, cu nerăbdare-l cată
Să-și regăsească omul ce l-a salvat o dată.

BOUCHAVANNES

E lesne! Îl găsește la ea, neapărat!

BRICHANTEAU

Greu! S-au mutat din casă și nume fals și-au luat.

(Marion și Didier traversează încet prin fund, fără a fi zăriți de convorbitori și intră printr-o ușă mică într-una din casele laterale.)

GASSÉ

Să vii din Capitală în astă fundătură,
Și-aici să dai de scumpa Marion... ce aventură!
(Intră domnii de Villac și de Montpesat discutînd tare și certîndu-se.)

VILLAC

Spun nu! și categoric!

MONTPESAT

Spun categoric, da!

VILLAC

Corneille e de duzină!...

MONTPESAT

Corneille? Mă rog mata!
Corneille care-a scris *Cidul* și-apoi *Melita?*

VILLAC

Da,
Melita, dintre piese, admit că e ceva...
Dar de atunci poetul e în vădit declin,
Așa ca toți; vezi dară că nu pot să-l susțin.
Vorbește-mi de *Melita* sau despre *Galeria*
Palatului, dar lasă, te rog, *Cido*-mania!

GASSÉ

(lui Montpesat)

Sînteți cu moderații, văd...

MONTPESAT

Cidu-i bun!

VILLAC

Ba-i rău!
Ce? Scudéry ar scrie așa ca-n *Cidul* tău?
Ce stil, și-apoi ce fapte de-a dreptul uimitoare!

Ce chipuri de vorbire directe şi vulgare,
În care fiecare pe şleau rosteşte tot!
Apoi e şi-mpotriva canoanelor, socot:
Cum? Cidul n-are voie a se-nsoţi cu-amanta?
Amicul meu, cetit-ai *Pyram şi Bradamanta*?
Ei! Cînd Corneille va scrie la fel, e căpitan!

ROCHEBARON

Cetiţi pe *Cel din urmă şi mare Soliman*
A lui Mairet. Acolo e marea tragedie!...
Dar *Cidul*...!

VILLAC

Şi-apoi n-are nici pic de modestie:
Se pune el cu domnii Mairet şi Boisrobert,
Cu Chapelain, Gombault, Bautru, Giry, Habert,
Cu Desmarets, Faret, Serisay, Malleville,
Cu Cherisy, Duryer, Colletet şi Gomberville...
Mă rog, Academia...

BRICHANTEAU
(rîzînd de milă şi ridicînd din umeri)

Îmi place: ai humor!

VILLAC

Păi, cum? pretinde domnul că este creator?
După Garnier, sau după un Théophile, sau după
Hardy! Auzi, nerodul, pe el ce-l preocupă?!
Şi-apói, aceşti iluştri şi-au strîns recolta, ei...

Pe urma lor nu are ce mai-crea Corneille!
Dar Chapelain, văzurăţi? l-atinge mult şi bine!

ROCHEBARON

Corneille e-un fleac!

BOUCHAVANNES

Chiar domnul prelat Godeau susţine
Că la Corneille găseşte mult spirit.

MONTPESAT

Foarte mult!

VILLAC

Ei, dacă-ar scrie-altminteri, mai rafinat, mai cult
Urmînd pe-Aristoteles, urmînd buna metodă...

GASSÉ

Ştiţi ce? Cădeţi la pace! Corneille e azi la modă:
El, pe Garnier l-urmează ca pălăria mea:
E fetrul ce se poartă în loc de catifea.

MONTPESAT

Corneille şi pălăria de fetru aprobate!

GASSÉ
(lui Montpesat)

Prea, prea!

(Lui Villac.)

Eu sînt neutru; Garnier e calitate;
Corneille doar ici şi colo e bun...

VILLAC

Aşa-i!

ROCHEBARON

Aşa-i!
E un băiat de spirit ce-l preţuiesc.

BRICHANTEAU

Ia stai!
Corneille acesta n-are nobleţe cu vechime!

ROCHEBARON

Şi numele-i miroase grozav a burghezime...

BOUCHAVANNES

E dintr-un neam de oameni de rînd, mici avocaţi
Ce-au strîns paraua chioară răzăluind ducaţi.

(Intră l'Angely care se aşază la o masă singur, în tăcere. În negru, catifea şi lanţ de aur.)

VILLAC

Dar dacă lumii-i place romanţa rapsodici
S-a zis cu arta pură a tragicomedici!
S-a terminat cu teatrul, v-o spun pe cinstea mea!
Căci Richelieu acesta...

GASSÉ

(privind pieziş spre l'Angely)

Zi-i excelenţa sa
Ori mai înmoaie-ţi glasul.

BRICHANTEAU

Da' ducă-se la dracul
Această Eminenţă ce-şi face veşnic placul!
Cînd are după poftă finanţă şi soldaţi
Ce? Ne-o fi vrînd acuma la vorbă fereca;i?

BOUCHAVANNES

Să piară deci această figură de satană,
Cu mîini însîngerate şi roşie sutană!

ROCHEBARON

La ce avem un rege?

BRICHANTEAU

Prin bezne străbătînd
Poporul vede-o torţă-naintea-i luminînd:
Azi Richelieu e torţa, iar regele — ştiţi bine —
E doar fanarul care de paravan îi ţine.

BOUCHAVANNES

Ah! de-am avea vreodată un fericit prilej,
Am şti să-i stingem torţa cu-al spadelor vîrtej.

ROCHEBARON

O, dacă fiecare așa ca mine vede...

BRICHANTEAU

Să ne-ntrunim în taină...

(Lui Bouchavannes.)

Vicontele ce crede?

BOUCHAVANNES

Zic să-l crestăm cu spada cum proceda Jarnac.

L'ANGELY

(ridicîndu-se, cu vocea lugubră)

Cînd complotați, dragi tineri, gîndiți la Marillac!

(Toți tresar întorcîndu-se și tac încremeniți, cu ochii țintă la l'Angely care se reașază în tăcere.)

VILLAC

(luînd la o parte pe Montpesat)

În convorbirea noastră despre Corneille, ții minte,
Mi-ai ripostat cam tare, cam liber în cuvinte,
Așa că vreau, la rîndu-mi, să-ți spun fără ocol
Ceva... Pricepi?

MONTPESAT

Vrei spadă?

VILLAC

Ei, da!

MONTPESAT

Sau vrei pistol?

VILLAC

Cu ambele...

MONTPESAT

(luîndu-l de braț)

Rămîne terenul a ne-alege

L'ANGELY

(ridicîndu-se)

Duel? Ce nebunie! Cînd e oprit de lege?

(Nouă uimire a celor prezenți. De Villac și de Montpesat se despart cu ochii încă la l'Angely.)

ROCHEBARON

Dar cine-i omul negru? Mă tem, drept să vă spui!

L'ANGELY

Sînt l'Angely, prieteni, bufonul regelui.

BRICHANTEAU

(rîzînd)

Acum pricep de ce e regala față tristă...!

BOUCHAVANNES

(rîzînd)

Cînd chiar și bufonada e pur cardinalistă!

L'ANGELY

(în picioare)

Cu-acest atotputernic luaţi seama, domnilor!
El scaldă totu-n sînge; el e necruţător!
Apoi ascunde totul sub mănta-i stacojie
Şi s-a sfîrşit...

(O tăcere.)

GASSÉ

Pici, drace!

ROCHEBARON

Nu mişc, ce-o fi să fie!

BRICHANTEAU

Pe lîngă-acesta, Pluton din iad, şi ne-ar distra!

(Pătrunde o mulţime de popor, ieşind de pe străzi şi din case, care umple piaţa. În mijloc crainicul călare, însoţit de patru aprozi în livrele, dintre care unul sună din trîmbiţă, în timp ce un altul bate toba.)

GASSÉ

Ce-i cu mulţimea asta? Dar crainicul, ce-o vrea?
Ce oare ne mai cîntă în chip de „tatăl nostru"?

BRICHANTEAU

(către un măscărici care s-a băgat prin mulţime şi care are o maimuţă în spinare)

Din voi care-i deşteptul şi care este prostu'?

MONTPESAT

(lui Rochebaron)

În cărţile de jocuri cătaţi ca să vedeţi...

(Arătînd pe cei patru valeţi în livrele.)

Mă prind că de la unul lipsesc aceşti valeţi.

CRAINICUL TÎRGULUI

(cu vocea nazală)

Burghezi, făceţi tăcere!

BRICHANTEAU

(şoptit lui Gassé)

Ce mutră fioroasă!

Şi glasul lui dă buzna numai pe nări să iasă.

CRAINICUL TÎRGULUI

Deci ordonanţa sună: „Noi, Rege Ludovic..."

BOUCHAVANNES

(şoptit lui Brichanteau)

Aici e cardinalul pitit.

L'ANGELY

Tăceţi un pic!

CRAINICUL

(continuînd)

„... Al Franţei şi-al Navarei"

BRICHANTEAU
(șoptit lui Bouchavannes)

Ce nume cu prestanță,
Uzat de toți miniștrii...!

CRAINICUL
(continuînd)

„... Prin noua ordonanță
Spun tuturor de față și viitori, salut!
(Salută.)
Considerînd că regii cercară și-n trecut
Duelul să-l stîrpească, punînd pedepse grele.
Că, totuși, el se-ntinde ca mólimele rele:
Că mulți supuși de-ai noștri pier astăzi în duel,
Noi, regele, dispunem, ca-n viitor, acel
Care-n duel s-o bate și este în viează,
În fața Curții noastre să fie-adus de față...
Și, om de rînd sau nobil, de-i vinovat aflat,
Să fie, pentru crimă, de-ndată spînzurat.
Iar, ca să se-ntărească mai mult a noastră vrere,
Noi renunțăm la dreptul regal de grațiere.
Rex *Ludovic* semnează, iar *Richelieu*, mai jos."
(Indignare printre nobili.)

BRICHANTEAU
Auzi? În ștreang un nobil, ca furul ticălos!

BOUCHAVANNES
În ștreanguri, noi? Ia spuneți unde se fac juvețe
Ce-ar spinzura vreun nobil și brava-i tinerețe?

CRAINICUL
(continuind)

„Iar noi, în împlinirea poruncilor regești,
Înfățișăm edictul, privirilor obștești."

(Doi aprozi fixează o mare pancardă de o spînzurătoare de fier ce iese dintr-un zid la dreapta.)

CASSÉ

Pentru moment, edictul va spînzura...

BOUCHAVANNES
(clătinînd din cap)

Aș spune,
În așteptarea celui ce l-a scornit pe lume.

(Crainicul iese; poporul se împrăștie; intră Saverny; ziua începe să scadă.)

SCENA A II-A

Cei dinainte, marchizul de Saverny.

BRICHANTEAU
(mergînd spre Saverny)

Ei, Saverny, amice și vere, l-ai aflat
Pe omul ce ieri noapte de moarte te-a scăpat?

SAVERNY

Nu! Prin oraș zadarnic am cercetat într-una;
Au dispărut și hoții, și junele, și juna...
Marion Delorme și-amantul chiar ca-ntr-un vis s-au dus!

BRICHANTEAU

Doar l-ai văzut la faţă, atunci cînd te-a adus
Ca pe-un creştin pe care păgînii îl furase!

SAVERNY

Cum să-l zăresc, cînd lampa, c-un pumn o răsturnase?

GASSÉ

Ciudat!

BRICHANTEAU

Cu toate astea azi, dacă l-ai vedea...
Fireşte, l-ai cunoaşte?

SAVERNY

Nu! Sigur n-aş putea!

BRICHANTEAU

Spuneai...

SAVERNY

Didier îl cheamă.

ROCHEBARON

A! nu e om de lume?
E un burghez!

SAVERNY

Eu unul, Didier îl ştiu pe nume.
Mulţi poate sînt de viţă şi-n flecăreli voinici,

Dar cîţi din cei cu nume n-au inimile mici!
Eu, cu bandiţii-n circă; el, cu Marion în casă;
El sare şi mă scapă... Ştiţi faptă mai frumoasă!
Îi voi plăti, v-asigur, tot ce îi sînt dator...

VILLAC

De cînd plăteşti, marchize, atîta de uşor?

SAVERNY
(cu mîndrie)

Eu datorii de sînge achit, cînd se cuvine...
Căci sîngele-i moneda ce-o am oricînd la mine...

(Noaptea s-a lăsat cu totul. Se văd ferestrele oraşului luminîndu-se una după alta. Intră un felinaragiu care aprinde un felinar deasupra pancartei şi pleacă. Mica uşă pe unde au intrat Marion şi Didier se redeschide. Didier iese cufundat în gînduri, mergînd încet, cu braţele încrucişate sub manta.)

SCENA A III-A

Cei dinainte, Didier.

DIDIER
(înaintînd încet, din fund, fără a fi văzut sau auzit de ceilalţi)

De Saverny, marchizul, sec fante sclivisit,
Ce-a fost cu ea obraznic... îmi stă nemistuit...
Aş vrea să dau de dînsul.

BOUCHAVANNES

(către Saverny, ce discută cu Brichanteau)

Ei, Saverny!

DIDIER

(aparte)

El este!

(Didier înaintează cu paşi înceţi, cu ochii aţintiţi asupra gentilomilor şi se aşază la masa de sub felinarul ce luminează pancarta, la cîţiva paşi de l'Angely, care stă de asemenea nemişcat şi tăcut.)

BOUCHAVANNES

(lui Saverny care se întoarce)

Cunoşti edictul?

SAVERNY

Care?

BOUCHAVANNES

Cel care dă de veste

Că-i prohibit duelul.

SAVERNY

Cuminte!

BRICHANTEAU

Cred şi eu...

Dar ştreangul e pedeapsa!

SAVERNY

Ce glumă, dragul meu!
Să spînzure prostime... Şi ce-i?

BRICHANTEAU
(arătîndu i pancarta)

Atunci priveşte
Edictul.

SAVERNY
(zărindu-l pe Didier)

Las'că mutra de colo mi-l citeşte.
(Lui Didier cu glas ridicat.)
Ehei! Ăl cu mantaua! Prietene! Ohó,
(Lui Brichanteau.)
E tare de ureche!... Ce facem, Brichanteau?

DIDIER
(care nu l-a slăbit din ochi, ridicînd încet capul)

Vorbiţi cu mine?

SAVERNY

Sigur! Vei căpăta răsplată.
Citeşte-ne scriptura deasupra atîrnată.

DIDIER

Eu?

SAVERNY

Ce? nici alfabetul nu ai ajuns să-l ştii?

DIDIER

(sculîndu-se)

Edictul pedepseşte cu ştreang pe duelgiĭ,
De-ar fi de rînd sau nobili...

SAVERNY

Prietene, eroare!
Un gentilom nu poate să stea-n spînzurătoare
Căci, drepturile toate, sînt pentru cel de rang
Şi doar prostimea este sortită pentru ştreang.

(Gentilomilor.)

Poporul e obraznic!

(Lui Didier cu sarcasm.)

Cam greu ne dai de veste!
Îmi pare că vederea mult prea pe jos îţi este!
Ia scoate-ţi pălăria! Ce mai aştepţi? Dă-i zor!

DIDIER

(răsturnînd masa din faţa lui)

A, domnule! Ia seama! Ai ton insultător!
Eu am citit: se cade să mi se facă plata...
Ai să plăteşti cu capul, marchize, hai... Fii gata!

SAVERNY

(surîzător)

Cu titlurile noastre eu nu m-am tîrguit:
Eu l-am ghicit că-ĭ plebe: marchiz, el m-a simţit.

DIDIER

Ce-ar fi marchiz şi plebe mai zdravăn de s-ar strînge?
Ce ai de spus marchize de-am face-un schimb de sînge?

SAVERNY

(reluîndu-şi seriozitatea)

Nu te grăbi! Îndată ne vom şi lămuri:
Gaspar e al meu nume, marchiz de Saverny...

DIDIER

Ei şi?

SAVERNY

(cu răceală)

Iar ai mei martori sînt: de Villac, ce vine
Cu d'Aubusson marchizul văr, care însuşi ţine
De casa nobilară străveche; La Feuillade...
Şi pe Gassé, ce-i conte şi ofiţer cu grad.
Dar titlul dumitale?

DIDIER

De loc nu te priveşte!
Sînt prunc găsit pe stradă şi numele-mi lipseşte.
Cred, totuşi, că-mi ajunge ca sîngele-mi vărsat
Cu nobilul tău sînge să fie-amestecat.

SAVERNY

Nu! Asta n-ar ajunge. Dar un găsit pe stradă
Se poate ca din neamuri de nobili să purceadă;
Eşti nobil deci: mai bine vasal înnobilat,
Decît, dintr-o eroare, un nobil degradat.
Deci, te voi satisface. Ce oră vrei?

DIDIER

Îndată!

SAVERNY

Prea bine! Nici nobleţea nu cred că-i uzurpată!

DIDIER

O spadă!

SAVERNY

N-are spadă? Ei, asta-i plicticos...!
Ba chiar mai rău... S-ar zice că vii de foarte jos!

(Oferind lui Didier propria lui spadă.)

Poftim! Ea-i credincioasă şi ştie să se bată!

(L'Angely se ridică, trage spada şi o înfăţişează lui Didier.)

L'ANGELY

La nebunii, amice, mai bine ia o spadă
De la nebun. Sînt sigur că o vei onora.

(Rîzînd ironic.)

În schimb, îmi vei permite cînd te vor spînzura,
Pentru noroc, să-mi capăt... un capăt de frînghie.

DIDIER

(primind spada cu amărăciune)

Primesc!

(Marchizului.)

Şi Domnul ţină cu-ai lui!

BRICHANTEAU

(sărind de bucurie)

Ce bucurie,

Un bun duel!

SAVERNY

(către Didier)

Dar unde luptăm?

DIDIER

Sub felinar.

GASSÉ

Ați căpiat, se vede? Lovind făr'de habar
O să vă scoateți ochii. E rău ales prilejul!

DIDIER

Vedem destul de bine să ne tăiem gîtlejul!

SAVERNY

De-acord!

VILLAC

Dar nu se vede...

DIDIER

Ce clar se va vedea
Cînd fiecare spadă prin beznă-o fulgera!
Marchize!

(Amîndoi își aruncă mantalele, își scot pălăriile cu care se salută și pe care le aruncă în spatele lor. Apoi trag săbiile.)

SAVERNY

Sînt la ordin.

DIDIER

Atunci, te rog, în gardă!

(Încrucişează spadele şi se luptă cu hotărîre, în linişte şi cu furie. Deodată mica uşă se deschide şi Marion apare, într-o rochie albă.)

SCENA A IV-A

Cei dinainte, Marion.

MARION

Ce e?

(Observînd pe Didier sub felinar.)

Didier!

(Către ceilalţi.)

Opriţi-i!

(Combatanţii continuă.)

Hei! străjeri din gardă!

SAVERNY

Cine-i femeia?

DIDIER

(Întorcîndu-se)

Doamne!

BOUCHAVANNES
(alergînd spre Saverny)

Vai! ce e de făcut?
Căci ţipătul femeii prin noapte-a străbătut.
Zăresc luciri. Arcaşii sosesc în clipa asta...
(Intră arcaşii cu torţe.)

BRICHANTEAU
(lui Saverny)

Prefă-te mort!

SAVERNY
(lăsîndu-se să cadă)

Mor!
(Şoptind lui Brichanteau care se apleacă asupra-i.)
Piatra mi-nţeapă groaznic coasta!
(Didier, care crede că l-a ucis, se opreşte.)

CĂPITANUL DE STRĂJI

Reprezentăm pe rege!

BRICHANTEAU
(către gentilomi)

Salvaţi pe Saverny!
De-l prind, e mort...
(Gentilomii înconjoară pe Saverny.)

CĂPITANUL DE STRĂJI

Edictul îl ştiţi cu toţi de-aci
Dar, sfruntători, vă bateţi sub el, dînd pilda vinei!
(Lui Didier.)

Predați-vă!

(Arcașii prind și dezarmează pe Didier care a rămas singur. Arătînd pe Saverny culcat la pămînt și înconjurat de gentilomi.)

Acela căzut acolo cine-i?

BRICHANTEAU

De Saverny, marchizul... Sărmanul, a pierit!

CĂPITANUL DE STRĂJI

E mort? Cu-atît mai bine, procesu-i s-a sfîrșit!
Căci moartea de o soartă cumplită îl scutește.

MARION
(înfricoșată)

Ce-a spus?

CĂPITANUL DE STRĂJI
(lui Didier)

Acum, procesul în totul vă privește;
Urmați-mă!

(Arcașii duc pe Didier la o parte. Gentilomii poartă pe Saverny de cealaltă.)

DIDIER
(către Marion, împietrită de groază)

Adio pe veci, Maria mea!

SCENA A V-A

Marion, l'Angely.

MARION
(alergînd spre a-l reține)

Didier! De ce adio! De ce îmi spui așa!
(Soldații o resping; ea revine către l'Angely cu neliniște.)
Cum! s-ar putea să-l piarză această întîmplare?
Ce vină i se-aduce? Ce vor să-i facă oare?

L'ANGELY
(o ia de mînă și-o aduce în fața pancartei)

Citiți edictul!

MARION
(citește și se retrage îngrozită)

Doamne! aici e „moartea" scris!
Eu, eu cu al meu țipăt la moarte l-am trimis;
Eram îngrijorată, strigam de teama morții
Și iată că-i tot moartea ce își aruncă sorții!
Dar un duel să fie o crimă-atît de grea?
(Lui l'Angely.)
Asemenea osîndă desigur n-or să-i dea!

L'ANGELY

Ba da!

MARION

El o să fugă...

L'ANGELY

Prin ziduri? Nu se poate!

MARION

Vai! dînsul ispășește trecutele-mi păcate!

(Către l'Angely.)

Și Dumnezeu mă bate... Didier al meu! Vă spun:
Nu-i om pe lumea asta ca el mai drag și bun!
Oh! temnița și moartea și poate-ngrozitoarea
Tortură...

L'ANGELY

Se prea poate...

MARION

Aș face încercarea
La rege. Are un suflet într-adevăr regal...
Poate ierta...!

L'ANGELY

El poate... dar e și-un cardinal...

MARION
(rătăcită)

Și-atunci?

L'ANGELY

E-o chestiune de mare importanță.
El trebuie să moară! Nu văd nici o speranță...

MARION

Vai! vorbe-ngrozitoare ce-njunghie şi răpun!
Cine sînteţi?

L'ANGELY

Bufonul, al regelui nebun!

MARION

Didier, sînt o nedemnă şi josnică femeie,
Dar voi lupta! doar cerul de-o vrea puteri să-mi deie!
Şi te-oi urma.

(Marion iese pe partea unde a plecat Didier.)

L'ANGELY
(rămas singur)

Pe unde?... o ştie Dumnezeu!

(Luîndu-şi spada lăsată jos de Didier.)

Acum, cine-ar mai spune că cel nebun sînt eu?

(Iese.)

ACTUL AL III-LEA

COMEDIA

Castelul din Nangis

Un parc stil Henric al IV-lea. În fund, pe o înălţime, se vede castelul din Nangis; cel nou şi cel vechi. Cel vechi: donjon cu ogive şi turele; cel nou, casă înaltă din cărămidă, cu colţuri de piatră cioplită şi coperiş ascuţit. Poarta mare a vechiului donjon este îmbrăcată în negru şi din depărtare se zăreşte blazonul familiilor de Nangis şi Saverny.

SCENA I

Domnul de Laffemas, în costumul de magistrat al vremii, marchizul de Saverny, deghizat în ofiţer din regimentul de Anjou, mustaţă şi bărbiţă neagră; un plasture pe un ochi.

LAFFEMAS

Ştiţi cine e ucisul? Căci fost-aţi la duel.

SAVERNY

(Îndreptîndu-şi mustaţa)

Mă preţuia marchizul, în oaste-am fost cu el.

LAFFEMAS

Şi spuneţi că marchizul de Saverny...

SAVERNY

E mort!

Părea că adversarul slăbeşte în efort,
Cînd brusc atacă-n terţă şi pe marchiz străpunge...
Oţelul, printre coaste, drept la ficat ajunge...
Or, ştiţi, ficatul este al sîngelui izvor...
A, ce cumplită rană, ce sînge-ngrozitor...!

LAFFEMAS

Şi a murit îndată?

SAVERNY

Aş zice da: martirul
După puţină vreme şi-a început delirul;
Din spasm în alte spasme a căpătat tetános,
Făcu opistatános şi-apoi improstatános...

LAFFEMAS

Tii, drace!

SAVERNY

Cazul face dovada cea mai clară
Că sîngele nu trece prin vina jugulară

Şi că ai noştri medici, Pecquet şi alţi savanţi,
Ce cîinii îi disecă de vii... sînt ignoranţi.

LAFFEMAS

Muri marchizul tînăr...

SAVERNY

De-o spadă asasină...

LAFFEMAS

Domnia voastră sînteţi doctor în medicină?

SAVERNY

Nu!

LAFFEMAS

Totuşi aţi studiat-o.

SAVERNY

Puţin, în Aristot.

LAFFEMAS

Aşa! La vîrsta asta! E straşnic...!

SAVERNY

Fac ce pot...
Dar am o-nveninare, un duh ce nu-mi dă pace,
Am înclinări spre rele, chiar să ucid îmi place.
Din prima tinereţe doream neapărat

Să-mi fac în lume rostul, ca medic ori soldat.
Am stat pe gînduri, însă tot spada mi-am ales;
E mai primejdioasă dar ea m-a înțeles!
Rîvneam să fiu alt'dată actor, dresor de lei,
Făceam și poezie în anii tinerei,
Însă muream de foame...

LAFFEMAS

Elanul fantaziei
Probabil că vă vine din studiul poeziei!?

SAVERNY

Din Aristot!

LAFFEMAS

Marchizul, cum văd, vă cunoștea!

SAVERNY

Da! dar pe-atunci, marchizul locotenent era,
Ostaș abia intrasem ca el, mai mic în grad.

LAFFEMAS

Așa!

SAVERNY

Slujii o vreme în gardă la Caussade,
Iar dînsul unității marchizului m-a dat; —
Un dar cam slab; pe-atuncea eram neînsemnat! —
Urcai în grad și iată, acum port spada asta,
Sînt ofițer, sînt tînăr, sînt îndrăzneț și... basta!

LAFFEMAS

Avurăţi misiunea să mergeţi acoló?

SAVERNY

La castelan...? Da! iată: cu văru-i Brichanteau
Sicriul îl cărarăm drum lung, cu grijă mare,
Parc-am fi mers la nuntă şi nu la-nmormîntare...

LAFFEMAS

Cum a primit marchizul, bătrînul de Nangis,
Această tristă ştire?...

SAVERNY

Nici plînse, nici clinti.

LAFFEMAS

Doar îşi iubea nepotul!

SAVERNY

Cum îţi iubeşti fiinţa!
El n-are fii, de-aceea cu gîndul, cu dorinţa,
Îşi îndrepta nădejdea spre singuru-i nepot,
Deşi nu-l mai văzuse de cîţiva ani, socot...

(Prin fund trece bătrînul marchiz de Nangis. Păr alb, figură palidă, braţele încrucişate pe piept. Îmbrăcăminte moda Henric al IV-lea. Mare doliu. Placa şi cordonul Sfîntului Spirit. Merge încet. Nouă gardieni îmbrăcaţi de doliu, cu halebarde pe umărul drept şi muschete pe umărul stîng, îl urmează pe trei rînduri la oarecare distanţă: oprindu-se cînd se opreşte, mergînd cînd merge.)

LAFFEMAS

(privindu-l trecînd)

Sărmanul!

(Merge către fund, urmărind pe marchiz cu privirea.)

SAVERNY

(aparte)

Bietul unchiul!

(Intră Brichanteau care vine spre Saverny.)

SCENA A II-A

Aceiaşi, Brichanteau.

BRICHANTEAU

(rîzînd)

Am de vorbit cu tine!
Constat că-n timpul morţii îţi merge foarte bine!

SAVERNY

(încet, arătîndu-l pe bătrînul marchiz care trece)

Ah, Brichanteau! priveşte-l... Zău, rău m-ai sfătuit!
De cînd i-adusem ştirea, bătrînul e zdrobit!
Ce-ar fi să-i spunem totul? Aş încerca îndată!

BRICHANTEAU

Ia seama! rolul cere o jale-adevărată!
Dacă-l previi, tristeţea pe loc i-ar înceta...
Or tocmai doliul ăsta e deghizarea ta!

SAVERNY

Vai, bietul unchi!

BRICHANTEAU

Curînd ai să-i apari, îmi parc!

SAVERNY

De n-a pierit de jale, de bucurie moare!
Sînt lovituri prea grele la anii săi...

BRICHANTEAU

Știu! dar
N-ai încotro!

SAVERNY

Mă doare surîsul lui amar,
Tăcerea lui, suspinul... și-mi face rău cînd vine
Și-mbrățișează racla...

BRICHANTEAU

În care nu-i nicicine...

SAVERNY

Dar mort, scăldat în sînge, în inima-i m-a-nchis...
Acolo sînt cadavru...!

LAFFEMAS
(revenind)

Sărman bătrîn, stă scris
Tot chinul dinăuntru pe nobila-i figură.

BRICHANTEAU

(şoptind lui Saverny)

De unde vine-această sinistră creatură?

SAVERNY

(cu un gest de ignoranţă)

E poate un prieten în treacăt la castel...!

BRICHANTEAU

(şoptit)

Cînd corbul simte miros de hoit face la fel...
Deci, gura! mutra asta cu gînduri necurate
Şi pe-un smintit l-ar face prudent ca un Socrate!

(Marchizul de Nangis revine, mereu cufundat în adînca-i reverie. El vine cu paşi înceţi, părînd că nu vede pe nimeni, ca să se aşeze pe o bancă de grădină.)

SCENA A III-A

Aceiaşi, Marchizul de Nangis.

LAFFEMAS

(întîmpinîndu-l pe marchiz)

Vai! senioria voastră, ce greu sînteţi lovit!
Marchiz Gaspard, nepotul, era un dăruit.
Frumos, plin de elanuri, în plină tinereţe,
O consolare pentru a voastră bătrîneţe...

Credea în cele sfinte, femeia respecta,
Cu vorba și cu fapta pe semeni ajuta:
Era un suflet nobil... menit a fi celebru...
Dar moartea... vai...!

(Bătrînul marchiz își cuprinde capul în mîini.)

SAVERNY

(încet lui Brichanteau)

La naiba discursul lui funebru!
Elogiile-acestea mîhnesc pe unchiul meu;
Treci tu și consolează-l vorbindu-mă de rău!

BRICHANTEAU

(lui Laffemas)

Nu-i just ceea ce spuneți; de Saverny cu mine
Eram colegi de arme; deci îl cunosc prea bine...
Era un rău prieten; se înhăita cu răi
Și nu avea elanul cerut de anii săi...
În ce privește moartea-i... nu prea îi face stimă...

LAFFEMAS

Să nu uităm! duelul e-o plagă rea, o crimă...!

(Lui Brichanteau cu aer poznaș, arătîndu-i spada.)

A! sînteți din armată!

BRICHANTEAU

(la fel, arătîndu-i spre perucă)

A! sînteți magistrat!

SAVERNY

(șoptit)

Urmează!

Avea toane; minţea, era ingrat;
Dacă intra-n biserici... intra pentru ochiade;
Făcea ce nu ar face un tînăr cumsecade...
Zănatic, muieratic, un veşnic plin de el...

SAVERNY
(şoptit)

Zi-i! Zi-i!

BRICHANTEAU

Era ca şefii obraznic şi rebel;
Desfrîul şi abuzul il scofilceau la faţă.
Şchiopase, cocoşase, avea pe-un ochi albeaţă;
Din blond se-nvineţise şi pleşuvea în părţi.

SAVERNY
(şoptit)

Destul!

BRICHANTEAU

Întreaga noapte şi-o prăpădea la cărţi;
La joc îşi irosise averea şi credinţa,
Pe-un zar era în stare să-şi vîndă conştiinţa;
Mă rog, puteai pe dînsul la rele să contezi...

SAVERNY
(trăgîndu-l de mînecă, şoptit)

Opreşte-te! ce dracu! Prea, prea îl consolezi!

LAFFEMAS

(lui Brichanteau)

Să-ţi ponegreşti amicul defunct! E nescuzabil!

BRICHANTEAU

(arătînd pe Saverny)

Atunci să spună domnul...

SAVERNY

Nu! Eu... sînt recuzabil...

LAFFEMAS

(cu afecţiune bătrînului marchiz)

Prea nobil domn, noi totuşi vom şti să consolăm:
Ştim cine-i ucigaşul: avem să-l spînzurăm.
E arestat... ancheta s-a şi sfîrşit, îmi pare...

(Către Brinchanteau şi Saverny.)

Fireşte sînt dueluri impuse de onoare,
Dar în duelu-acesta, de ne'nţeles îmi e,
Ca Saverny, marchizul, să lupte c-un Didier.

SAVERNY

(aparte)

Didier! Didier!?

(Bătrînul marchiz, care a stat nemişcat şi mut în timpul întregii scene, se scoală şi iese cu paşi înceţi, în partea opusă celei pe unde a intrat. Garda îl urmează)

LAFFAMES

(ştergîndu-şi o lacrimă şi urmărîndu-l cu privirea)

În suflet mă doare-a lui durere.

UN VALET
(venind în fugă)

Stăpîne!

BRICHANTEAU

Mai lăsaţi-l în trista lui tăcere!

VALETUL

Era... pentru-ngropare... Aş fi dorit să ştiu
Ce oră se fixează...

BRICHANTEAU

Veţi şti-o mai tîrziu.

VALETUL

Mai e ceva: o trupă de comedianţi, pribeagă,
Să mîne astă-noapte aci, la noi, se roagă.

BRICHANTEAU

Nepotrivită-i vremea de comedianţi acum,
Dar omenia cere să nu-i lăsăm pe drum.
(Arătînd o şură în stînga.)
Să mîne colo-n şură!

VALETUL
(arătînd o scrisoare)

E şi-o scrisoare-n fine...
(Citind.)
Văd Laffemas că scrie...

LAFFEMAS

Nu știi că-i pentru mine?

BRICHANTEAU

(șoptit lui Saverny, care a rămas gînditor la o parte)

Hai, Saverny, în sala unde-i sicriul pus,
Să-ți facem pregătirea...

(Trăgîndu-l de mînecă.)

N-auzi?

SAVERNY

(aparte)

Didier a spus!

(Pleacă.)

SCENA A IV-A

LAFFEMAS

(singur)

Pecetea-n ceară roșă! Ba chiar pecetea mare
De stat! E-o chestiune cu totul arzătoare!

(Citind.)

„V-aduc la cunoștință, înalte procuror,
Cum că Didier, persoana culpabilă de-omor,
A evadat... cu dînsul se află și femeia
Marion Delorme numită. Grăbiți pentru aceea
Să cercetați suspecții, străinii făr' de rost..."
Să pună caii! drace! în mîna mea a fost...

Şi-acum, din acuzare, ce mai rămîne oare?
Din doi: întîiul moare, al doilea dispare...
Ah nu mă las...!

(Iese. Intră o trupă de comedianţi de ţară, bărbaţi, femei, copii, în costume caracteristice. Printre ei Marion şi Didier îmbrăcaţi după moda spaniolă. Didier poartă un fetru mare şi-i înfăşurat într-o manta.)

SCENA A V-A

Comedianţii, Marion, Didier.

UN VALET

(conducînd pe comedianţi spre şură)

La noapte veţi găzdui aci!
Stăpînul nostru este marchizul de Nangis
Vă cerem cuviinţă în toată-mprejurarea;
Avem un mort, iar mîine va fi înmormîntarea...
Şi nu cumva să-mi vină vr'un cîntec la urechi,
La noapte, cînd s-o face la răposat priveghi.

GRAŢIOSUL

(Mic şi cocoşat.)

Noi nu vom face larmă nici cît dulăii curţii
Ce latră-n calea voastră cînd vor tainul burţii...

VALETUL

Amice, cîinii noştri nu-s nişte măscărici!

TAIEBRAȚ

(Grațiosului)

Taci! vrei să dormi afară? Ți s-a urît aici?

(Valetul iese.)

SCARAMOUCHE

(către Marion și Didier, care pînă atunci au stat nemișcați la o parte)

Acum să stăm de vorbă: Din trupă faceți parte.
De ce-ați sosit călare cu doamna? din ce parte?
Dacă sînteți soție și soț? ori doi amanți;
Dacă-ați scăpat din ghiara tîlharilor, din lanț;
Poliția sau legea dacă vă urmărește...?
De la-nceput v-o spunem cinstit: nu ne privește!
Dar veți juca! și asta e tot ce vă pretind!
Pe tine, ochi în flacări, Chimenele te prind!

(Marion se înclină.)

DIDIER

(indignat, aparte)

Ca saltimbanc sălbatic! Ce îndrăzneli în ton!

SCARAMOUCHE

(lui Didier)

Avem și pentru tine un rol de fanfaron!
Rol fain! Vorbești din bute și umbli apăsat,
Cu multă dibăcie seduci, neapărat,
Pe-a lui Orgon nepoată, căci ești setos de aur...;
Iar la finalul piesei vii și-l ucizi pe Maur.
E rol care-ți convine, deosebit, teatral.

DIDIER

Cum veți voi!

SCARAMOUCHE

Ascultă! ce-mi tot vorbești plural?
Zi-mi tu, și...

(Cu o adîncă reverență.)
Salutare!

DIDIER

(aparte)

Glumeț! fără ocoluri...

SCARAMOUCHE

Copii! acum la cină, apoi vedem de roluri!
(Toți intră în șură, afară de Marion și Didier.)

SCENA A VI-A

Marion, Didier apoi Grațiosul, Saverny; mai tîrziu Laffemas.

DIDIER

(după o lungă tăcere, rîzînd amar)

Maria, iată-n fine în ce abis profund
Smintitul, ticălosul de mine, te scufund!
Ai vrut să fii cu mine! Nefericita-mi soartă
În goana-i te cuprinde și în vîrtej te poartă...!
Vezi dar că nu zadarnic cercam să te previu!

MARION

(tremurînd şi împreunîndu-şi mîinile)

Didier! E o mustrare?

DIDIER

Ah! S-ar cădea să fiu
Hulit pe veşnicie de-ntreaga omenire
Şi cerul cu blesteme să dcie în neştire
O umbră de mustrare în inima-mi de-ar sta...
În inima-mi ce crede nebună într-a ta.
Cînd totul mi-i potrivnic, cînd toate-mi vor pieirea,
Tu îmi aduci nădejdea, salvarea, ocrotirea.
Tu, coborînd din ceruri spre iad, te-ai aplecat,
L-ai înşelat pe paznic, din lanţuri m-ai scăpat.
Cu mine-ntemniţatul ai fost o-ntemniţată;
Cu mine evadatul ai fost o evadată;
Cu toată isteţimea născută din amor,
Mi-ai fost alin şi sprijin la ceas hotărîtor;
M-ai rupt de trista-mi soartă, de firea mea bolnavă,
Mi-ai dat îndemn la luptă tu, o femeie slabă!
Şi mie, celui care doar urii mă-nchinam,
Mi-ai dăruit — duioasă — al dragostei balsam.

MARION

(plîngînd)

Mi-eşti drag! Numai prin tine cunosc ce-i fericirea!

DIDIER

Privirea ta, iubito, îmi farmecă privirea!
De cînd luai fiinţă, din suflet şi din lut,

Un înger şi un demon cu mine s-au născut
Şi iată, providenţa prin tine-acum decide
Şi demonul dispare şi cerul se deschide.

MARION

Didier! pe totdeauna stăpînul meu iubit!

DIDIER

Bărbatul tău!

MARION
(aparte)

O! Doamne!

DIDIER

Cît sînt de fericit!
Fugind de-această lume ce-ar vrea să mă sfişie,
Să ne unim, iubito, să-mi fii pe veci soţie!
Nu vrei la fel, Maria?

MARION

Da! Surioara ta
Şi tu, iubitul frate...

DIDIER

O, nu mă întrista!
Aceasta-i fericirea cu patimă dorită:
Unirea să ne fie de ceruri consfinţită!
Încrede-te în mine, oriunde ne-am găsi;
Căci, pentru soţ, amantul cu grijă te-o păzi.

MARION
(aparte)

Vai!

DIDIER

Tot ce se întîmplă, ştii cît mă chinuieşte?
Pe bădăranul cela să-l rabd cînd îţi vorbeşte!
Să rabd cu jalea-n suflet că te găseşti aici,
Amestecată-n pleava acestor măscărici!...
Tu, floare înflorită în nevinovăţie,
Prin lumea lor de patimi, de vicii şi beţie!

MARION

Să fim prudenţi, iubite...

DIDIER

Mai clocotesc şi-acù
Cînd îmi aduc aminte de-acel ce-ţi spuse „tu",
Cînd însumi eu, cu grijă, abia rostesc cuvîntul,
De parc-aş fi prea aspru cu tine, pronunţîndu-l.

MARION

E-n joc vieaţa noastră, fii calm, nu te certa!

DIDIER

În orice-mprejurare, dreptatea e a ta!
Da! Tu-mi eşti tinereţea, iubirea şi alinul,
Oricît mă mai încearcă, în ura lui, destinul.
O-mpărăţie-ntreagă şi n-are-atîta preţ,

Cît darurile tale cu care mă răsfeţi!
În schimb, nenorocire, atîta ai din partea-mi,
Pe tine, dar din ceruri, Satan te-a prins de soartea-mi.
O, pentru ce nu-i omul pe merit răsplătit?
Ce-am făptuit eu bine şi tu cu ce-ai greşit?

MARION

Doar tu eşti fericirea-mi, iubitule!

DIDIER

(redevenit sumbru)

Iubito,
Dacă mi-o spui, sînt sigur că astfel ai simţit-o!
Dar steaua mea e tristă pe ceru-ndepărtat...
Vin: făr-a şti de unde; şi nici unde-am plecat...
Nu-i drept ca soartei mele tu să-i înduri mînia...
Ascultă-mi rugămintea: întoarce-te, Maria!
Şi lasă-mă, eu singur, să merg pe calea mea!
Cînd istovit de umblet mă voi opri cîndva,
Mă va primi culcuşul cel rece, ca o groapă,
Şi, în ungheru-acela, doi nu au cum să-ncapă...
Întoarce-te!

MARION

Iubite, în umbra ta, voiesc
Destinul pîn'la moarte să ţi-l împărtăşesc!

DIDIER

Dar, draga mea, pricepe! Urmînd această cale
Alergi spre suferinţă, mizerie şi jale;

Iar ochii tăi vor plînge amar, sfîşietor...
Durerea o să stingă, curînd, sclipirea lor.

(Marion îşi prinde capul în mîini.)

Acesta-i adevărul; destinul tău mă doare
Întoarce-te! mi-i groază de ziua viitoare!

MARION

(izbucnind în plîns)

Omoară-mă mai bine, dar nu-mi vorbi aşa!

(Suspinînd.)

Ah! Doamne!

DIDIER

(luînd-o în braţe)

Nu mai plînge! Pe-o lacrimă de-a ta
Mi-aş da, comoară scumpă, tot sîngele din vine.
Vino de vrei! Îndreaptă-mi ursita spre mai bine
Fii slava, fii virtutea, fii dragostea mea tu...!
De ce-ai tăcut, Maria? Mă mai asculţi... sau nu?

(O aşază încet pe o bancă.)

MARION

(desfăcîndu-se din braţele lui)

Ce rău poţi fi!

DIDIER

(în genunchi, înclinat peste mîna ei)

Mi-eşti dragă! Hai, şterge-ţi ochii...

MARION

(surîzînd printre lacrimi)

Lasă...

Mă faci să plîng într-una!

DIDIER

Ah, cît ești de frumoasă!

(Se așază pe bancă lîngă ea.)

Un mic sărut pe frunte, curat ca gîndul meu...

(O sărută pe frunte. Amîndoi stau privindu-se cu încîntare.)

Privește-mă, Maria, mult, mult... așa... mereu!

GRAȚIOSUL

(intrînd)

Mă rog, doña Chimena este poftită-n șură!

(Marion se ridică repede de lîngă Didier; în același timp cu Grațiosul a intrat Saverny, care se oprește în fund și studiază cu atenție pe Marion, fără a observa pe Didier, care a rămas jos pe bancă și pe care o tufă îl ascunde.)

SAVERNY

(în fund, fără a fi observat; aparte)

Marion? Marion e-aicea? Ce stranic-aventură!

(Rizînd.)

Chimena!?

GRAȚIOSUL

(lui Didier, care vrea să urmeze pe Marion)

Stea afară gelosul pedepsit!

În glumă-o spun...!

DIDIER

La naiba!

MARION

(şoptit lui Didier)

Didier! fii liniştit!

(Didier se aşază iar. Ea intră în şură.)

SAVERNY

(în fund, aparte)

Ce oare o îndeamnă să umble-aşa prin ţară?
N-o fi acelaşi fante nebun, care-ntr-o seară
Veni în ajutoru-mi?... Didier. Chiar dînsul el

(Intră Laffemas.)

LAFFEMAS

(în costum de călărie, salutînd pe Saverny)

Plec, domnule! cu bine...

SAVERNY

(salutînd)

Aşa curînd?! De ce?
Cînd e atît de nostim!

(Rîde.)

LAFFEMAS

Ce-aveţi de rîs anume?

SAVERNY

(rîzînd)

A! E o aventură; v-o pot de altfel spune:
Alăturată cetei de comedieni sosiţi
Pe cine văd? Ce ziceţi? Mă prind că nu ghiciţi!

LAFFEMAS

Persoană cunoscută?

SAVERNY

(rîzînd mai tare)

Marion Delorme e-n trupă!

LAFFEMAS

(tresărind)

Marion Delorme!

DIDIER

(care de cînd au sosit îi privește atent)

Ce spune?

(Se ridică pe jumătate de pe banca sa.)

SAVERNY

(rîzînd mereu)

Vor rîde să se rupă
Cînd or să afle știrea mondenii din Paris!
Vă duceți într-acolo?

LAFFEMAS

Vor ști-o toți precis...!
Dar nu cumva să fie o pură-asemănare...!

SAVERNY

Cu Marion? Ce naiba, să n-o cunosc!... Răbdare:

(Scotocindu-se în buzunar.)

Portretul ei, de-un pictor al regelui pictat,
Îl am aci la mine... ea însăşi mi l-a dat.

(Întinde lui Laffemas un medalion.)

Vedeţi?

(Arătînd spre intrarea şurei.)

Nu-i chipul fetei din uşă? Cea-mbrăcată
În roche spaniolă cu fusta înflorată?

LAFFEMAS

(privind cînd la portret cînd spre şură)

Marion Delorme! chiar ea e!

SAVERNY

Vezi bine!

LAFFEMAS

(aparte)

A! I-am prins!

(Lui Saverny.)

Cu dînsa împreună n-aţi observat vrun ins?

SAVERNY

Nu l-am văzut, dar sigur că este... fiţi pe pace:
Femeilor ca dînsa doar în duet le place!

LAFFEMAS

(aparte)

Deci repede... ieşirea întîi s-o străjuim,
Ş-apoi... pe comediantul cel fals să-l dibuim.

(Iese.)

SAVERNY

(văzînd ieşirea lui Laffemas, aparte)

N-oi fi făcut prostia spunînd ce nu se cade?
Eh!

(Ducînd aparte pe Graţios, care pînă atunci rămăsese într-un colţ singur, murmurîndu-şi rolul printre dinţi.)

Cine este doamna ce mai deoparte şade?

(Îi arată prin uşa surei.)

GRAŢIOSUL

Chimena?

(Cu solemnitate.)

Mii de scuze, zău nu ştiu cum o cheamă.

(Arătind pe Didier.)

Dar domnul ce-o-nsoţeşte va şti, de bună seamă.

(Iese în partea parcului.)

SCENA A VII-A

Didier, Saverny.

SAVERNY

(întorcîndu-se spre Didier)

A, dumnealui? Spuneţi-mi...

(Aparte.)

Ciudat cum mă priveşte!
De unde-l ştiu? Ei dracel E omul meu, fireşte!

(Tare, către Didier.)

Cum semănaţi cu unul ce-l ştiu întemniţat!?

DIDIER

Cum semănați cu unul ce-l știu c-a răposat!?
Păcatul morții sale asupra lui să cadă...
I-am spus vreo două vorbe și a căzut grămadă.

SAVERNY

St! Ești Didier! așa e?

DIDIER

Ești Gaspard Saverny!

SAVERNY

Acolo într-o scară ne întîlnirăm... și
Îți datorez viața...

(Se apropie cu brațele deschise. Didier se retrage.)

DIDIER

Marchize, nu uitasem,
Dar cred că mai pe urmă de toate ne-achitasem.

SAVERNY

Nu m-ai ucis, vezi bine! din contră, m-ai salvat!
Acum de mă vrei frate și suflet devotat,
Sau altceva de-ai cere, fac tot ce-mi stă-n putere...

DIDIER

Acel portret al doamnei... atîta tot ți-aș cere.

(Saverny îi întinde portretul. Cu amărăciune privind portretul.)

Da! Iat-o: frunte dalbă, ochi negri, gît splendid,
Surîsul de madonă... Îi seamănă leit...!

SAVERNY

Găsești?

DIDIER

Și spui că doamna ar fi pozat anume?

SAVERNY

(dînd afirmativ din cap, cu un salut către Didier)

Ce-ți pasă cînd din toată îndrăgostita lume
Ești — printre toți amanții — unicul favorit.
Om fericit!

DIDIER

(rîzînd strident și desperat)

Așa e! Sînt foarte fericit!

SAVERNY

Te felicit din suflet căci fata-i o minune.
Amanții ei fac parte doar din familii bune.
C-o astfel de metresă ai drept să te mîndrești,
E ca o cinste mare în care te găsești.
E bunul gust al modei, și-n orice-mprejurare
„Amantul Marionei" e o recomandare.

(Didier vrea să restituie portretul; el refuză să-l primească.)

Nu! nu-mi reda portretul! Găsesc că e firesc
Portretul să-și urmeze stăpînul...

DIDIER

Mulţumescl

(Strînge portretul la pieptul său.)

SAVERNY

Să ştii că-n spaniolă îi stă grozav de bine!...
...Deci, am putea să spunem că mă succezi pe mine,
Cum Ludovic succede lui Pharamond, prin veac:
Mie-mi luară locul cei doi veri de Brissac,

(Rîzînd.)

Lor, cardinalul însuşi, solemna crucii stemă,
Lui, d'Effiat, micuţul, şi lui, cei trei Saint-Mesme...
Societate bună în inima-i găseşti...

(Rîzînd.)

Puţin cam numeroasă...

DIDIER

(aparte)

Îţi vine să roşeşti!

SAVERNY

În fine... Deocamdată ia act de-mprejurarea
Că trec drept mort şi mîine îmi fac înmormîntarea!
După duelul nostru, pricep, ai stat la gros,
Dar Marion, isteaţa, din temniţă te-a scos...
Şi-acum, în trupa asta de comedianţi vă este
Mult mai uşoară fuga... Fantastică poveste!

DIDIER

Fantastică!

SAVERNY

Fireşte Marion zîmbi cuiva,
Făcu ochi dulci...

DIDIER
(tunător)

Te gîtui dacă mai spui ceva!

SAVERNY

Cum, eşti gelos?
(Rîzînd.)
Dar asta-i curată nebunie!
Marion Delorme nu poate să işte gelozie!
Sărmana! Fii cuminte şi n-o certa în van!

DIDIER

Nu-ţi fie teamă!
(Aparte.)
Doamne! Nu-i înger, ci Satan!
(Intră Laffemas şi Graţiosul. Didier iese, Saverny îl urmează.)

SCENA A VIII-A

Laffemas, Graţiosul.

GRAŢIOSUL
(către Laffemas)

N-am priceput prea bine ce spuneţi, înălţime!
(Aparte.)

Ochi mici, sprîncene groase... se vede ce cruzime
Sub haina lui de-alcade ascunde acest zbir;
Păianjen care-și țese primejdiosul fir!

LAFFEMAS
(scoțînd o pungă)

Ei, spui?

GRAȚIOSUL
(apropiindu-se șoptește către Laffemas)

Chimena noastră de vă interesează
Și-ați vrea să știți și cine-i...

LAFFEMAS
(șoptit și surîzînd)

Acela ce-o curtează...

GRAȚIOSUL

Donjuanul...

LAFFEMAS

Da!

GRAȚIOSUL

Cel care de-amor suspină greu?

LAFFEMAS

E-aci?

GRAȚIOSUL

Firește!

LAFFEMAS
(apropiindu-se cu vioiciune)

Unde-i? Arată-mi-l!

GRAȚIOSUL
(cu o profundă reverență)

Sînt eu!

(Laffemas deziluzionat se îndepărtează cu dispreț, apoi se apropie, făcînd să sune o pungă la urechea și în ochii Grațiosului.)

LAFFEMAS

Tu știi ce sunet are moneda gălbioară?

GRAȚIOSUL

Ah! clinchetu-i serafic ce dulce mă-nfioară...!

LAFFEMAS
(aparte)

Te-am prins Didier!

(Grațiosului.)

Vezi punga?

GRAȚIOSUL

Cîți galbeni are-n ea?

LAFFEMAS

Chiar douăzeci.

GRAȚIOSUL

Ih!

LAFFEMAS

(sunîndu-i punga sub nas)

Spune, ți vrei?

GRAȚIOSUL

(smulgîndu-i punga)

Hai! dă-o-ncoa!

(Pe un ton teatral lui Laffemas, care-l ascultă cu neliniște.)

O, dac-ar fi posibil ca burta voastră mare,
Sub formă de cocoașe s-o puneți și-n spinare,
Și burta și cocoașa, ca niște saci umflați.
De le-ați avea umplute cu galbeni și ducați,
Atunci...

LAFFEMAS

(cu vioiciune)

Atunci ai spune?

GRAȚIOSUL

(băgînd punga în buzunar)

Aș strînge totu-n grabă
Și-aș spune...

(Cu o profundă reverență.)

Foarte bine! Sînteți un om de treabă!

LAFFEMAS

(aparte, furios)

Maimuță idioată!

GRAȚIOSUL

(aparte, rîzînd)

Ehei! Cotoi prăjit!

LAFFEMAS
(aparte)

Ţiganii, între dînşii, complotul l-au urzit!
Nici morţi ei n-or să spună de-au pus ceva la cale...!
Ah! Blestemaţii diavoli ai lumii orientale!

(Graţiosului care se duce.)

Stai! Adă punga-ncoace!

GRAŢIOSUL
(întorcîndu-se, pe un ton tragic)

Ori credeţi că-s un bleg?
Vreţi poate să ne rîdă un univers întreg?
Primind pe-un preţ de aur să fac netrebnicia...
Vînzînd un om, mi-aş vinde şi mie... omenia...

(Vrea să iasă.)

LAFFEMAS
(reţinîndu-l)

Am înţeles! Dă punga!

GRAŢIOSUL
(mereu pe acelaşi ton)

Eu cinstea mi-o păstrez,
Şi altceva... ştiu bine că nu vă datorez...

(Salută şi intră în şură.)

SCENA IX-A

LAFFEMAS
(singur)

Tîlhar! Lepădătură cu firea îngîmfată!
Mi te-o aduce soarta în mîna mea vreodată!

Norocul tău că astăzi de alt vînat îmi e...
Ce-i de făcut acuma să dau peste Didier?
Să pun în lanțuri banda? Să mă încerc a scoate
Mărturisiri cu sila...? Nu, asta nu se poate!
Afurisită treabă! Un ac pierdut în fîn...
Mi-ar trebui știința de alchimist bătrîn,
Metalele cu-acizii să-ncerc a le pătrunde,
Să aflu bobul de-aur ce-n taina lor se-ascunde...
Să merg cu mîna goală la eminența sa...?
Dar dacă...

(Lovindu-și fruntea.)

O idee! da, da, voi face-așa!
E-al meu!...

(Strigînd la ușa șurii.)

Ei! Saltimbancii din trupa cantonată,
Veniți!

(Comedianții ies cu toții din șură.)

SCENA A X-A

Aceiași, comedianții, printre care Marion și Didier, apoi Saverny, apoi marchizul de Nangis

SCARAMOUCHE

(lui Laffemas)

Cine ne strigă?

LAFFEMAS

În două vorbe, iată:
Înalta eminență ordonă să-i găsesc

Actori care în teatru talentul şi-l vădesc.
Ei vor juca în piese ce emineţa scrie
Cînd regele-i mai lasă răgaz de poezie.
Actorii care-i are acum nu au talent,
Şi teatrul său tînjeşte, deşi e excelent.

(Toţi comedianţii se apropie cu interes. Intră Saverny, care observă cu curiozitate tot ce se petrece.)

GRAŢIOSUL

(aparte, numărind galbenii lui Laffemas)

Din douăzeci, tîlharul mi-a pus în pungă zece!

LAFFEMAS

Aşadar fiecare prin faţa mea va trece,
Spunîndu-şi după voie un rol convingător.

(Aparte.)

Dacă şi-aşa îmi scapă, Didier e vrăjitor!

(Tare.)

V-aţi strîns cu toţii?

(Marion se apropie hoţeşte de Didier şi cearcă să-l ia de acolo. Didier se împotriveşte respingînd-o.)

GRAŢIOSUL

(mergînd către ei)

Faceţi cu noi aci, o grupă!

MARION

Ah, Doamne!

(Didier o părăseşte amestecîndu-se între comedianţi; ea îl urmează.)

GRAȚIOSUL

Cum se vede, va fi de trai în trupă.
O să petrecem bine, în fast și lux regal,
Vom spune seara versuri de domnul cardinal...
Ce șansă!

(Toți comedianții se înșiruie în fața lui Laffemas, Marion și Didier fiind printre ei. Didier, fără a privi la Marion, stă cu ochii în pămînt și brațele încrucișate sub manta. Marion aruncă spre el priviri pline de îngrijorare.)

GRAȚIOSUL

(în fruntea trupei; aparte)

Creadă-l naiba pe-acest tîlhar sinistru
Că strînge măscăricii pentru al său ministru!

LAFFEMAS

(Grațiosului)

Să-ncepem: Cum te cheamă?

GRAȚIOSUL

(cu un larg salut și o piruetă care-i face cocoașa evidentă)

Sînt Grațiosul, eu,
Un as al trupei... Iată, gustați talentul meu:

(Cîntă.)

„Un magistrat e o crucă,
Năucă slugă, hăbăucă...
Din marea și solemna claie
Pedepse aspre curg șuvoaie.

Eşti om pierdut de-aci-nainte
Vei fi închis şi spînzurat
Că, vezi, peruca-preşedinte
Solemnu-i cap şi-a înclinat.

Şuviţele de păr furate
Atîtor tidve condamnate,
Un frate sfînt, cu mutra hîdă,
Le netezeşte pîn' ce-asudă,
Le pomădează, le usucă,
Le ondulează etajat,
Şi, cînd e gata o perucă,
E gata şi un magistrat.
Un avocat e-o moară seacă
Ce toacă, toacă şi iar toacă.
Care vorbeşte de-ameţeşte,
În dialect şi-n latineşte..."

LAFFEMAS
(întrerupîndu-l)

Cînţi fals, cum cîntă-o cioară de pe cuibar sculată!
Taci!

GRAŢIOSUL
(rîzînd)

Glasu-i fals! Cîntarea e foarte-adevărată.

LAFFEMAS
(către Scaramouche)

Altul la rînd!

SCARAMOUCHE

(salutînd)

Pe mine mă cheamă Scaramouche
Din „*Dama de onoare*" veți asculta acuş:

(Declamînd.)

„Vorbi atunci regina: Aşa e dat să fie
Episcopul la slujbă; ostaşu-n bătălie,
Femeia lîngă leagăn, în ştreang tilharul sus."

LAFFEMAS

(întrerupîndu-l cu un gest, face semn lui Taiebraţ să vorbească; Taiebraţ salută adînc şi se îndreaptă.)

TAIEBRAŢ

Sînt Taiebraţ pe nume, vin din Tibet am spus;
Mongolia şi Hanul ştiut-am a supune...

LAFFEMAS

Ştii altceva?

(Şoptit lui Saverny, care-i la picioare aproape de el.)

Priveşte-o! Marion e o minune!

TAIEBRAŢ

Era o piesă tare... dar, schimb imediat,
Voi fi deci Carlomagnul, măreţul împărat:

(Declamă cu emfază.)

„O, strania mea soarte, o, ceriule cu stele,
Fii martore-a-ncercării şi suferinţii mele!
Ce mi se cere óre? să mă despoi de-al meu

Ca să predau amoriu-mi la cel ce nu-i al sĕu?
Pe-al meu contradictoriu să-l împlu de plăcere,
Să simț cum toată fierea-mi se varsă în viscere?
La feliŭ voi păsărele nu pentru voi ouați...
Și voi, albine, mierea altóra adunați!
De lînă veți fi tunse la feliŭ voi mielușele
De lapte veți fi mulse la feliŭ vaci și vițele!"

LAFFEMAS

Bun!

(Către Saverny.)

Asta-i *Bradamanta* și poezie-nseamnă.
Garnier e meșter mare!

(Către Marion.)

E rîndul vostru, doamnă!
Cum vă numiți?

MARION
(tremurînd)

Chimena...

LAFFEMAS

Așa? Interesant!
Dacă sînteți Chimena aveți și un amant
Care-n duel ucide...

MARION
(îngrozită)

Eu!

LAFFEMAS
(rîzînd ironic)

Da! aşa-i povestea...

Şi fuge...

MARION
(aparte)

Doamne!

LAFFEMAS

Spuneţi din versurile-acestea!

MARION
(jumătate întoarsă spre Didier)

„Dar, pentru că vieaţa şi-onoarea nu-ţi zîmbesc,
Şi gîndul tău de moarte, Rodrig, nu ţi-l clintesc,
Atunci îţi spun: Trăieşte să-mi recîştigi iubirea!
Fii contra lui don Sancho cu toată-mpotrivirea
Şi luptă de mă scapă de-acest destin funest
Care mă dă-n puterea acelui ce detest!
Îţi spun mai mult: Ia seama şi apără-te bine!
Voi şti atunci, din parte-mi, să fac ce se cuvine.
Iar de-mi mai porţi iubire, atunci, tu nu uita
Că eu îţi sînt răsplata la biruinţa ta!"

LAFFEMAS
(se scoală cu galanterie şi-i sărută mîna. Marion, palidă, priveşte spre Didier care rămîne nemişcat, cu ochii în jos)

În vocea voastră, doamnă, sînt mlădieri divine...
Pătruns pînă în suflet se simte orişicine!
Sînteţi încîntătoare!

(Lui Saverny.)

Corneille e cineva
Dar pînă să-l ajungă pe-un Garnier... mai va!
Fireşte, face versuri mai bune... mai egale,
De cînd e-n preajma curţii şi-a eminenţei sale...

(Către Marion.)

Aveţi talent! Ochi magici; ce căutaţi aci?
Talentul, frumuseţea, de ce le-aţi irosi?
Luaţi loc...

(Se aşază şi îi face loc şi ei să stea lîngă el. Marion se dă înapoi.)

MARION

(în şoaptă lui Didier cu îndurerare)

Să stăm alături. N-o să se bage seamă...

LAFFEMAS

(surîzător)

Poftiţi, staţi lîngă mine...

(Didier respinge pe Marion care vine să cadă, speriată, pe bancă, lîngă Laffemas.)

MARION

(aparte)

Ah! cît îmi e de teamă!

LAFFEMAS

(surîzînd, către Marion c-un aer de reproş)

În fine!...

(Lui Didier.)

Cum te cheamă?

(Didier face un pas către Laffemas, aruncă mantia şi-şi îndeasă pălăria pe cap.)

DIDIER

(pe un ton grav)

Eu sînt Didier!

MARION, LAFFEMAS, SAVERNY

Didier!?

(Mirare și stupefacție.)

DIDIER

(lui Laffemas care rîde triumfător)

Hai! spune-le să plece că stau și n-au de ce!
Ia-ți prada, pune-o-n lanțuri spre a-și primi osînda!
Ți-a fost destulă truda pîn'ți-ai văzut izbînda!

MARION

(alergînd la el)

Didier!

DIDIER

(cu o privire înghețată)

Din calea asta n-ai cum să mă reții.

(Ea se dă înapoi și cade sfîrșită pe bancă.)

(Lui Laffemas.)

În preajma mea, Satană, simțeam cum te ații;
Privirea ta sinistră, hidoasă, neumană,
Trăda că-n tine arde un suflet de satană.
De cursa ta naivă un drum puteam s-apuc...
Dar m-am predat de milă, că prea te zbați năuc.
Deci du-mă și ia-ți prețul fixat pe mișelie!

LAFFEMAS

(cu supărare evidentă, forțîndu-se a rîde)

Așadar, rolu-acesta n-a fost de comedie?

DIDIER

Tu faci pe comediantul!

LAFFEMAS

Nu! Prea ar fi banal!
Dar sîntem autorii, cu domnul cardinal,
A unei drame-n care joci rol de primă mînă...

(Marion dă un strigăt de groază. Didier se întoarce cu dispreț.)

Nu te uita în lături căci piesa nu se-amînă!
Și rolul pare simplu, dar pîn'la urmă-i greu:
Deci pregătește-ți duhul să-l dai lui Dumnezeu.

MARION

Ah!

(În același moment marchizul de Nangis trece iarăși prin fund, mereu în aceeași atitudine de la început și cu plutonul său de halebardieri. La strigătul scos de Marion se oprește întorcîndu-se către asistenți, palid, mut și nemișcat.)

LAFFEMAS
(marchizului de Nangis)

Senioria voastră să-mi dați în sprijin garda:
Sînt toate bune dacă vom ține strînsă coarda.
Fugitul, asasinul marchizului Gaspard,
E prins!

MARION
(aruncîndu-se la picioarele lui Laffemas)

Vă fie milă!

LAFFEMAS
(cu galanterie)

Nu dumneavoastră! dar
Eu mi-aş pleca genunchii cerîndu-vă favoarea...

MARION
(mereu în genunchi şi împreunîndu-şi mîinile)

Fi-ţi bun, messire jude, vădiţi-vă-ndurarea!
Gîndiţi-vă la ceasul de plăţi şi de răsplăţi,
Cînd veţi cunoaşte faţa supremei judecăţi!

LAFFEMAS
(surizător)

Nu ţineţi predici, doamnă! a voastră frumuseţe
Menită-i să ne-ncînte, dar nu să dea poveţe!
Tot ce doriţi aş face, dar, după cum v-am spus,
El a ucis! E-o faptă de criminal...

DIDIER
(către Marion)

Hai, sus!
(Marion se ridică tremurînd.)
(Lui Laffemas.)
Minţi! un duel e-o luptă!

LAFFEMAS

Nu mint!

DIDIER

Ba minţi întruna!

LAFFEMAS

Mint?

(Către Marion.)

Sîngele vrea sînge şi legea e doar una!
El a ucis pe bravul Gaspard de Saverny,
Nepot iubit...

(Arătînd pe marchizul de Nangis.)

Speranţa bătrînului Nangis.
Slujea acest om nobil o patrie şi-un rege!
Ce pierdere! De n-ar fi murit, aş înţelege.
Nu-s inimă de piatră ca zbirul să apăs...

SAVERNY

(făcînd un pas)

Acel pe care-l plîngeţi trăieşte! Iată-mă-s!

(Mirare generală.)

LAFFEMAS

(tresărind)

De Saverny? Dar cine ar mai putea-o crede?
Sicriul lui e colo...

SAVERNY

Că nu sînt mort se vede:

(Dezlipindu-şi mustaţa şi plasturele şi svîrlind peruca neagră.)

Acum mă recunoaşteţi?

MARCHIZUL DE NANGIS

(ca trezit dintr-un vis, se aruncă în braţele sale)

Gaspard, nepotul meu!

(Se ţin strîns îmbrăţişaţi.)

MARION

(mereu prosternată)

Didier! Salvat în fine! Ce drept e Dumnezeu!

DIDIER

(lui Saverny cu răceală)

La ce folos! Eu moartea-mi doream...

MARION

(căzînd în genunchi cu ochii spre cer)

Doamne ferește!

DIDIER

(continuînd fără a asculta)

Naivule! ți-nchipui că m-aș fi prins prostește?
Că mă lăsam de-o dată îmbrobodit și-nvins
În plasa lui, cu care nici muște n-ar fi prins?
Cînd moartea este astăzi fierbintea mea dorință,
A mă reda vieții e o nesocotință!

MARION

Ce-a spus? Vreau să trăiască!

LAFFEMAS

Stați! Nu putem glumi!
E omu-acesta sigur Gaspard de Saverny?

MARION

Da!

LAFFEMAS

Asta se cuvine s-o stabilim anume.

MARION

(arătîndu-i pe marchizul de Nangis, care ține încă pe Saverny în brațe)

Bătrînul cel ce plînge... și rîde... nu v-o spune?

LAFFEMAS

Repet: El e marchizul Gaspard de Saverny?

MARION

Mai mult ca-mbrățișarea lor... ce-ar putea grăi?

MARCHIZUL DE NANGIS

(întorcîndu-se)

Da, e Gaspard feciorul... speranță, suflet... totul...

(Către Marion.)

El parcă mă-ntrebase de-mi recunosc nepotul?

LAFFEMAS

(marchizului de Nangis)

Pe tînăr, pe marchizul de Saverny... îl știi !?

MARCHIZUL DE NANGIS

El, da!

LAFFEMAS

(către Saverny)

În consecință, marchiz de Saverny,

Vă arestez în baza puterilor regale!
Daţi spada!

(Mirare şi consternare în asistenţă.)

MARCHIZUL DE NANGIS

Gaspard!

MARION

Doamne!

DIDIER

Un alt cap se prăvale.
Cu două e mai bine... s-or cumpăni egal.
Un cap în cîte-o mînă de cardinal papal.

MARCHIZUL DE NANGIS

Cu ce drept?..

LAFFEMAS

Eminenţa a decretat o lege:
Cei ce se duelează o-nfrîng, se înţelege...
(Către Saverny.)
Vă rog predaţi-mi spada!

DIDIER
(privind pe Saverny)
Smintitule!

SAVERNY
(trăgînd spada ca să o predea lui Laffemas)
Poftim!

MARCHIZUL DE NANGIS

(oprindu-l)

Stați! În castelu-acesta noi încă stăpînim!
Pe plaiurile aste noi facem doar dreptate.
N-ar fi decît un oaspe și-al nostru rege poate...

(Lui Saverny.)

Deci dați-mi mie spada!

(Saverny îi întinde spada și-l strînge în brațe.)

LAFFEMAS

N-aș vrea să vă insult;
Mențineți o feudă ce-a dispărut de mult;
Și cardinalul nostru m-ar copleși cu blamul
De-ar ști... cu toate-acestea eu vă conced!

DIDIER

Infamul!

LAFFEMAS

În schimb, cedați-mi garda, și temnița la fel,
Cît timp prizonierii nu-s duși de la castel;

MARCHIZUL DE NANGIS

(către gărzile sale)

Vasali v-au fost străbunii ce mi-au slujit străbunii...
Să nu dați ascultare la glas străin nici unii!

LAFFEMAS

(cu voce tunătoare)

Luați seama! Sînt al Curții secrete procuror
Și-al eminenței sale de legi executor...

Duceţi prizonierii la temniţă, îndată.
La fiecare uşă staţi patru străji o dată.
Nu vă clintiţi de-acolo orice s-ar întîmpla!
De nu-mi daţi ascultare sau dacă voi afla
Că ordinele mele nu-s făr'de greş urmate,
Plăteşte cu vieaţa acel ce s-o abate!

(Gărzile înspăimîntate iau în tăcere pe prizonieri. Marchizul de Nangis îşi întoarce faţa indignat şi-şi ascunde ochii în mîini.)

MARION

Vai! nu mai e scăpare!
(Lui Laffemas.)
O, domnule, fiţi bun!

LAFFEMAS
(în şoaptă lui Marion)

Veniţi în astă-seară; am multe să vă spun!

MARION
(aparte)

Privirea-i e sinistră, zîmbirea-i e fatală,
În gîndu-i e Satana, în inima-i e smoală.
(Aruncîndu-se spre Didier.)
Didier!

DIDIER
(rece)

Adio, doamnă!

MARION

(Infiorîndu-se de tonul vocii lui)

De ce îmi spui aşa?

Vai ce nenorocită-s!

(Cade peste bancă.)

DIDIER

Nenorocită... da!

SAVERNY

(Îmbrăţişează pe marchizul de Nangis, apoi se întoarce spre Laffemas)

Pe două căpătîie vi se dublează plata?

UN VALET

(intrînd, către marchiz)

Pentru marchiz Gaspard ţeremonia-i gata!
Nălţimea voastră spună ce oră a fixat...

LAFFEMAS

De astăzi într-o lună fiţi gata de-ngropat!

(Gărzile duc pe Didier şi pe Saverny.)

ACTUL AL IV-LEA

REGELE

Chambord

Sala de gardă la castelul Chambord

SCENA I

Ducele de Bellegarde în bogat costum de curte, cu tot felul de broderii și dantele, cordonul Sfîntului Spirit la gît și placă de decorații la manta. Marchizul de Nangis, mare doliu și mereu urmat de plutonul său de gardă. Ambii traversează prin fundul sălii.

DUCELE DE BELLEGARDE

L-au condamnat?

MARCHIZUL DE NANGIS

La moarte.

DUCELE DE BELLEGARDE

Dar uiți de grațiere,
De dreptul ce confirmă a regelui putere?
Cînd rege e feciorul lui Henric? N-are rost
Să te mai temi...

MARCHIZUL DE NANGIS

Lui Henric aghiotant i-am fost...

DUCELE DE BELLEGARDE

Ehei! noi doi, sub Henric, nu din puţine lupte,
Intorsu-ne-am acasă cu platoşele rupte!
Marchize, mergi la fiu-i şi mult nici nu-i vorbi
Ci, îi evoai trecutul, rostind: Ventre-Saint-Gris![1]
Nici Richelieu nu poate argumenta mai bine!
Dar mai întîi te-ascunde...

(Îi deschide uşa laterală.)

Curînd regele vine,
Şi-apoi, pe şleau, marchize; e altă modă az'...
Porţi un costum de care aci s-ar face haz.

MARCHIZUL DE NANGIS

Cum? haz că sînt în doliu?

DUCELE DE BELLEGARDE

Ei! proasta fandoseală!
Stai liniştit acolo! Cînd regele-i în sală,
Îl fac să se mînie pe domnul cardinal,
Şi vii cînd, cu piciorul, voi bate drept semnal.

MARCHIZUL DE NANGIS

(stringîndu-i mîna)

Să-ţi răsplătească cerul!

---

[1] Lit. „Pe burta Sfîntului Sură"; înjurătură fr. echivalentă cu rom. Ei, drăcia dracului!

DUCELE DE BELLEGARDE

(unui muşchetar care se plimbă pe dinaintea unei mici uşi aurite)

Ei, dragă muşchetare,
Regele nostru vine?

MUŞCHETARUL

Lucrează mi se pare,
(Cu voce scăzută.)
E cu un om în negru.

DUCELE DE BELLEGARDE

Da! ştiu la ce lucra:
Vreo două, trei decrete de moarte... le semna.
(Către bătrînul marchiz, strîngîndu-i mîna.)
Curaj! curaj, marchize...
(Îl introduce în galeria alăturată.)
Şi cît rămîi aice
Poţi admira plafonul pictat de Primatice.

(Ies amîndoi. Intră Marion în mare doliu, prin marea uşă din fund care dă pe scară.)

SCENA A II-A

Marion, Gărzile.

HALEBARDIERUL DE GARDĂ
(către Marion)
Aici nu-i voie, doamnă!

MARION

Vă rog!

HALEBARDIERUL
(barind intrarea cu halebarda)

Nu veți intra!

MARION
(cu dispreț)

La mine, o femeie, vă repeziți așa?
Cu lancea-n piept...!

MUȘCHETARUL
(rîzînd halebardierului)

Ți-a zis-o!

MARION
(cu vocea sigură)

Nu mă opri, străjere,
Doresc cu domnul duce Bellegarde o-ntrevedere.

HALEBARDIERUL
(înclinînd halebarda, aparte)

Ce ți-e cu craii ăștia!

MUȘCHETARUL

Poftiți, intrați!
(Ea intră și înaintează cu pas hotărît.)

HALEBARDIERUL

(aparte, privind-o cu coada ochiului)

Văzuşi

Că moşul duce-al nostru nu mai e moş acuş.
Cică-n purtări galante cîndva, trecînd măsura,
A fost închis de rege la Luvru...

MUŞCHETARUL

(face semn halebardierului să tacă)

Ţine-ţi gura!

(Mica uşă aurie se deschide. De Laffemas iese ţinînd în mînă un pergament făcut sul, de care atîrnă o pecete de ceară roşie cu şnururi de mătase.)

SCENA A III-A

Marion, Laffemas.

(Gest de surprindere la amîndoi. Marion se întoarce cu oroare.)

LAFFEMAS

(înaintînd spre Marion cu paşi înceţi, în şoaptă)

Aci?

MARION

Dar dumneavoastră...?

LAFFEMAS

(desfăşurînd pergamentul în faţa ei)

La rege... Mi-a semnat

MARION

(aruncîndu-și privirea, și-ascunde fața în mîini)

O!

LAFFEMAS

(aplecîndu-se la urechea ei)

Vreți?...

(Marion tresare și-l privește în față. El o privește drept în ochi. Coborînd glasul.)

Vrei tu? Răspunde!

MARION

(respingîndu-l)

Să piei, om blestemat!

LAFFEMAS

(revenindu-și, rîzînd ironic)

Deci mă respingi...?

MARION

Crezi oare că mi-i de tine teamă?
Cel ce dă grațierea nu te va ține-n seamă!

LAFFEMAS

Da! cearcă și la rege, la indulgența sa...!

(Îi întoarce spatele, apoi se reîntoarce din drum, încrucișează brațele și se apleacă la urechea ei.)

Dar teme-te de ziua cînd eu nu voi mai vrea!

(Iese; intră ducele de Bellegarde.)

SCENA A IV-A

Marion, Ducele de Bellegarde.

MARION
(mergînd spre duce)

A voastră e comanda aci, ilustre duce?

DUCELE DE BELLEGARDE

Fireşte, scumpă zînă!
(Salutînd.)
Ei! ce vînt mi te-aduce?

MARION

Doresc să-l văd pe rege.

DUCELE DE BELLEGARDE

Cînd?

MARION

Chiar acum!

DUCELE DE BELLEGARDE

Pot şti
De ce?

MARION

Ştiu eu!

DUCELE DE BELLEGARDE
(izbucnind în rîs)

Prea bine...! Chemaţi pe rege-aci!
Ei, ce spui?

MARION

Prin urmare refuzi?

DUCELE DE BELLEGARDE

Nu, dragă fată!

(Surîzînd.)

Între noi doi, ştii bine, n-a fost refuz vreodată!

MARION

Atunci, messire duce, pe rege-l pot vedea?

DUCELE DE BELLEGARDE

Discută-ntîi cu mine... Te pot încredinţa
Că-l vei vedea pe rege cît de curînd, în treacăt.
Dar ce-i ţinuta asta? Ce, ai pus vieţii lacăt?
Ca doamnele de-onoare... în negrul ăsta hîd!
Nu rîzi ca altă dată...!

MARION

Eu nu mai ştiu să rîd!

DUCELE DE BELLEGARDE

Ia uită-te că plînge! Nici gluma n-o-nţelege!

MARION

(ştergîndu-şi lacrimile; cu glas hotărît)

Eu vreau, înalte duce, acum să merg la rege!

DUCELE DE BELLEGARDE

În care scop?

MARION

E, pentru...

DUCELE DE BELLEGARDE

Te-oi fi plîngînd cumva
De cardinal?

MARION

Da, duce!

DUCELE DE BELLEGARDE
(deschizîndu-i uşa spre galerie)

Atunci, poftim colea!
Pe toţi nemulţumiţii vă strîng aci-mpreună...
Veţi întîlni pe rege în clipa cea mai bună!

(Marion intră. El reînchide uşa.)

Încerc pentru bătrînul marchiz un pas riscat;
Şi riscul nu-i mai mare cu doi de-am încercat!

(Încetul cu încetul, sala se umple de curteni care discută între ei. Ducele de Bellegarde merge de la unul la altul. Intră l'Angely.)

SCENA V-A

Curtenii.

DUCELE DE BELLEGARDE
(către ducele de Beaupreau)

Salut!

DUCELE DE BEAUPRÉAU

Salut!

DUCELE DE BELLEGARDE

Ce veste?

DUCELE DE BEAUPRÉAU

Alt cardinal, îmi pare!

DUCELE DE BELLEGARDE

Episcopul de Arles?

DUCELE DE BEAUPRÉAU

Nu, cel d'Autun e tare!
Parisul îl și vede în cardinal.

ABATELE DE GONDI

Da! El
A comandat asediul cu tunuri, la Rochelle,
Așa că are dreptul... ne-a dat capitularea!

DUCELE DE BELLEGARDE

Aha!

L'ANGELY

Deci sfîntul scaun să-și deie aprobarea...
Cum scrie la canoane întocmai s-a făcut...

ABATELE DE GONDI
(rîzînd)

Eh! l'Angely, nebunul!

L'ANGELY

Da? Vă sînt cunoscut?

(Intră Laffemas; curtenii toți năvălesc împrejuru-i și se îngrămădesc. Ducele de Bellegarde îi observă cu nemulțumire.)

DUCELE DE BELLEGARDE
(lui l'Angely)

Bufon! Cine-i persoana în negru și hermină?

L'ANGELY

Acela cărui lumea-i surîde și se-nclină?

DUCELE DE BELLEGARDE

Da! Nu cunosc această figură de curtean!
Credeam că reprezintă pe domnul d'Orléans!

L'ANGELY

L-ar fi primit mai rece...!

DUCELE DE BELLEGARDE
(arătînd pe Laffemas ce se îngîmfă)

Parcă-i un grand de Spania!

L'ANGELY
(șoptit)

E Laffemas! Nainte administra-n Champania.
E procuror al Curții...

DUCELE DE BELLEGARDE
(tot şoptit)

A! omul infernal,
Zis gîdele ce-l are slăvitul cardinal?

L'ANGELY
(tot şoptit)

Da!

DUCELE DE BELLEGARDE

Iată-l deci la Curte...!

L'ANGELY

De ce n-ar fi să fie?
Lipsea pisica-tigru de la menajerie!
Să vi-l prezint?

DUCELE DE BELLEGARDE
(cu demnitate)

Nebune!

L'ANGELY

Eu dac-aş fi senior,
Aş fi întotdeauna cu el prevăzător,
Cum face toată lumea. Fii bine cu casapul;
Întinde-i mîna dacă nu vrei să-ţi ceară capul!

(Îl aduce pe Laffemas şi-l prezintă ducelui, care se înclină cu destulă neplăcere.)

LAFFEMAS
(salutînd)

Salut pe domnul duce!

DUCELE DE BELLEGARDE

Mă-ncîntă!
(Aparte.)

În ce hal
Ne-ai terfelit onoarea... cinstite cardinal!
(Laffemas se îndepărtează.)

VICONTELE DE ROHAN
(hohotind de rîs, în fundul sălii, într-un grup de prieteni)

Grozav! –

L'ANGELY

De ce?

VICONTELE DE ROHAN

Marion e-n sala-nvecinată.

L'ANGELY

Marion?!

VICONTELE DE ROHAN

Pe-această temă e gluma-adevărată:
Marion în audiență la Ludovic cel cast!

L'ANGELY

Fantast contrast, viconte; jonglați c-un spirit vast!

DUCELE DE BELLEGARDE

(contelui de Charnacé)

Maestre-al vînătorii, ce veşti? cum e sezonul?

CONTELE DE CHARNACÉ

M-am bucurat degeaba, căci auzisem zvonul
Că lupii ne mîncase vreo trei ţărani mai ieri;
Am răscolit pădurea Chambord: lupi nicăieri!

(Lui l'Angely.)

Nebunule! o glumă!

L'ANGELY

Nimic nu-i nou! Ba este!
La Beaugency se pare că, zilele aceste,
Pentru duel, doi oameni în ştreang s-or legăna...

ABATELE DE GONDI

Cum, nu au altă vină?

(Mica uşă se deschide.)

UN UŞIER

Loc, majestatea sa!

(Intră regele; e îmbrăcat în negru, palid, cu ochii în jos, cu Sfîntul Spirit la tunică şi manta; pe cap poartă pălărie. Toţi curtenii se descoperă şi se aliniază pe două laturi. Guarzii îşi înclină lăncile şi prezintă muschetele.)

SCENA A VI-A

Precedenții, Regele.

Regele trece cu pași rari fără să ridice capul, prin mulțimea de curteni, apoi se oprește în partea din față a scenei și rămîne cîteva momente visător și tăcut. Curtenii se retrag spre fundul sălii.

REGELE

Cumplit de rău merg toate...!

(Către curteni, cu un semn din cap.)

Vă aibă-n pază Domnul!

(Se trîntește într-un fotoliu mare, suspinînd adînc.)

(Lui Bellegarde.)

Ah, duce! noaptea asta m-a chinuit nesomnul!

DUCELE DE BELLEGARDE

(înaintînd cu reverențe foarte adînci)

Dar, Sire, astăzi nimeni nu doarme!

REGELE

(vioi)

Bine-ai zis!

Azi statul nostru este pe margini de abis!

DUCELE DE BELLEGARDE

Nu, Sire, statul este condus de-o mînă tare!

REGELE

Știu, cardinalul poartă povară grea-n spinare!

DUCELE DE BELLEGARDE

Dar, Sire...!

REGELE

Bătrîneţea aş vrea să i-o feresc...
Destul de cînd ca rege exist... dar nu domnesc!

DUCELE DE BELLEGARDE

Cum, Sire! Cardinalul e om bătrîn?

REGELE

Ascultă!
Nu-i nimeni să ne-audă, deci, fără vorbă multă
Să-mi spui ce crezi de dînsul...!

DUCELE DE BELLEGARDE

De cine?

REGELE

Ei! de el!

DUCELE DE BELLEGARDE

De eminenţă, Sire?!

REGELE

Da!

DUCELE DE BELLEGARDE

Nu ştiu în ce fel
Să-l mai admir...

REGELE

Fii sincer, Bellegarde! fără codeală:

(Privind împrejur.)

Nu sînt nici eminențe și nici iscoade-n sală!
Deci spune-mi ce părere ai despre Cardinal!
Fii sincer cu-al tău rege!

DUCELE DE BELLEGARDE

Doriți să fiu leal?

REGELE

Firește!

DUCELE DE BELLEGARDE

(cu cutezanță)

Am credința că e un om de seamă!

REGELE

De-ar trebui, chiar Papei i-ai spune-o făr'de teamă!
Dar țara geme! Jalea i-aud ca un îndemn:
El prea înseamnă totul, eu prea nimic nu-nsemn!

DUCELE DE BELLEGARDE

Dar...

REGELE

Nu e el războiul și pacea și finanța?
Nu-i el puterea, legea; edictul, ordonanța?
Nu-i rege? Cînd el Liga Catolică zdrobea,
Lovind Casa de-Austria, lovind în doamna mea?

DUCELE DE BELLEGARDE

Dar v-a dat dreptul, Sire, să vă impuneţi marca
La giuvaericale...!

REGELE

În schimb cu Danemarca
El complotează...

DUCELE DE BELLEGARDE

Sire, la Luvru nu aveţi
Un vast domeniu unde stăpîn deplin sîntéţi?

REGELE
(a cărui indispoziţie creşte)

Din vina lui e Roma cu noi în învrăjbire!

DUCELE DE BELLEGARDE

În schimb, cu-ngăduinţa-i, aţi dat edictul, Sire,
Prin care tot burghezul la fel cu un golan,
Nu poate bea în cîrciumi decît de-un gologan.

REGELE

A întocmit tractate şi nu mi-a dat de ştire!

DUCELE DE BELLEGARDE

V-a construit o casă de vînătoare, Sire!

REGELE

El face totul! Totul îi este lui supus!
Toți i se adresează doar lui... eu, parcă nu-s!
Cine-ar veni la rege să-și plîngă-acu' năduful?
Să-i ceară sprijin?

DUCELE DE BELLEGARDE

Sire, vin cei săraci cu duhul!
(Mînia regelui e în creștere.)

REGELE

Azi, vrea, cu al meu ordin, un frate-a-și decora;
Sînt revoltat la culme...

DUCELE DE BELLEGARDE

Dar, Sire...

REGELE

N-aș mai vrea
Să știu de-a' sale rude...!

DUCELE DE BELLEGARDE

Dar, Sire... se bîrfește!

REGELE

O Combalet, nepoată de-a lui, în lux trăiește.

DUCELE DE BELLEGARDE

Cred...

REGELE

Are două sute pedeştri-n garda lui!

DUCELE DE BELLEGARDE

Dar călăreţi o sută, atît...!

REGELE

Ei! mie-mi spui!

DUCELE DE BELLEGARDE

Salvează ţara, Sire!

REGELE

Dar sufletul mi-l vinde:
C-un braţ dacă loveşte pe celălalt l-întinde
Şi-ncheie pact cu cine? cu Şvezii hughenoţi!

(Şoptit, la urechea lui Bellegarde.)

Apoi de-aş sta să număr prietenii, pe toţi,
Trimişi de el la moarte...! Vai cît de mulţi s-ar strînge
El, haina cardinală şi-a înmuiat-o-n sînge;
Pe mine, în tristeţe şi doliu m-a-mbrăcat.

DUCELE DE BELLEGARDE

Darnici pe-ai lui nu-i cruţă! Saint-Preuil n-a fost cruţat!

REGELE

De drag te-ar strînge-n braţe pîn'ce ţi-ar face seama.

(Brusc, după o tăcere; încrucişînd braţele.)

De mult ce mă iubeşte a exilat pe mama!

DUCELE DE BELLEGARDE

Dar gîndurile sale doar bine vă doresc...
Vi-i slujitor temeinic, fidel...

REGELE

Cît îl urăsc!
Mă-năbuşe, m-apasă, îmi fură libertatea...!
Îmi fură cîrmuirea şi suveranitatea...!
Cum de nu-şi dă el seama că, procedînd aşa,
Va deştepta pe rege din amorţirea sa?
Sînt slab, dar lîngă mine, deşi strălucitoare,
Ursita lui tresare la toată-a mea suflare.
Şi, dac-aş spune tare tot ce şoptesc acum,
Un gest al meu, un singur, pe el l-ar face scrum!
(O tăcere.)
El binele-l preface în rău şi răul creşte,
A ţării suferinţă mereu se înrăieşte.
În ţară, în afară, doar el... eu? nicăieri!
Mă ceartă cu Imperiul Austriac, mai ieri;
Apoi cu Gustav Adolf încheie alianţă;
Abandonează-n golful Gascon, făr'de speranţă,
O-ntreagă flotă... El e, s-ar zice, duhul meu:
În stat, la mine-acasă, şi-oriunde aş fi eu...
Ah! sînt de plîns!...
(Mergînd la fereastră.)
Şi-afară ce ploaie infernală!

DUCELE DE BELLEGARDE

Văd! Suferiţi mult, Sire!

REGELE

Da, mor de plictiseală!

(O tăcere.)

Eu, primul om al Franței, sînt ultimul sub cer...
Şi mi-aş schimba destinul pe-al unui braconier...
Să poți vîna în voie, cutreierînd pădurea,
Să dormi sub crengi umbroase şi-n orice zi aiurea...
Să-ți rîzi de zbirii legii, cîntînd netemător,
Să treci pe orişiunde ca pasărea în zbor...!
Un biet sărman şi-acasă la dînsul stăpîneşte...
Pe mine, omu-n roşu din ochi nu mă slăbeşte!
Grav, aspru, totdeauna mă ia ca pe-un cirac:
„Aşa se cade, Sire, să fie-al vostru plac!"
Mă ia în rîs, mă rupe de-ai mei supuşi, de țară,
Ca pe-un copil bicisnic în haina-i mă-nfăşoară
Şi cei ce văd tabloul fireşte că îşi zic:
Ce mare-i cardinalul, iar regele, ce mic!...
Şi-aceste liste-a' morții ce mi le-aduce zilnic!
Ieri, fură hughenoții care plătiră silnic,
Azi, văd că dueliştii sînt criminali, la rînd...!
Şi capetele pică şi el e tot flămînd...!

(Bellegarde bate cu piciorul. Intră marchizul de Nangis şi Marion.)

SCENA A VII-A

Aceiaşi, Marion, Marchizul de Nangis.

Marchizul de Nangis înaintează cu suita pînă la cîțiva paşi de rege şi-şi pleacă un genunchi; Marion cade în genunchi la uşă.

MARCHIZUL DE NANGIS

Dreptate, Sire!

REGELE

Ce vreţi?

MARCHIZUL DE NANGIS

E un tiran sinistru
Cărui Armand îi spune şi-i cardinal-ministru!

MARION

Iertare!

REGELE

Pentru cine?

MARION

Didier!

MARCHIZUL DE NANGIS

Marchiz Gaspard
De Saverny.

REGELE

Sînt nume ce cunoscute-mi par.

MARCHIZUL DE NANGIS

O, Sire, îndurare!

REGELE

În care calitate?

MARCHIZUL DE NANGIS

Sînt unchiul său!

REGELE

(către Marion)

Şi doamna?

MARION

Didier îmi este frate!

REGELE

Ei bine, unchi şi soră, ce vreţi, ce căutaţi?

MARCHIZUL DE NANGIS

(arătînd, una după alta, mîinile regelui)

Să judecaţi cu dreapta; cu stînga să iertaţi!
Sînt de Nangis, marchizul, comand lăncieri o sută
Şi baronia-mi este din moşi-strămoşi trecută.
În faţa voastră, Sire, şi-a Domnului cel sfînt,
Mă plîng de Cardinalul de Richelieu, cerînd
Dreptate! Osînditul, de Saverny, nepotul,
Vlăstarul cel din urmă, e pentru mine totul...

MARION

(încet marchizului)

Pentru-amîndoi, seniore, spuneţi-vă cuvînt!

MARCHIZUL DE NANGIS
(continuînd)

O chestie de-onoare acum o lună-avînd
C-un gentilom, ce-i spune Didier, şi, mi se pare
Că nu e tocmai sigur de-a lui înnobilare,
S-au răfuit cu spada, aşa ca-ntre bărbaţi...
Dar cardinalul, paznici de-ai săi avea postaţi...

REGELE

Destul! Ştim întîmplarea! Ce altă noutate?

MARCHIZUL DE NANGIS

Îmi iau îngăduinţa de-a spune, majestate,
Că ducele-ministru, mînat de sumbru-i gînd,
Pe toţi supuşii voştri cei buni vi-i ia pe rînd.
Al vostru tată Henric, — ah! vremile sublime! —
N-ar fi dat pradă morţii leala-i nobilime
Şi nici ar fi lovit-o pîn'ce nu cerceta:
Cruţîndu-şi nobilimea, ea pavăză îi sta!
El a ştiut a face din cei ce poartă spadă
Supuşi, dar nu de tigve tăiate, o grămadă.
Şi-i cunoştea din lupte, el care nu odat'
De armele vrăjmaşe fusese sîngerat...
Sînt mîndru de vieaţa-mi din zilele acele!
O leacă de nobleţe mai palpita în ele...
N-ar fi-ndrăznit un popă pe nobili a-i certa!
Pe-atunci un cap de nobil într-altfel preţuia!
Dar, Sire, vremea-i vreme de grea ocîrmuire.
Cruţaţi pe gentilomii din jurul vostru, Sire!

Căci s-ar putea nevoie să mai aveţi de ei...
Rău v-o părea odată de tinerii acei
Răpuşi în piaţa Grevei, acum la preţuire...!
Veţi căuta zadarnic atunci, într-o privire,
Pe toţi vitejii voştri seniori, cu arma-n mîni;
Pieriţi vor fi cei tineri, nevolnici cei bătrîni!
Căci nu s-a stins ecoul alarmelor de clopot,
Şi-i caldă încă spuza revoltei, ieri în clocot.
Fiţi milostiv! Cruţaţi-l de trudă pe călău!
Avar fiţi cît se poate cu eşafodul său!
Lucească spada noastră dar paloşu-i să şadă...
Căci se întîmplă, Sire, pe eşafod să cadă
Un om ce pentru ţară viteaz ar fi luptat
De nu-i era grumazul de paloş retezat.
Căci sîngele nu-i, Sire, ca ploaia roditoare:
El n-o să dea recoltă din crunta-i revărsare.
Pe rege nu-l salută mulţimile-n delir
Cînd pustieşte Luvrul, făcîndu-l cimitir.
Ca să nu stea călăul, trimeteţi-i curtenii
Pe eşafod să facă giumbuşuri sumedenii.
Atîţi mişei, ce ţipă în cor, pe lîngă tron,
Că ţara-i fericită sub Ludovic Burbon,
Nu pot să copleşească cu hohote neroade
Acea bufnire seacă a capului ce cade!
O, Sire, să nu-i credeţi; primiţi deci sfatul meu:
Şi regele dă seama cîndva lui Dumnezeu!
Să cumpăniţi dreptatea cît încă nu-i zadarnic...
E-o vină prea măruntă şi preţul prea amarnic.
Şi nu e fericire nici cinste pentru stat

Cînd gîdele-l întrece la lucru pe soldat!
A noastră Franță, Sire, prea mare bir plătește
Cînd cel ce-o păstorește doar capete rîvnește!
Acest abate, Sire, ilustru-ntre păgîni
Atinge sceptrul vostru cu-nsîngerate mîni...

REGELE

Destul! El mi-i prieten; și cel ce mă iubește
Îl va iubi...

MARCHIZUL DE NANGIS

Dar, Sire!

REGELE

El mă înlocuiește!

MARCHIZUL DE NANGIS

Cred...

REGELE

Nu îmi plec urechea la vorbe ce bîrfesc!
(Arătîndu-și părul auriu.)
Aud atît de multe, că-ncep să cărunțesc.

MARCHIZUL DE NANGIS

Eu sînt moșneag... Ea, biata, doar să mai plîngă poate...
De viață și de moarte e vorba, majestate!

REGELE

Ce-mi cereți?

MARCHIZUL DE NANGIS

Grațierea marchizului Gaspard!

MARION

A lui Didier!

REGELE

Un rege se cade-a fi avar
Cu grațierea; altfel justiția dispare...

MARION

O, Sire, jalea noastră vă cere îndurare!
Ei sînt doi oameni tineri. Smintiți de-al lor avînt,
S-au duelat; și iată-i pe margini de mormînt...
Să moară! Doamne sfinte! Pe eșafod să piară!
O! Fiți cu îndurare! Sînt o femeie doară,
Nu știu vorbi cu regii; să plîng n-ar fi frumos...
Dar, Sire, cardinalul acesta-i monstruos!
Ce vină le găsește? De-al meu Didier ce știe?
La el, cine-l cunoaște, nu poate să nu ție.
Gîndiți-vă, doi tineri în ștreang, pentr-un duel?
De bietele lor mame nu vă-ndurați de fel?
Îi veți cruța! Așa e? vai! Sînt femeie, Sire,
Și nu am, ca bărbații, a vorbei dăruire!
N-am decît plîns și geamăt și trupul mi s-a frînt
Și, sub privirea voastră, se pleacă la pămînt.
V-a supărat, firește, a lor nesocotință,
Dar știți ce-i tinerețea! Aveți îngăduință!
Așa-s acești tineri... cam nu prea știu ce fac...

O vorbă, o ochiadă, un gest ... mă rog, un fleac,
Pe loc îi întărîtă, i-ndeamnă a răspunde...
Şi lucrul se petrece aidoma, oriunde...
O ştiu toţi cei de-aicea, de-aţi vrea părerea lor;
Nu, domnilor? Ah, Sire! Ar fi îngrozitor,
Cînd un cuvînt al vostru îi scapă de pieire!
Ce drag mi-aţi fi de-aţi spune cuvîntu-acesta, Sire!
Iertare! Îndurare! O, dac-aş şti să spun
M-aţi crede, şi aţi zice: Să fiu cu ea mai bun:
Didier, băiatu-acesta, tot sufletu-i înseamnă...
Ah! Ajutor! Mă-năbuş...!

REGELE

Ce-i cu această doamnă?

MARION

O soră, majestate... În lacrimi vă implor!
Fiţi cu poporul, Sire!

REGELE

Eu sînt al tuturor.
Duelul e o plagă ce mii de vieţi răpune.

MARION

E bună îndurarea!

REGELE

Dar pildele-s mai bune!

MARCHIZUL DE NANGIS

Sînt nişte copilandri ce-n lume ies abia;
Ei doi, fac jumătate din toată vîrsta mea.

MARION

O, Sire,-aveţi o mamă, o doamnă adorată,
Aveţi un fiu în care v-aţi pus nădejdea toată,
Un frate... pentr-un frate îl rog pe suveran!

REGELE.

Un frate!? N-am!

(Gîndeşte o clipă.)

Ba, totuşi, pe domnul d'Orléans!

(Băgînd de seamă suita marchizului.)

Marchiz Nangis, ce-i asta? veniţi cu o brigadă?
Ne faceţi un asediu? Plecaţi în cruciadă?
Ce? mi-aţi adus o gardă să-mi ţină de urît?
Sînteţi şi pair şi duce?

MARCHIZUL DE NANGIS

Mai mult decît atît!
Eu sînt pair şi duce ca de ceremonie:
Baron breton sînt, Sire, de-a patra baronie!

DUCELE DE BELLEGARDE
(aparte)

Mîndrie îndrăzneaţă; cuvînt nesocotit!

REGELE

Bun! Pe domeniul vostru, vi-i dreptul neştirbit...
Dar peste ţara noastră... noi hotărîm anume!

MARCHIZUL DE NANGIS
(fremătînd)

În numele acelor ce v-au adus pe lume
Priviţi cu îndurare la tinereţea lor,
(Cade în genunchi.)
Priviţi-mi umilinţa cu care vă implor...
Iertaţi!
(Regele face un semn brusc de mînie şi refuz. Marchizul se ridică încetişor.)
Regelui Henric, slăvitul vostru tată,
Eu îi stăteam alături în clipa blestemată
Cînd cel'lalt... cel'lalt monstru, mişel l-a înjunghiat...
L-am priveghiat pe rege, pîn'ce l-au îngropat.
Văzui pe tata, Sire, şi şase fraţi, de-a rîndul,
Ucişi de mîini vrăjmaşe pămîntu-mbrăţişîndu-l.
Femeia dragă mie s-a săvîrşit... Acum,
Cu zile numărate, la capătul de drum,
Îmi pare că deodată sînt ţintuit pe roată
De-un gîde, ce se joacă tot viul să mi-l scoată:
Din zori mi-au fost zdrobite picioare, mîini; şi-aştept,
O dată cu amurgul, şi lovitura-n piept.
(Punîndu-şi mîna la piept.)
Sire, mă-nclin... şi Domnul cel bun vă lumineze!
(Salută adînc şi pleacă. Marion se ridică cu greutate şi cade sfîrşită în adîncitura uşii aurite a cabinetului regal.)

REGELE

(Urmărindu-l cu ochii, își șterge o lacrimă. Către Bellegarde.)

Un rege n-are voie să se înduioșeze!
Ce greu să faci un bine... Bătrînul m-a mișcat...

(Visează o clipă; brusc iese din tăcerea lui.)

Azi nici o grațiere...! Ieri am făcut păcat...

(Apropiindu-se de Bellegarde.)

A, duce! Mai-nainte parcă voiai a zice
Anume lucruri care s-ar cam putea să-ți strice!
Mă văd în astă-seară cu domnul cardinal
Și îi voi da raportul, cum e și natural...
Regret, dar, altă dată, ia seama chiar la șoapte!

(Căscînd.)

De-ai ști Bellegarde, iubite, ce rău dormii ast'noapte!

(Concediind, cu un gest, guarzi și curteni.)

Vă rog să vă retrageți, domnilor!

(Lui l'Angely.)

Tu, nu pleci!

(Toată lumea iese, în afară de Marion, pe care regele n-o observă. Ducele de Bellegarde o zărește ghemuită în pragul ușii și merge la ea.)

DUCELE DE BELLEGARDE

(șoptit către Marion)

Doar n-ai să poți rămîne la ușă-aci pe veci!
Așa, ca o statuie! De altfel, ce rost are...!
Hai, draga mea...!

MARION

Nu! Nu plec! Aștept să mă omoare!

L'ANGELY
(șoptit ducelui)

Lăsați-o, duce!

(În șoaptă către Marion.)

Doamnă, rămîneți!

(El rămîne în preajma regelui, care s-a așezat în fotoliu. cel mare și visează adînc.)

SCENA A VIII-A

Regele, l'Angely

REGELE
(cu un suspin adînc)

L'angely!

Mă doare rău în suflet. Vin' lîngă mine-aci!
Mi-i gura fără zîmbet și sufletu-n suspine.
Vin' l'Angely! Tu singur nu te ferești de mine,
Tu nu ții socoteală ce sînt și cine ești...
Incearcă, hai încearcă să mă înveselești!

(O tăcere.)

L'ANGELY

hA, Sire! Viața-i glumă din cele mai amare...

REGELE

Vai, da!

L'ANGELY

Şi omul, bietul, fiinţă pieritoare...

REGELE

Nimic mai mult!

L'ANGELY

Şi cred că se simte tare rău,
Acel ce este rege, dar om, la rîndul său!

REGELE

E-o sarcină-ndoită...

L'ANGELY

Ce ne invaţă-n fine
Că-n liniştea adîncă a gropii e mai bine!

REGELE

Aşa e!

L'ANGELY

Nenăscutul sau cel care-a pierit
Aceia-s fericiţii! Dar omu-i osîndit!

REGELE

De-ai şti ce mult îmi place adînca-ţi judecată!
(Linişte.)

L'ANGELY

Gîndiţi că cei din groapă s-or mai scula vreodată?

REGELE

(a cărui tristețe a sporit cu vorbele nebunului)

O dată vom afla-o. Ah, mort. m-aș fi dorit!

(Tăcere.)

Nebunule, pricepi tu că sînt nefericit?

L'ANGELY

Văd! Chipul și privirea arată ca de gîde,
Vi-s hainele cernite...

REGELE

Pricepi că nu pot rîde?

(Apropiindu-se de nebun.)

Iți pierzi cu mine timpul; trăiești în van, îți spun!
Ce meserie-i asta? Al regelui, nebun!
Clopot dogit! Paiață zvîrlită și culeasă!
Rîs învechit din care rămîne o grimasă!
Tu, care la poruncă joci veșnic farsa ta,
De ce trăiești?

L'ANGELY

De setea de-a mai afla ceva!
Dar majestatea voastră, mă-ntreb, la ce trăiește?
Și cred că i-ar sta bine gătită femeiește:
Paiața mea o joacă un rege, dar admir
Cum de sub haina voastră regească iese-un fir
Ce-l ține-o mînă tare... Prefer, se înțelege,
Decît paiața popii, să fiu a unui rege...

(Tăcere.)

REGELE

Rîzînd, spui adevărul. Da, el e infernal!
(Visînd şi tot mai întristat.)
Mă-ntreb de nu-i Satana în strai de cardinal?
Prea pînă şi pe suflet îmi pune stăpînire...
Ce crezi?

L'ANGELY

Şi eu întocmai spuneam în mine, Sire.

REGELE

Dar să-ncetăm căci, poate, păcătuim mai greu.
Ascultă cîte rele se ţin de capul meu!
Cu cormorani de Spania venisem la prins peşte...
Şi-aici e doar cîmpie, şi peştele... lipseşte;
Auzi? Nu dai de-o baltă, cît cauţi în Chambord,
In care-aceste păsări să-şi vadă chipul lor!
Cînd vreau vînat: e marea! cînd sînt pescar: cîmpia!
Ce spui?

L'ANGELY

Necazuri multe şi-au adunat mînia
Asupră-vă...

REGELE

Ce sfaturi îmi dai? Acum ce taci?

L'ANGELY

Un alt necaz vă paşte: ca vînător dibaci
Ştiţi bine că dresajul de şoim e-o artă mare;
Sînt oameni rari şoimarii...

REGELE

(cu vioiciune)

Da! N-au asemănare!

L'ANGELY

Vai! doi dintre aceştia dispar de pe pămînt!

REGELE

Cum? Amîndoi? Deodată?

L'ANGELY

Da!

REGELE

Spune-mi, cine sînt?

L'ANGELY

Sînt renumiţi...

REGELE

Ci spune-i!

L'ANGELY

Ei doi solicitară
A voastră graţiere, dar nu o căpătară.

REGELE

Gaspard? Didier?...

L'ANGELY

Întocmai! Sînt ultimii şoimari...!

REGELE

Vai, ce nenorocire! Aceşti maeştri rari
Pier, îngropîndu-şi arta! La fel, la a mea moarte,
Pieri-va protectorul acestei nalte arte!
De ce se duelară?

L'ANGELY

Ei! unul susţinea
Că acvila regală cît şoimul ar zbura...

REGELE

Spunea prostii! Dar cazul nu-i de spînzurătoare.
(Tăcere.)
Stăpîn pe-a mea putere, am drept să dau iertare.
Cînd cardinalu-mi cere, prea-i fac pe voia sa!
(Lui l'Angely.)
El le pretinde moartea...

L'ANGELY

Şi regele? Ce vrea!

REGELE
(după cugetare şi tăcere)

Să moară!

L'ANGELY

Foarte bine!

REGELE

Vai! şoimăria moare!

L'ANGELY

(ducîndu-se la fereastră)

Priviţi acolo, Sire!

REGELE

(întorcîndu-se tresărind)

Ce-i?

L'ANGELY

Colo, la intrare...

REGELE

(ridicîndu-se şi mergînd la fereastră)

Văd. Ce-i?

L'ANGELY

(arătîndu-i ceva afară)

Se schimbă garda...

REGELE

Dar nu-i nimic ciudat!

L'ANGELY

Vedeţi pe cel din frunte, cu galben galonat?

REGELE

Un caporal...

L'ANGELY

Pe-un altul de santinelă-l pune
Şi-i spune-o vorbă-n taină...

REGELE

Parola lui o spune!
Ce rost au toate astea, bufonule?

L'ANGELY

Au rost:
Şi regii sînt pe lume ca santinela-n post;
N-au lance, însă sceptrul domniei le e partea!
Cînd şi-au plinit menirea, atunci soseşte moartea
Căprar de regi, şi-i schimbă pe voia Celui Sfînt...
Şi altora dînd sceptrul le trece-acel cuvînt
Dumnezeiesc, parola domniilor: *Clemenţă*!

REGELE

Dreptate, nu *clemenţă*!... Ah! Cruda existenţă;
Aceşti şoimari să moară!

L'ANGELY

Da, da; pe rău şi bun,
Pe toţi, cîndva, ne-nghite al morţii căpcăun.
Oricît pămînt i-apasă, cei morţi dorm în neştire,
Iar dacă eminenţa vă stă pe suflet, Sire,
Răbdare! Vine vremea cînd, după ce-am jucat
Toţi, rolurile noastre, aşa cum ne-a fost dat,

Toţi trei, nebun şi rege şi cardinal puternic,
Vom adormi, asemeni oricărui biet nemernic;
Şi-oricît a fost de mare trufia celui viu,
Încape numai bine în scînduri de sicriu...
Tîrîndu-se-n lectică, el parcă-şi cheamă soartea...

REGELE

Ce sumbră e vieaţa şi ce senină moartea!
Zău! nu ştiu ce m-aş face de nu mi-ai fi nebun!

L'ANGELY

E tocmai vremea, Sire, adio să vă spun...

REGELE

Nu te-nţeleg!

L'ANGELY

Plec, Sire...!

REGELE

Ce-i glumă asta bleagă?
Din slujba unui rege doar moartea te dezleagă!

L'ANGELY

Dar plec să mor...

REGELE

Îmi pare că eşti nebun sadea!
Ce-i?

L'ANGELY

Sînt trimis la moarte de majestatea sa!

REGELE

Dezbară-te, nebune, de trăncăneli deşarte!

L'ANGELY

Eu, Sire, la duelul acelor doi fui parte,
Chiar dacă nu eu însumi, oricum, cu spada mea;
Deci v-o predau...

(Trage spada şi o prezintă regelui c-un genunchi în pămînt.)

REGELE

(luînd spada şi examinînd-o)

Ei, iată o spadă; chiar aşa!
De unde-o ai?

L'ANGELY

Dar, Sire, sînt gentilom şi dacă
Lor nu le daţi iertare, şi capul meu se pleacă.

REGELE

(greu şi întunecat)

Atunci, vai, noapte bună, nebunul meu pierdut!
Vin, pîn'ce nu ţi-l taie, pe gît să te sărut!

(Îl sărută pe l'Angely.)

L'ANGELY

(aparte)

Ei drace! El ia lucrul în serios!

REGELE

(după o tăcere)

Un rege
Nu poate fi potrivnic, ci păstrător de lege!
Cred, cardinale, totuşi, că-s pedepsiţi prea greu:
Doi bravi şoimari şi-alături de ei, nebunul meu!

(Se plimbă foarte agitat cu mîna pe frunte; apoi se întoarce spre l'Angely, neliniştit.)

Ci, du-te! mori mai bine! Vieaţa e o glumă,
Iar omul ei, sărmanul, o efemeră spumă...

L'ANGELY

Ei, drace!

(Regele continuă să se plimbe şi pare foarte agitat.)

REGELE

Vai, nebune, în ştreang ţi-e scris să mori!

L'ANGELY

(aparte)

El crede tot! Simt fruntea muiată în sudori...

(Tare.)

Dar un cuvînt al vostru...

REGELE

Adio veselie!...
De ieşi cumva din groapă, vii să mi-o spui şi mie...
E un prilej!

(Regele continuă să se plimbe cu paşi mari, cînd şi cînd vorbind către l'Angely.)

L'ANGELY

Fireşte, prilej de loc banal!

REGELE

Ah, l'Angely, ce mare triumf pe cardinal!

(Încrucişînd braţele.)

Gîndeşti cumva că nu pot să fac ce vreau în toate?

L'ANGELY

Montaigne ar spune: *Nu ştiu!* Rabelais ar spune: *Poate!*

REGELE

(cu un gest de hotărîre)

Un pergament, nebune!

(L'Angely îi aduce în grabă un pergament care se afla pe o masă lîngă o călimară. Regele scrie precipitat cîteva cuvinte, apoi întinde pergamentul lui l'Angely.)

Toţi sînteţi graţiaţi!

L'ANGELY

Toţi trei?

REGELE

Da!

L'ANGELY

(alergînd la Marion)

Haideţi, doamnă, veniţi şi-ngenunchiaţi,
Măria Sa vă iartă!

MARION

(căzind în genunchi)

Of! ni s-a dat iertare?

L'ANGELY

Da! Eu sînt cel...

MARION

Spuneţi-mi, la ale cui picioare
Să îngenunchi...?

REGELE

(mirat, examinînd pe Marion; aparte)

Ce-i asta? ce-nseamnă acest gest?
Să fie-o cursă?

L'ANGELY

(dînd pergamentul lui Marion)

Doamnă, luaţi ordinul acest.

(Marion îl împătureşte şi-l bagă în sîn.)

REGELE

(aparte)

Sînt păcălit?

(Către Marion.)

Staţi, doamnă! Mesajul meu redaţi-l!

MARION

Ah, Doamne!

(Către rege cu îndrăzneală, arătînd spre piept.)

Majestate, de vreți, poftiți. luați-l
Și inima zdrobiți-mi...

(Regele se oprește și se trage înapoi, încurcat.)

L'ANGELY
(șoptit lui Marion)

Bun! Țineți-l așa!
Căci regele, acolo, n-ar pune mîna sa.

REGELE
(către Marion)

Dați-l!

MARION

Luați-l!

REGELE
(lăsînd ochii în jos)

Spune, sirena asta cine-i?

L'ANGELY
(șoptit lui Marion)

El într-un sîn nu umblă, de-ar fi chiar al reginei!

REGELE
(concediind pe Marion cu gestul, după un moment de șovăire și fără a ridica ochii către ea)

Puteți pleca!

MARION
(salutînd adinc pe rege)

Dau fuga să-i scap pe osîndiți!
(Iese.)

L'ANGELY

(regelui)

Ea-i soră cu şoimarul Didier, pe care-l ştiţi.

REGELE

Ea e ce vrea. Dar încă nu-mi stăpînesc uimirea:
Sub ochii ei cei stranii mi-am înclinat privirea...

(Tăcere.)

Bufonule, joci feste... dar bunătatea mea
Te iartă...

L'ANGELY

Majestate, iertaţi cît veţi putea!
Clemenţa uşurează a inimii povară...

REGELE

Aşa-i! Orice osîndă nespus mă înfioară.
Nangis avea dreptate: slujeşte doar cel viu;
Cînd umpli eşafodul, faci Luvrul un pustiu.

(Plimbîndu-se cu paşi mari.)

E trădător acela ce îndrăzneşte-a-mi cere
Ca eu, fiul lui Henric, să nu dau graţiere!
Cum? rege doar cu nume, din drepturi detronat?
Ca-ntr-un mormînt, în omul acesta ferecat!
Sutana-i mă sufocă; mă plînge-ntreaga ţară...!
Nu, nu! Eu nu îngădui cei doi feciori să moară!
E-un dar ceresc vieaţa oricăruia din noi...

(După o visare.)

Şi numai cerul poate s-o ceară înapoi.
Trăiască deci şi meargă acasă fiecare...!

Şi fata, şi bătrînul, o binecuvîntare
Să-mi dea... Eu, rege-al Franţei, am zis şi am semnat!
Fireşte, cardinalul va fi înfuriat,
Dar Bellegarde, vesel, precum am bănuială...

L'ANGELY

Poţi fi măcar o dată şi rege, din greşală...

ACTUL AL V-LEA

CARDINALUL

Beaugency

Turnul din Beaugency. Curtea închisă a castelului. În fund turnul; de jur împrejur un zid mare. La stînga o poartă înaltă, ogivală. În dreapta o mică poartă joasă, în zid. Aproape de poartă o masă de piatră în fața unei bănci de piatră.

SCENA I

LUCRĂTORI

Lucrătorii dărîmă colțul de zid din stînga, fund. Spărtura este destul de mare.

I-UL LUCRĂTOR
(dărîmînd)

E tare!

AL II-LEA LUCRĂTOR
(dărîmînd)

Să-l ia dracu de zid... abia îl rod!
Greu îl dăm jos!

AL III-LEA LUCRĂTOR
(dărîmînd)
Măi, Petre, văzuşi ce-i eşafod?

I-UL LUCRĂTOR

Văzui!
(Merge la poarta mare şi o măsoară.)
E-ngustă poarta, lectica n-o străbate
Decît dacă rămîne afară pe jumate.

AL III-LEA LUCRĂTOR

Ce-i, casă?

I-UL LUCRĂTOR
(cu gest afirmativ)
Cu perdele şi cardinalu-n ea;
O poartă douăşpatru de inşi, şi tot li-i grea!

AL II-LEA LUCRĂTOR

Văzui drăcia asta pe-o vreme-ntunecată;
Gîndeai că-i un balaur...

AL III-LEA LUCRĂTOR

Mă rog, da' ce îmi cată
Acilea cardinalul, cu străji şi cu soldaţi?

I-UL LUCRĂTOR

Să vadă cum doi tineri vor fi executaţi.
E cam bolnav, mai uită de ale treburi toate...!

AL II-LEA LUCRĂTOR

Nu staţi!
(Îşi reiau lucrul. Zidul e aproape dărîmat.)

AL III-LEA LUCRĂTOR

De eșafodul cel negru ce spui, frate?
Ca pentru rang!

I-UL LUCRĂTOR

Cei nobili au totul...

AL II-LEA LUCRĂTOR

Spuneți voi,
Ce eșafod s-ar face pentru pîrliți ca noi?

I-UL LUCRĂTOR

Și pentru ce, măi frate, le taie beregata
La cești doi domni?

AL III-LEA LUCRĂTOR

Ei, asta o știe judecata!

(Continuă să dărîme zidul. Intră Laffemas. Lucrătorii tac. El sosește prin fund ca și cum ar ieși dintr-o curte interioară a închisorii. Se oprește în fața lucrătorilor și pare să examineze spărtura, dîndu-le cîteva ordine. Cînd spărtura e terminată, el le ordonă să întindă dintr-un capăt la celălalt o pînză mare, neagră, ce o ascunde în întregime. Apoi îi concediază. Aproape în același timp apare Marion, în alb, voalată. Ea intră prin poarta mare, străbate repede curtea și aleargă să bată la portița porții mici. Laffemas se îndreaptă spre același loc cu pași înceți. Portița se deschide. Apore ajutorul de temnicer.

SCENA A II-A

Marion, Laffemas.

MARION

(arătînd ajutorului de temnicer un pergament)

Ordin regal!

AJUTORUL DE TEMNICER

Nu, doamnă! Nu-i voie...

MARION

Cum așa?

LAFFEMAS

(prezentînd ajutorului de temnicer o hîrtie)

Semnează cardinalul!

AJUTORUL DE TEMNICER

Poftiți!

(Laffemas, în clipa cînd să intre, se întoarce, observă puțin pe Marion și revine către ea. Ajutorul de temnicer închide portița.)

LAFFEMAS

Cum? Dumneata?!

Nici locul nu-i prielnic și nici împrejurarea!...

MARION

Da!

(Triumfătoare, arătînd pergamentul.)

Dar am graţierea!...

LAFFEMAS

(arătînd pergamentul său)

Şi eu am revocarea...

MARION

(cu un ţipăt de groază)

Decretul e de-aseară!

LAFFEMAS

Al meu de azi, din zori!

MARION

(acoperindu-şi ochii)

Vai! nu mai e nădejde!

LAFFEMAS

Nădejdi, uscate flori!
Regala milă are apucături ciudate:
Soseşte foarte-agale şi fuge cît ce poate...!

MARION

Dar regele, el însuşi, doreşte a-i scăpa!

LAFFEMAS

Da! regele doreşte... dar cardinalul ba!

MARION

Didier, Didier, nădejdea se stinge...!

LAFFEMAS

(șoptit)

Ce eroare!

Mai sînt nădejdi...

MARION

O, Doamne!

LAFFEMAS

(apropiindu-se de ea, șoptind)

Mai e un om în stare...!

Pe-acela, îl poți face cu un cuvînt, de vrei,
Mai fericit ca regii, mai tare decît ei...

MARION

Dă-mi pace!

LAFFEMAS

E cuvîntul din urmă?

MARION

(cu demnitate)

Vreau crutare!

LAFFEMAS

La nazuri de femeie aș vrea să dau crezare,
Dar, dacă altădată ușor ai fi cedat,
Azi, cînd îți e amantul în joc... te porți ciudat!...

MARION

(fără a-l privi, cu fața către poartă și mîinile împreunate)

De-ar fi pentru salvarea-ți să fiu cea de-altădată
Și nu pot, căci ființa-mi întreagă ți-e-nchinată!
Didier, a ta iubire ce m-a purificat
M-a rupt de tot trecutul și suflet nou mi-a dat!

LAFFEMAS

Rămîi cu el...!

MARION

O, fiară! Din crimă-n desfrînare!
Vreau să rămîn curată!

LAFFEMAS

În cazu-acesta-mi pare
Că tot ce mai pot face e...

MARION

Ce-i?

LAFFEMAS

Te voi lăsa
Să-i vezi în seara asta, cînd i-o executa.

MARION

(tremurînd din tot corpul)

Vai, Doamne! Astă seară!

LAFFEMAS

Da! Însăşi excelenţa
Ne va cinsti în seara aceasta cu prezenţa.

(Marion este cufundată intr-o adîncă şi agitată visare. Dintr-o dată, trecîndu-şi cu amîndouă mîinile pe frunte se întoarce, ca rătăcită, către Laffemas.)

MARION

Dar, ca să evadeze, cum ai să faci atunci?

LAFFEMAS
(şoptind)

Dacă vei vrea...? doi oameni de-ai mei primesc porunci
Să facă strajă astei intrări pe unde vine
Chiar cardinalul.

(El ascultă spre partea porţii mici.)

I-auzi, sosesc! Nu mergi cu mine?

MARION

Şi-i vei salva?

LAFFEMAS

Desigur!

(Şoptit.)

Aci mă cam feresc
Să stăm de vorbă... Vino...!

MARION

(cu desperare)

Te-ascult!

(Laffemas se îndreaptă spre poarta mare și-i face semn cu degetul să-l urmeze. Marion cade în genunchi, întoarsă către ferăstruica închisorii. Apoi se ridică cu o mișcare convulsivă și dispare prin poarta mare, în urma lui Laffemas. Portița se deschide. În mijlocul unui grup de gardieni intră Saverny și Didier.)

SCENA A III-A

Didier, Saverny

Saverny, îmbrăcat după ultima modă, intră voios și zburdalnic; Didier complet în negru, palid, cu pas rar. Un temnicer însoțit de doi halebardieri de santinelă lîngă perdeaua neagră. Didier merge și se așază în tăcere pe banca de piatră.

SAVERNY

(temnicerului ce i-a deschis poarta)

Îți mulțumesc!

Ce aer bun!

TEMNICERUL

(trăgîndu-l deoparte, șoptit)

Seniore! o vorbă numai...

SAVERNY

Cum e?

TEMNICERUL

(scăzînd tot mai mult glasul)

Vreţi să fugiţi?

SAVERNY

(cu grabă)

La ce mai întrebi! Dar cum anume?

TEMNICERUL

E treaba mea!

SAVERNY

Zău?

TEMNICERUL

Sigur!

SAVERNY

Ilustre cardinal,
Voiai cu dinadinsul să nu mai merg la bal.
Dar vom dansa, şi dulcea vieaţă mai urmează...
Trăiască!...

(Temnicerului.)

Nu-mi poţi spune... cînd?

TEMNICERUL

Cum se înnoptează!

SAVERNY

(frecîndu-şi mîinile)

Grozav mă-ncîntă cinstea de a pleca de-aci!
Şi cine îmi ajută?

TEMNICERUL

.. Marchizul de Nangis.

SAVERNY

O, dragul unchi!

(Temnicerului.)

Dar fuga... în doi e plănuită!?

TEMNICERUL

Eu pot scăpa doar unul...

SAVERNY

Ai plată îndoită!

TEMNICERUL

Eu pot scăpa doar unul...

SAVERNY

(clătinînd capul)

Atunci...

(Şoptind temnicerului.)

Cît de curînd

(Arată pe Didier.)

Îl faci scăpat pe dînsul...

TEMNICERUL

Glumiţi cumva!

SAVERNY

Nici gînd!

TEMNICERUL

Vă rog priviţi la fapte ceva mai îndeaproape:
Pe dumneavoastră, unchiul doreşte să vă scape!

SAVERNY

Dacă-i aşa comandă sicrie pentru doi...
(Întoarce spatele temnicerului, care iese mirat. Intră un grefier.)
Cum? nu putem rămîne o clipă numai noi?

GREFIERUL
(salutînd)

Al majestăţii sale trimis curînd soseşte!
(Salută iarăşi şi pleacă.)

SAVERNY

Mă rog!
(Rizînd.)
Cînd tinereţea abia îţi înfloreşte,
S-ajungi în ceasul morţii e, zău, plictisitor!

DIDIER
(ţinînd în mînă portretul, şi ca absorbit într-o contemplare profundă)

Da, vino! Mă priveşte lung, lung ca-ntr-un fior!

O, cîtă frumusețe! Ce vrajă fără nume!
Ce față îngerească dintr-o divină lume!
În ochii ei sînt cerul și-a' stelelor scîntei
Și dulce sfiiciune e în privirea ei...
Dar gura ei! Ce floare de nevinovăție!
(Aruncînd cu violență portretul la pămînt.)
Duioasa mea dădacă, de-ar fi putut să știe
Ce soartă are pruncul acela-n viitor,
M-ar fi lăsat desigur pe caldarîm să mor.
De ce să port eu vina că sînt născut de mama?
De ce, în deznădejdea-i, ea nu își dete seama
Că ar fi fost mai mamă de m-ar fi sugrumat,
Decît de lîngă sînu-i să mă fi aruncat?

SAVERNY

(se întoarce din fundul curții)

Ne va ploua deseară... Vezi zborul rîndunelii?

DIDIER

(fără a-l auzi)

Femeie! Tu ești chipul trădării și-al smintelii!
În veșnică schimbare, ca apa unei mări;
Amară, furtunoasă, cu nepătrunse zări...
Și vai, pe astă mare eu am întins vîntrele,
Am navigat spre larguri spre vraja unei stele...
Și astăzi, naufragiul mă duce la mormînt.
Am fost om bun; speranța îmi dăruia avînt;
Și poate-aveam în mine din ceruri o scînteie,

O inimă frăţească... dar m-ai zdrobit, femeie!
Eu credinciosu-mi suflet în voia ta-l lăsai,
Şi tu... minţeai, femeie, şi nu te îngrozeai!!?

SAVERNY

Tot la Marion ţi-e gîndul, ce te frămîntă-atît!

DIDIER

(fără a-l asculta, ridică portretul şi-l priveşte din nou)

Vream să te-arunc departe, ca pe ceva urît
Satanica-ntrupare de graţii femeieşti!
Privire tăinuită sub pleoape îngoreşti!

(Repune portretul la piept.)

Da! Vino şi ia-ţi locul...

(Apropiindu-se de Saverny.)

Ciudată întîmplare.
Acest portret trăieşte! Nu crede că îmi pare:
Pe cînd dormeai ast' noapte, la pieptul meu stătea
Şi i-am simţit dogoarea cum inima-mi ardea.

SAVERNY

Sărman amic! Gîndeşte la moartea ce ne vine...!

(Aparte.)

Pe mine mă-ntristează: pe el o să-l aline.

DIDIER

Ai spus ceva? Mă iartă... nici să aud nu pot
De cînd ştiu adevărul, m-am zăpăcit de tot;

Nu văd ce e în preajmă şi uit ce mi se spune;
Nici gîndul nu-l pot strînge de-atîta slăbiciune.

SAVERNY
(luîndu-l de braț)

Dar moartea?

DIDIER

Ah!

SAVERNY

Poți spune, prietene iubit,
Ce-i moartea?

DIDIER

Noaptea asta din urmă ai dormit?

SAVERNY

Rău! Parcă şi acuma sînt frînt de mădulare!

DIDIER

Ei! Cel ce piere are culcuşul mult mai tare...
Cu toate astea, doarme ne'ntors. Oricum ar fi,
Tot e mai bună moartea ca iadul de aci!

SAVERNY

Eu, vrînd-nevrînd, cu moartea cred c-o să cad la pace.
Dar ştreangul, să-l ia dracul! Nu pot să spun că-mi
place.

DIDIER

E tot un drum spre moarte... Ce alt ai fi dorit?

SAVERNY

Ţi-o fi plăcînd, eu însă, mă crezi? — nu-s mulţumit.
Nu mă fălesc, eu moartea-mi privesc cu nepăsare,
Dar moartea este moarte, iar nu spînzurătoare!

DIDIER

Se moare-n fel şi chipuri; un chip e-n ştreang, şi-atît!
E neplăcut, fireşte, să simţi un nod în gît,
Un nod ce strînge, strînge, oricît ţi-e desperarea,
Şi nu se mai sloboade pîn'ce nu-ţi dai suflarea.
Dar n-are importanţă cum intri în mormînt:
Cînd ai ajuns o dată să scapi de-acest pămînt,
De ţi-au zidit o criptă ce te înalţă-n slavă,
Ori viforul îţi zboară, întocmai ca pe-o pleavă,
Bucăţi din tine rupte, ce corbii în alai
Le-au risipit din locul în care spînzurai...
Ce-nsemnătate are!

SAVERNY

Eşti filozof, amice!

DIDIER

Că un vultúr, cu ciocul, din leş o să-mi dumice
Sau, ca la regi, un vierme va roade-n ţeasta mea,
E-o chestie trupească... şi n-are ce-mi păsa!...
Cînd bezna grea a morţii asupră-ne coboară,
Dînd lespedea în lături, al nostru suflet zboară...
Ca fulgul...

(Intră un consilier, urmat şi precedat de halebardieri în negru.)

SCENA A IV-A

Aceiaşi, un consilier al Marii Camere, în costum de ceremonie. Temniceri, Guarzi.

TEMNICERUL

(anunţînd)

Intră domnul consilier regal!

CONSILIERUL

(salutînd pe fiecare din cei doi: Saverny şi Didier)

Mi-e, domnilor, penibil să vin ca om legal
În trista-mi misiune...

SAVERNY

Ştiu, n-am crezut speranţei,
Avem curaj... vorbiţi dar...

CONSILIERUL

(desface un pergament şi citeşte)

„Noi, Ludovic al Franţei,
Găsind că nu-s temeiuri pentru a fi iertaţi,
Înlăturăm recursu făcut de condamnaţi.
În mila noastră totuşi, le acordăm favoarea:
În loc de ştreang, pedeapsa va fi decapitarea."

SAVERNY

(cu bucurie)

Într-un ceas bun!

CONSILIERUL

Fiţi gata, vă rog, căci astăzi chiar
Se va-ntîmpla aceasta...

(Salută şi se pregăteşte să plece.)

DIDIER

(care a rămas în atitudinea sa visătoare, către Saverny)

... Continui, aşadar:
Cînd te-ai sfîrşit, în fine, cînd leşului ce zace
Cu junghiul ori cu lancea o probă, i se face,
Cînd membrele sînt frînte şi os cu os zdrobit,
Cînd în noroi şi sînge e trupul tăvălit,
Din carnea asta moartă, hidoasă, întinată,
Nemuritorul suflet se-nalţă, fără pată.

CONSILIERUL

(întorcîndu-se către Didier)

E, domnilor, greu pasul... dar fiţi îmbărbătaţi.

DIDIER

(cu blîndețe)

Vă rog, nu mă-ntrerupeţi...

SAVERNY

(bucuros lui Didier)

De ştreang sîntem scăpaţi!

DIDIER

Nu crede că-i favoare! Se schimbă numai balul...

Această preferinţă o are cardinalul.
I-ar rugini securea de nu-i dă de tocat.

SAVERNY

Prea vrei să judeci rece un lucru însemnat!
(Consilierului.)
Ne-aţi dat o veste bună, spre mulţumirea noastră!

CONSILIERUL

Eu o doream mai bună... căci... pentru dumneavoastră...

SAVERNY

Ce oră e fixată?

CONSILIERUL

La nouă seara punt.

DIDIER

Aş vrea să fie cerul noros, aşa cum sunt.

SAVERNY

Şi unde-i eşafodul?

CONSILIERUL

(arătînd spre curtea vecină)
Aci alături este.
Cum vine monseniorul...
(Consilierul pleacă cu tot cortegiul său. Cei doi prizonieri rămîn singuri. Ziua începe să scadă. Se mai pot vedea, în fund, scînteind halebardele celor două santinele care se plimbă în tăcere prin faţa spărturii zidului.)

SCENA A V-A

Didier, Saverny

DIDIER

(solemn, după o tăcere)

In clipele aceste,
Să cugetăm — se cade — la pasul cel mai greu:
Sîntem de-aceeași vîrstă. Cu toate astea, eu
Sînt mai bătrîn; de-aceea, te rog, ascultă-mi glasul.
El o să-ți dea tărie și-ți va conduce pasul...
De-altminteri, la pierzare tot eu te-am îndemnat:
Trăiai în fericire; de cum m-am arătat,
Ți-am nimicit vieața, și, propria-ți ursită,
Sub trista mea ursită, se năruie zdrobită.
Vom suferi-mpreună, acum, al morții crud
Destin... Dă-mi mîna, frate...!

(Se aud bătăi de ciocan.)

SAVERNY

Ce zgomote se-aud?

DIDIER

Ridică eșafodul, sau racla ne-o lucrează...

(Saverny se așază pe banca de piatră. Didier continuă.)

Se-ntîmplă să-ți pierzi firea în clipele de groază,
Vieața strîns ne ține prin tainice puteri.

(Orologiul bate o dată.)

Un glas parcă ne cheamă! L-auzi? Ori sînt păreri?

(Încă o bătaie.)

SAVERNY

Nu! Bate ora!

(A treia bătaie.)

DIDIER

Ora?

(A patra bătaie.)

E-un clopot care cheamă...

(Încă patru bătăi.)

DIDIER

Da! clopotul capelei cu glas blajin de mamă...

SAVERNY

Mai e un ceas!

(Își sprijină coatele pe masa de piatră și-și lasă capul în mîini. Sînt schimbați halebardierii de gardă.)

DIDIER

Amice! Mergi dîrz, neșovăit;
Nu poticni de pragul ce trebuie sărit!
O criptă singeroasă ne-a pregătit casapul
Și-n ea nu intră nimeni decît lăsîndu-și capul.
Hai, frate, făr' de teamă, să-l înfruntăm noi doi!
Să geamă eșafodul de-ai noștri pași, nu noi!
Ni se pretinde capul? Ei, dacă ne e rîndul,
Călăului, ce-așteaptă, să-l ducem, înfruntîndu-l...

(Se apropie de Saverny care rămîne nemișcat.)

Curaj!

(Îl apucă de braț și bagă de seamă că Saverny doarme.)

El doarme! Straşnic! Eu îl îmbărbătam
Şi el dormea, viteazul...! E brav cum nu-l credeam!...

(Se aşază.)

Dormi, dacă poţi! Îndată şi mie-mi vine rîndul
Să dorm... Măcar să moară tot viul şi tot gîndul,
Să nu rămînă-o fibră din tot acest tumult,
Ca să urască ceca ce a iubit prea mult!

(Noaptea s-a lăsat de tot. În vreme ce Didier se cufundă tot mai mult în gîndurile sale, intră, prin spărtura din fund, Marion şi temnicerul. Temnicerul o precedează; are o lanternă oarbă şi un pachet. Pune jos pachetul şi lanterna, apoi merge cu precauţie spre Marion care a rămas în prag, palidă, nemişcată, rătăcită.)

SCENA A VI-A

Aceiaşi, Marion, Temnicerul.

TEMNICERUL

(către Marion)

Plecăm mai înainte să se-mplinească ceasul!

(Se îndepărtează. În tot restul scenei, el continuă să se plimbe în fund, dintr-un capăt în celălalt.)

MARION

(înaintează şovăind şi ca absorbită intr-un gînd de desperare. Din cînd în cînd, îşi trece mîna peste faţă, ca şi cum ar căuta să şteargă ceva.)

Ca fierul roșu, gura-i mi-a însemnat obrazul!

(Deodată în umbră îl zărește pe Didier, dă un țipăt, aleargă, se grăbește și cade la picioarele lui.)

Didier! Didier!

DIDIER

(deșteptat într-o tresărire)

Ea este!

(Rece.)

Aicea? Dumneata?

MARION

De ce mă-ntrebi? Dă-mi voie să stau în preajma ta.
Mă simt atît de bine! Dă-mi mîinile, iubite!
Sărmane mîini! Oh, Doamne! Cum i-au mai fost zdrobite
În lanțuri și cătușe...! Așa-i că te mai dor?
Mă vezi? Sînt iar cu tine!... Vai! e îngrozitor!

(Plînge; i se aude suspinul.)

DIDIER

De ce plîngi?

MARION

Eu? Îți pare! De ce aș plînge? Iată
Că rîd...

(Rîde.)

Sîntem alături și vom fugi îndată.
Rîd! Vei trăi! Ce bine că totul a trecut...!

(Recade pe genunchii lui Didier și plînge.)

Mi-e inima zdrobită, de parcă am zăcut...

DIDIER

Ce este?

(Ea se ridică fără a-l auzi, aleargă și aduce pachetul ca să i-l dea lui Didier.)

MARION

N-avem vreme... Îmbracă-această haină,
Aici avem doi oameni ce ne ajută-n taină
Să părăsim infernul de-aci, din Beaugency.
Trecînd de zid, îndată în stradă vom ieși.
Să nu ne pierdem vremea, căci Richelieu sosește
Să vadă al său ordin cum se îndeplinește.
Un tun va da de știre cînd el va fi aci,
Sîntem pierduți, iubite, de vom mai zăbovi!

DIDIER

Prea bine!

MARION

Hai, iubite! Da! Tu ești...! Doamne sfinte!
Scăpăm! Didier, vorbește-mi! Mi-ești drag cum n-am cuvinte!

DIDIER

Și zici că e o stradă pe unde-i loc ferit?!

MARION

Da, da! am fost pe-acolo; e loc adăpostit;
Văzui cînd se închise și ultima fereastră...
Chiar de-o ieși, în treacăt, vreun om în calea noastră,

N-o să ne bănuiască. Ascultă ce-ai să faci.
Departe, haina asta, pe urmă ai s-o îmbraci,
Și-atunci, de travestirea aceasta cum vom rîde!
Hai!

DIDIER

(dînd hainelor cu piciorul)

Nu-s grăbit

MARION

Gîndește, alături e un gîde!
Didier, iubite, vino! Eu sînt!

DIDIER

De ce-ai venit?

MARION

Să te salvez. Ah! Doamne! Nu-i timp de șovăit!
De ce asprimea asta?

DIDIER

(surîzînd cu tristețe)

Ei, doamnă, ce să fie?
Așa, pe omul simplu, îl ia o nebunie...

MARION

Ah, vino! Timpul trece, stau caii înșeuați.
Tot ce vei vrea vei spune de cum vom fi scăpați.
Haidem!

DIDIER

Cine e omul din fund?

MARION

E temnicerul...
El este dintre-ai noştri, asemeni şi străjerul.
Ori te-ndoieşti de dînşii? Ai observat ceva?

DIDIER

Nimic...! Doar că, adesea, te poţi şi înşela.

MARION

O, vino! Mor de teamă, curînd e ora gata...
Din depărtare parcă aud cum vine gloata.
Cad în genunchi: grăbeşte cît mai putem fugi!

DIDIER
(arătînd pe Saverny adormit)

Ia spune, pentru care din doi te afli-aci?

MARION
(un moment zăpăcită, aparte)

Gaspard e nobil... nu cred să fi rostit vreun nume!
(Tare.)
Didier al meu nu poate vorbi aşa! Anume
Iubite, împotriva-mi ce ai?

DIDIER

Nu am nimic!

Dar ia stai! Saltă capul, privește-mă un pic!
(Marion, tremurînd, îl privește.)
Da! seamănă întocmai...

MARION

Haidem, Didier iubite!

DIDIER

Mai uită-te la mine doar cîteva clipite.
(O privește țintă.)

MARION
(terorizată de privirile lui Didier, aparte)
A' celuilalt săruturi nu le-a ghicit cumva?
(Tare.)
Ascultă-mă, iubite, îmi tăinuiești ceva.
Și-acel ceva pe suflet îți înrăiește firea!
Ce gînd mi-ascunzi? Căci poate să mergi cu-nchipuirea
La rău, ba se prea poate, un rău adevărat
Să vină din pricina unui secret păstrat!
Eram cîndva o parte din gîndurile tale...
Să fie mort trecutul cu toate ale sale?
Nu-ți mai sînt dragă poate? Îți amintești de Blois?
De camera micuță unde stăteam cîndva?
Trăia iubirea noastră în tihnă și visare
Și toate ale lumii pieriseră-n uitare...
Și totuși, cîteodată păreai neliniștit.
Eu îmi spuneam: O, Doamne, de nu l-or fi zărit!
Frumos era... și, iată, se spulberară toate...!
Tu mi-ai grăit adesea, cu vorbe-nflăcărate,

Că mă păstrezi în suflet, în inimă și gînd,
Că, pentru mine, lumea ai răsturna oricînd,
Nicicînd, cu toate-acestea, nu mi-am impus dorința,
Primindu-ți totdeauna părerea și credința...
Dar azi te rog, m-ascultă! E-n joc vieața ta.
Orice ar fi să fie, mereu te voi urma!
Orice va fi, iubite, eu îți voi sta alături:
Salvarea, eșafodul... O, pentru ce mă-nlături?
Ci-ngăduie-mi doar mîna în mîna mea s-o țin,
Pe-ai tăi genunchi, cu fruntea, să hodinesc puțin.
Am alergat; sînt frîntă de drum, de încordare...!
Ce-ar spune toți cei care mă știu surîzătoare
Și-atît de fericită, văzîndu-mă plîngînd?
Tu ai ceva-mpotrivă-mi! Hai, spune-mi mai curînd!
Vai! Rabzi ca la picioare să-ți stau nefericită!
Ce groaznică durere: să suferi umilită
Și un cuvînt, doar unul, să nu poți căpăta...!
Ucide-mă mai bine acum, cu mîna ta!
Vezi, mi-au secat de jale și lacrimi și suspine...
Și-aș vrea să-ți pot surîde, și-aș vrea să rîzi cu mine.
Hai! De nu rîzi îndată nu-mi mai ești drag! Nu, nu!
Am fost întotdeauna așa cum ai vrut tu!...
Nu! Temnița nu poate să-ți fure voioșia...
E rîndul tău, vorbește-mi, mai spune iar: Maria!

DIDIER

Maria-ori Marion?

MARION

(căzînd spăimîntată la pămînt)

Didier, fii iertător...!

DIDIER

(cu voce spăimîntătoare)

Ei, doamnă! Ca să intri aci nu e ușor!
Au ziduri foarte-nalte a' statului bastilii,
Și paza e și noaptea la fel ca-n timpul zilii.
Deci porți greu zăvorîte cu ce preț le-ai trecut?
Ca să pătrunzi la mine, cui oare te-ai vîndut?

MARION

Cine ți-a spus-o?

DIDIER

Nimeni! Nu-i greu să se ghicească...!

MARION

Didier, mă jur aicea pe pronia cerească
Că am voit călăii tăi cruzi să-i îmblînzesc;
Că pentru-a ta salvare mă lupt...

DIDIER

Îți mulțumesc!

(Încrucișînd brațele.)

A fi făr'de rușine și făr'de suflet, doamnă,
A decăderii treaptă cea mai de jos înseamnă!

(Parcurge curtea cu pași mari, cu o explozie de strigăte de furie.)

Dar unde-i ticălosul acela îndrăzneţ
Ce-mi tîrguieşte capul la un astfel de preţ?
Ce temnicer, ce jude, ce ticăloasă fiară...!
Să-l sfarm în bucăţele, să-l rup, ca, bunăoară,
Acest portret.

(E gata să rupă portretul în mîinile sale, dar se opreşte şi continuă, pierdut.)

Hei, juzii să judece cît vor,
Ce mai înseamnă dacă-n balanţa dumnealor
— A cărei drămuire e veşnic mincinoasă —
Un cap de om sau cinstea unei femei apasă!

(Către Marion.)

Fugi! Du-te după dînsul!

MARION

Te porţi atît de rău!
Mă biciuieşte-atîta de crunt dispreţul tău,
Încît mă vei ucide grăind aşa-nainte...
O, n-a fost niciodată iubirea mai fierbinte
Şi n-a fost niciodată un om mai adorat
Cum ai fost tu de mine...!

DIDIER

Ce spui! Adevărat!
De mă năşteam femeie, ursită spre pierzare,
Şi dacă ticăloasă eram, nepăsătoare,
M-aş fi vîndut pe aur, întîiului venit,
Spre-a se culca o oră la sînu-mi dezgolit,
De-ar fi venit la mine, — femeia cea uşoară —,

Un om cinstit, un tînăr naiv din cale-afară,
Ori dacă întîmplarea în drumu-mi ar fi scos
Un suflet plin de vise, de dragoste setos,
De nu-ndrăzneam a-i spune acestui om de treabă:
„Aceasta sînt! Nu-i bine să nu faci asta-n grabă!"
De nu aveam puterea să-i spun cu glas de-argint
Că ochii mei de înger sînt ticăloși și mint,
Decît să fiu ingrată sau să-i înșel cuvîntul,
Cu mîna mea, eu singur mi-aș fi deschis mormîntul.

MARION

Oh!

DIDIER

Ce mai haz ai face dac-ai putea vedea
Cum inima-mi, naiva, minune te-oglindea!
Dar bine că oglinda cea falsă e sfărmată!
Erai acolo dulce, zîmbeai nevinovată...
Femeie! Ce-ți făcuse ăst suflet cald și bun,
Ce te divinizase, ce te iubea nebun?
Și-acum, ca să restitui, găsesc de cuviință,
Un giuvaier, un simbol de-amor și de credință...
(Îi întinde portretul.)

MARION
(se întoarce cu un țipăt)

Oh!

DIDIER

L-ai făcut, firește, ca eu să-l pot privi!
(Rîde aruncînd cu violență la pămînt portretul.)

MARION

(gîfiind)

Ah! Cine mi-ar lua viaţa... ce milostiv ar fi!

TEMNICERUL

Grăbiţi-vă!

MARION

Vai! Timpul aleargă-n zbor ca vîntul!
Didier, eu nu am dreptul să-mi mai rostesc cuvîntul;
Sînt o femeie cărei datornic nu îi eşti,
Pe care poţi s-o blestemi şi poţi s-o osîndeşti...
De-atît dispreţ şi ură inima mea e frîntă...
Cît însă mai palpită, ea te binecuvîntă!
Dar ora-ngrozitoare soseşte... fugi, nu sta!
Chiar dacă uiţi de gîde, el nu te va uita!
Sînt toate rînduite. Fugi! Nu-mi respinge ruga!
Cînd ştii care e preţul plătit, primeşte fuga:
Loveşte-mă, mă lasă ocărilor să fiu,
Dă-mi cu piciorul, însă fugi, fugi cît nu-i tîrziu!

DIDIER

Să fug? Nu am de cine să fug pe lume încă!
Afară doar de tine... dar groapa e adîncă...

TEMNICERUL

Grăbiţi-vă!

MARION

Fugi!

DIDIER

Nu pot!

MARION

Ai milă!

DIDIER

Nu-ncerca...!

MARION

Vai, or să-l ia cu sila... şi-apoi îl vor lega...
Mă-nnebuneşte gîndul; de groază aş fi moartă...
O, spune da! şi vino! Îndură-te, mă iartă!
Primeşte să-ţi fiu roabă, să mă aştern covor,
Peste vieaţa-mi toată să calci nepăsător...
Îţi aminteşti de vremea cînd mă numeai soţie?

DIDIER

Soţie?

(Un tun bubuie în depărtare.)

Da! Îţi sună acum de văduvie!

MARION

Didier!

TEMNICERUL

Sfîrşită-i ora...

(Bătaie de tobe. Intră consilierul Marii Camere, însoţit de călugări purtînd făclii, de călău şi urmat de soldaţi şi popor.)

SCENA A VII-A

Aceiaşi, Consilierul, călăul, popor, soldaţi.

CONSILIERUL

Sînt, domnilor, aci!

MARION

(lui Didier)

Ştiam! Ţi-am spus că-ndată călăul va sosi!

DIDIER

(consilierului)

Sîntém asemeni gata!

CONSILIERUL

Mă rog, cine-i marchizul

De Saverny?

(Didier arată cu degetul pe Saverny dormind. Călăului.)

Treziţi-l!

CĂLĂUL

(sculîndu-l)

Păcat că-i tulbur visul!

Ehei, sculaţi, seniore!

SAVERNY

De ce m-aţi deşteptat?

Dormeam, aşa de bine...!

DIDIER

Las'că te culci îndat'!

SAVERNY

(jumătate treaz)

Visam!

(Băgind de seamă pe Marion, o salută.)

Chiar chipul doamnei îmi alintase somnul.

CONSILIERUL

Sinteţi cu pacea-n suflet? făcut-aţi rugi la Domnul?

SAVERNY

Fireşte!

CONSILIERUL

(prezentîndu-i un pergament)

Bun! Semnaţi rog aci, sub data de-az'

SAVERNY

(luînd pergamentul şi parcurgîndu-l cu privirea)

Proces-verbal? Ei, asta e unic şi cu haz:
Povestea morţii mele semnată propriu... Fie!

(Semnează şi din nou parcurge hîrtia. Grefierului.)

Staţi! Aţi făcut vreo patru greşeli de-ortografie!

(Reia pana şi le îndreaptă. Călăului.)

Tu m-ai trezit! Datornic eşti somnul să-mi redai.

CONSILIERUL

(lui Didier)

Didier!

(Didier se prezintă. Consilierul îi dă pana.)

Semnaţi!

MARION

(ascunzîndu-şi privirile)

Ce clipă îngrozitoare... Vai!

DIDIER

(semnind)

Să ştiţi că semnătura aceasta mă distrează!

(Gardienii fac zid şi-i iau pe amîndoi.)

SAVERNY

(către cineva din mulţime)

Nu vă-mbulziţi! Lăsaţi-l şi pe copil să vază!

DIDIER

(lui Saverny)

Tu, frate, pentru mine vieaţa ta ţi-ai dat...
Vino-mi la piept...

(Îmbrăţişează pe Saverny.)

MARION

(alergind spre el)

Pe mine, iubite, m-ai uitat?
Didier, strînge-mă-n braţe!

DIDIER

(arătînd spre Saverny)

El mi-e prieten, doamnă!

MARION

(împreunîndu-şi mîinile)

Vai, glasul tău ce aspru-i! şi cît de greu condamnă!
Am plîns la juzi şi rege cerînd iertarea ta,
Şi azi mă rog de tine... Dar tu nu poţi ierta!

DIDIER

(repezindu-se către Marion gîfîind, izbucnind in lacrimi)

Ei, da! Nu-i cu putinţă! Mi-i inima zdrobită.
Ar fi o grozăvie. Ea mi-i prea mult iubită
Ca despărţirea noastră s-o las făr'de cuvînt;
Eu nu mai pot fi aspru cînd inima s-a frînt!
Vino-mi în braţe!

(O strînge spasmodic în braţe.)

Moartea m-aşteaptă; îmi eşti dragă!
Mărturisirea asta e fericirea-ntreagă!

MARION

Didier!

(El o îmbrăţişează din nou cu elan.)

DIDIER

Sărmano, vino! Ah, spuneţi, e vreun glas,
Care-ar putea să spună că, în supremul ceas,
Nu ar cuprinde-o-n braţe, pe biata urgisită,
Cînd ea cu trup şi suflet i-a fost lui dăruită?
Am fost nedrept cu dînsa şi-am fost necruţător...
Dar fără de iertarea-i eu nu voiesc să mor.
Maria mea, primeşte-mi acum mărturisirea:
Tu eşti femeia cărei mi-am închinat iubirea

Şi sufletu-mi te-adoră la fel ca în trecut,
Şi cred mereu în tine, aşa cum am crezut!
Tu mi-ai fost drăgăstoasă, duioasă, credincioasă...
Eu voi muri îndată, dar moartea-i luminoasă,
Şi te-nţeleg, Maria, acum, pe-al morţii prag:
Tu m-ai trădat fiindcă ţi-am fost cu mult prea drag!
De altfel vina oată îţi este ispăşită:
Ai fost şi tu, desigur, făptură părăsită.
Un biet copil pe drumuri, negustorit şi-adus
In patul desfrînării... Ridică-ţi fruntea sus!
Daţi ascultare, oameni! E clipa cînd pămîntul
Dispare pentru mine... şi liber mi-i cuvîntul...
Urmînd să urc calvarul, să fiu executat,
Vorbesc din înălţimea de om nevinovat:
Maria, albă floare ce-a întinat-o glia,
Iubită şi soţie, ascultă-mă, Maria:
In numele acelui de sus, lui Dumnezeu,
Te iert!

MARION
(sufocată de plîns)

O, Doamne sfinte!

DIDIER

Acum e rîndul tău
(Ingenunche în faţa ei.)
Maria, iartă-mi mie!

MARION

Didier!

DIDIER

(mereu în genunchi)

Te rog, mă iartă!
Eu am fost rău și cerul din vina mea te ceartă...
Și iată, vine clipa să plîngi la moartea mea,
Deși ți-am fost, sărmano, nenorocirea ta!?
Nu mă lăsa, Maria, și iartă-mi de-o potrivă

MARION

Ah!

DIDIER

Răcorește-mi fruntea cu mîna milostivă,
Vorbește-mi, sau, de nu poți și inima ți-e grea,
Fă-mi semnul izbăvirii acum, la moartea mea!

(Marion îi așază mîinile pe frunte. El se ridică și o îmbrățișează strîns, cu un surîs de bucurie cerească.)

Adio! Sîntem gata!

MARION

(se aruncă desperată între el și soldați)

Stați! Ce smintit o spune!
Nu! Cît voi fi cu tine, ei nu te pot răpune!
O! Domnilor, cruțați-l! E viața lui zălog!
Cum oare să-nțelegeți? Iată,-n genunchi vă rog!
O! Ascultați-mi glasul cerîndu-vă-ndurare
Și dac-aveți în suflet un strop de-nduioșare
Și blestemul din ceruri nu v-a făcut nebuni,
Atunci cruțați-i viața!

(Celor care privesc.)

Şi voi, voi oameni buni,
Aveţi acasă fete şi mame, şi neveste...
Voi, cînd vă veţi întoarce şi povesti aceste,
Ele vor spune: Doamne, cum sînteţi vinovaţi;
Dacă stăteaţi potrivnici, puteaţi să-i mai scăpaţi.
Didier, vreau să se ştie: iubite, sînt cu tine,
Ei nu te vor ucide alăturea de mine.

DIDIER

Nu, lasă! E mai bine să mor; sînt greu lovit,
Şi cine ştie dacă vreodată-s lecuit.
Aşa îmi este, poate, sortit de Prea Înaltul...
Numai că, — iartă-mi plînsul, — de va veni un altul
În viaţa ta, — vreodată, — mai bun, mai fericit,
Tu nu-l uita pe bietul prieten ce-a pierit!

MARION

Tu vei trăi! Ei, totuşi, vor fi cu-ngăduinţă.
Tu vei trăi, iubite...!

DIDIER

Nu! nu e cu putinţă!
Deprinde-te mai bine cu gîndul că nu sînt;
Mă vei iubi mai tare cînd eu voi fi pămînt...
Îmi vei păstra cu grijă duioasă amintire...
Dar să-ţi trăiesc alături, cu sufletu-n mîhnire,
Eu, care doar pe tine mereu te-aş fi iubit,
În orice zi — gîndeşte ce trai nesuferit —
Să-ţi chinuiesc viaţa cînd, clipă după clipă,
Trecutul s-ar abate cu sumbra lui aripă?

Înțelegînd că sufăr, că sînt bănuitor,
Ai fi nenorocită...! O! Lasă-mă să mor!

CONSILIERUL
(către Marion)

Va trece cardinalul chiar pe aci, îndată;
Cereți-i grațierea... mai încercați o dată!

MARION

Așa e! Cardinalul va trece... l-oi ruga
Și veți vedea că dînsul se va îndupleca.
Da, vei vedea, iubite! Îi voi aține calea,
Va fi o fericire! El ne pricepe jalea.
El e, întîi de toate, creștin, un bun moșneag!
Cum n-are el să-mi ierte pe omul mie drag?

(Sună ora nouă; Didier face semn tuturor să facă tăcere. Marion ascultă cu groază. Cînd se termină bătăile, Didier se reazimă de Saverny.)

DIDIER
(poporului)

Voi ce-ați venit de-a valma spre-a ne privi pieirea
Veți duce mărturie, să afle omenirea
Că moartea înfruntînd-o alături, amîndoi,
I-am ascultat bătaia cu suflet de eroi!

(Tunul bubuie la poarta turnului. Perdeaua neagră care ascundea spărtura zidului cade. Apare lectica gigantică a cardinalului, purtată de 24 guarzi pedeștri, înconjurați de alți 20 de guarzi purtînd halebarde și făclii. Ea este stacojie și împodobită cu armele casei de Richelieu. Perdelele lecticei sînt trase. Lectica trece încet prin fund. Rumoare prin mulțime.)

MARION

(tîrîndu-se în genunchi pînă la lectică și frîngîndu-și brațele)

În numele credinței, al lu Cristos ce moare...
Iertați-i, Preasfințite! Iertați-i...!

O VOCE

(auzindu-se din lectică)

Nu-i iertare!

(Marion cade la pămînt. Lectica trece și cortegiul celor doi condamnați se pune în mișcare și iese urmînd-o. Mulțimea se repede în urma lor cu mare zgomot.)

MARION

(singură, se ridică pe jumătate și se tîrăște în mîini, privind împrejurul ei)

Ce a răspuns? Dar unde-or fi ei? Didier! Didier!
Nu-i nimeni! Nici mulțimea?! Să fi visat... Sau ce?
Nu sînt nebună?

(Reintră publicul în dezordine. Lectica reapare prin fund, din partea unde dispăruse. Marion se ridică și scoate un strigăt spăimîntător.)

Iată-l!

GUARZII

(dînd în lături poporul)

Loc faceți Înălțimii!...

MARION

(în picioare, despletită, arătînd lectica poporului)

Priviți! Acesta-i omul credinței; omul crimei!

(Cade la pămînt.)

HERNANI

dramă în 5 acte

în românește de
V. STOICOVICI

PERSOANELE

HERNANI
DON CARLOS
DON RUY GOMEZ DE SILVA
DOÑA SOL
DUCELE BAVARIEI
DUCELE DE GOTHA
DUCELE DE LUTZELBURG
DON SANCHO
DON MATIAS
DON RICARDO
DON GARCI SUAREZ
DON FRANCISCO
DON JUAN DE HARO
DON GIL TELLEZ GIRON
PRIMUL CONJURAT
UN HAIDUC
JAQUEZ
DOÑA JOSEFA DUARTE
O DOAMNĂ
CONJURAŢI AI LIGEI SACROSANCTE, GERMANI ŞI SPANIOLI
HAIDUCI, SENIORI, SOLDAŢI, PAJI, POPOR ETC.

Spania — 1519

NOTA

Numele spaniole pomenite în piesă urmează a se citi astfel:

Hernáni, Don Cárlos, Don Rúy Goméz de Sílva, Dónia Sol, Don Sáncio, Don Mátias, Don Ricárdo, Don Garsí Suaréz, Don Fransísco, Don Huán, Don Hil Teliéz Hirón, Hachéz, Dónia Hoséfa Duárte *(Persoanele)*.

Pastránia (I,1), Sid, Bernárd, Figliéra, Galísia (I,3), Sancéz de Zuníga, Senturión, Almunián, Róhas (II,1), Múrsia, León (II,2), Armilias (III,2), Alcála (III,4), Galseran, Antechéra, Nihar, Manríche, Vaschéz, Háime, Hórhe (III,6), Carbahál, Penialver (V,1).

ACTUL I

REGELE

Saragossa[1]

O cameră de culcare, noaptea. Pe masă o lampă.

SCENA I

Doña Josefa Duarte, o bătrînă îmbrăcată într-o fustă neagră, împodobită cu jeuri, după moda Izabelei Catolica, Don Carlos[2].

DOÑA JOSEFA

(singură)

(trage perdelele cărămizii ale ferestrei și așază la locul lor cîteva fotolii. Se aud bătăi în uşa secretă din dreapta. Ea trage cu urechea. După un timp, bătăile se repetă.)

---

[1] *Saragossa*: oraș în Spania, capitala provinciei Aragon.

[2] *Don Carlos*: Carol al V-lea (Carol Quintul), rege al Spaniei și împărat al Germaniei, născut la Gand în 1500, mort la mănăstirea Yuste (Estramadura) în 1558. A fost fiul lui Filip cel Frumos și al spaniolei Ioana Nebuna și nepot lui Maximilian, împăratul Germaniei, căruia îi urmează la tron. Stăpîn peste domeniile imense ale Spaniei și o parte din Italia, rîvnește la un moment dat dominația lumii. Are însă de luptat cu Francisc I, regele Franței, cu care poartă patru războaie, cu Soliman al II-lea, sultanul otomanilor și mai ales cu luteranii din Germania.

Am auzit în ușa secretă-un ciocănit.

(Alte bătăi în ușă.)

El trebuie să fie.

(Deschide ușa secretă. Intră don Carlos, cu pălăria trasă pe ochi, acoperindu-și fața cu mantia.)

Poftiți! Bine-ați venit!

(În timp ce pătrunde în scenă, don Carlos își desface mantia și apare într-un costum bogat de catifea și mătase, după moda castiliană din 1519. Josefa, privindu-l mai de aproape, face un pas îndărăt, mirată.)

A! Nu-i senior Hernani! Cum ați intrat pe poartă?
Săriți!

DON CARLOS

(strîngînd-o de mînă)

Ia seama! Dacă scoți un cuvînt, ești moartă!

(O privește drept în ochi. Doña Josefa tace, speriată.)

Stă doña Sol aicea? cea ce s-a logodit
Cu unchiul ei, un nobil gelos și ofilit,
Ce-i duce de Pastraña? — în timp ce ea-l trădează
C-un băiețandru care, de cum se înnoptează,
Se furișează-n casă pe ușa de din dos...
Și asta chiar sub ochii bătrînului gelos.
Așa e?

(Doña Josefa tace. Don Carlos o zgîlțîie de braț.)

Dar răspunde-ndărătnică bătrînă!

DOÑA JOSEFA

Mi-ați spus să tac, seniore.

DON CARLOS

Să taci! A ta stăpînă

E doña Sol de Silva? Răspunde: da ori ba!

DOÑA JOSEFA

Da. Dar ce vreți cu dînsa?

DON CARLOS

Ce vreau... nu-i treaba ta!

Bătrînul ei logodnic e-acasă-acum?

DOÑA JOSEFA

Nu!

DON CARLOS

Bine.

Deci ea-și așteaptă-amantul? Zi!

DOÑA JOSEFA

Da.

DON CARLOS

Să mor îmi vine!

DOÑA JOSEFA

Da.

DON CARLOS

Şi aici e locul de întîlnire?

DOÑA JOSEFA

Da.

DON CARLOS

Ascunde-mă!

DOÑA JOSEFA

Eu?

DON CARLOS

Haide!

DOÑA JOSEFA

De ce?

DON CARLOS

Nu-i treaba ta!

DOÑA JOSEFA

Eu? să v-ascund?

DON CARLOS

Şi iute!

DOÑA JOSEFA

Pentru nimica-n lume!

DON CARLOS

(scoţînd de la brîu un pumnal şi o pungă)

Alege-atunci: pumnalul sau punga! Care-anume
Te-mbie?

DOÑA JOSEFA

Eşti Satana!

DON CARLOS

Întruchipat!

DOÑA JOSEFA

(deschizînd uşa unui dulap strîmt în perete)

Intraţi
Aici.

DON CARLOS

(examinînd dulapul)

În cuşca asta?

DOÑA JOSEFA

(închizînd dulapul)

Nu vreţi? Atunci plecaţi!

DON CARLOS

(redeschizînd dulapul)

Nu plec.

(Examinînd din nou dulapul.)

Nu-i ăsta grajdul unde, din întîmplare,
Ţii mătura pe care te plimbi mereu călare?

(Se înghesuie în dulap cu multă greutate.)

Uf!

DOÑA JOSEFA

(împreunîndu-şi mîinile, scandalizată)

Un bărbat în casă! Vai! Vai!

DON CARLOS

(din dulapul rămas deschis)

Stăpîna ta,
Desigur, o femeie ţi-a spus că aştepta.

DOÑA JOSEFA

S-aud paşi! Trage uşa! Afurisită soartă!

(Închide repede dulapul.)

DON CARLOS

(din dulap)

Şi ţine minte: Dacă scoţi un cuvînt, eşti moartă!

DOÑA JOSEFA

(singură)

Ce-o fi cu omu-acesta? Nu m-oi fi înşelat?
Să strig! La ora asta cu toţi dorm în palat.
Şi-acuma o să pice şi celalt. Îl priveşte.
E tînăr... are spadă... Of, Doamne! Ne fereşte
De rele!

(Cîntărind punga în mînă.)

După pungă... nu-i hoţ. Nu, hotărît!

(Intră doña Sol, îmbrăcată în alb. Doña Josefa ascunde repede punga.)

SCENA A II-A

Doña Josefa, Don Carlos, în dulap, Doña Sol, apoi Hernani.

DOÑA SOL

Josefa!

DOÑA JOSEFA

Da, stăpînă?

DOÑA SOL

De ce-ntîrzie-atît?

Stau ca pe ghimpi!

(Se aude zgomot de paşi la uşa secretă.)

Stai! Vine! Fugi şi deschide-ndată,
Să nu mai trebuiască la uşă să mai bată.

(Doña Josefa deschide uşa. Intră Hernani, purtind o mantie largă şi o pălărie mare. Pe dedesubt poartă un costum cenuşiu aragonez, cu pieptar de piele, spadă, pumnal şi un corn la brîu.)

DOÑA SOL

(repezindu-se la el)

Hernani!

HERNANI

Ah! Iubito! Te văd... şi te privesc...
Şi-aud iar vocea asta, pe care-o proslăvesc!
De ce ne tot separă nedreptele destine,
Cînd toată-a mea fiinţă tînjeşte după tine?

DOÑA SOL

(pipăindu-i veşmintele)

Vai! Ţi-e mantaua udă! Mai plouă şi acum?

HERNANI

Nici n-am băgat de seamă.

DOÑA SOL

Nu ți-a fost frig pe drum?

HERNANI

Nu.

DOÑA SOL

Leapădă mantaua.

HERNANI

Iubita mea, răspunde,
Cînd noaptea-ncet coboară și somnul îți pătrunde
Sub pleoapele-obosite, și ochii ți-a închis,
Nu ți se-arată-aievea un serafim în vis
Să-ți spună cît de dragă ești unui om, pe care
O soartă crudă-l pune la crîncenă-ncercare?

DOÑA SOL

Eram îngrijorată, văzînd că zăbovești.
Nu ți-a fost frig, Hernani?

HERNANI

Să-mi fie frig? Glumești!
Eu ard! ard lîngă tine! Cînd dragostea nebună
În inimă și-n minte dezlănțuie-o furtună...

Ce poate să mai facă un nour efemer,
Ce-mprăștie furtună și fulgere pe cer?

DOÑA SOL
(desfăcîndu-i mantia de pe umeri)

Dă-mi mantia. Și spada.

HERNANI

De spadă niciodată
Nu mă despart. E-a doua amică devotată.
Deci unchiul, viitorul tău soț e-acum plecat?

DOÑA SOL

Putem sta împreună un ceas.

HERNANI

Și nu-i păcat!
Un ceas! Un ceas! Atîta! Și-apoi... ce ne așteaptă?
Uitarea... poate moartea! E soarta prea nedreaptă.
Și totuși, lîngă tine o oră să trăiești
E cît o veșnicie atuncea cînd iubești!

DOÑA SOL

Hernani!

HERNANI

Mă și bucur cînd e plecat de-acasă,
Că pot pe-ascuns pătrunde ca un tîlhar în casă,
Că timp de-o oră-acestui bătrîn mi-e dat să-i fur

Din farmecele tale dumnezeiești. Și jur
Că-s fericit! Ba lumea mă pizmuiește-n față
Că pot să-i fur o oră... cînd el îmi fură-o viață

DOÑA SOL

De ce te zbuciumi?

(Către doña Josefa, dîndu-i mantia.)

Pune mantaua la uscat,
Iosefa.

(Doña Josefa iese. Doña Sol se așază și face semn lui Hernani să vină lingă ea.)

Vin aicea.

HERNANI

(fără s-o asculte)

Deci ducele-i plecat?

DOÑA SOL

Nu te gîndi la dînsul.

HERNANI

Nu pot.

DOÑA SOL

Hai, fii cuminte!

HERNANI

Nu pot nici o clipită să mi-l alung din minte...
Cînd știu că te iubește... că te vei mărita...
Cînd te-am surprins deunăzi pe cînd te săruta...

DOÑA SOL

(rizînd)

O! Doamne! Cum se poate să te neliniştească
O simplă sărutare pe frunte... părintească...?

HERNANI

O! nu! Era sărutul unui bărbat gelos...
Căci o să fii soţia acestui ticălos!
Un gîrbov ce-şi tîrăşte povara bătrîneţii
Şi căruia acuma, către sfîrşitul vieţii,
Ii trebuie-o femeie. Mai mult, i-a trebuit
S-aleagă o fecioară. Bătrîn nesăbuit!
Degeaba el c-o mînă la pieptu-i te atrage,
Cînd moartea de cealaltă înspre mormînt îl trage!
Decît iubirea-a două fiinţe s-o zdrobeşti,
Mai bine sapă-ţi groapa! bătrîn smintit ce eşti!
— Căsătoria asta socot c-a fost dictată!

DOÑA SOL

Da. Regele-o doreşte.

HERNANI

Don Carlos! Al său tată
La eşafod pe tata nedrept l-a condamnat.
E mult de-atunci. Dar timpul mai rău m-a-nverşunat.
Bătrînul rege astăzi e mort. Şi n-o să-nvie.
Dar ura mea nu-i moartă. E proaspătă şi vie!
Chiar de copil făcut-am pe cruce jurămînt

Ca fiul să plătească. Şi jurămîntu-i sfînt!
De cînd te caut, rege al ambelor Castilii?[1]
Tu ştii ce ură leagă a' noastre vechi familii.
Au dus părinţii noştri în şir treizeci de ani
O luptă ne'mpăcată. Sîntem de-atunci duşmani.
Dar n-au murit zadarnic. Duelul va fi groaznic...
Căci ura lor trăieşte în noi şi mai năprasnic.
Don Carlos, nunta asta e deci isprava ta?
De cînd te-aştept... şi-acuma tu ieşi în calea mea!

DOÑA SOL

Mă sperii!

HERNANI

Port blestemul străbunilor în vine...
Aşa încît acuma mă sperii eu de mine.
Acest bătrîn, de care destinul ţi-e legat,
Don Ruy Gomez de Silva, e putred de bogat,
E un bărbat de seamă, e nobil, şi e duce...
În schimbul tinereţii, el însă-ţi va aduce
Bănet şi pietre scumpe şi aur cît pofteşti...
Pe fruntea ta luci-vor podoabe-mpărăteşti,
Şi de aceste toate onoruri fabuloase,
O seamă de regine vor deveni geloase.
Acesta-i adevărul. Pe cîtă vreme eu
Nu am nimic. Pădurea e tot avutul meu.
Şi eu avut-am poate-un blazon la origină,
Ce-i azi mînjit de sînge şi ros e de rugină;

[1] *Castilii*: Castilia era o provincie în Spania, împărţită pe vremuri în două: Castilia veche şi Castilia nouă.

Şi eu am poate drepturi, ce-s îngropate-n glod,
Sub draperia neagră a unui eşafod;
Dar care, cînd răbdarea de margini o să treacă,
Vor răsări o dată cu spada mea din teacă.
Dar, pînă-atunci, cum Ceru nu m-a blagoslovit
Decît cu apă, aer şi soare... am venit
Să-ţi spun că-i vremea-acuma s-alegi, cum crezi mai bine:
Sau te măriţi cu dînsul... sau mă urmezi pe mine.

DOÑA SOL

Te voi urma.

HERNANI

Alături de toţi haiducii mei?
Sortiţi să simtă veşnic călău după ei?
Proscrişi, ce poartă-n sînge o ură-nverşunată
Şi-o crimă ce aşteaptă să fie răzbunată?
Primeşti de bună voie să intri, nesilit,
În ceata noastră? Află că şi eu sînt bandit!
Cînd mă căta prin ţară soldaţii şi spionii,
Eu m-am ascuns în munţii bătrînei Catalonii[1]
Şi am crescut acolo, prin rîpi şi văi adînci,
Sau cocoţat, alături cu vulturii pe stînci,
Dar printre oameni liberi şi bravi, deprinşi cu arma.
Eu dacă-n miez de noapte aş da din corn alarma,
Trei mii de tineri falnici răsar ca din pămînt.
Gîndeşte-te, iubito! Eu văd că te-nspăimînt.
Vrei să trăieşti în codri, prin văgăuni, pe creste,

[1] *Catalonii*: Catalonia, provincie spaniolă.

Cu oameni ce arată ca demoni din poveste
Să stai mereu la pîndă şi cu pistolu-n brîu,
Să dormi pe iarbă, apă să bei de la pîrîu...
Şi-n timp ce cîte-o mamă copilul şi-l alintă,
Pe la urechi să-i şuiere gloanţele de flintă...
Vrei să trăieşti pribeagă, proscrisă, cum sînt eu...
Să mori, precum muri-voi şi eu, ca tatăl meu,
Pe eşafod?

DOÑA SOL

Oriunde te voi urma.

HERNANI

Mi-e teamă
Că te-i căi. De Silva e-avut, e om de seamă,
E nobil, e puternic. Te vei indupleca
Să laşi bani, fericire, onoruri...

DOÑA SOL

Vom pleca
Chiar mîine. Hotărîrea îţi pare temerară.
Eşti înger sau eşti demon? Nu ştiu. Ce ştiu e doară
Că nu-s decît o sclavă... iar tu, iubitul meu!
Pleci? Plec şi eu cu tine. Rămîi? Rămîn şi eu.
Te voi urma ca umbra. De ce? Nu ştiu prea bine.
Dar simt mereu nevoia de-a fi mereu cu tine.
Cînd pleci şi ţi-aud paşii cum s-au îndepărtat,
Simt inima cum parcă să bată-a încetat...
Şi toată-a mea fiinţă lipsită e de viaţă.

Dar cînd ți-aud iar pașii la ușă, se desghiață
Iar sîngele din vine, încet mă-nviorez
Și inima re'ncepe să bată. Re'nviez!

HERNANI

(strîngînd-o în brațe)

O! Înger scump!

DOÑA SOL

Deci mîine, la miezul nopții, bate
De trei ori sub fereastră. Te-aștept. Nu te mai zbate,
Iubite. Voi fi bravă.

HERNANI

Tu știi cine-s acum.

DOÑA SOL

Te voi urma, Hernani, oriunde și oricum!

HERNANI

Cum ești deci hotărîtă să mă urmezi oriunde,
Eu n-am drept adevărul întreg a ți-l ascunde,
Ei bine-atuncea află: Nu numai că-i bandit,
Dar scumpul tău Hernani mai e și osîndit!

DON CARLOS

(deschizînd cu zgomot ușa dulapului)

N-ați terminat odată să vă-nșirați povestea?
Ce, credeți că-s comode dulapurile-acestea?

(Hernani face un pas îndărăt, surprins. Doña Sol dă un țipăt și se repede în brațele lui Hernani, cu ochii speriați spre don Carlos.)

HERNANI

(cu mîna pe mînerul spadei)

Cum? Cine-i omul ăsta?

DOÑA SOL

Vai! Ajutor! Săriţi!

HERNANI

Taci, doña Sol! Ia seama! Nu trebuiesc treziţi
Geloşii.-Atît aşteaptă! Cînd sînt eu lîngă tine
Nu te-ocroteşte nimeni mai bine decît mine.
(Către don Carlos.)
Ce căutai acolo?

DON CARLOS

Nu mă plimbam — cum vezi —
Călare prin pădure.

HERNANI

Faci rău că mă sfidezi.
La urmă cine rîde, mai bine rîde!

DON CARLOS

Fie!
Vom rîde fiecare cînd rîndu-o să ne vie.
După cum văd, pe doamna cu patimă-o iubeşti
Şi-n fiecare noapte vii să i-o dovedeşti.
Şi eu iubesc pe doamna — cu voia dumneavoastră.

Vream să cunosc pe-acela ce intră pe fereastră,
Cît timp eu stau de strajă la uşă.

HERNANI

Domnul meu,
Vezi să nu ieşi pe-acolo pe unde intru eu!

DON CARLOS

Se poate. Ţi-aş propune un tîrg deocamdată.
Cum doamna are-o inimă-atît de-nflăcărată
Şi are-atîta farmec nespus, nu socotiţi
Că poate să le-mpartă la doi îndrăgostiţi?
Voiam în seara asta să fac o încercare.
Surprins, în timp ce planu-l puneam în aplicare,
M-ascund. Trag cu urechea. În van. Nu desluşeam
O vorbă. Pe deasupra mă şi înăbuşeam
Şi-atunci ieşii. Nădufui simţeam că mă îneacă.

HERNANI

Şi spada mea, seniore, se-năbuşă în teacă
Şi vrea să iasă-afară.

DON CARLOS
(salutînd)

Sînt gata! Cînd poftiţi!

HERNANI
(trăgînd spada)

În gardă-atunci!

(Don Carlos trage şi el spada).

DOÑA SOL

(repezindu-se între ei)

Hernani!

DON CARLOS

(către doña Sol)

Nu vă neliniştiţi.

HERNANI

(lui don Carlos)

Aş vrea să ştiu cu cine mă bat?

DON CARLOS

Dar ai un nume
Şi dumneata, îmi pare.

HERNANI

Un singur om pe lume
Îl va afla, în ziua pe care o aştept
Să-i spun şi cum mă cheamă... şi să-i vîr spada-n piept!

DON CARLOS

Şi cine-i omu-acela?

HERNANI

E fără-nsemnătate.
În gardă!

(Încrucişează spadele. Doña Sol, tremurînd, se prăbuşeşte într-un fotoliu. Se aud bătăi în uşă.)

DOÑA SOL

(ridicîndu-se speriată)

Doamne! Bate la uşă!

(Hernani şi don Carlos încetează lupta. Pe uşa secretă intră doña Josefa, îngrozită.)

HERNANI

Cine bate,

Josefa?

JOSEFA

(către doña Sol)

Vai! stăpînă! Eu am încremenit!
E domnul duce, doamnă!

DOÑA SOL

(împreunîndu-şi miinile)

Cum? El? A şi venit?
Atuncea sînt pierdută!

DOÑA JOSEFA

(zvîrlind o privire în jurul ei)

Isuse Împărate
Ce văd? Se bat seniorii cu spada?—Ce păcate!

(Cei doi combatanţi bagă spada în teacă. Don Carlos se înfăşoară în mantie şi-şi trage pălăria peste ochi. Se aud bătăi în uşă.)

HERNANI

Ce-i de făcut?

(Bătăile se repetă.)

O VOCE
(de afară)

Deschide!
(Doña Josefa face un pas spre ușă. Hernani o oprește.)

HERNANI

Nu vei deschide. Stai!

DOÑA JOSEFA
(scoțind mătăniile)

O! Sfinte Iacob, grijă de noi doar tu să ai!
(Bătăile se repetă.)

HERNANI
(lui don Carlos, arătîndu-i dulapul)

Vin' să ne-ascundem.

DON CARLOS

Unde? Iar în dulap?

HERNANI
(arătîndu-i ușa dulapului)

Firește.

E loc destul.

DON CARLOS

Așa e. Ba chiar ne prisosește.

HERNANI

(arătîndu-i ușa secretă)

Putem fugi pe-aicea!

DON CARLOS

Eu nu fug. Mulțumesc.

HERNANI

Așa? Atunci, seniore, să știi că ți-o plătesc!

(Către doña Sol.)

Baricadăm intrarea.

DON CARLOS

(către doña Josefa)

Deschide!

HERNANI

A! Ce soartă!

DON CARLOS

(către doña Josefa, buimăcită)

Deschide-am zis!

(Se aude bătînd mereu în ușă. Doña Josefa se duce să deschidă, tremurînd.)

DOÑA JOSEFA

Eu, Doamne,-s pe jumătate moartă!

Aceiaşi, Don Ruy Gomez de Silva, cu barba şi părul albe, îmbrăcat în negru, urmat de valeţi cu candelabre aprinse în mînă.

DON RUY GOMEZ

Bărbaţi la ora asta vin la nepoata mea?!
Intraţi! Veniţi cu toţii! Aveţi şi ce vedea.
(Către doña Sol.)
Pe sfîntul Juan d'Avila, sîntem aicea, doamnă
Trei! trei bărbaţi! din care doi de prisos!
(Către cei doi tineri.)
Ce-nseamnă
Prezenţa voastră-aicea, voi tineri curtezani?
Aţi auzit de Cid[1] şi Bernard[2], aceşti titani
Ai Spaniei şi-ai lumii? Dar ei, pe vreme-aceea,
Îşi respectau bătrînii şi ocroteau femeia.
Purtau mai lesne-n spate armura de război
Decît purtaţi voi haina de catifea pe voi.
La ei găseau cei vîrstnici respect şi ascultare;
Îşi consfinţeau iubirea-n biserici, la altare;
Nu înşelau pe nimeni; ştiau — într-un cuvînt —

---

[1] Cid (Rodrig Ruy Diaz de Bivar, zis Cid Campeador), vestit cavaler spaniol, născut pe la 1030, mort în 1099. S-a distins în luptele împotriva maurilor, în timpul domniei regilor Sancho şi Alfons al VI-lea al Castiliei. Isprăvile lui, devenite legendare, au făcut obiectul cronicilor din secolele al XIII-lea şi al XIV-lea, al unei culegeri de poeme populare spaniole cunoscute sub numele de „romanceros" şi a tragediei lui Corneille, *Le Cid*.

[2] *Bernard*: (Bernardo del Carpio), alt erou legendar spaniol, despre care se crede că l-ar fi ucis pe Roland la Roncevaux.

Că cinstea unei case e lucrul cel mai sfînt!
Atunci cînd o femeie îi ispitea în viață
Veneau s-o ia de-acasă, în plină zi, pe față,
Cinstit, cavalerește. Cît despre-acei mișei
Ce se strecoară noaptea pe-ascuns în casa ei
Și-ncearcă, prin manevre infame și obscure,
Cînd soțul nu-i acasă, soția să i-o fure,
Dacă-ar trăi azi Cidul, acest strămoș măreț,
Le-ar azvîrli în față întregul său dispreț
Și-ngenunchind nobleţea ce înjosește tronul,
Cu latul spadei sale le-ar pălmui blazonul!
Așa ar face astăzi, de le-ar ieși în drum,
Bărbații de pe vremuri, bărbaților de-acum.
Ce-ați căutat aicea? Credeați c-aveți de-a face
Cu un bătrîn de care poți rîde cum îți place?
Și cutezați, voi tineri, să rîdeți de-un soldat
Ce la Zamora aprig pe vremuri s-a luptat?
Dar nu voi o să rîdeți!

HERNANI

O! duce!

DON RUY GOMEZ

St! Tăcere!

V-a dăruit destinul tot ce se poate cere:
Ospețe, cavalcade, serbări și vînători,
Iar noaptea serenade cîntate pînă-n zori,
Panaș la pălărie, veșminte prețioase,
Distracții, tinerețe și baluri grandioase...
Și tot nu vă ajunge, seniori? V-a trebuit

O jucărie nouă! Un om încărunțit!
Ați spart-o jucăria! Dar n-aveți nici o grijă,
Căci cioburile sparte—ca zburături de schijă
Vă vor plesni obrajii! — Urmați-mă, seniori!

HERNANI

O! duce!

DON RUY GOMEZ

Nu-i nevoie s-o spun de două ori!
Ce, viața-i doar o glumă menită să vă-mbete?
Eu am un scump tezaur: onoarea-acestei fete,
Nepoata mea. Mi-e dragă! Și dacă Domnu-o vrea,
În foarte scurtă vreme, va fi soția mea.
Eu știu că-i nepătată. A fost de-ajuns o clipă
Să-mi părăsesc căminul, ca doi tîlhari în pripă
Să se strecoare-n casă. Seniori destrăbălați!
Întîi ați face bine pe mîini să vă spălați...
Căci numai s-o atingeți și-ați pîngărit femeia.
Ce mai voiți să faceți cu mine după-aceea?
Hai! Dați-i înainte! Mai vreți ceva?

(Își smulge colanul de la gît.)

Poftiți!
Colanul meu de aur! Sub cizme să-l striviți!

(Își aruncă pălăria.)

Poftim! Smulgeți-mi părul! Și mîine, plini de fală,
Să trîmbițați această eroică scofală,
Să afle tot orașul că niște scelerați
Au terfelit pe unul din cei mai venerați
Bătrîni.

DOÑA SOL

Monseniore...

DON RUY GOMEZ

(către valeţii săi)

Aghiotanţi din gardă!
Aduceţi-mi pumnalul! o sabie! o bardă!

(Către cei doi tineri.)

Urmaţi-mă!

DON CARLOS

(făcînd un pas înainte)

Seniore, venisem înadins
Să-ţi spun că împăratul Germaniei s-a stins
Din viaţă.

DON RUY GOMEZ

Nu se poate! Maximilian[1]? Ştii bine?

(Don Carlos îşi zvîrle mantia de pe el şi ridică pălăria de pe ochi.)

O! regele!

DOÑA SOL

Don Carlos!

HERNANI

(cu ochii aprinşi)

E regele! În fine!

---

[1] *Maximilian*: fiul lui Frederic al III-lea, împărat al Germaniei, bunicul lui don Carlos (1459—1519).

Chiar el! Dar bine, duce, ce ți s-a năzărit?
Aflînd că împăratul Germaniei-a murit,
Venisem să-ți dau vestea aceasta dureroasă,
Și ca prieten sincer și slugă credincioasă
Să mă consult cu tine. Și-n loc să-mi mulțumești,
Eu văd că, dimpotrivă, cu zarvă mă primești.

(Don Ruy Gomez face semn valeților să se retragă. Apoi se apropie de don Carlos, în timp ce doña Sol îl privește pe rege cu surprindere și teamă. Hernani, care a rămas deoparte, îl urmărește cu ochi aprinși.)

DON RUY GOMEZ

Am stat prea mult afară la ușa de intrare...

DON CARLOS

Veneai c-o ceată-ntreagă. Deci nu e de mirare.
Cînd regele-n persoană ți-aduce un secret
De stat, nu vrea să-l afle chiar orișice valet.

DON RUY GOMEZ

Vă cer iertare, Sire.

DON CARLOS

Rău ți-am ales cariera.
Te-am pus guvernator la castelul din Figuera[1]
Și văd c-ai tu nevoie de un guvernator.

[1] *Figuera:* oraș întărit în Catalonia (Spania).

DON RUY GOMEZ

Iertaţi...

DON CARLOS

Deci, împăratul e mort!

DON RUY GOMEZ

E-ngrozitor!

Căci împăratul este bunicu-Alteţei tale.

DON CARLOS

De-aceea mă vezi, duce, cuprins de-atîta jale.

DON RUY GOMEZ

Cine-i urmaş?

DON CARLOS

Un duce de Saxa[1]-i pretendent...
Şi Francisc[2], rege-al Franţei, şi el e concurent.

DON RUY GOMEZ

Şi electorii unde au locul de-ntrunire?

DON CARLOS

La Frankfurt[3], sau la Aix-la-Chapelle[4], sau Spira[5].

---

[1] *Saxa* (Frederic, duce de): pretendent la tronul Germaniei, concurentul lui don Carlos.

[2] *Francisc*: Francisc I, regele Franţei, concurentul lui don Carlos la tronul Germaniei; (1494—1547).

[3] *Frankfurt* (pe Main): oraş în Prusia, sediul Dietei Confederaţiei Germane.

[4] *Aix-la-Chapelle*: oraş în Renania, capitala imperiului lui Carol cel Mare.

[5] *Spira*: oraş în Germania, făcînd parte din palatinatul Rinului.

DON RUY GOMEZ

Sire,

Sper că Măria voastră şi dînsa s-a gîndit
La tronu-acesta.

DON CARLOS

Sigur.

DON RUY GOMEZ

E-un drept ce-aţi dobîndit.

DON CARLOS

Nu-ncape îndoială.

DON RUY GOMEZ

Pentru c-al vostru tată
A fost şi arhiduce-al Austriei. Deci, iată
De ce sînteţi urmaşul la tron necontestat,
De cînd bunicul vostru din viaţă-a încetat.

DON CARLOS

Şi mai sînt pe deasupra şi cetăţean de-onoare
Din Gand[1].

DON RUY GOMEZ

Cînd eram tînăr, în plina lui splendoare
V-am cunoscut bunicul. Un vajnic suveran.

---

[1] *Gand*: oraş belgian, fosta capitală a Flandrei, care, începînd din secolul al XV-lea, aparţinea Franţei. Don Carlos se născuse la Gand.

DON CARLOS

Mă sprijină şi Roma.

DON RUY GOMEZ

Şi n-a fost un tiran.
Şi-a cîrmuit poporul cu multă chibzuinţă.
(Se înclină şi sărută mîna regelui.)
Împărtăşesc din suflet a voastră suferinţă.

DON CARLOS

Ştii, papa vrea să-mi ieie Sicilia-napoi.
Ce s-a gîndit Sfinţia sa, marele vulpoi?
El o să mă ajute, cu sprijinu-i puternic,
La tronu-mpărăţiei, iar eu, ca fiu cucernic,
În schimb, o să-i restitui Sicilia. Întîi
Să mă aleg... şi-n urmă văd eu cu ce rămîi.

DON RUY GOMEZ

Ce mîndru-ar fi-mpăratul, de-ar fi să mai trăiască,
Să vadă-acum străvechea coroană-mpărătească
Pe fruntea voastră, Sire. Un neam îndurerat
Deplînge azi pe bunul şi marele-mpărat.

DON CARLOS

E-abil Sfîntul Părintel Sicilia-l îmbie.
În fond, e-o insuliţă săracă şi pustie,
O zdreanţă aruncată departe de hotar...
Nu ştii că face parte din Spania măcar.
— „Zi, fiule, ce-ai face c-o insulă răzleaţă

Legată de imperiu c-un ficicel de ață?
Imperiul tău e numai din petice-ncropit.
Ia foarfecii și taie! Ce ai de păgubit?"
Așa ar zice papa: „Îți mulțumesc, Preasfinte" —
La rîndu-mi i-aș răspunde — „dar ia te rog aminte,
Că zdrențele acestea eu pot să le cîrpesc...
Și zdreanță lîngă zdreanță, imperiul mi-l măresc".

DON RUY GOMEZ

Tot e o consolare că morții din morminte
Stau cu cei drepți, la dreapta cerescului părinte.

DON CARLOS

Nu-i vorbă că și Francisc prea e nesăturat!
Grozav îl ispitește să fie împărat.
Nu-i mai ajunge Franța. Ocazia-i splendidă
Și n-ar voi s-o scape din mîna lui avidă.
Bunicul meu lui Francisc i-a spus cîndva: „De-aș fi
Eu Dumnezeu din ceruri și aș avea doi fii,
L-aș face zeu pe unul... pe celalt rege-n Franța!"

(Către duce.)

Pe ce socoți că Francisc își bizuie speranța?

DON RUY GOMEZ

E un viteaz de seamă.

DON CARLOS

Să fim bineînțeleși.

În bula de-aur[1] scrie că nu pot fi aleşi
Străini la tronul ţării.

DON RUY GOMEZ

Măria ta nu-i oare
Rege-al măreţei Spanii?

DON CARLOS

Sînt cetăţean de-onoare
Din Gand.

DON RUY GOMEZ

Pe Francisc, Sire, l-au consacrat erou
Recentele victorii.

DON CARLOS

Şi vulturul cel nou,
Ce mîine străluci-va pe stema-mpărătească,
Îşi va lua avîntul.

DON RUY GOMEZ

Dar limba latinească,
Alteţă, o cunoaşteţi?

DON CARLOS

Puţin. De ce?

---

[1] *Bula de aur*: constituţie dată imperiului german de Carol al IV-lea, în 1356, prin care sînt stabilite regulele de alegere a împăraţilor germani. Ea fixează şi electorii, în număr de 7, şi anume: arhiepiscopii de Maienţa, Colonia şi Treva, regele Boemiei, contele palatin al Rinului, ducele de Saxa şi margraful de Brandenburg.

DON RUY GOMEZ

Să știți

Că astăzi nobilimea germană-o cuceriți
Mai lesne cu latina.

DON CARLOS

Cînd răspicat și tare
Știi să-ți rostești cuvîntul, îl poți rosti-n oricare
Limbă poftești. Deci, duce, eu plec neapărat
În Flandra. Vreau de-acolo să vin ca împărat.
Și cum mă tem ca Francisc să nu-mi încurce treaba,
Socot că e nevoie să plec cu toată graba.

DON RUY GOMEZ

Plecați? Dar ce ne facem cu toți bandiții-acei
Ce mișună prin munții din Aragon[1]?

DON CARLOS

Mișei!

Dau ducelui de Arcos poruncă să-i răpună.

DON RUY GOMEZ

De ce nu dați poruncă atunci, să se supună
Și comandantul bandei?

DON CARLOS

Știi cine-i șeful lor?

---

[1] Aragon: ținut în nord-estul Spaniei, cu capitala Saragossa. Multă vreme a existat ca regat independent și a fost contopit cu Castilia în 1479.

DON RUY GOMEZ

Nu ştiu. Dar ştiu că este un om cutezător.

DON CARLOS

Se spune că acuma-n Galicia[1] se-ascunde.
Dar o să scot armata... şi o să se-nfunde.

DON RUY GOMEZ

Ar fi-n oraş, spun unii.

DON CARLOS

Aş! Nu-i adevărat!
Rămîn aici la noapte.

DON RUY GOMEZ
(inclinîndu-se pînă la pămînt)

Sînt mult prea onorat!

(Ducele îşi cheamă valeţii. Aceştia intră cu candelabre aprinse în mînă. Ducele îi aşază pe două rînduri, pînă la uşa din fund. În timpul acesta, doña Sol se apropie încet de Hernani. Regele îi spionează pe furiş.)

Primiţi cu toată cinstea pe-augusta maiestate,
Ce-i oaspetele nostru.

DOÑA SOL
(lui Hernani, în şoaptă)

Deci, mîine noapte, bate
De trei ori sub fereastră.

[1] *Galicia*: veche provincie a Spaniei in apropierea Portugaliei.

HERNANI
(acelaşi joc)

Pe mîine!

DON CARLOS
(aparte)

Mîine!
(Tare, către doña Sol, de care se apropie, curtenitor.)
Eu
O să-mi permit, seniora, să vă dau braţul meu.
(O conduce pînă la uşă. Doña Sol iese.)

SCENA A IV-A

HERNANI
(cu mîna la piept, pe mînerul pumnalului)

Iar eu pumnalul, Sire!

DON CARLOS
(înapoindu-se, aparte)

Acest om are-un aer
Suspect.
(Luîndu-l pe Hernani deoparte.)
Avut-ai cinstea cu tine să mă-ncaier.
Pentru mai multe pricini te cred un trădător.
Don Carlos nu e însă un om răzbunător.
Deci, poţi pleca. Eşti liber.

DON RUY GOMEZ

(înapoindu-se şi arătîndu-l pe Hernani)

Dar cine este oare

Seniorul?

DON CARLOS

E din garda mea, duce.

(Ies amîndoi, împreună cu valeţii, don Ruy Gomez în faţă, luminînd cu un sfeşnic calea regelui.)

SCENA A V-A

HERNANI

(singur)

Ce onoare!

Din garda ta! Da, rege! Şi fără de popas
Te voi urma şi ziua şi noaptea, pas cu pas!
Cu un pumnal în mînă, vei da de mine-n cale,
Căci stirpea mea-i duşmana de veci a stirpei tale!
Mi-eşti şi rival acuma. O clipă m-am zbătut
Intre amor şi ură. Dar repede-am văzut
Că inima-i prea strîmtă spre a cuprinde-n sine
Iubirea pentru dînsa şi ura pentru tine!
Dar pentru că tu însuţi în cale mi-ai ieşit
Să-mi scormoni amintirea, ei bine,-ai reuşit.
În talgerul balanţei iubirea-i prea uşoară,
Căci sub povara urii balanţa se coboară.
In garda ta sînt, sire! Nu ştii ce bine-ai spus.

Nu e curtean să-ți șadă în preajmă mai supus,
Nu-i nobil să-ți sărute și umbra mai slugarnic,
Nu-i majordom să-ți fie mai credincios, mai harnic,
Nu-i cîine să se țină mai dîrz de urma ta,
Ca mine, care pînă și-n iad te voi urma!
Toți cei ce te-nconjoară așteaptă de la tine
Un titlu de noblețe ce-ncîntă pe oricine,
Sau un colan de aur să-l spînzure de gît...
Dar eu, eu nu mă satur, Măria ta, cu-atît!
Nu! Eu nu vreau onoruri vremelnice, meschine...
Vreau inima din tine! și sîngele din vine!
Și tot ce-o să mai scurme în Maiestatea ta
Atuncea cînd pumnalul în ea se va-mplînta!
Porunca răzbunării e crîncenă și veche...
Se țin scai de mine și-mi țipă în ureche.
Ascult... pîndesc... și unde ești tu, voi fi și eu...
Căci pasul meu se ține de pasul tău mereu!
Cînd vei întoarce capul, în plină zi, din umbră
Va răsări fantoma mea țeapănă și sumbră;
Iar noaptea-n somn, cînd ochii o să-i deschizi, vei da
De ochii mei, în care e scrisă moartea ta!

ACTUL AL II-LEA

BANDITUL

Saragossa

O curte interioară în palatul ducelui de Silva. La stînga, zidurile palatului, cu o fereastră cu balcon. Sub fereastră o portiță. În dreapta, în fund, case și străzi. E noapte. Ici și colo, se văd cîteva ferestre luminate.

SCENA I

Don Carlos, Don Sancho Sanchez de Zuniga, conte de Monterey, Don Matias Centurion, marchiz de Almuñan, Don Ricardo de Roxas, senior de Casapalma. Intră toți patru, în frunte cu don Carlos, cu pălăriile trase pe ochi, înfășurați în mantii lungi, ale căror poale sînt ridicate de vîrful spadelor.

DON CARLOS
(privind spre balcon)

A! Stau ca pe jeratec. Asta-i balconul ei.
(Arătînd fereastra care nu e încă luminată.)
Nu văd nici o lumină.
(Își plimbă privirea spre celelalte ferestre luminate.)

În schimb, lumini cît vrei,
Tot unde nu-i nevoie. O singură fereastră
E-n beznă.

DON SANCHO

Cu banditul ce-a fost, Măria voastră?
Cum l-ați lăsat din mînă să scape?

DON CARLOS

L-am lăsat!

DON MATIAS

O fi chiar șeful bandei!

DON CARLOS

Nu m-am interesat.
O fi, n-o fi, eu nu știu. Dar n-am văzut în viață
Vreo frunte-ncoronată să fie mai măreață.

DON SANCHO

Știți cum îl cheamă?

DON CARLOS
(cu ochii țintă la fereastră)

Parcă Muños... Fernand... pe-aci
(Cu gestul omului care-și aduce brusc aminte.)
Ba nu! Mă-nșel. Un nume ce se sfîrșește-n *i*.

DON SANCHO

N-o fi Hernani?

DON CARLOS

El e!

DON SANCHO

Hernani?!

DON MATIAS

Cum? Vestitul
Hernani?!

DON SANCHO
(regelui)

Aţi prins vreo vorbă din ce spunea banditul?

DON CARLOS
(care nu scapă fereastra din ochi)

Aş! Din dulapu-acela nimic n-am apucat
S-aud.

DON SANCHO

Cum i-aţi dat drumul din mină? Ce păcat!
(Don Carlos se întoarce spre el încruntat şi-l privește drept în față.)

DON CARLOS

Nu-ţi pare întrebarea aceasta prea-ndrăzneaţă?
(Cei doi seniori fac un pas îndărăt şi tac.)
N-am pică pe Hernani că l-am lăsat în viaţă.
Pe doña Sol am pică! Pe ea! Căci o iubesc

Ca un nebun! Ah! ochii ei negri, ce sclipesc
La fel ca doi luceferi strălucitori în noapte!
— Am auzit atîta din ce-şi spuneau în şoapte:
„La miezul nopţii, mîine". Mi-a fost însă de-ajuns.
În vreme ce banditul va săvîrşi, pe-ascuns,
O nouă fărdelege, abia aştept clipita
Să-mi văd cu ochii visul şi să-i răpesc iubita!

DON RICARDO

Era mai bine, Sire, pe vultur să-l zdrobiţi
Şi după-aceea prada din gheare să-i răpiţi.

DON CARLOS
(lui don Ricardo)

Cum văd eu, dragă conte, eşti plin de îndrăzneală!

DON RICARDO
(înclinîndu-se pînă la pămînt)

M-aţi ridicat la rangul de conte?

DON SANCHO
(repede)

E-o greşeală!

DON RICARDO
(lui don Sancho)

Chiar regele-a zis „conte".

DON CARLOS

Ajunge, domnii mei!

(Lui don Ricardo)

Da. Am scăpat un titlu pe jos. Deci, poţi să-l iei!

DON RICARDO

(ploconindu-se din nou)

Vă mulţumesc, alteţă!

DON SANCHO

(către don Matias)

Un conte din eroare!

(Regele se plimbă prin fund, cercetînd mereu ferestrele luminate. Cei doi seniori discută în faţa scenei.)

DON MATIAS

(către don Sancho)

Şi după ce-o răpi-o, ce-o să devină oare
Frumoasa?

DON SANCHO

(privind pieziş spre don Ricardo)

O va face contesă; mai tîrziu
Chiar doamnă de onoare; şi de-o avea un fiu,
O să devină rege!

DON MATIAS

Cum? Un bastard? E lege:
Dintr-o contesă, conte, e greu să iasă-un rege.

DON SANCHO

O face-atunci marchiză.

DON MATIAS

Nu vrei să înțelegi?
Bastarzii pot s-ajungă cel mult doar viceregi
În țările învinse.

(Don Carlos revine în fața scenei.)

DON CARLOS

(privind cu necaz spre ferestrele luminate)

O! Doamne! Ce osîndă!
Luminile acestea par ochi geloși la pîndă!
S-au stins iar alte două. — Seniori, stau ca pe foc!
Cînd tot aștepți s-ar zice că timpul stă pe loc.
Cum s-ar putea ca vremea să zboare-n fața noastră?

DON SANCHO

Același lucru-l spunem și noi, Măria voastră.

DON CARLOS

Și despre voi o spune poporul sugrumat.

(Ultima lumină s-a stins.)

Și ultima lumină s-a stins.

(Întorcîndu-se spre fereastra balconului doñei Sol, încă neluminată.)

Geam blestemat!
Aprinde-te odată! Hai, doña Sol, te-arată...
Ca steaua lucitoare pe bolta-nnegurată!

(Către don Ricardo.)

E miezul nopții?

DON RICARDO

Aproape.

DON CARLOS

De-o să mai zăbovim,
Cu celalt într-o clipă o să ne pomenim.

(Fereastra de la balcon se luminează. Umbra doñei Sol apare pe vitraliul luminat.)

O umbră la fereastră, amicii mei! E ora!
S-ar spune că din neguri răsare aurora!
Să-i dăm de veste. Batem din palme de trei ori.
Dar cum sîntem la număr cam mulți, mă tem, seniori.
Să n-aibe-o bănuială... — și n-ar fi de mirare.
Deci voi plecați în grabă la poarta de intrare
Și stați la pîndă. Treaba e bine s-o-mpărțim:
Eu, fata... voi, banditul!

DON RICARDO

Alteță,-ți mulțumim!

DON CARLOS

Cum s-o vi, cu spada îl încolțiți deodată
Și-i dați o lecție-aspră și bine meritată.
Iar pîn-o să-și revină-n simțire, am răgaz
Să-i fur îndrăgostita. Apoi vom face haz!
Să nu-l ucideți însă, căci e o fire bravă...
Și-a omorî e totuși o faptă foarte gravă.

(Seniorii se înclină și ies. După ce s-au depărtat, don Carlos bate de două ori la rînd de cîte trei ori din palme. Fereastra se deschide și doña Sol apare în balcon.)

Doña Sol, don Carlos.

DOÑA SOL
(din balcon)

Tu eşti, Hernani?

DON CARLOS
(aparte)

Drace! Mai bine tac!
(Bate din nou de trei ori din palme.)

DOÑA SOL

Cobor.

(Închide fereastra şi lumina dispare. Cîteva clipe mai tîrziu, portiţa de sub balcon se deschide şi intră doña Sol, cu o mantie pe umeri şi cu o lampă în mînă.)

Hernani!

(Don Carlos trage pălăria pe ochi şi se repede spre ea. Doña Sol lăsînd să-i scape lampa.)

Nu sînt paşii lui. Vai! E-ngrozitor!

(Doña Sol vrea să reintre în casă. Don Carlos se repede şi o apucă de braţ.)

DON CARLOS

Stai, doña Sol!

DOÑA SOL

Și vocea e alta! Doamne sfinte!

DON CARLOS

Nici nu există voce mai plină, mai fierbinte
De dragoste! Privește: un rege te-aștepta!

DOÑA SOL

Don Carlos!

DON CARLOS

Poruncește! Și Spania-i a ta!
Eu, care sînt stăpînul acestei mîndre Spanii,
Acum nu-s decît Carlos și sclavul tău!

DOÑA SOL
(încercînd să se desprindă din brațul regelui)

Hernani!
Vai! Ajutor!

DON CARLOS

Seniora, nu te înspăimînta.
Nu-i un bandit, e-un rege acum în fața ta.

DOÑA SOL

Bandit ești tu, don Carlos! Mă mir că n-ai rușine.
Pentru isprava asta roșesc eu pentru tine.
Cu-asemenea victorii vrei tu să te fălești?
Pe o femeie, noaptea, cu sila s-o răpești?

Banditul preţuieşte mai mult ca tine, rege!
Căci dacă după suflet mărirea s-ar alege
Şi rangul după merit dac-ar fi dobîndit...
Banditul ar fi rege... şi tu ai fi bandit!

DON CARLOS
(încercînd s-o atragă)

Seniora...

DOÑA SOL

Uiţi că-s fată de conte, mi se pare.

DON CARLOS

O să te fac ducesă.

DOÑA SOL
(respingîndu-l)

Vai! Ce neruşinare!
(Face cîțiva pași îndărăt.)

Între noi doi nimica nu poate exista.
Tata-a murit în lupte pentru coroana ta.
Am prea mult sînge nobil să-ţi fiu amantă ţie...
Şi prea puţin, don Carlos, ca să-ţi devin soţie.

DON CARLOS

Te fac atunci prinţesă!

DOÑA SOL

Încearcă mai curînd
Să faci pe curtezanul cu fetele de rînd.

De mă tratezi, don Carlos, ca pe-orice dulcinee,
Am să-ţi arăt că-s doamnă, şi că sînt şi femeie!

DON CARLOS

Impart şi tron şi nume cu tine. De vrei tu
Vei deveni regină, împărăteasă...

DOÑA SOL

Nu!
Nimic nu mă momeşte. Nu! Să vorbim pe faţă.
Prefer să-mpart cu dînsul întreaga mea vieaţă,
Cu scumpul meu Hernani, cu suveranul meu...
Prefer cu el alături să pribegesc mereu...
Să-ndur şi frig şi sete, şi foamea nemiloasă,
Să-mpărtăşesc cu dînsul o soartă ticăloasă,
Mizerii şi prigoană, exilul ne'ndurat...
Decît să fiu, don Carlos, soţie de-mpărat!

DON CARLOS

Ce fericit e dînsul!

DOÑA SOL

Sărman proscris!

DON CARLOS

Fireşte,
De vreme ce sărmanul proscris te cucereşte
Şi e iubit de tine. De-aceea-l fericesc.
Deci mă urăşti?

DOÑA SOL

Nu, sire. Nu pot să te iubesc!

DON CARLOS

(apucînd-o de mîini, cu violenţă)

Ori mă iubeşti, ingrato, ori nu, puţin îmi pasă!
În mîna mea acuma eşti prinsă ca-ntr-o plasă.
Vei fi a mea! Te-asigur. Şi-atuncea vei vedea
Dacă mai sînt sau nu mai sînt rege-n ţara mea!

DOÑA SOL

(zbătîndu-se)

Alteţă, fie-ţi milă! La curte ai contese,
Marchize minunate, ducese şi prinţese...
Le poţi alege-n voie. Şi toate cred că vor
Să-ţi dăruie ardoarea şi farmecele lor.
Proscrisul doar cu mine şi-a împărţit povara.
Tu ai tot. Aragonul, Castilia, Navara[1],
Şi Murcia[2], Leonul[3] şi alte zece ţări,
Şi India mănoasă de dincolo de mări...
Tu ai o-mpărăţie întinsă şi bogată,
Că soarele acolo n-apune niciodată.
Şi cînd ai toate-acestea, vrei lui să mă răpeşti?
Lui, care nu mă are decît pe mine? Eşti
Crud!

(Se aruncă la picioarele regelui. Acesta încearcă s-o atragă spre el.)

---

[1] *Navara* — vechi regat în munţii Pirinei.
[2] *Murcia* — provincie în Spania, cu capitala Murcia.
[3] *Leonul* — provincie în Spania, cu capitala León.

DON CARLOS

Haide, vino! Vino! Am să-ţi ofer ca danii
Din Spaniile mele bogate, patru Spanii!
Alege-le pe care le vrei!

DOÑA SOL

Ce dar regal!
Dar eu nu vreau nimica... decît acest pumnal!
(Smulge pumnalul de la brîul regelui. Acesta îi dă drumul din mînă şi face un pas îndărăt.)
Mai îndrăzneşte-acuma!

DON CARLOS

De ce să mă mai mire,
Că ţi-ai ales, frumoaso, un criminal ca mire!
(Don Carlos încearcă să se apropie. Doña Sol ridică pumnalul.)

DOÑA SOL

De faci un pas, ia seama! eşti mort şi mă omor!
(Don Carlos face un nou pas îndărăt. Doña Sol întoarce capul şi strigă cu putere.)
Hernani!

DON CARLOS

Taci din gură!

DOÑA SOL

Hernani! Ajutor!
(Cu pumnalul în mînă, ameninţîndu-l.)
Să nu te mişti!

DON CARLOS

Răbdarea mea, doamnă, încetează.
Pot să te iau cu sila. La poartă stau de pază
Trei oameni...

HERNANI

(apărînd în spatele lui)

Mai e unul, pe care l-aţi uitat!

(Don Carlos se întoarce şi dă cu ochii de Hernani, care stă nemişcat în spatele lui, în umbră, cu braţele încrucişate, sub mantia largă care-l înfăşoară, şi cu borul pălăriei ridicat. Doña Sol dă un ţipăt şi se repede la Hernani, care a cuprins-o în braţe.)

SCENA A III-A

Don Carlos, doña Sol, Hernani.

HERNANI

(nemişcat cu braţele încrucişate, cu ochii ţintă la don Carlos)

Pînă şi-n iad, Alteţă, eu v-aş fi căutat!

DOÑA SOL

Salvează-mă, Hernani!

HERNANI

Iubita mea, n-ai teamă!

DON CARLOS

Amicii mei, pesemne, nu au băgat de seamă
Cînd au lăsat s-ajungă aici acest tîlhar!

(Strigînd.)

Hei, Monterey!

HERNANI

Seniore, strigaţi, dar în zadar.
Amicii dumneavoastră acum sînt la loc sigur.
Şi pentru trei ce poate ar fi sărit, v-asigur,
Că dacă-aş da alarma, năvală-ar da şaizeci...
Şi unul e cît patru de-ai dumneavoastră. Deci,
Să isprăvim noi singuri această răfuială.
Vă ispiteşte-o fată... şi, fără şovăială,
Vreţi s-o răpiţi cu forţa. E imprudent şi laş!

DON CARLOS

(cu un surîs dispreţuitor)

Ia seama! Între mine şi tine-un ucigaş,
Nu-ncape răfuială.

HERNANI

Mă ia şi-n rîs! Fireşte,
Eu nu sînt rege. Însă cînd mă batjocoreşte
Chiar regele, mînia mă scoate din simţiri
Şi nu mai ţine seamă de rang şi de măriri.
N-aveţi nici o scăpare. Şi jur, vă voi înfrînge!

(Apucîndu-l de braţ.)

Cunoaşteţi mîna asta care de braţ vă strînge?
Al dumneavoastră tată pe-al meu l-a căsăpit!

Şi vă urăsc! Averea şi titlul mi-aţi răpit!
Şi vă urăsc! Aceeaşi femeie ne desparte!
Şi vă urăsc năprasnic! şi te urăsc de moarte!

DON CARLOS

Ei, şi! Puţin îmi pasă de ura ta!

HERNANI

Greşeşti!
Îţi jur că-n astă seară uitasem că trăieşti.
Veneam mînat ca vîntul de-o singură dorinţă,
De-un dor ce copleşeşte întreaga mea fiinţă:
Ea! Doña Sol! Atîta! Cînd colo, te găsesc
Pe cale de-a comite un nou act mişelesc!
Te-ai prins! Te-ai prins, don Carlos, în propria-ţi capcană!
Şi nu te las din mînă! Orice scăpare-i vană.
Eşti singur! Şi de duşmani n-ai cum să te dezbări.
Ce-ai să te faci?

DON CARLOS
(plin de trufie)

Te-ncumeţi să-mi pui şi întrebări?

HERNANI

Nu vreau ca orice mînă în tine să lovească.
Nu vreau ca răzbunarea un altul să-mi răpească.
Eu vreau să am plăcerea aceasta! Numai eu!
În gardă!

(Trage spada.)

DON CARLOS

Uiţi că-s rege şi eşti supusul meu.
Ucide, dacă-ţi place! Dar nu mă bat cu tine!

HERNANI

Dar ieri, adu-ţi aminte, nu te-ai bătut cu mine?

DON CARLOS

Ieri se putea, desigur, căci nu ne cunoşteam
Şi nu ştiam nici unul cu cine ne băteam.
Azi însă ne cunoaştem.

HERNANI

Ei şi? Şi ce-are-a face?

DON CARLOS

Eu nu mă bat cu tine. Ucide, dacă-ţi place!

HERNANI

Crezi poate că un rege e sacru? Aşa crezi?
Ce? Nu vrei să te aperi?

DON CARLOS

Vreau să m-asasinezi!

(Hernani face un pas îndărăt. Don Carlos îl priveşte ţintă în ochi.)

Bandiţi de codru! Credeţi c-a' voastre cete laşe
Putea-vor multă vreme să bîntuie oraşe?

Briganzi, cu mîini mînjite de sînge! Ticăloşi!
Aveţi şi îndrăzneala de-a fi mărinimoşi!
Şi credeţi, dacă spada atinge spada noastră,
Că-nnobilăm cuţitul infam din mîna voastră?
Nu! Arma voastră-i crima! Oriunde o tîrîţi!
Cu voi noi nu ne batem! Aşadar... omorîţi!

(Hernani, cu privirea întunecată, frămîntă nervos în mînă cîteva clipe mînerul spadei sale, apoi se întoarce brusc spre rege şi frînge spada pe podea.)

HERNANI

Hai, pleacă!

(Regele întoarce pe jumătate capul şi-l priveşte sfidător.)

Dar n-ai grijă! Odată şi odată
Ne-om întîlni! Fugi! Pleacă!

DON CARLOS

Plec! Bine! Dar de-ndată
Ce-o să ajung la curte, voi lua aspre măsuri
Să curăţ ţara asta de-asemenea scursuri!
Sper că ţi-a fost pus capul la preţ?

HERNANI

Da.

DON CARLOS

Foarte bine.
Un trădător nemernic şi-un răzvrătit ca tine
Şi-n gaură de şarpe va fi descoperit
Şi izgonit din ţară.

HERNANI

De mult sînt izgonit.

DON CARLOS

A ! Ești? Cu-atît mai bine!

HERNANI

Voi evada în Franța.

DON CARLOS

Voi fi și împăratul Germaniei. Speranța
E-n van. Și din imperiu eu te voi expulza.

HERNANI

Voi trece-n restul lumii... și nu te voi cruța!
Că doar nu vei ajunge să stăpînești pămîntul?

DON CARLOS

Și dacă-ajung?

HERNANI

Atuncea... mă va-nghiți mormîntul!

DON CARLOS

De uneltiri n-am teamă. Le voi zdrobi pe rînd.

HERNANI

E drept că răzbunarea cam merge șchiopătînd...
Dar merge pîn'la capăt!

DON CARLOS

(rînjind batjocoritor)

Auzi! Cutează-un rege
Să fure-amanta unui bandit!

HERNANI

(furios)

Dar înțelege
Că te-am în mînă încă! Și dacă-aș strînge-n ea
Pe viitorul Cézar al lumii, vei vedea
Cum încă din găoace e-n stare să zdrobească
Chiar vúlturul din mîndra ta stemă-mpărătească!

DON CARLOS

Încearcă!

HERNANI

Pleacă! Pleacă!

(Își scoate mantia și o zvîrle pe umerii regelui.)

Fugi! Ia mantaua mea...
Căci un cuțit din umbră oricînd poate-apărea.

(Regele se înfășoară în mantie.)

Poți deci pleca în tihnă. Afară doar de mine
Viața ta e sacră acum pentru oricine.

DON CARLOS

Tu, care-ai cutezat în acest chip să-mi vorbești,
Să nu-mi ceri nici iertare, nici milă să-mi cerșești.

(Iese.)

SCENA A IV-A

Hernani, doña Sol.

DOÑA SOL

(luîndu-l pe Hernani de mînă)

Hai, să fugim!

HERNANI

(respingînd-o uşor, cu bunătate)

Pesemne c-aşa e scris, iubito,
Ca soarta mea, pe care tu ai împodobit-o,
Alăturea de mine mereu s-o-mpărtăşeşti,
Şi pîn'la capul vieţii să mă-ntovărăşeşti.
Da! gîndul tău e nobil şi este demn de tine.
Dar să încerc, o! Doamne! să tîrîi după mine
Tezaurul acesta atît de preţios,
De care orice rege din lume-ar fi gelos...
Să cer să mă urmeze, să vreau să-mi aparţie
Şi viaţa ei s-o-nlănţui cu viaţa mea pustie
Şi, fără remuşcare, pe veci să le înnod...
Nu-i timp. Sînt prea aproape acum de eşafod.

DOÑA SOL

Ce spui?

HERNANI

Pe-acest don Carlos l-am înfruntat în faţă...
Şi n-are să mi-o ierte că l-am lăsat în viaţă.
Aleargă-acum, desigur; e poate la palat.

În clipa asta poate valeţii şi-a sculat
Şi garda, şi călăii în pripă şi-i adună...

DOÑA SOL

Hai să fugim atuncea mai iute împreună.

HERNANI

Nu mai e timp. Tu trebuie-aicea să rămîi.
Iubirea ce mi-o dărui, din clipa cea dintîi,
A fost o mîntuire, un bálsam pentru mine.
Dar cu ce pot să-ţi dărui şi să împart cu tine?
Doar munţii şi pădurea cu şipotele ei,
Un codru-amar de pîine, ca toţi proscrişii mei,
Pot să împart culcuşul de frunze din pădure...
Dar ca să-mpart cu tine şi apriga secure
Pe eşafod, nu! asta nu mi-e îngăduit.

DOÑA SOL

Dar lucru-acesta totuşi mi l-ai făgăduit.

HERNANI
(îngenunchind la picioarele ei)

Acum cînd poate moartea s-apropie din umbră
Şi un sfîrşit lugubru încheie-o viaţă sumbră,
Cu toate că pe umeri m-apasă-acest samar
Şi port din leagăn jugul unui destin amar,
Oricît de negru-i doliul ce calea mi-o aţine...
Sînt fericit că-n viaţă am fost iubit de tine.

Şi că ţi-a fost şi ţie de Dumnezeu ursit
Să picuri alinare pe-un suflet urgisit!

DOÑA SOL
(plecîndu-şi capul pe umărul lui)
Hernani!

HERNANI
A fost soarta prea binevoitoare
Cînd a sădit pe malul prăpastiei o floare.
(Se ridică.)
Ce spun nu-i pentru tine. E pentru Dumnezeu,
Care de sus mă vede şi-aude glasul meu.

DOÑA SOL
Eu vreau să fug cu tine.

HERNANI
N-ar fi o crimă oare,
Cînd cazi în fundul rîpei, să smulgi sărmana floare?
I-am respirat parfumul... şi sînt prea răsplătit.
Mărită-te cu-acela ce-ţi este hărăzit.
N-am voie să-ţi stric viaţa. Să fii tu fericită.
Eu mă afund în noaptea ce-mi este sorocită.

DOÑA SOL
Te voi urma oriunde... şi pînă şi-n coşciug!

HERNANI
(strîngînd-o în braţe)
Tu nu-nţelegi că singur eu trebuie să fug?
(Apoi se îndepărtează brusc de ea.)

DOÑA SOL
(împreunîndu-şi mîinile îndurerată)

E-o nebunie! Veşnic m-alungi de lîngă tine.
Să-i dăruiesc vieaţa şi dragostea din mine,
Şi după-atîta zbucium, alături de-un rebel...
Să n-am nici fericirea de a muri cu el?!

HERNANI

Sînt un proscris, iubito, un osîndit, ştii bine!

DOÑA SOL

Eşti un ingrat, Hernani!

HERNANI
(apropiindu-se de ea)

Atunci... rămîn cu tine,
Dacă vrei tu! Iubito, hai, vin' la sînul meu!
Rămîn! rămîn cu tine... cît o să vrei... mereu!
(Se aşază pe bancă.)
Să stăm aci pe bancă.
(Se aşază la picioarele ei.)
Simt flacăra profundă
Din ochii tăi, iubito, cum pleoapele-mi inundă.
Hai, cîntă-mi tu un cîntec, aşa cum mi-ai cîntat
Adesea pe-nserate, cu glasu-nlăcrimat.
E ora noastră... Cupa e plină... şi ne-mbie...
Să o sorbim întreagă. Tot restu-i nebunie!
Vorbeşte-mi! spune-mi vorbe de dragoste, de dor...
Vai! să iubeşti e-un lucru atît de-ncîntător!

Să fii în doi și singuri în noaptea înstelată
Și în genunchi să murmuri iubirea ce te-mbată!
O! lasă-mă o clipă să dorm la sînul tău,
Iubita mea din basme!

(Se aud clopotele sunînd în depărtare.)

DOÑA SOL

(sculîndu-se, înspăimîntată)

Ce-i asta? E semn rău!
Dau clopotele-alarma!

HERNANI

(care nu s-a mișcat de la picioarele ei)

Nu. Clopotul vestește
Acuma nunta noastră.

(Sunetul clopotelor crește. Se aud strigăte confuze. Apar lumini la ferestre, pe acoperișuri, pe străzi.)

DOÑA SOL

Vai! Doamne! Se trezește
Întreg orașul! Scoală! Fugi! Fugi din calea lor!

HERNANI

(ridicîndu-se pe jumătate)

Vin toți la nunta noastră!

DOÑA SOL

La nunta morților!

(Strigăte. Zăngănit de spade.)

HERNANI

(întinzîndu-se din nou pe banca de piatră)

Hai, să dormim!

(Un haiduc, cu spada în mînă, intră în fugă.)

HAIDUCUL

Stăpîne, alcazii și ostașii
Palatului în goană-și îndreaptă-ncoace pașii!

(Hernani se ridică)

DOÑA SOL

(palidă)

Ce-ai spus se-adeverește.

HAIDUCUL

Stăpîne, ajutor!

HERNANI

Sînt gata! Hai!

VOCI CONFUZE

(de afară)

La moarte banditul trădător!

HERNANI

(haiducului)

Dă-mi spada ta!

(Către doña Sol.)

Adio!

DOÑA SOL

O! neniiloasă soartă!

(Arătîndu-i portița de sub balcon.)

Hai, să fugim, Hernani, pe-aici, pe-această poartă!

HERNANI

Să-mi părăsesc amicii? În ceasul cel mai greu?

(Tumult și strigăte.)

DOÑA SOL

Ce vuiete! Hernani, de mori tu, mor și eu!

HERNANI

(îmbrățișînd-o)

O sărutare!

DOÑA SOL

Doamne! Simt viața cum se curmă!

HERNANI

(sărutînd-o pe frunte)

E-ntîia sărutare!

DOÑA SOL

Și poate cea din urmă!

(Hernani iese. Doña Sol se prăbușește pe bancă.)

ACTUL AL III-LEA
BĂTRÎNUL

Castelul ducelui de Silva în munții Aragonului.

Galeria de portrete a familiei de Silva. O sală vastă, împodobită cu portrete încadrate în rame scumpe, cu coroana ducală și armoarii deasupra lor. În fund, o ușă mare în stil gotic. Între fiecare portret, panoplii cu arme din secole diferite.

SCENA I

Doña Sol, palidă, stă în picioare lîngă o masă; Don Ruy Gomez de Silva, într-un impunător fotoliu din lemn de stejar

DON RUY GOMEZ

Așadar, peste-o oră vei fi soția mea...
Soție și ducesă. În fine, voi avea
Suprema fericire să-mi dai o sărutare.
Am fost nedrept cu tine... și-ți cer din nou iertare.
Te-am bănuit prea lesne... și te-am și înjosit.
Da, am greșit, desigur. Ce vrei? Cînd am găsit

Pe cei doi tineri chipeşi în cameră la tine,
Îmi cam pierdusem mintea. M-am înşelat, vezi-bine...
Căci ochii te înşală... şi nu mai eşti stăpîn.
Aşa e, dragă tată, cînd omul e bătrîn.

DOÑA SOL

(nemişcată şi gravă)

Mereu aceleaşi gînduri. Nu-ţi fac nici o dojană.

DON RUY GOMEZ

M-am înşelat, fireşte. Tu eşti fără prihană.
Nici nu puteai fi altfel. Te cheamă doña Sol
Şi-n inimă ai sînge curat de spaniol.

DOÑA SOL

Da, e curat, seniore. În scurtă vreme poate
Te vei convinge singur.

DON RUY GOMEZ

Nu eşti stăpîn pe toate.
Cînd eşti bătrîn ca mine şi eşti îndrăgostit,
Devii gelos şi aspru. De ce? Aşa-i sortit...
Să-ţi fie veşnic teamă de tot ce-i tinereţe,
De tot ce este farmec, de tot ce-i frumuseţe...
Că ţi-e ruşine ţie de tine. Ce nerod!
E-o crudă ironie acest amor schilod,
Ce mintea îţi îmbată şi inima-ţi vrăjeşte,
Fără să ţină seamă că trupu-mbătrîneşte.

Cînd dau, din întîmplare, în cale de-un păstor,
El, plin de tinerețe, eu veșnic visător.
El, pe cîmpia verde, eu pe alei umbrite,
Imi spun adesea: „Turle de vremuri înnegrite!
Străvechi donjon! pe toate le-aș da prea bucuros...
Și holdele bogate... și codrul răcoros...
Și turmele de vite ce pasc iarba pășunii...
Și numele... și rangul... trecutul și străbunii...
Eu m-aș lipsi de toate, pe toate le-aș lăsa,
Să am în schimb coliba și tinerețea sa!
El are părul negru; privirea-i strălucește,
Ca și a ta; e tînăr ca tine; tu, firește,
Ce poți vedea la mine, nevolnic și urît?
Sînt Ruy Gomez de Silva! Dar nu-i de-ajuns atît.
Îți spun acestea toate, aproape cu rușine,
Aș da tot să fiu tînăr, să fiu frumos ca tine!
Auzi tu. cu ce visuri mă pot eu îmbăta!
Cînd moartea mă așteaptă mult înaintea ta!

DOÑA SOL

Nu poți să știi.

DON RUY GOMEZ

Cei tineri sînt oameni ușuratici.
Doar gura e de dînșii. Sînt niște flușturatici.
O fată cînd iubește astfel de tinerei.
Ea suferă, iar dînșii fac haz pe seama ei.
Sînt ca acele păsări, ce la orice iubire,
Dau penelor și vocii o nouă strălucire.

Cei vîrstnici, dimpotrivă, sînt sluţi, sînt uricioşi,
Dar ei iubesc temeinic şi soţi sînt credincioşi.
Merg greu, vederea-i lasă, obrazul se zbîrceşte...
Dar, din păcate, inima nu îmbătrîneşte.
Ei, cînd iubesc, se cade să-i cruţi, să-i ocroteşti,
Căci sufletul lor tînăr uşor poţi să-l răneşti.
Iubirea mea nu este o simplă jucărie.
E trainică, adîncă... şi e o mărturie
A unui simţ puternic, duios, prietenesc...
E de stejar, ca jilţul acesta bătrînesc.
Iubirea mea te-nalţă deasupra tuturora.
Mi-eşti dragă cum mi-e dragă pe lume aurora,
Cum mi-este dragă floarea, sau cerul azuriu.
Cînd ţi-aud paşii sprinteni şi glasul argintiu,
Cînd văd senina-ţi frunte, privirea-ţi lucitoare...
Simt inima din mine în plină sărbătoare!

DOÑA SOL

O! Doamne!

DON RUY GOMEZ

Lumea spune că-i rar, cu-adevărat,
Cînd un bătrîn se stinge, de ani împovărat,
Ca o femeie,-un înger, să vrea să-l ocrotească,
Să privegheze-asupră-i... şi fără să cîrtească,
Să rabde lîngă dînsa pe un bătrîn nebun,
Bătrîn, ce doar la groapă de dus mai este bun.
Ce faptă creştinească şi binecuvîntată
E jertfa unei fete cuminte, devotată,

Ce fără să iubească, pe-un om cu păru-albit,
Îi dă măcar mirajul că poate fi iubit!
Ești pentru mine-un înger cu suflet de femeie.
Pentr-un bătrîn ce viața-i pe cale să-și încheie,
Soția lui, prin milă, devotament și zel,
Fiică-i deopotrivă și soră pentru el.

DOÑA SOL

Se poate, dimpotrivă, ca moartea să mă cheme
Pe mine înainte... să mor eu mai devreme.
Nu-i scris doar nicăierea că dacă tînăr ești
Se cade pîn'la capăt viața s-o trăiești.
Pe ochii noștri-adesea cad pleoapele deodată,
Ca lespedea ce cade pe groapa desfundată.

DON RUY GOMEZ

Ce gînduri negre, Doamne, de-un timp te canonesc!
Și tocma-n ziua nunții. Am să te dojenesc.
Nu ești măcar gătită să mergem la capelă.
Hai, fugi de-ți pune rochia albă de dantelă
Și vălul de mireasă. Eu simt că re'nviez!

DOÑA SOL

E timp destul, seniore.

DON RUY GOMEZ

Nu-i timp.
(Intră un paj.)
Ce e, Jaquez?

JAQUEZ

Un călător, stăpîne, s-a abătut la poartă.
E-un pelerin, se pare, un om lovit de soartă...
Vă cere găzduire.

DON RUY GOMEZ

Poftească! Un străin
Înseamnă-ntotdeauna noroc într-un cămin.
Ce știri ai despre ceata bandiților nemernici?
Mai sînt stăpîni pe codri? Sînt tot așa puternici?

JAQUEZ

Ostașii au pus mîna, stăpîne, pe rebel.
Hernani, capul bandei... s-a isprăvit cu el!

DOÑA SOL
(aparte)

Vai! Doamne!

DON RUY GOMEZ

Ce spui?

JAQUEZ

Banda a fost măcelărită,
Fiind de rege însuși prin codri urmărită.
Pe viața lui Hernani mulți galbeni se plătesc.
A fost ucis se spune.

DOÑA SOL

(aparte)

El mort?! Şi eu trăiesc?!

DON RUY GOMEZ

Cum? A murit rebelul? E o minunăţie!
In ziua asta mare — o! Doamne! slavă ţie! —
C-o dublă bucurie m-ai fost blagoslovit!
Hai, fugi de-ţi pune vălul.

DOÑA SOL

(aparte)

Văl de pe-acum cernit!

(Iese.)

DON RUY GOMEZ

(lui Jaquez)

Să-i duci cutia asta cu giuvaericale.
E darul meu de nuntă.

(Se reaşază în jeţoliu.)

Vreau să-mi apară-n cale
Gătită ca Madona... şi albă ca un crin...
Incît să-i cadă-n faţă-n genunchi şi-un pelerin.
A! mi-am adus aminte de-acel drumeţ. Fugi, du-te
Pofteşte-l... şi să ierte că l-am uitat. Hai, iute!

(Jaquez salută şi iese.)

Un oaspete s-aştepte nu prea e cuvenit.

(Uşa din fund se deschide. Apare Hernani, travestit în pelerin. Ducele se ridică şi îl intîmpină.)

SCENA A II-A

Don Ruy Gomez, Hernani.

HERNANI

Seniore, plecăciune!

DON RUY GOMEZ
(salutîndu-l cu mîna)

Poftim! Bine-ai venit!
(Ducele se așază în fotoliu.)

Ești pelerin, se pare.

HERNANI
(inclinîndu-se)

Da.

DON RUY GOMEZ

Vii, se înțelege,

Din Armillas?

HERNANI

De unde! Acolo-s lupte-n lege!

DON RUY GOMEZ

Desigur, cu haiducii vestitului rebel?

HERNANI

Nu știu.

DON RUY GOMEZ

Dar șeful bandei, Hernani, ce-i cu el?
Ce-a devenit?

HERNANI

Hernani? Străin mi-e după nume.

DON RUY GOMEZ

Cum? Nu-l cunoşti? Banditul cu un vestit renume?
Deci banii puşi pe capul acestui individ
O să-i ia altul. Dacă te duci pe la Madrid,
Poate-l găseşti cu ştreangul de gît. N-ar fi mirare.

HERNANI

Nu, nu mă duc.

DON RUY GOMEZ

Pe capul său poate orişicare
Lua premiu.

HERNANI
(aparte)

Să poftească!

DON RUY GOMEZ

Spre ce loc ai pornit?

HERNANI

Mă duc la Saragossa.

DON RUY GOMEZ

Ai poate de-mplinit
Vreun legămînt în cinstea vreunui sfînt?

HERNANI

Da, duce.

DON RUY GOMEZ

La del Pilar?

HERNANI

Da, duce.

DON RUY GOMEZ

Acel ce nu şi-ar duce
La capăt legămîntul, ar fi un om de rînd.
Si după-aceea, spune, străine, ce-ai de gînd?
Pelerinaju-acesta-i dorinţa ta cea mare.

HERNANI

Vreau să aprind Preasfintei Fecioare-o lumînare,
Să mă închin cucernic în faţa raclei ei —
Aşa cum după datină e în obicei —
Şi-apói mă voi întoarce.

DON RUY GOMEZ

Prea bine. Cum te cheamă?
Eu sînt don Ruy de Silva.

HERNANI
(încurcat)

Vedeţi că... eu...

DON RUY GOMEZ

N-ai teamă.

Dacă nu vrei, nu spune. Eu îți făgăduiesc...
N-o să te-ntrebe nimeni. Vrei să te găzduiesc
La noapte?

HERNANI

Da, seniore.

DON RUY GOMEZ

Oricine-i fi, străine,
Nimic n-o să-ți lipsească. Vei fi primit cu bine...
Și chiar de-i fi Satana, ești oaspetele meu,
De vreme ce te-ndrumă la mine Dumnezeu!

(Ușa cu două canaturi din fundul scenei se deschide. Apare doña Sol, în rochie de mireasă. În urma ei se înșiră paji, valeți, și două femei, ducînd pe o pernă de catifea o casetă de argint cizelat, pe care o vor așeza pe masă și care conține: coroana de ducesă, brățări, coliere, mărgăritare și briliante. Hernani, cu sufletul la gură, o privește pe doña Sol cu ochi aprinși, fără a asculta ce spune ducele.)

SCENA A III-A

Aceiași, doña Sol, paji, valeți, femei.

DON RUY GOMEZ

A! Iată și Fecioara mea! Mîndra mea crăiasă
Din basme.

(Se îndreaptă spre ea și o ia de mînă. Doña Sol e palidă și gravă.)

Haide, vino, iubita mea mireasă!
Cum? Nu ți-ai pus coroana, inelul...?

HERNANI

(izbucnind, cu o voce tunătoare)

Cine vrea
Să ia mia de galbeni promişi pe viaţa mea?

(Toţi se întorc surprinşi. Hernani smulge mantia de pelerin de pe el, pe care o calcă în picioare şi rămîne în costumul său de haiduc.)

Eu sînt Hernani!

DOÑA SOL

(aparte, bucuroasă)

Doamne! Trăieşte!

HERNANI

(către ceilalţi)

N-aveţi teamă!
Eu sînt!

(Către duce.)

Ai vrut, seniore, să ştii dacă mă cheamă
Perez sau poate Diego? Ţin să mă recomand:
Hernani! Am un nume ilustru de brigand
Şi de proscris! Iar tigva aceasta preţuieşte
Mai mult decît serbarea ce-aici se prăznuieşte.

(Către valeţi.)

Puteţi într-o clipită bogaţi să deveniţi!
Puneţi-mă în lanţuri! Ce staţi? Hai, îndrăzniţi!
Dar nu! Nu! E zadarnic! Mi-e soarta ţintuită
De-un lanţ ce n-o să-l sfarăm.

DOÑA SOL

(aparte)

Sînt o năpăstuită!

DON RUY GOMEZ

O! Oaspetele meu e-un nebun!

HERNANI

Nu! E-un bandit!

DOÑA SOL

Nu-l asculta, seniore.

HERNANI

E lucru dovedit.

DON RUY GOMEZ

Gîndeşte-te, o mie de galbeni e o sumă...
Şi pentru toţi valeţii mei, nimeni nu-şi asumă
Răspunderea, străine.

HERNANI

Nu-mi trebuiesc atîţi.
(Către valeţi.)
Predaţi-mă!

DON RUY GOMEZ
(silindu-se să-l facă să tacă)

Ia seama! că dacă-i întărîţi,
Se poate să se prindă.

HERNANI

Ocazia-i frumoasă,

Vă spun că sînt Hernani!... şi prada e faimoasă!

DON RUY GOMEZ

Ajunge!

HERNANI

Sînt Hernani!

DOÑA SOL

(cu voce stinsă, şoptindu-i la ureche)

Taci, pentru Dumnezeu!

HERNANI

(întorcîndu-se pe jumătate spre doña Sol)

Cum văd, aici e nuntă! Vreau să mă-nsor şi eu!
Mireasa mea m-aşteaptă.

(Către duce.)

E drept, e uricioasă
La faţă, monseniore, dar mi-este credincioasă.
Mireasa mea e moartea!

(Către valeţi.)

Nici tu? Nici tu nu vrei?

DOÑA SOL

(în şoaptă)

Vai! Fie-ţi milă!

HERNANI

(către valeţi)

O mie de galbeni! Galbeni grei!

DON RUY GOMEZ

E chiar Satana!

HERNANI

(către un tînăr valet)

Ascultă, şi tu refuzi? Răspunde!
Poţi cîştiga o-ntreagă avere-n trei secunde!

(Către ceilalţi valeţi, care au rămas nemişcaţi.)

Toţi tremuraţi! Vi-e frică? O! Doamne! N-am noroc!

DON RUY GOMEZ

Cine-ţi atinge capul, îşi pune capu-n joc.
Eşti sau nu eşti Hernani, ai drept la ospeţie...
Şi de mi-ar da nu aur, ci-o-ntreagă-mpărăţie,
Chiar contra lui don Carlos, tu eşti sub scutul meu...
Eşti oaspele pe care-l trimite Dumnezeu!
N-o să se-atingă nimeni de-un fir de păr.

(Către doña Sol.)

Seniora,
Retrage-te la tine-n odaie, pîn'la ora
Ceremoniei noastre. Ca să fiu liniştit,
Mă duc să ferec poarta.

(Iese. Valeţii ies şi ei în urma lui.)

HERNANI

(pipăindu-se şi constatînd că nu are nici o armă la brîu.)

N-am barem un cuţit!

(Doña Sol, după ieşirea ducelui, face cîţiva paşi pe urma însoţitoarelor sale, apoi se opreşte, de îndată ce acestea au ieşit, şi se îndreaptă spre Hernani, îngrijorată.)

SCENA A IV-A

Hernani, doña Sol.

(Hernani cercetează cu indiferenţă caseta cu bijuterii de pe masă; apoi ridică capul. Ochii îi sclipesc.)

HERNANI

Privesc şi nu mă satur de-a admira-n tăcere
Aceste preţioase şi mîndre giuvaere.
(Se apropie de casetă.)
Coroana e-o splendoare, colierul e măreţ,
Brăţara e-o minune, inelul e de preţ...
Dar mai puţin de-o sută de ori decît o fată
Ce-ascunde, sub o frunte atîta de curată,
O inimă mîrşavă!
(Examinînd din nou caseta.)
Şi ce i-ai oferit
În schimbu-acestor daruri Cu ce l-ai cucerit?
Cu farmecele tale? O! Doamne! Ce infamă!
(Examinînd caseta.)
Dar poate că sînt false... că nu-i decît aramă,
Şi plumb, şi sticlă goală? E poate fals tot ce-i
Aici: safire, perle, rubine şi cercei...!
Sînt false! Toate-s false! Nu-ncape îndoială,
Ca inima ta falsă, ce nu-i decît spoială!
(Revine la casetă.)
Ba nu! Sînt pietre scumpe. E aur fin şi bun...
E totul de valoare. Bătrînu-ar fi nebun
Să-ncerce să te-nşele.
(Ia una după alta podoabele din casetă.)

Colicre şi inele!
Coroana de ducesă! Brăţări! Pe lîngă ele
Ce preţ mai are-amorul statornic şi profund?
Averea-i tot pe lume!

DOÑA SOL

(se duce la masă, scotoceşte în fundul casetei şi scoate un pumnal)

N-ai căutat la fund!
Acesta e pumnalul, smuls de la centironul
Lui Carlos, în clipita cînd mi-oferise tronul.
Şi l-am respins atuncea... ca azi să mă insulţi.

HERNANI

(căzînd la picioarele ei)

O! În genunchi, iubito, te rog să mă asculţi:
Aş vrea să fiu în stare a' tale lacrămi pline
De-amar, să le pot şterge cu sîngele din mine!

DOÑA SOL

(înduioşată)

Te iert! Te iert, Hernani! Mi-eşti drag cu-adevărat...
Mi-ai fost drag totdeauna!

HERNANI

O! Doamne! M-a iertat!
Şi mă iubeşte! După ce-am spus eu despre tine,
Tu m-ai iertat, eu însă mă pot ierta pe mine?
O! Înger scump! Arată-mi pe unde ai umblat,
Ca să sărut pămîntul pe care ai călcat!

DOÑA SOL

Iubitul meu!

HERNANI

Vai! După purtarea-mi odioasă,
Nu ştii ce-i vorba asta atît de duioasă:
„Iubitul meu!" Cuvîntul acesta fermecat.
Spus de-o femeie, cîte dureri n-a vindecat?

DOÑA SOL
(fără a-l asculta)

Cum a putut să creadă că dragostea ce-i dărui
E-atît de trecătoare... şi că e dat oricărui
Bărbat, fie chiar nobil, să umilească-astfel
O inimă în care stăpîn e numai el!

HERNANI

Am pîngărit o sfîntă! Jur, doña Sol, iubită,
Că-n locul tău, eu pînă în gît aş fi scîrbită
De un nebun ca mine, de un nesocotit
Ce vine să desmierde... dar după ce-a jignit!
I-aş spune: „Du-te! Pleacă!" — Alungă-mă mai bine!
Ai fost atît de bună şi gingaşă cu mine...
Iar eu, ce-s un netrebnic, mă pot încumeta'
Cu bezna vieţii mele, să-ntunec viaţa ta?
E prea mult! Tu eşti castă, frumoasă, eşti divină...
Şi dacă-s eu nemernic, de ce-ai fi tu de vină?
Ia-l pe bătrînul duce. Ai să te consolezi.
Stăpîn e pe Olmedo şi-Alcala. Precum vezi,

E şi bogat... şi nobil. Vei fi deci fericită.
Gîndeşte-te la viaţa ce-ţi este sorocită,
De mă urmezi pe mine. La ce-ai putea să speri?
Un lung calvar de lacrimi, de sînge, de dureri...
Prigoana şi exilul... şi lanţurile crunte...
Aceasta-i diadema ce-o vei purta pe frunte!
Nu cred că-i om pe lume să dea unei femei
Atîta-amărăciune ca dar de nunta ei!
Ia-l pe bătrîn. O merită.-Ascultă-mă pe mine.
Cine-ar putea să spună, cînd te-ar vedea pe tine,
Blajină şi frumoasă, alături de-un smintit,
Un nărăvaş, un cinic, un veşnic răsvrătit;
Tu răsărind ca floarea, sfios, pe cărăruie;
Eu, veşnic în vîltoare; cine-ar putea să spuie
Că pe-amîndoi destinul ne-a dus pe-acelaşi drum?
Nu! Dumnezeu din ceruri, ce mă aude-acum,
El, care-n tot ce face, nu face decît bine,
Nu te-a făcut, pesemne, iubito, pentru mine!
La dragostea aceasta el nu a consimţit...
Iar inima ce-mi dărui e-un furt ne'ndreptăţit!
Adio pentru mine amor şi răzbunare!
O viaţă inutilă se-ncheie-n resemnare.
Eu n-am ştiut pe lume decît să învrăjbesc...
Şi-am fost ursit, cu toate acestea, să iubesc!
O! Iartă-mă şi du-te! E ruga mea din urmă.
Te rog s-o iei în seamă. Vieaţa mea se curmă...
Iar viaţa ta începe. Ce rost ar mai avea
Să te tîrăsc alături de mine-n groapa mea!

DOÑA SOL

Eşti un ingrat!

HERNANI

Eu semăn în preajmă numai ura!
Galicia!-Aragonul! Şi tu, Estramadura[1]!
Eu v-am momit flăcăii, și nici n-am tresărit
Cînd i-am împins în luptă! Şi-acuma... au murit!
Erau din cei mai vajnici fii ai măreţei Spanii.
Ei s-au luptat pe munte ca leii, ca titanii!
Şi-acum dorm toţi pe spate... dorm somnul lung şi greu...
Dac-ar deschide ochii-ar vedea pe Dumnezeu!
Aceasta-i soarta celor ce se-nsoţesc cu mine.
Deci nu poţi fi geloasă. Vreau să te cruţ pe tine.
Aşadar, ia-l pe duce, pe rege, pe Satan...
Toţi sînt mai buni ca mine. Eu sînt la greu aman!
Haiducii mei pierit-au, s-au despărţit de mine...
Şi-acum venit-a timpul să mă despart de tine.
În neagra mea năpastă vreau să mă izolez.
Să nu-ţi faci niciodată din dragoste un crez!
Îndură-te de tine... şi fugi! Ţi-nchipui poate
Că eu sînt o făptură ca celelalte toate,
Un om deştept, ce tinde spre ceea ce-a rîvnit?
Te-nşeli! Sînt o maşină în mers necontenit...
Eu sînt unealta oarbă a unui ţel himeric...
Un suflet de restrişte ţesut din întuneric!
Care mi-e ţinta? Nu ştiu. Dar sînt mereu împins
Din spate de o forţă ce e de neînvins.

---

1 *Estramadura*: provincie spaniolă vecină cu Portugalia.

Mă prăbușesc într-una. Mă duc mereu la vale!
De mă opresc o clipă în drum, o voce-n cale
Îmi strigă: „Înainte!" Abisul e profund...
Și cînd m-aplec, doar lacrămi și sînge văd la fund!
În drumul meu năvalnic, tot moare și se stinge!
Nenorocirea-l paște pe-oricine mă atinge
Hai, fugi! Întoarce-ți pașii! Nu-i ăsta drumul tău.
Fără să vreau, iubito, simt că ți-aș face rău!

DOÑA SOL

O! Doamne! Vai!

HERNANI

Un démon de viața mea dispune.
De-aceea fericirea mea-i singura minune
Ce nu mi-o-ngăduiește. Eu sînt o piază rea!
Tu nu ești pentru mine... și nu poți fi a mea!
Chiar de vreodată zorii îmi vor zîmbi și mie,
Să nu te-nerezi, iubito... ar fi o ironie!
Mărită-te cu Silva.

DOÑA SOL

O! Doamne!-așa-mi vorbești?
Mi-ai frînt inima-n două... și-acuma mi-o zdrobești!
Știu... văd... Nu-ți mai sînt dragă.

HERNANI

Tot sufletul din mine,
Ești tu! Și vîlvătaia ce-o simt arzînd în vine,
Ești tu! Să nu-mi porți ură că te voi părăsi.

DOÑA SOL

N-am să-ţi port ură, numai... să ştii că voi muri!

HERNANI

Să mori tu pentru mine? O! Doamne! Nu se moare
Pentr-un nimic!

DOÑA SOL
(izbucnind în plîns)

Se moare!

HERNANI

Fiinţă-ncîntătoare!
Plîngi pentru mine? Cine mă poate osîndi?
Căci tu, fireşte, iarăşi o să mă ierţi. De-ai şti
Cît sufăr, cînd văpaia ce-n ochii tăi sclipeşte,
O văd cum se îneacă... şi-n lacrămi se topeşte!
O! Iartă-mă! Nu plînge! Eu simt că-nnebunesc!
Mi-e sete de iubire... şi nu ştiu să iubesc!
Iubesc cu toate-acestea c-o patimă nebună!
Nu plînge! Nu! Mai bine, muri-vom împreună!
Ţi-aş dărui pămîntul întreg dacă-aş putea!

DOÑA SOL
(agăţîndu-se de gîtul lui)

Haiducul meu! Hernani, tu eşti mîndria mea!
Şi te iubesc!

HERNANI

Tu nu ştii ce mare fericire
Ar fi să moară omul din prea multă iubire!

DOÑA SOL

Da, te iubesc, Hernani! Și toată sînt a ta!

HERNANI

(cu capul pe umărul ei)

Ce dulce-ar fi pumnalul ce-n piept mi-ai împlînta!

DOÑA SOL

(doienindu-l)

Vai! Nu te temi că Domnul o să te pedepsească
Pentru aceste gînduri?

HERNANI

(aplecat pe sînul ei)

Atunci... să ne unească,
De-i voia ta, iubito! Prea mult am pătimit!

(Amîndoi, îmbrățișați, se privesc cu pasiune vie, fără să vadă, fără să audă, absorbiți în propriile lor priviri. Don Ruy Gomez intră pe ușa din fund, și, dînd cu ochii de ei, rămîne încremenit în pragul ușii.)

SCENA A V-A

Hernani, doña Sol, don Ruy Gomez.

DON RUY GOMEZ

(nemișcat, cu brațele încrucișate, în pragul ușii)

Aceasta e răsplata că-n casă te-am primit?

DOÑA SOL

Vai! Ducele!

(Amîndoi se întorc, tresărind, ca redeșteptați dintr-un vis.)

DON RUY GOMEZ

(nemișcat)

Aceasta mi-e, oaspete, simbria?
– „Don Ruy Gomez, dă fuga, fă-ți iute datoria,
Vezi de-i păzit castelul, de-i pus la adăpost,
De-s porțile închise și-arcașii sînt la post,
Și cată-n arsenalul castelului armură
De bătălie, care să-ți vină pe măsură...
Iar drept recunoștință, n-ai grijă, ți-oi plăti!
Tu scapă-mă cu viață... eu te voi necinsti!"
De-a lungul celor peste șaizeci de ani, străine,
Văzui bandiți o droaie, cu suflete haine;
Trăgînd adesea spada de fier din teaca ei,
Călăilor ca pradă le-am dat zeci de mișei;
Văzui tîlhari de codru, a temnițelor pleavă;
Și slugi punînd în hrana stăpînilor otravă;
Văzui morți fără cruce și neîmpărtășiți;
Pe Borgia[1], pe Sforza[2]... și alți ticăloșiți;
Dar n-am văzut vreodată așa nelegiuire:

---

1 *Borgia*: familie italiană de origină spaniolă, numărînd printre membrii săi pe Cezar și Lucreția Borgia, acuzați de nenumărate fărădelegi.

2 *Sforza*: veche familie italiană, al cărei întemeietor a fost condotierul Museo Attendolo; membrii ei sînt celebri, între altele, și pentru crimele lor.

Să furi pe omul care-ți oferă găzduire!
Pe vremi, așa trădare de s-ar fi petrecut,
Ar fi-mpietrit bătrînul și s-ar fi prefăcut,
Cît ai clipi, în stană de piatră funerară,
Ca propria-i statuie pe cripta mortuară!
Castiliani și Mauri! cine-i acest ingrat?

(Ridică ochii și-și plimbă privirea peste portretele ce înconjură sala.)

Străbunii mei de veacuri, voi ce m-ați ascultat,
Vă cer iertare dacă mînia mă aduce
În stare să uit sarcina mea de gazdă.

HERNANI

(ridicîndu-se)

Duce...

DON RUY GOMEZ

Taci! Taci!

(Face cîțiva pași prin sală și-și plimbă din nou privirea peste portretele familiei de Silva.)

În fața voastră, morți sacri, mă prostern!
Voi ce vedeți ce este în cer și în infern,
Spunéți-mi cine-i omul acesta? Cine-i cruda
Făptură? Nu-i Hernani! Nu! Omu-acesta-i Iuda!
Spunéți-mi cum îl cheamă? Ce demon e în el?

(Încrucișîndu-și brațele.)

Ați mai văzut vreodată un chip de om la fel?

HERNANI

Seniore...

DON RUY GOMEZ

(cu ochii la portrete)

Îndrăznește infamul să crîcnească!
Din voi, oricare poate în suflet să-i citească.
Nu-l ascultați! Mîrșavul! Se teme-acest mișel
Să nu-mi mînjesc căminul cu sîngele din el;
Sau că, mocnind în mine vreo cruntă răzbunare,
Să nu trezească-n Silva vreun Lara[1] oarecare;
O să vă spună, sigur, că e un biet proscris;
Că-i oaspetele vostru și-al meu... și că stă scris
Că oaspetele-i sacru... sau mai știu eu ce fleacuri?
Am oare eu vreo vină, străbunii mei de veacuri?
Să judecați voi singuri!

HERNANI

E drept, don Ruy Gomez.
Nu e pe lume frunte mai demnă s-o stimez;
Nu-i inimă mai bună, mai largă, mai leală,
Decît a dumitale, fără tăgăduială.
Eu, ce-ți vorbesc acuma, sînt singur vinovat...
Și nu vreau să mă apăr. Da, sînt un blestemat!
Am vrut să-ți fur femeia ce îți va fi soție;
Să-ți necinstesc căminul! E o blestemăție!
Deci, fără milă-nfige în mine spada ta,
O șterge-apoi de sînge... și nu te frămînta!

DOÑA SOL

Nu-i el de vină, duce! Lovește-mă pe mine!

1) *Lara*: celebră familie din Castilia.

Taci, doña Sol! E ora supremă! Știi prea bine
Că-i ora cea din urmă ce poate-o mai trăiesc.
Cu ducele de față vreau să mă socotesc.
Îți jur că spovedania mea i-adevărată.
Eu singur sînt de vină... ea e nevinovată.
Îți jur! Ea e o sfîntă! Iar eu un criminal!
Deci bagă, fără milă, în mine un pumnal.
Aruncă hoitu-afară... și pune-apoi să spele
Băltoacele de sînge rămase pe podele!

DOÑA SOL

Eu l-am împins la moarte! Mi-e drag!

(Ducele tresare la aceste cuvinte și o străfulgeră pe doña Sol cu o privire înspăimîntătoare. Ea se aruncă la picioarele lui.)

Să nu-l omori!

Seniore,-ți cer iertare!

DON RUY GOMEZ

Ți-e drag?

(Lui Hernani.)

Nu te-nfiori?!

(Se aude în culise sunet de trompete. Intră un paj. Către paj.)

Ce-i zarva asta?

PAJUL

Duce, e regele cu-arcașii
Și poterele sale. Se-aud și trîmbițașii...

DOÑA SOL

(aparte, îngrozită)

Don Carlos? Lovitura de grație!

PAJUL

A cerut

Să se deschidă poarta.

DON RUY GOMEZ

Deschideți!

DOÑA SOL

E pierdut!

Vai!

(Don Ruy Gomez se îndreaptă spre ultimul portret din stînga, care e propriul său portret; apasă pe un resort și portretul se deschide ca o ușă, lăsînd să se vadă o ascunzătoare în zid. Apoi se întoarce către Hernani.)

DON RUY GOMEZ

Intră-aicea!

HERNANI

Viața mea, duce,-ți aparține.
Mă ai acum în mînă. Fă tot ce vrei cu mine!

(Intră în ascunzătoare. Don Ruy Gomez apasă din nou pe resort, ușa se închide, și portretul revine la loc.)

DOÑA SOL

(către duce)

O! Iartă-l, monseniore! Îndură-te de el!

PAJUL

(anunţînd)

Măria sa Don Carlos!

(Doña Sol îşi lasă vălul peste ochi. Uşa din fund se deschide. Intră don Carlos, în ţinută de război, urmat de o ceată de gentilomi armaţi: arcaşi, arbaletieri, lăncieri.)

SCENA A VI-A

Don Ruy Gomez, doña Sol, cu vălul peste ochi, don Carlos, curteni.

Don Carlos înaintează încet, cu mîna stîngă pe mînerul spadei, cu mîna dreaptă pe piept, privindu-l pe duce cu ochi bănuitori şi mînioşi. Ducele îl întîmpină şi-l salută cu adînc respect. O clipă de tăcere. Toţi aşteaptă cu groază desfăşurarea situaţiei. Regele, ajuns în faţa ducelui, înalţă capul.

DON CARLOS

Nu înţeleg de fel
De ce, iubite vere, ţii poarta zăvorită?
Credeam că-ţi este spada de mult timp ruginită...
Şi sînt peste măsură surprins a constata
Că mă primeşti cu spada lucind în mîna ta!

(Don Ruy Gomez vrea să-l întrerupă; regele îl oprește cu un gest autoritar.)

E cam tîrziu, seniore, s-o tragi acum din teacă.
Crezut-ai că vin turcii? Crezut-ai că te-atacă
Mahom[1] cu osmanlîii, sau Boabdil[2]? Ce zici?
De ce ții poarta-nchisă și puntea o ridici?

DON RUY GOMEZ

(înclinîndu-se)

Alteță...

DON CARLOS

(către gentilomii săi)

Strîngeți cheile.-Apoi vegliați la poartă!

(Doi ofițeri ies. Alți cîțiva așază soldații pe trei rînduri, din dreptul regelui și pînă la ușa din fund. Don Carlos se întoarce spre duce.)

Așadar, vechea vrajbă-ntre noi nu-i încă moartă,
Seniori duci? Luați seama! De vă purtați astfel,
Tot astfel și don Carlos se va purta și el.
Am să cutreier țara și-am să distrug în cale
Din temelii aceste domenii feudale!

DON RUY GOMEZ

(tresărind)

De Silva au fost oameni leali și de cuvînt...

DON CARLOS

(întrerupîndu-l)

Răspunde, sau castelul ți-l rad de la pămînt!

---

1 *Mahom*: numele prescurtat al lui Mahomet.
2 *Boabdil* (Abu-Abdullah): ultimul rege maur al Grenadei; (1481 —1491).

Am stins incendiul, însă mai pîlpîie-o scînteie.
Bandiţi-s morţi! Dar oastea nu a putut să deie
De şeful lor. Eu însă am auzit că el
Ar fi ascuns aicea, la tine, în castel.

DON RUY GOMEZ

E-adevărat, alteţă.

DON CARLOS

Aşa? Atunci alege:
Sau capul său!... sau capul tău!

DON RUY GOMEZ
(inclinindu-se)

Sire, se-nţelege,
Vi se va face voia.

(Doña Sol îşi ascunde capul in miini şi se prabuşeşte intr-un fotoliu.)

DON CARLOS
(îmbunat)

Nici vorbă! Vrei-nu-vrei!
Fugi! Adă-l pe Hernani!

(Ducele incrucişează braţele, lasă ochii în jos şi rămine citeva clipe pe gînduri. Doña Sol şi regele il privesc in tăcere, frămintaţi fiecare de emoţii deosebite. Apoi ducele ridică fruntea, se îndreaptă spre rege, il ia de mină şi-l conduce pînă în faţa celui mai vechi portret, primul din partea dreaptă a galeriei.)

DON RUY GOMEZ

(arătîndu-i portretul)

Dintre străbunii mei,
Acesta-i cel mai vîrstnic: Don Silvius, dregătorul.
A fost de trei ori consul la Roma.

(Trecînd la portretul următor.)

Următorul
E Galceran de Silva, un al doilea Cid
In cripta lui la Toro[1], lîngă Valladolid[2],
Ard candele o mie. Salvă — spre-a lui onoare —
Leonul de tributul de-o sută de fecioare.

(Trecînd la alt portret.)

Don Blas. De bună voie pe el s-a surghiunit,
Deoarece pe rege greşit l-a sfătuit.

(În faţa altui portret.)

Don Cristoval. Cînd regele-o luă pe jos la goană,
Învins la Escalona[3]... şi după alba-i pană
Ţinteau în el duşmanii, strigă: *„Sari, Cristoval!"*
Acesta-i smulse pana şi-i dete al său cal!

(La alt portret.)

Don Jorge. Răscumpărat-a cu-ntreaga lui avere
Pe regele Ramiro[4] din Aragon.

DON CARLOS

(încrucişîndu-şi braţele şi măsurîndu-l cu privirea)

Eu, vere,
Te-admir! Zi-i mai departe!

---

1 *Toro*: localitate lîngă Valladolid, în Spania.

2 *Valladolid*: oraş spaniol, capitala provinciei Pisuerga.

3 *Escalona*: oraş lîngă Toledo, în Spania.

4 *Ramiro I*: rege al Aragonului; de la 842 la 850. S-a luptat cu maurii şi a respins în 844 o invazie normandă.

DON RUY GOMEZ

(trecînd la alt portret)

Don Ruy Gomez. Distins
Cu crucea Sfîntul Iacob și Calatrava[1]. A-nvins
Vrăjmașii pretutindeni... și-a luat, în lupte grele,
In treizeci de războaie, trei sute de drapele.
Pe lîngă Antequerra[2], Gomez a cucerit
Motrilu[3]-apói Suezul, Nijarul[4]... și-a murit
Sărac.

(Se înclină, se descoperă și trece la alt portret. Regele dă semne din ce în ce mai vădite de nerăbdare și mînie.)

Acesta-i fiul său, Gil. Ca și un rege
Cuvîntul lui mai tare era decît o lege.

(Trecînd la alt portret.)

Don Gaspard de Mendoza. Măria voastră știți
Că cei mai mulți din nobili cu Silva-s înrudiți.
Că Sandoval se teme de noi, sau se-ncuscrește;
Manric[5] ne pizmuiește; Lancastra[6] ne urăște;
Iar Lara sînt fățarnici și nu ne îndrăgesc.
Avem toți sînge nobil... iar unii chiar regesc.

DON CARLOS

Iți bați joc, vere!

---

[1] *Sfîntul Iacob și Calatrava*: decorații spaniole.

[2] *Antequerra*: oraș spaniol, în provincia Malaga.

[3] *Motril*: oraș spaniol, în provincia Grenada.

[4] *Nijar*: oraș în sudul Spaniei, în provincia Grenada.

[5] *Manric* (Manrique): veche familie spaniolă, care numără războinici și poeți.

[6] *Lancastra* (casa de Lancaster): casă de origine engleză rivală casei de York.

DON RUY GOMEZ

(trecînd la alte portrete)

Acesta-i Vasquez, zis „Înțeleptul"!
Don Jayme, zis „Viteazul"! El a înfrînt cu pieptul
Său, singur, peste-o sută de mauri, cu Zamet
În frunte.

(La un gest de mînie al regelui, trece peste o serie de portrete și se oprește la ultimele trei din extrema stingă.)

Dar... să trecem. Priviți acest portret.
Bunicul meu. Păstrat-a făgăduința dată
Chiar față și de jidovi.

(În fața penultimului portret.)

Iar fruntea venerată
Din fața voastră-i tata. Un luptător aprins.
Cînd un prieten, contele-Alvar Giron fu prins
De mauri în Grenada, n-a stat să șovăiască:
Un alt Giron din piatră el puse să-i cioplească,
Și-n fruntea-a șase sute de oameni, l-a cărat
Cu dînsul toată vremea-n război... și s-a jurat
Că o să se retragă, cînd o s-o ia la goană
Ea singură, statuia. Bătu oastea dușmană
Și izbuti la urmă pe conte a-l salva.

DON CARLOS

Vreau capul lui Hernani!

DON RUY GOMEZ

Cînd intră cineva
Și vede toți eroii de-aici din încăpere...

DON CARLOS

Am spus: Vreau pe Hernani! și fără-ntîrziere!

DON RUY GOMEZ

(Se înclină adînc în fața regelui, îl ia de mînă și-l duce în fața ultimului portret, acela ce servește de ascunzătoare lui Hernani. Doña Sol îl urmărește cu ochi înspăimîntați. O tăcere apăsătoare domnește printre cei de față.)

Acesta e portretul meu. Sire, văd c-ați vrea,
Ca cei ce peste veacuri aicea m-or vedea
Să spună: „E mezinul dintr-o ilustră rasă,
Ce l-a vîndut pe omul primit de el în casă"!

(Doña Sol se înviorează. Toți ceilalți au rămas uimiți. Regele își pierde cumpătul, se îndepărtează, mînios, și rămîne cîteva clipe pe gînduri, tremurînd din buze și scînteind din ochi.)

DON CARLOS

Din temelii castelul eu ți-l voi dărîma!

DON RUY GOMEZ

Eu știu, Măria voastră, că vă veți răzbuna.

DON CARLOS

Dărîm tot! drept pedeapsă pentru a ta trufie
Și o să semăn cînepă-n locu-acesta.

DON RUY GOMEZ

Fie

Şi cînepă să crească pe locul devastat,
Decît să spurc un nume de veacuri nepătat!
(Ridicînd privirea spre portrete.)
Răspundeţi, am dreptate?

DON CARLOS

Te rog să-ţi ţii cuvîntul.
Vreau capul lui Hernani!

DON RUY GOMEZ

Mi-e martor Domnul Sfîntul
Că v-am promis, alteţă, unul din două:-al său...
Sau capul meu. Sînt gata! Vi-l dau pe-al meu!

DON CARLOS

Nu, zău!
Eu vreau un cap de tînăr. Atunci cînd, fără frică,
I l-o tăia călăul, să-l ţină strîns de chică.
Dar cum să ţină-n mînă un cap bătrîn şi chel,
Cînd nu găseşte barem un fir de păr pe el?

DON RUY GOMEZ

Nu insultaţi, alteţă! Acest cap venerabil
Nu-l semuiţi cu-acela al unui mizerabil.
Trataţi pe un de Silva cu mult prea mult dispreţ.

DON CARLOS

Vreau capul lui Hernani! Îl vreau cu orice preţ!

DON RUY GOMEZ

Vi-l dau pe-al meu!

DON CARLOS

(către oamenii săi din gardă)

Atuncea, fugiți cîțiva în pripă
Și scotociți castelul, aripă cu aripă,
Și-n pivnițe, și-n turle...

DON RUY GOMEZ

Degeaba scotocesc.
Castelu-i mut ca mine!

DON CARLOS

Seniore,-ți poruncesc!
Sînt regele!

DON RUY GOMEZ

Doar numai de dărîmați castelul
Și mă-ngropați sub pietre... vă veți atinge țelul.

DON CARLOS

Nu pot să te înduplec. Atuncea... mă răzbun!
Și îți retez castelul și capul!

DON RUY GOMEZ

Mă supun!

În loc de-un cap, eu două de jos le voi culege!
Auzi?

(către ducele de Alcala)

Jorge, arestează-l pe duce!

(Doña Sol, smulgîndu-şi vălul şi aşezîndu-se între duce, rege şi gărzile sale.)

Sînteţi rege...

Dar rege fără suflet!

DON CARLOS

O! Doamne! Doña Sol!

DOÑA SOL

În inimă, alteţă, n-ai sînge spaniol.

DON CARLOS

(mişcat)

Sînteţi cu mine, doamnă, mult prea ne'nduplecată.

(Se apropie de doña Sol şi-i vorbeşte în şoaptă.)

Tu ai sădit în mine o ură ne'mpăcată.
Orice bărbat devine, cînd e în jurul tău,
Un înger sau un démon! Cînd eşti urît, eşti rău!
Dac-ai fi vrut, sînt sigur, ai fi făcut din mine,
În ţara asta, leul Castiliei! Ei bine,
Tu ai făcut un tigru, prin nepăsarea ta...
Un tigru care urlă!

(Doña Sol îi aruncă o privire. Regele se înclină.)

Dar... te voi asculta
Cu toate-acestea.

(Întorcîndu-se către duce.)

Vere, socot că ai dreptate...
Iar scrupulele tale nu sînt ne'ntemeiate.
Fă-ți datoria față de-un oaspe devotat.
Eu sînt mai bun ca tine, cum vezi, și te-am iertat.
În schimb, îți iau ostatic pe scumpa ta nepoată.

DON RUY GOMEZ

Atît!

DOÑA SOL
(incremenită)

Pe mine, sire?

DON CARLOS

Da.

DON RUY GOMEZ

Da... nimica toată!
O! ce mărinimie! Ce rege bun și drept!
Un om ce-ți cruță capul... dar inima din piept
Ți-o sfîșie.

DON CARLOS

Alege: pe ea... sau pe nemernic!
Din doi care-ți convine.

DON RUY GOMEZ

Sînteți atotputernic!
(Don Carlos se apropie de doña Sol, voind s-o ia cu dînsul. Aceasta dă fuga spre don Ruy Gomez.)

DOÑA SOL

Vai! scapă-mă, seniore!

(Se oprește in drum. Aparte.)

Dar, pentru Dumnezeu!
Să-i sacrific pe dînșii? Nu! Mă sacrific eu!

(Către rege.)

Te voi urma, Alteță.

DON CARLOS

(aparte)

Ideea-i salvatoare!
Te-ai îmblînzit, frumoaso! Devii ascultătoare!

(Doña Sol, cu pași gravi și hotărîți, se îndreaptă spre caseta cu giuvaericale, o deschide și ia pumnalul, pe care îl ascunde în sîn. Don Carlos se apropie de ea și-i întinde mîna.)

DON CARLOS

(către doña Sol)

Ce-ai luat?

DOÑA SOL

Nimic.

DON CARLOS

Desigur, vreo giuvaerica.

DOÑA SOL

Da.

DON CARLOS

Vreau să văd.

DOÑA SOL

Răbdare!

(Doña Sol îi ia braţul şi se pregăteşte să-l urmeze.

DON RUY GOMEZ

(care a rămas nemişcat se întoarce şi face cîţiva paşi spre ea, strigînd.)

Te rog, nu! Nu pleca!

Cum omu-acesta n-are decît otravă-n vine,
Surpaţi-vă, voi ziduri! şi turle peste mine!

(Alergînd spre rege.)

Lăsaţi-mi-o, Alteţă! N-o am decît pe ea!

DON CARLOS

(lăsînd-o de braţ pe doña Sol)

Atunci... dă-mi pe Hernani!

(Ducele pleacă ochii; e prada unei cumplite şovăiri. Apoi înalţă capul şi întinde mîinile spre portrete.)

DON RUY GOMEZ

De suferinţa mea

Vă fie milă vouă!

(Face un pas spre ascunzătoare. Doña Sol îl urmăreşte cu ochii îngroziţi. Ducele se întoarce din nou spre portrete.)

Privirea lor mă-ngheaţă!

(Înaintează pînă în dreptul portretului său, clătinîndu-se pe picioare, apoi se întoarce din nou către rege.)

Îl vrei pe el?

DON CARLOS

Da.

(Ducele întinde mîna tremurînd spre resortul ascunzătoarei.)

DOÑA SOL

Doamne!

DON RUY GOMEZ

Nu pot!

(Se aruncă la picioarele regelui.)

Renunț la viață!

DON CARLOS

Îți iau nepoata!

DON RUY GOMEZ

(ridicîndu-se)

Ia-o! Cuvîntul e cuvînt!

DON CARLOS

(luînd de mînă pe doña Sol, care se clatină pe picioare)

Adio, duce!

DON RUY GOMEZ

Adio!

(Urmărește cu ochii pe rege, care se retrage încet cu doña Sol. Apoi pune mîna pe pumnal.)

Păzească-te Cel Sfînt!

(Înaintează apoi în fața scenei, suflînd din greu, fără să vadă, fără să audă, cu privirea fixă, cu brațele încrucișate pe piept, pe care le saltă răsuflarea lui zbuciumată. Între timp, regele și doña Sol au ieșit, urmați de toată garda, așezată pe rînduri de doi cîte doi, după rangul fiecăruia — și care comentează în șoaptă cele petrecute.)

DON RUY GOMEZ

(aparte)

Plecînd de-aicea vesel, ai prefăcut, o, rege,
Credința mea în tine, în gînduri sacrilege!

(Ridică ochii, îi plimbă în jurul său și constată că e singur. Apoi, se repede la panoplie și ia două spade, pe care le măsoară și le așază pe masă. Se îndreaptă spre ușa secretă și apasă pe resort. Ușa se deschide.)

SCENA A VII-A

Don Ruy Gomez, Hernani.

DON RUY GOMEZ

Hai, ieși!

(Hernani apare în ușa ascunzătoarei. Don Ruy Gomez îi arată cele două spade de pe masă.)

Și-acum... alege! Don Carlos a plecat.
Avem o socoteală noi doi de descurcat.
Alege-ți spada! Tremuri? Dar ce ți se căşună?

HERNANI

Cum ne-am putea noi bate, seniore, împreună?

DON RUY GOMEZ

De ce? Ți-e frică poate? Sau nu ești gentilom?
Acel ce mă insultă, oricine-ar fi ca om,
Dacă mă bat cu dînsul, e nobil pentru mine.

HERNANI

Seniore...

DON RUY GOMEZ

Deci omoară-mă — ori te-omor!

HERNANI

Ei bine,
Omoară-mă! Vieaţa ţi-o datorez. E-a ta!
Tu mi-ai salvat-o! Ia-o!

DON RUY GOMEZ

Eşti hotărît?

HERNANI

O! da!

DON RUY GOMEZ
(către portrete)

E voia lui. Fiţi martori!
(Către Hernani.)
Atuncea... hai, fă-ţi cruce!

HERNANI

Aş vrea mai înainte să-ţi fac o rugă, duce.

DON RUY GOMEZ

Să nu-mi faci rugă mie, ci Domnului din cer!

HERNANI

Lovește! Dar nainte de a muri, îți cer
O ultimă favoare; să n-o socoți ciudată...
Te-ndură și dă-mi voie să o mai văd o dată!

DON RUY GOMEZ

S-o vezi...?!

HERNANI

Îngăduiește măcar — dacă nu vrei —
Să mai aud o dată... s-aud iar vocea ei!

DON RUY GOMEZ

S-auzi...?!

HERNANI

Știu, gelozia te scormonc, te sapă.
Eu sînt în clipa asta cu un picior în groapă.
Ingăduie ca, fără măcar a o zări
S-o mai aud o dată-nainte de-a muri!
S-o mai aud o dată! Atîta îți cer ție...
Și-apoi voios voi trece-n cereasca-mpărăție!
O! Dacă-ai vrea ca pînă ajung la Dumnezeu,
S-o și revăd, seniore...! Îți dau cuvîntul meu,
N-am să-i șoptesc o vorbă. E ultima-mi dorință.
Apoi... poți să-mi iei viața!

DON RUY GOMEZ
(arătîndu-i ascunzătoarea)

E oare cu putință,

Din locu-acela tainic, întunecos și mic
Nimic să nu se-audă?

HERNANI

N-am auzit nimic.

DON RUY GOMEZ

În locul tău am dat-o pe doña Sol.

HERNANI

Ce spune?
Ai dat-o? Cui?

DON RUY GOMEZ

Lui Carlos.

HERNANI

Vai! Ce-ai făcut, nebune!
Don Carlos o iubește!

DON RUY GOMEZ

Și el?

HERNANI

Ne e rival...
Și ne-a răpit-o!

DON RUY GOMEZ

Doamne! Ce spui? E infernal!
Să scoată caii! Iute! Să-l urmărim!

Ascultă,
Seniore. Răzbunarea nu cere zarvă multă.
Eu o să mor. De-aceea... n-ai vrea... n-ai accepta...
Să fiu părtaş cu tine la răzbunarea ta?
Fă-mi binele acesta. Fii milostiv cu mine...
Şi-am să-ţi sărut genunchii... şi-am să mă-nchin la tine!
Vreau să-ţi fiu mînă dreaptă... şi vreau să te răzbun!
Te rog... Şi după-aceea, mă vei ucide!

DON RUY GOMEZ

Bun!
Dar dacă-mi scapi din mînă, te-oi mai găsi vreodată?

HERNANI

Oricînd!

DON RUY GOMEZ

Juri?

HERNANI

Jur pe capul iubitului meu tată!

DON RUY GOMEZ

De jurămîntu-acesta îţi vei mai aminti?

HERNANI

(dîndu-i cornul pe care il poartă la brîu)

La cornul meu, seniore. Şi cînd vei socoti
Că a sosit momentul să mor, să suni în pripă.

Oricînd și orișiunde voi fi în acea clipă...
Eu voi muri! Poți pune pe vorba mea temei.

DON RUY GOMEZ
(întinzîndu-i mîna)

Dă-mi mîna!
(Își string mîna. Apoi, întorcîndu-se spre portrete.)
Sînteți martori, voi toți, străbunii mei!

ACTUL AL IV-LEA

MORMÎNTUL

Aix-la-Chapelle

Cavoul cu mormîntul lui Carol cel Mare la Aix-la-Chapelle. Bolţi mari în stil lombard. Pilaştri scunzi şi groşi, legaţi cu bolţi în semicerc, capiteluri cu păsări şi flori. În dreapta, mormîntul lui Carol cel Mare, cu o mică uşă de bronz. O singură lampă, atîrnată de cheia unei bolţi, luminează inscripţia: CAROLVS MAGNVS. E noapte. Nu se vede fundul cavoului. Privirea se pierde pe sub arcade, pe scări şi printre pilaştri, care se întretaie în umbră.

SCENA I

Don Carlos, don Ricardo de Roxas, conte de Casapalma, cu un felinar în mînă. Ambii poartă mantii lungi şi pălării lăsate pe ochi.

DON RICARDO
(cu pălăria în mînă)

Aici e locu'.

DON CARLOS

Aicea deci liga se-ntrunește.
Aicea îi voi strînge în mînă... ca-ntr-un cleşte!
N-a fost ales rău locul de domnul elector
De Treva, pentr-un astfel de sfat conspirator.
Complotu-n catacombe-i mai tainic ca afară...
Poţi să-ţi ascuţi stiletul de piatra funerară.
Ştiu, riscul este mare... şi drumul plin de spini.
În joc e capul vostru, nemernici asasini!
Bine-aţi ales cavoul ca loc de adunare...
El poate să vă fie şi loc de-nmormîntare!

(Către don Ricardo.)

Aceste subterane-ncotro se-ntind?

DON RICARDO

Direct
La hrubele cetăţii, Măria ta.

DON CARLOS

Perfect!

DON RICARDO

Iar dincoace, merg pînă la sfînta monastire
Din Altenheim.

DON CARLOS

Ştiu. Schitul de tristă amintire
Unde ucise Rudolf pe Lothar. Conte, vreau
Să-mi spui cine-s mişeii şi ce pretenţii au.

DON RICARDO

E ducele de Gothe.

DON CARLOS

El vrea, drept chezășie,
Un împărat ce este german de obîrșie.

DON RICARDO

E Hohenburg.

DON CARLOS

Cu ăsta nu pot avea bun trai.
Ar sta și-n iad cu Francisc, decît cu mine-n rai!

DON RICARDO

Don Gil Tellez Giron.

DON CARLOS

O! Și-ăsta uneltește
În contra mea? Infamul!

DON RICARDO

Da, Sire. Se șoptește
Că v-a surprins acasă la doña Gil Giron...
Și-anume tocma-n seara cînd l-ați făcut baron.
Vrea să răzbune-onoarea soției.

DON CARLOS

I-auzi, dragă!
Atunci să se răzbune pe Spania întreagă!
Și cine mai e?

DON RICARDO

Sire, mai pot să vă citez
Pe preotul episcop de-Avila, pe Vasquez.

DON CARLOS

O fi voind şi popa soţia să-şi răzbune!

DON RICARDO

Mai e Guzman de Lara, ce-i furios, se spune
Că nu i-aţi dat colanul.

DON CARLOS

Nu vrea decît atît?
Bine-am să-i dau colanul... să-l spînzure de gît!

DON RICARDO

E Lutzelburg. Dar nu ştiu cam ce intenţii are.

DON CARLOS

De Lutzelburg acesta are un cap prea mare.

DON RICARDO

Mai e Juan de Haro. El vrea Astorga[1].

DON CARLOS

Zău?
Iar vrea să-i dea de furcă sărmanului călău?

1 *Astorga*: oraş spaniol, în provincia León.

DON RICARDO

I-am spus pe toți.

DON CARLOS

Mă iartă. E sigur o greșală.
I-am numărat. Sînt șapte. Nu ies la socoteală.

DON RICARDO

E drept, n-am pus la număr cîțiva bandiți, plătiți
De Treva[1] sau de Franța.

DON CARLOS

Știu. Niște răzvrătiți.
La ei bănetu-atrage cuțitul sau pistolul...
Cum pe magnet l-atrage întotdeauna polul.

DON RICARDO

Am izbutit dintr-înșii pe doi să-i dibuiesc.
E un bătrîn și-un tînăr.

DON CARLOS

Îi știi cum se numesc?

(Don Ricardo dă din umeri, în semn că nu știe.)

Nici cîți ani au?

DON RICARDO

Cel tînăr cam douăzeci, îmi pare.

---

1 *Treva*: oraș în Germania (Prusia Renană), fosta capitală a arhiepiscopatului-electorat cu același nume.

DON CARLOS

Păcat!

DON RICARDO

Bătrînul peste şaizeci.

DON CARLOS

Deci unul n-are
De-ajuns, iar celalt are prea mult. Am grijă eu.
Călăul o să aibă şi ajutorul meu.
Cînd şi-o toci securea-i dau spada mea regească
Şi dacă eşafodu-i nevoie să-l lărgească,
Chiar purpura regală-s în stare s-o innod
De draperia neagră-atîrnînd pe eşafod!
Ce crezi, mă vor alege-mpărat?

DON RICARDO

Dieta-ntreagă
La ora asta ţine şedinţă.

DON CARLOS

Or s-aleagă
Pe Frederic de Saxa? Pe Francisc? Vom vedea!
Azi toate merg prost. Luther[1] dreptate mare-avea.
Cine-s făuritorii de majestăţi slăvite,
Ce n-au decît temeiuri cu-arginţi blagoslovite?
E un saxon eretic; un conte palatin
Bicisnic; un episcop de Treva, libertin!

1 *Luther* (Martin): şeful reformei religioase din Germania; (1483—1546).

Doar regele Boemiei-o să-mi dea mie votul.
Toţi principii de Hessa[1] sînt compromişi cu totul.
Bătrînii au metehne; cei tineri minţi prosteşti!
Au toţi pe cap coroane... dar cap? Greu să găseşti!
Pitici! N-ai ce alege din prinţişorii-aceia...
Cum n-a avut nici Hercul cu leul din Nemeea!
Dacă-i despoi de haină — mă prind pe orişice —
N-au minte nici cît are bufonul Triboulet[2]!
Îmi mai lipsesc trei voturi, Ricardo! Sînt în stare
Să dau Toledo[3] Gandul şi Salamanca[4]! Tare
Voios le-aş da pe toate! Dau trei cetăţi întregi!
Dau trei oraşe pentru trei voturi! Înţelegi?
Unde-or voi-n Castilia-ori Flandra! Cum le-o place!
Le iau eu pîn'la urmă-ndărăt. Fii tu pe pace!

(Don Ricardo se înclină adînc în faţa regelui şi-şi pune pălăria pe cap.)

De ce te-acoperi?

DON RICARDO

Sire, cum văd, m-aţi tutuit.
Mă faceţi grand' d'España[5]!

---

[1] *Hessa*: numele a trei state ale vechii Confederaţii Germane.
[2] *Triboulet*: bufonul regelui Francisc I al Franţei.
[3] *Toledo*: oraş spaniol, capitala provinciei cu acelaşi nume.
[4] *Salamanca*: oraş spaniol, capitala provinciei cu acelaşi nume.
[5] *Grande d'España*: titlu nobiliar ce crea privilegii de etichetă faţă de rege. Ordinul cuprindea trei clase: nobilii clasei I vorbeau cu regele şi ascultau răspunsurile, fără a se descoperi; cei din clasa a II-a vorbeau cu capetele acoperite, dar se descopereau cînd le răspundea regele; cei din clasa a III-a nu se acopereau decît cu învoirea suveranului. Toţi erau numiţi „veri" ai regelui.

DON CARLOS

Ce neam nelegiuit!
Interesat! Slugarnic! O rasă îndrăcită!
Gîndirea mea e veşnic de ei răstălmăcită.
Căţei flămînzi, ce-aşteaptă ca regele, milos,
Mereu să le arunce cîte-un ciolan de ros!

(Dus pe gînduri.)

Trei! Dumnezeu e mare!... şi împăratu-i mare!...
Şi papa! Regii, ducii... n-au nici o căutare.

DON RICARDO

Veţi fi ales. Alteţă.

DON CARLOS

(aparte)

Alteţă!-Alteţă! Cum?
Ce-ar fi să rămîn rege?

DON RICARDO

(aparte)

O fi sau nu, acum
Că sînt şi grand'd'España, puţin îmi pasă mie!

DON CARLOS

Şi cînd se va şti cine-i urmaş la-mpărăţie,
Cum se va da de veste-n oraş?

DON RICARDO

Pot să vă spun.
De-i ducele de Saxa, un bubuit de tun;
De-i Francisc două: dacă-i Măria ta, trei, Sire.

DON CARLOS

A! Doña Sol aceasta mă scoate rău din fire!
Dacă m-aleg, dă fuga și ad-o la palat.
N-a vrut un rege... poate o vrea un împărat!

DON RICARDO

Sînteți prea bun, Alteță, cu doña Sol.

DON CARLOS

Tăcere!
N-am dat la nimeni voie să aibă vreo părere.
Cînd crezi c-o să se afle precis ce-au hotărît?

DON RICARDO

Cam peste-o oră, Sire.

DON CARLOS

Trei voturi! Trei! Atît!
Să nimicesc cu haita aceasta de jivine...
Și voi vedea la urmă imperiul cui revine.
(Numără pe degete și bate din picior.)
Îmi mai lipsesc trei voturi! O! E îngrozitor!
Corneliu-Agrippa[1], care c-un straşnic ghicitor,
Pretinde că văzut-a cum treisprezece stele
Se îndreptau năvalnic spre steaua vieții mele.
E deci semn bun. Dar totuși, abatele Trithème[2]

[1] *Corneliu Agrippa* (de Nettesheim): savant alhimist și filozof, istoriograful lui Carol Quintul; (1486—1533).

[2] *Trithème*: pe adevăratul său nume Heidenberg, istoric și teolog german, foarte cult; gustul său pentru fantastic l-a făcut să comită erori și să se dedea la practici fabuloase.

Prezisu-i-a lui Francisc imperiul. Și mă tem!
Aș fi ajuns mai sigur stăpîn pe-mpărăție,
Dacă-ajutam cu arma această profeție.
Proorocirea celui mai meșter vrăjitor
Mai lesne se-mplinește și mai hotărîtor,
Cînd o oștire bravă, pedestră și călare,
Cu sulițe, cu tunuri, cu surle și fanfare,
O-mpinge, o îndreaptă pe drumul care-l vrea...
Așa cum face-o moașă cînd nașterea e grea.
O fi mai bun Agrippa? Sau e Trithème? Nici unul.
E-acel ce mînuiește armatele și tunul;
E-acel care-ți vorbește cu sulița în piept;
Și care, fără teamă, pe drept ori pe nedrept, —
Chiar cînd norocu-i vitreg și calea i-o aține —
Silește profeția spre el să se încline.
Sărmani nebuni! ce-aspiră, cu ochi trufași, mereu,
La-mpărăția lumii și-și spun: „E dreptul meu"!
Au tunuri, au ghiulele, au arme ucigașe,
Cu care pot să sfarme, să spulbere orașe,
Au cai, soldați, corăbii; crezi că vor face scrum
Popoarele pe care le-ar întîlni în drum!
Aș! Cînd sînt la răscrucea norocului — răscruce,
Ce mai ușor la rîpă decît la tron te duce —
Fac cîțiva pași nesiguri, cătînd, dar în zadar,
Să vadă-un semn în cartea destinului fugar,
Și orbi, și șovăielnici, sfîrșesc prin a se duce
La ghicitor, să-ntrebe pe care căi s-apuce!

(Către don Ricardo.)

Hai, pleacă! O să vină conspiratorii. A!
Dă-mi cheia de la criptă.

DON RICARDO
(dîndu-i cheia)

Vă rog a nu-l uita
Pe contele de Limburg. El mi-a încredințat-o,
Cu gînd de-a fi pe placul Măriei voastre. Iat-o!

DON CARLOS
(făcîndu-i semn să plece)

Fă ce ți-am spus.

DON RICARDO
(înclinîndu-se)

Fiți sigur. Am și plecat.

DON CARLOS

Drum bun!

Deci eu aștept, Ricardo, trei lovituri de tun!

(Don Ricardo se înclină și iese. Don Carlos, singur, rămîne pe gînduri; încrucișează brațele, capul îi cade pe piept; apoi își revine și se întoarce spre mormînt.)

SCENA A II-A

DON CARLOS
(singur)

Carolus Magnus, iartă-mă!-Aceste bolți severe
Ar trebui s-asculte cuvinte austere

Şi, fără îndoială, te indignează rău
Tumultul ce-l stîrnirăm azi la mormîntul tău.
Aicea zace Carol cel Mare! Groapă sumbră
Cum poţi cuprinde-această nemărginită umbră?
Tu, creatorul lumii, uriaş neîntrecut,
Mă-ntreb, în groapa asta cum oare-ai încăput?
Stă astăzi fiecare cu mintea-nmărmurită,
Cînd vede Europa de tine făurită!
Un edificiu falnic, de care azi dispun
Doi şefi aleşi, la care toţi regii se supun.
Orişice state, fie fiefuri militare,
Ducate sau regate, sînt azi ereditare.
Poporu-alege numai pe papă şi-mpărat;
Destinul omenirii ei l-au echilibrat;
Ei figurează-n cartea magnificei istorii.
Toţi ceilalţi, cardinalii, senatul, electorii
Sînt numai de paradă; tot Dumnezeu e-acel
Ce toate-orînduieşte şi face ce vrea el!
Cînd o idee nouă se naşte cîteodată,
Ea creşte, ea aleargă,-şi croieşte drum îndată,
Devine om, în inimi îşi face-ncet culcuş —
Şi chiar de-ncearcă regii să-i pună un căluş —
Dacă deca-n dictă sau în conclav răzbate
Ea trece peste regii cu frunţile-nclinate
Şi glorios ţîşneşte, sau cu o mitră-n cap,
Sau cu un glob în mînă! Un glob şi un potcap!
Un împărat şi-un papă! Stăpîni supremi! Misterul
Divin îi înconjoară. Sînt sacrosanţi! Şi cerul —
În care numai dînşii au dreptul la răsfăţ —

Le pregătește veșnic un grandios ospăț
De regi și de popoare; iar Dumnezeu Preasfîntul
El însuși le servește la masă-ntreg pămîntul!
Și amîndoi, acolo, sucesc și învîrtesc
Și pun la cale lumea, cum cred și socotesc,
Iar regii stau la ușă, cu gurile căscate,
Adulmecă mirosul aleselor bucate,
Și cocoțați la geamuri, ascultă, temători,
La ce urzesc în taină măreții domnitori...
Iar restul omenirii, umilă se-ncovoaie.
Ei fac și strică totul! Ei spînzură și taie!
Unu-i puterea! Celalt e adevărul sfînt!
Ei sînt pe lumea asta ce sînt... pentru că sînt!
Atunci cînd se întîmplă din sanctuar să iasă —
Unu-mbrăcat în purpură, — celălalt în rasă —
Tot globul le contemplă pe-aceste maiestăți,
Pe împărat și papă, pe-aceste jumătăți,
Pe Dumnezeu! Imperiul! Imperiu-Mpărăția!
La gîndul de-a o pierde, m-apucă nebunia!
Ce mare-a fost acela ce doarme-aci-n mormînt!
Da! papa și-mpăratul sînt totul pe pămînt!
Un Cézar și un Petru unit-au laolaltă
Pe cele două Rome, pe una cu cealaltă
Și prin împerecherea aceasta ca-n povești,
Dînd formă și dînd suflet ființei omenești,
Împreunînd popoare, tăind regate-n două,
Cu mîna lor clădit-au o Europă nouă,
Topind în noi tipare acel imens morman
De bronz, rămas din vremea imperiului roman.

Ce soartă! Geniu-acesta aici se odihnește!
Atît de mic e omul... încît aici sfîrșește?!
Să fii pe lumea asta prinț, rege, împărat,
Să ai în mînă spada și legea, necurmat,
Să stai pe piedestalul Germaniei călare,
Să fii la fel ca Cézar, să fii Carol cel Mare,
Mai mare ca Attila, ca Anibal, să fii
Mai mare ca pămîntul... și uite ce devii!
Clădit-ai un imperiu pe veacuri să rămînă
Și iată ce se-alege din împărat: țărînă!
Ridică! și clădește! cu rîvnă, nesătul,
Nu-ți spune niciodată: „Ajunge! E destul!"
Și dintr-un edificiu gigantic ca proporții
Ce-a mai rămas? O piatră peste tăcerea morții!
Iar dintr-un nume falnic, vestit în vitejii,
Abia cîteva pagini în cărți pentru copii!
Oricît de sus te-naltă ambiția, elanul
Și providența-n viață... aicea e limanul!
Imperiul! Ah! Imperiul! Un glas în sinea mea
Îmi spune c-am să-l capăt. A! dacă l-aș avea...!
O! Doamne! Doamne! Mari sînt miracolele tale!
S-ajungi sus! sus! în vîrful giganticei spirale,
Peste-un noian de state să fii stăpîn suprem,
Să facă front toți regii, să-i vezi cum toți se tem;
Să-ți ștergi cu-a lor hlamidă augustele sandale;
Să ai, sub regi, atîtea domenii feudale,
Margravi, și dogi, și principi, făloși și fanfaroni,
Și cardinali, și preoți, episcopi și baroni,
Slujbași și ostășime; și-n urma lor exodul...!

În umbră și în fundul prăpastiei... norodul!
Poporul! Toată gloata! O mare!-Un furnicar!
Un vuiet surd, un plînset și cîte-un rîs amar...
Un geamăt smuls din fundul pămîntului afară...
Și-ecoul lor să-ți pară că-i sunet de fanfară!
Poporul! Turle,-orașe și sate: un viespar!
Și clopote ce sună alarma în zadar!

(Dus pe gînduri.)

Poporul! Talpa lumii! pe care stă proptită
Această piramidă din suferinți clădită!
Talazuri vii de oameni, ce prinse-n vijelii,
O clatină, o zdruncină-adînc din temelii,
Urnesc din loc palate, castele și donjonuri
Și ca pe-un fir de paie răstoarnă-n cale tronuri...
Încît și regii astăzi, învinși și istoviți,
Spre cer ridică ochii. Nu-n sus! În jos priviți!
Popoarele! Oceanul mereu în frămîntare...
De zvîrli o pietricică, îl tulburi și mai tare!
Talaz ce surpă tronuri și leagănă-un mormînt!
Oglindă-n care regii se văd hulìți cum sînt!
O! Dacă-n fundul apei privim în adîncime
Vedea-vom scufundate imperii o mulțime —
Ca niște mari corăbii — imperii ce-au stîrnit
Dihonii... și pe care talazul le-a-nghițit!
Să cîrmuiești imperiul! Să urci... să domini creasta!
Să nu fii decît totuși un om pe lumea-aceasta!
Și-alăturea de tine prăpastia! Mă tem
Să nu-mi vină-amețeală-n acel moment suprem!...
În vîrful piramidei e loc strîmt, neprielnic...

Vai de acel ce urcă cu pasul șovăielnic!
De cine-o să mă sprijin? De nu aș ameți,
Atunci cînd sub picioare pămîntu-l voi simți
Cum mișcă, cum zvîcnește, cum freamătă! Ei, drace!
Cînd o să țin eu globul în mînă, ce voi face?
Îl voi putea eu duce? A! dacă-aș fi-mpărat!
Nu vreau să mai fiu rege! Nu vreau! M-am săturat!
Un om de rînd, firește, nu poate-avea mijlocul
De-a se-nălța pe sine o dată cu norocul.
Pe cine să iau sfetnic și-ndrumător al meu?

(Căzind în genunchi în fața mormîntului.)

Pe tine, Carol Magnul! Pentru că Dumnezeu
Ne pune față-n față, aci-n singurătate,
Pe tine, Maiestate, cu mine, Maiestate,
Din fundul groapei tale revarsă-asupra mea
Ceva din măreția și din splendoarea ta!
Fă ca de orice lucruri să-mi dau mai bine seamă,
Spune-mi că-i lumea mică... căci s-o ating mi-e teamă,
Și că-n acest turn Babel, cu toți, de la păstor
La Cézar, fiecare, în sine-ncrezător,
Pe sine se admiră; pe ceilalți, fără milă,
De sus el îi privește și le surîde-n silă.
Mă-nvață care-i taina să-nvingi și să domnești
Și spune-mi că nu-i bine să cruți... ci să lovești!
Dacă e drept că umbra ce-n groapă lîncezește,
La freamătul mulțimii din moarte se trezește,
Că racla se deschide și marele ei duh
În noaptea neagră zvîrle un fulger în văzduh,
Răspunde-mi: După slava ce-n urma ta domnește,

Ce-aş mai putea eu face? Vreau să te-aud. Vorbeşte.
Chiar dacă-ar fi ca poarta de bronz din faţa mea
Să se sfărîme-n ţăndări şi m-ar strivi sub ea!
Sau lasă-mă să intru în cripta-ţi funerară
Şi să m-aplec cucernic pe masca-ţi mortuară.
Ridică-te din raclă, în ochi să ne privim,
Te reazămă de piatră... şi-o clipă să vorbim.
Chiar de mi-ai spune lucruri şi adevăruri crunte,
Ce fac să te cutremuri şi ochiul să se-ncrunte,
Vorbeşte, fără teamă că am să mă-nspăimînt...
Eu vin să iau lumină la tine. la mormînt!
Iar dacă taci, dă-mi voie să-ţi iau în mînă ţeasta,
S-o măsur, şi s-o pipăi... Cum toată lumea-aceasta
Putu în ea să-ncapă? Nu poate exista
Nimic mai mare-n lume decît cenuşa ta!
Şi dacă umbra-i mută, cenuşa să-mi vorbească!
Să intru.

(Se apropie cu cheia de broască, apoi dă îndărăt.)

Dacă spectrul ar fi să se trezească?
Ce-ar fi să-l văd cum umblă prin criptă liniştit!
Ce-ar fi să ies de-acolo cu părul înălbit?
Tot o să intru!

(Se aude un zgomot de paşi.)

Zgomot de paşi! Cine-ndrăzneşte
Să tulbure colosul ce-aicea odihneşte?

(Zgomotul se aude de mai aproape.)

Uitam. Sînt asasinii ce se-ntrunesc aici.

(Deschide uşa mormîntului, intră şi o închide în urma lui. Mai mulţi bărbaţi intră în scenă, înfăşuraţi în mantii şi cu pălăriile pe ochi.)

SCENA A III-A

Conjuraţii se întîlnesc, îşi dau mîna şi îşi vorbesc în şoapte.

PRIMUL CONJURAT

(purtînd o torţă aprinsă în mînă)

Ad augusta!

AL DOILEA CONJURAT

Per angusta[1]!

PRIMUL CONJURAT

Ajuns-am, dragi amici!

AL TREILEA CONJURAT

Sînt morţii martori!

PRIMUL CONJURAT

Domnul cu noi!

(Zgomot de paşi în umbră.)

AL DOILEA CONJURAT

Cine-i? Vorbeşte!

VOCI DIN CULISE

Ad augusta!

---

[1] Ad augusta! Per angusta: dicton latin, parolă a conjuraţilor, însemnînd: *la* [rezultate] *mărețe, pe* [căi] *înguste*.

AL DOILEA CONJURAT

Per angusta!
(Intră în scenă alți conjurați. Zgomot de pași.)

PRIMUL CONJURAT
(către al treilea)

Au mai sosit... privește!
Și alți prieteni.

AL TREILEA CONJURAT

Cine-i acolo? Cine-i? Stați!

VOCI DIN CULISE

Ad augusta!

AL TREILEA CONJURAT

Per angusta!
(Intră alți conjurați. Dau mîna cu ceilalți.)

PRIMUL CONJURAT

Acum sînt adunați
Toți. Gotha dă raportul. Aprindeți-vă torța!
(Toți conjurații se așază în semicerc pe morminte. Primul conjurat trece prin fața celorlalți, cu torța în mînă, cu care aprinde, pe rînd, făcliile tuturora. Apoi se așază pe un mormînt mai înalt, în mijlocul semicercului.)

DUCELE DE GOTHA
(ridicîndu-se)

Don Carlos după mamă-i străin... și vrea cu forța
Să capete imperiul.

PRIMUL CONJURAT

O groapă o să-i dăm!

DUCELE DE GOTHA

(zvîrlind făclia și strivind-o în picioare)

Ca pe această torță îl vom strivi.

TOȚI

Jurăm!

La moarte!

PRIMUL CONJURAT

Da!

DUCELE DE GOTHA

Să moară!

TOȚI

E singura parolă!

DON JUAN DE HARO

German e după tată.

DUCELE DE LUTZELBURG

Dar mama-i spaniolă.

DUCELE DE GOTHA

Nu-i spaniol și nu-i nici german. Eu îl reneg.
La moarte!

UN CONJURAT

Dacă totuşi pe dînsul îl aleg
La tron?

PRIMUL CONJURAT

Aş! Niciodată!

DON GIL TELLEZ GIRON

Să fie şi Satana,
Dacă-i tăiem noi capul, îi cade şi coroana!

PRIMUL CONJURAT

Dacă se-alege însă — ascultă ce spun eu —
Nu-l mai atinge nimeni, decît doar Dumnezeu!

DUCELE DE GOTHA

Deci, pînă nu-l alege, vrem să se isprăvească
Cu el!

PRIMUL CONJURAT

Jurăm! Să moară!

TOŢI

Jurăm!

PRIMUL CONJURAT

Ca să-l lovească
De cîte braţe este nevoie?

TOŢI

Un braţ! Atît!

PRIMUL CONJURAT

Şi lovituri?

TOŢI

Totuna!

PRIMUL CONJURAT

Şi cine-i hotărît

S-o dea?

TOŢI

Noi toţi!

PRIMUL CONJURAT

Să piară! E ultima-ncercare!

Atunci... la sorţi să tragem.

(Conjuraţii îşi scriu numele pe tabletele lor, rup foaia şi o aruncă în urna unui mormînt. Apoi, primul conjurat spune:)

Să ne-nchinăm!

(Conjuraţii îngenunchează. După un moment de tăcere, primul conjurat se ridică.)

Cel care

Va fi ales să aibă credinţă în Christos!
Ca un roman să-mplînte cuţitul pîn'la os!
Ca un ebreu să moară! Cu zîmbetul pe gură
Să-nfrunte flăcări, roată şi scaun de tortură...
Să moară ca martirii!

(Scoate o foaie din urnă.)

TOŢI

La sorţi cine-a ieşit?

PRIMUL CONJURAT

(cu voce tare)

Hernani!

HERNANI

(apărînd din mulțime)

Eu? O! Doamne! În fine,-am reușit!
Te țin acum în mînă, o! sfîntă răzbunare!

DON RUY GOMEZ

(străbătînd mulțimea și luîndu-l pe Hernani deoparte)

Cedează-mi mie locul.

HERNANI

Seniore, rău îmi pare
Dar nu vreau să înlătur al sorților soroc.
E pentru prima oară că am și eu noroc!

DON RUY GOMEZ

Tu ești sărac, Hernani. Îți dau moșii, palate...
Îți dăruiesc și robii din trei sute de sate,
Dacă mă lași pe mine.

HERNANI

Nu pot.

DUCELE DE GOTHA

Tu ești bătrîn.
Pe brațul tău, seniore, e greu să fii stăpîn.

DON RUY GOMEZ

In schimb, de-i braţul şubred, mi-e inima-ndîrjită.
E ruginită teaca, dar spada-i ascuţită.

(Lui Hernani.)

Vieaţa ta, ştii bine, e-n mîna mea!

HERNANI

Şi-a lui

E-n mîna mea!

DON RUY GOMEZ
(scoţînd cornul de la brîu)

Atuncea... ia-ţi cornul!

HERNANI
(tulburat)

Vrei să spui

Că-mi dărui viaţa? Viaţa ce importanţă are?
Nu! Dumnezeu din ceruri şi eu vrem răzbunare!
Pe tata... şi pe alţii vreau să-i răzbun! Pe ea
Mi-o dai?

DON RUY GOMEZ

Nici gînd! Ia-ţi cornul!

HERNANI

Nu-l iau!

DON RUY GOMEZ

Vei regreta

Nu las din mînă prada!

DON RUY GOMEZ

Mi-ai smuls o bucurie.
Fii blestemat de-a pururi!
(Își agață cornul la brîu.)

PRIMUL CONJURAT
(lui Hernani)

Suprema datorie
E deci, ca înainte de a fi fost ales,
Don Carlos să dispară!

HERNANI

N-ai grijă.-Am înțeles.
Nu-i om să știe-n groapă mai bine să-l împingă.

PRIMUL CONJURAT

Dacă va fi trădare, blestemul să-l atingă
Pe trădător! Noi ceilalți, de față-aci, jurăm,
Dacă-o pieri Hernani, să ne sacrificăm
Cu toți, pe rînd. Don Carlos va trebui să moară!

TOȚI
(trăgind spadele)

Jurăm!

DUCELE DE GOTHA
(către primul conjurat)

Pe ce?

DON RUY GOMEZ

(își întoarce spada, o apucă de vîrf și o ridică deasupra capului)

Pe crucea aceasta! Așadară...?

TOȚI

(ridicînd spadele)

Să moară fără cruce și neîmpărtășit!

(Se aude o lovitură de tun. Toți se opresc. Un moment de tăcere adîncă. Ușa de la mormînt se crapă ușor. Don Carlos apare în pragul ei și palid ascultă cu înfrigurare. Se aude a doua lovitură de tun. Apoi a treia. Don Carlos împinge ușa în lături, fără a face un pas și rămîne nemișcat în prag.)

SCENA A IV-A

Conjurații, don Carlos, apoi Ricardo, seniori, soldați, regele Boemiei, Ducele Bavariei, apoi doña Sol.

DON CARLOS

V-ascultă împăratul! De ce ați amuțit?

(Toate torțele se sting deodată. Tăcere adîncă. Don Carlos face un pas înainte. Întunericul e atît de mare încît nu se mai văd nici siluetele conjuraților, care au rămas nemișcați și muți.)

S-a potolit viesparul! Ce beznă! Ce tăcere!
Crezut-ați că o crimă ca visul nopții piere?
Și c-ale voastre umbre, ce-abia se văd, nu sînt

Decît statui de piatră înfipte pe mormînt?!
Vorbeaţi mai adineauri cam tare, din păcate...
Şi-acuma staţi cu toţii cu frunţile plecate!
Aici e Carol Qvintul! Văd c-aţi rămas trăzniţi!
Loviţi, de vă dă mîna! Dar n-o să îndrăzniţi!
Făcliile ce bolta-n lumini făceau să-noate,
A fost destul să suflu ca să le sting pe toate.
Dar, domnilor, chiar dacă pe-a' voastre vi le-am stins,
În schimb — întoarceţi capul — eu altele-am aprins!

(Loveşte cu cheia în poarta de bronz a mormîntului. La acest semn, năvălesc în scenă, din toate colţurile cavoului, soldaţi cu torţe aprinse şi baltage. În fruntea lor, ducele de Alcala şi marchizul de Almuñan.)

Hai, şoimii mei! Daţi fuga! I-am prins în vizuină
Pe toţi!

(Către conjuraţi.)

Şi cripta iarăşi pluteşte în lumină!

(Către soldaţi.)

Veniţi! Priviţi complotul acesta odios!

HERNANI

(privind soldaţii)

Ha! Ha! Cînd era singur, părea chiar grandios!
Incît crezui că-i Carol cel Mare. Ce-amăgire!
E numai Carol Qvintul!

DON CARLOS

(către ducele de Alcala şi marchizul de Almuñan)

Luaţi-i în primire

Şi-i dezarmaţi, Alcala şi tu, de Almuñan!

(Aceştia, împreună cu soldaţii, împresoară pe conjuraţi şi-i dezarmează.)

DON RICARDO

(sosind în grabă şi înclinîndu-se pînă la pămînt)

Măria ta!

DON CARLOS

Ricardo, te fac şi şambelan.

DON RICARDO

Doi electori din dietă vor să hiritisească
Pe Maiestatea voastră.

DON CARLOS

Le spune să poftească.

(În şoaptă lui don Ricardo.)

Dar doña Sol?

(Don Ricardo salută şi iese. Intră, cu torţe şi fanfare, regele Boemiei şi ducele Bavariei, în costume brodate în aur şi cu coroana pe cap. Ei sînt urmaţi de un cortegiu de nobili germani, purtînd steagul imperiului, vulturul cu două capete, cu stema Spaniei la mijloc. Soldaţii se dau la o parte şi fac front în faţa electorilor, care se îndreaptă spre împărat şi pe care îl salută cu adînc respect. Don Carlos le răspunde, scoţîndu-şi pălăria.)

DUCELE BAVARIEI

Tu, Carol, mărite împărat!
Slăvită Maiestate! şi rege consacrat!

Măria ta de astăzi încolo stăpînește
Imperiul sfînt, la care orice monarh rîvnește.
Pe Frederic de Saxa întîi noi l-am ales;
Dar renunță în urmă la tron: a înțeles
Că ești mai demn ca dînsul. Dieta-așteaptă, Sire
Să vii să iei coroana și globul în primire.
Iar sceptrul și hlamida apoi le vei primi
De la Preasfîntul papă.

DON CARLOS

Prea bine. Voi veni
Să mulțumesc eu însumi îndată adunării.
Vă mulțumesc și vouă.

REGELE BOEMIEI

Cred că n-ai dat uitării
Că neamurile noastre se leagă din străbuni...
Și tatăl tău cu tata erau prieteni buni.
Ajuns-ai, deși tînăr, stăpîn pe-mpărăție.
Un sfat de om mai vîrstnic o să-ți slujească ție.
Primește să-ți fiu frate. Te știu de mic copil...

DON CARLOS
(întrerupîndu-l)

Intimitatea asta e-un lucru inutil.
(Le dă, pe rînd, mîna să le-o sărute. Apoi le face semn să plece.)
Puteți pleca!
(Cei doi electori se înclină și ies, împreună cu însoțitorii lor.)

MULȚIMEA

Trăiască!

DON CARLOS

(aparte)

Dacă-am pășit cu dreptul
Îi sînt dator lui Fridrich de Saxa Înțeleptul.

(Intră doña Sol, întovărășită de don Ricardo.)

DOÑA SOL

Armata! Împăratul! O! E de necrezut!

HERNANI

Cum? Doña Sol aicea?!

DON RUY GOMEZ

(care e alături de Hernani, aparte)

Ea nici nu m-a văzut.

(Doña Sol se repede la Hernani; privirea lui aspră și plină de neîncredere o face să se oprească în drum.)

HERNANI

Seniora!

DOÑA SOL

(scoțînd pumnalul de la brîu)

Vezi pumnalul? Îl port și-acum la mine.

HERNANI

(întinzîndu-i brațele)

Iubita mea!

DON CARLOS

Tăcere!

(Către conjuraţi.)

Seniori, vi se cuvine
Ca împăratu-o lecţie-amară să vă dea.
Tu, Lara, şi tu, Gotha... şi voi din faţa mea,
Cu ce anume scopuri v-aţi strîns aicea?

HERNANI

(înaintînd cu cîţiva paşi)

Sire,
E-un lucru foarte simplu şi nu cred să te mire.
Săpam în zid sentinţa lui Baltazar[1].

(Către curteni şi soldaţi.)

Dădeam
Cézarului ce este-al Cézarului!

DON CARLOS

(către don Ruy Gomez)

Infam!
Şi tu mă vinzi?

DON RUY GOMEZ

Eu? Care din noi, Măria voastră?

HERNANI

(întorcîndu-se către conjuraţi)

---

[1] *Baltazar*: regele Babilonului. Bătîndu-şi joc de cele sfinte, Dumnezeu făcu să apară în litere de foc pe păretele sălii unde benchetuia, sentinţa „Mane, Tekel, Fares" prin care i se prezicea că va fi învins şi că regatul său va fi împărţit.

I-a mers din plin! Stăpîn e pe tron, pe viața noastră,
Pe tot!

(Către împărat.)

Hlamida-albastră, cum văd, nu-ți mai plăcea.
Cea roșie-ți convine mai mult... N-apar pe ea
Și petele de sînge.

DON CARLOS

(lui don Ruy Gomez)

Don Ruy, c-o felonie!
Ți-ai pus în joc chiar dreptul străbun la baronie!
Trădezi coroana, vere, tu, credincios curtean?

DON RUY GOMEZ

Din regi ca don Rodrigo[1] ies conți ca Iulian[2]!

DON CARLOS

(către ducele de Alcala)

Veți aresta pe nobili! Pe ceilalți... liberați-i!

(Don Ruy Gomez, contele de Lutzelburg, ducele de Gotha, don Juan de Haro, don Guzman de Lara, don Tellez Giron, Baronul de Hohenburg se desprind de restul conjuraților, printre care se găsește și Hernani. Ducele de Alcala îi împresoară cu soldați.)

DOÑA SOL

(aparte)

A! E salvat Hernani!

---

[1] *Rodrigo* (sau Roderic): ultimul rege vizigot care a domnit în Spania (de la 710 la 711) ucis în lupta de la Segoyuela, în urma căreia, arabii fiind victorioși, începe dominația califilor în Spania.

[2] *Iulian*: guvernatorul Andaluziei sub regele Rodrigo. Spre a se răzbuna pe rege, înlesni intrarea maurilor în Spania; (711).

HERNANI
(ieşind din grupul conjuraţilor)

Eu trec cu condamnaţii!
(Către don Carlos.)

E vorba de secure aici! Un oropsit
Ca mine n-are dreptul să fie pedepsit.
Un biet păstor nu-i nobil. Cum văd eu, se cuvine,
Ca să ai drept la moarte, s-ai sînge-albastru-n vine.
Deci află: Domnul care te-a uns ca împărat,
Printre aleşii soartei la fel m-a numărat.
Sînt duce de Segorba[1] şi duce de Cardona[2],
Sînt conte de-Albatera... şi a mai vrut Madona
Să fiu marchiz, şi mare maestru, şi baron...
Şi altele ce-mi scapă. Sînt Juan de Aragon!
Sînt fiu-unui părinte ucis de al tău tată.
E-o crimă ce nu poate fi între noi uitată.
Tu ai securea-n mînă, eu numai un pumnal.
Sînt duce, dar exilul făcu un criminal!
Cum spada mea n-ajunse să-şi spună măiestria...
(Îşi pune pălăria. Către ceilalţi conjuraţi.)
Seniori, sîntem toţi nobili. Să punem pălăria.
(Toţi spaniolii se acoperă. Către don Carlos.)
Căci capetele noastre au dreptul de-a cădea
Acoperite-atuncea cînd ni le va tăia!
(Către prizonieri.)

---

[1] *Segorba* (sau Segovia): oraş spaniol, capitala provinciei cu acelaşi nume din vechea Castilie.

[2] *Cardona* (astăzi Cordova): oraş spaniol, capitala provinciei cu acelaşi nume.

De Silva! Haro! Lara! Nu cer mărinimie!
Şi eu am sînge nobil. Faceţi-mi loc şi mie!

(Către curteni şi soldaţi.)

Călăi! Valeţi! Mă cheamă Juan de-Aragon! Deci, hai!
De-i prea mic eşafodul, măriţi-l!

(Trece în grupul seniorilor prizonieri.)

DOÑA SOL

Doamne! Vai!

DON CARLOS

Povestea asta veche mi-a dispărut din minte.

HERNANI

Acel ce sîngerează de ea şi-aduce-aminte.
Cel ce jigneşte uită adesea c-a jignit,
Dar rana nu se vindecă-n sufletul rănit!

DON CARLOS

Deci eu sînt fiu-acelor părinţi fără sfială
Ce i-au ucis pe-ai voştri. E pentru mine-o fală!

DOÑA SOL

(aruncîndu-se la picioarele împăratului)

O! Sire! Te îndură! Sau dacă nu, şi eu
Voiesc să mor cu dînsul. El e iubitul meu!
E soţul meu! Prin dînsul respir! Sînt ca nebună!
O! fie-ţi milă, Sire! Omoară-ne-mpreună!

Uite,-n genunchi mă tîrîi... E-al meu... și îl ador
Cum tu adori imperiul! Nu fi necruțător!

(Don Carlos o privește nemișcat.)

Ce gînduri te frămîntă... de ți-a pierit și vorba?

DON CARLOS

Ridică-te, frumoasă ducesă de Segorba,
Contesă de-Albatera...

(Lui Hernani.)

Ce titluri mai ai tu?

HERNANI

Cum, regele vorbește în felu-acesta?

DON CARLOS

Nu!

Vorbește împăratul!

DOÑA SOL

(ridicîndu-se)

Cum?

DON CARLOS

(lui Hernani, arătîndu-i pe doña Sol)

Duce, ia-ți soția!

HERNANI

(cu doña Sol în brațe și cu ochii la cer)

Trăiesc un vis!

DON CARLOS

(către don Ruy Gomez)

Știu, vere, te roade gelozia.
Dar Aragon cu Silva se pot împerechea.

DON RUY GOMEZ

(mohorît)

Nu e de rang cu mine.

HERNANI

(cu doña Sol în brațe, privind-o cu pasiune)

S-a dus mînia mea!

DON RUY GOMEZ

(privindu-i pe amîndoi)

Eu clocotesc în mine! O! inimă bătrînă!
Înăbușă-ți iubirea în suflet! Pune-ți frînă
Și mistuie-ți durerea! Degeaba-ți faci necaz...
Căci dacă văd cum suferi, cu toți vor face haz!

DOÑA SOL

(în brațele lui Hernani)

Iubitul meu!

HERNANI

De dragoste inima mi-e plină!

DOÑA SOL

Sînt fericită!

DON CARLOS

(aparte, cu mîna în dreptul inimii)

Suflete-ndură și suspină!
E timp ca numai mintea să ia de-acum avînt.
Amorurile tale de azi încolo sînt
Germania! și Flandra! și Spania vitează!
Eu, inima mi-am smuls-o; în locul ei tronează
Azi stema țării mele. Ea îmi va fi îndemn!

HERNANI

Ești vrednic de-a fi Cézar!

DON CARLOS

(lui Hernani)

Iar tu, don Juan, ești demn
De mîndra-ți obîrșie.

(Arătînd-o pe doña Sol.)

Și demn de-acest tezaur!
Îngenunchează, duce!

(Hernani îngenunchează. Don Carlos își scoate colanul „Lîna de aur"[1], și i-l atîrnă de gît.)

Îți dau „Lîna de aur"!

(Don Carlos trage spada și îl lovește de trei ori pe umăr.)

Fii credincios coroanei. Servește-o cu elan.

(Îi face semn să se ridice și îl îmbrățișează.)

Tu ai în lumea asta cel mai frumos colan,
La care eu rîvnit-am cu sete-o viață-ntreagă:

---

1 *Lîna de aur*: decorație înființată de Filip cel Bun în 1429, adoptată ulterior de casa de Habsburg și de casa de Bourbon, și astfel și de Spania.

Ai brațele femeii ce-ți este-atît de dragă!
Fii fericit! De astăzi sînt numai împărat.

(Către conjurați.)

Nu mai știu cum vă cheamă, seniori. Dar v-am iertat!
Și patima și ura au dispărut din mine.
Vreau să dau pildă lumii că pot să fac și bine.
Nu în zadar lui Carol cel Mare i-a urmat
La tron azi Carol Qvintul; și-un vot n-a preschimbat
Fără folos, în ochii-Europei întristate,
Pe regele catolic în sacră Maiestate!

(Conjurații cad în zenunchi.)

CONJURAȚII

Trăiască împăratul!

DON RUY GOMEZ

Unicul condamnat
Sînt eu.

DON CARLOS

Tu și cu mine.

DON RUY GOMEZ

(aparte)

Dar eu nu te-am iertat!

HERNANI

O! Doamne! ce înseamnă această răsturnare?

TOȚI

(soldați, conjurați, seniori)

Trăiască Carlos!

DON CARLOS
(întorcîndu-se spre mormînt)
Fie slăvit Carol cel Mare!
Lăsaţi-mă o clipă cu el.
(Toţi ies.)

SCENA A V-A

DON CARLOS
(singur)

Eşti mulţumit
De mine, împărate? Crezi tu c-am izbutit
Să mă despoi de toată mizeria regală?
Că pot să leg de casca de fier mitra papală?
La bunurile lumii am dreptul să rîvnesc?
Pot eu cu paşii siguri acuma să păşesc
Pe calea pustiită de hoardele vandale,
Pe care au călcat-o augustele-ţi sandale?
Aprins-am bine facla de la făclia ta?
Am înţeles eu vocea ce din sicriu dicta?
Eram pierdut! Eu singur în faţa lumii, care
Ameninţă şi urlă! Luptînd cu fiecare:
C-un papă veşnic lacom, cu un danez duşman,
Cu Luther şi cu Francisc întîi, cu Soliman[1],
Cu-atîţi vrăjmaşi făţarnici ce-aşteaptă să te vîndă:
Cu-o mie de pumnale ce stau mereu la pîndă;

---

1 Soliman (al II-lea): sultan al turcilor, aliatul lui Francisc I împotriva lui Carol Quintul.

Zeci de popoare care pe regi s-au năpustit...
Innebunit la tine venii şi ţi-am şoptit:
„Cum crezi tu c-ar fi bine să-ncep a mea domnie?"
Şi mi-ai răspuns atîta: „Cu milă şi-omenie!"

ACTUL AL V-LEA

NUNTA

Saragossa

O terasă în palatul lui Juan de Aragon. În fund, rampa unei scări ce coboară în grădină. În dreapta și în stînga, două uși care dau pe o terasă închisă cu o balustradă, deasupra căreia sînt două arcade în stil maur, și dincolo de care se văd grădinile palatului, havuzurile, boschetele luminate și, în fund, coama în stil gotic și arab a palatului, de asemenea luminată. E noapte. Se aud fanfare în depărtare. Măști și dominouri, izolate sau în grupuri, străbat din cînd în cînd terasa. În fața scenei, un grup de tineri seniori gălăgioși, cu măștile în mînă, rîd și vorbesc cu voce tare.

SCENA I

Don Sancho Sanchez de Zuniga, conte de Monterey, don Matias Centurion, marchiz de Almuñan, don Ricardo de Roxas, conte de Casapalma, don Francisco de Sotomayor, conte de Valalcazar, don Garcí Suarez de Carbajal, conte de Penalver.

DON GARCÍ

Trăiască veselia! și tînăra mireasă!

DON MATIAS

(privind spre balcon)

În Saragossa nimeni n-a mai rămas în casă.

DON GARCÍ

Fac foarte bine. Cine văzut-a, dragi amici
Miri mai frumoşi şi nuntă mai veselă pe-aici?

DON MATIAS

Bun împărat!

DON SANCHO

Ţii minte de seara-ntunecată
Cînd am plecat cu dînsul ca să răpim o fată?
Cine-ar fi spus că gluma se va sfîrşi astfél?

DON RICARDO

(întrerupîndu-l)

Eram cu voi.

(Către ceilalţi.)

Povestea o ştiţi, de nu mă-nşel.
Trei amorezi şi-anume-un bandit, un duce,-un rege
Iau cu asalt o fată, o floare! Şi-o culege
La urmă, cine credeţi? Banditul, domnilor!

DON FRANCISCO

De cînd e lumea lume, la cărţi şi în amor,
Cîştigă cine fură. Norocul, pasămite,
Îl are-acel ce joacă cu zaruri măsluite.

DON RICARDO

Eu am privit la ceilalţi cum s-au îndrăgostit.
Şi-n felu-acesta, conte, cum vezi, am izbutit
S-ajung şi grand'd'España şi la palat alcade.
Nu mi-am pierdut deci timpul în van.

DON SANCHO

Aşa se cade
Cînd linguşeşti pe rege...

DON RICARDO

Nu e adevărat!

DON GARCI

Şi cînd profiţi de clipa cînd regele-i distrat.

DON MATIAS

Dar ce e cu de Silva? Şi-a pregătit coşciugul?

DON SANCHO

Degeaba rîzi! Bătrînul e, cu tot beteşugul,
Un brav. El a iubit-o pe doña Sol atît
Că nu-l încărunţise o viaţă-ntreagă, cît
L-a înălbit o clipă.

DON GARCI

N-a apărut, se pare,
De-atunci în Saragossa?

DON SANCHO

N-ai vrea să-l vezi c-apare
La nuntă cu sicriul?

DON FRANCISCO

Ce-i cu Măria sa?

DON SANCHO

E plictisit. Cu Luther nu se poate-mpăca.

DON RICARDO

E drept că Luther ăsta pe rege-l cam încurcă.
Cu patru-ostași, v-asigur, i-aș da cu lui de furcă!

DON MATIAS

Ba îl mai hărțuiește acum și Soliman.

DON GARCI

Și Soliman, și Luther, și Jupiter, Satan...
Să-i dăm pe toți la naiba! Femeile-s frumoase,
Petrecerea-i ca-n basme și glumele spumoase!

DON SANCHO

Așa e.

DON RICARDO

Garci are dreptate. Să vă spun:
Peste obraz o mască de cîte ori îmi pun,
Am altă-nfățișare, mult mai atrăgătoare.

DON SANCHO

(în şoaptă lui don Matias)

Ce bine-ar fi să fie într-una sărbătoare!

DON FRANCISCO

(arătînd uşa din dreapta)

E-odaia de culcare a tinerilor miri?

DON GARCÍ

(făcînd un semn afirmativ)

Îi aşteptăm să vină.

DON FRANCISCO

Acum?

DON GARCÍ

De ce te miri?

DON FRANCISCO

Mă bucur, căci mireasa e-o fată-ncîntătoare!

DON RICARDO

Şi împăratul darnic. Cum a putut el oare
Să-l ierte pe Hernani? L-a şi căpătuit...
I-a dat „Lîna de aur". Eu i-aş fi dăruit,
Lui, un culcuş la ocnă; iar mîndrei lui donzele,
Un pat de puf! Ce ziceţi?

DON SANCHO

(în șoaptă, lui don Matias)

Cu lama spadei mele
L-aş despica în două pe-acest senior servil.
Sub haina lui de conte se-ascunde-un alguazil.

DON RICARDO

(apropiindu-se)

Ce-ați spus?

DON MATIAS

(încet, lui don Sancho)

Nu-i timp de ceartă.

(Către don Ricardo.)

Seniorul îmi recită
Sonetul lui Petrarca, scris pentru-a sa iubită.

DON GARCÎ

Voi ați băgat de seamă — printre atîtea flori,
Femei și dominouri în sute de culori —
Pe spectrul ce-n picioare stă lîngă rampa scării,
Formînd o pată neagră în forfota serbării?

DON RICARDO

Eu l-am văzut.

DON GARCÎ

Știi cine-i?

DON RICARDO

Eu, dacă nu mă-nșel,
Cred că e amiralul Prancasio.

DON FRANCISCO

Nu-i el.

DON GARCÍ

N-a scos o clipă masca.

DON FRANCISCO

Nu-i cazul să vă mire.
E ducele de Soma. Vrea lumea să-l admire.

DON RICARDO

Nu-i ducele.

DON GARCÍ

Atunci cine-i? A! Iată-l, domnilor!

(Apare un dominou negru, care străbate încet terasa din fund. Toți se întorc și-l urmăresc din ochi, fără ca dominoul să-i ia în seamă.)

DON SANCHO

De-i drept că morții umblă, acesta-i pasul lor!

DON GARCÍ

(repezindu-se la dominoul negru)

Misterioasă mască!

(Dominoul negru se oprește și se întoarce. Don Garcí dă îndărăt.)

Prieteni, mi-a fost teama.
Privirea lui mă-ngheață.

DON SANCHO

Lăsaţi-mi-l pe seamă.
Chiar de-i Satana, ştiu cu de coadă să-l apuc.

(Se îndreaptă spre dominou, care a rămas nemişcat.)

Din iad vii, Aghiuţă?

MASCA

Nu. Dar în iad mă duc!

(Îşi urmează drumul şi dispare, coborînd pe scara din fund. Toţi îl urmăresc din ochi, aproape îngroziţi.)

DON MATIAS

O! Ce sinistră voce!

DON GARCÍ

Ce-aiurea te-nspăimîntă,
La bal te face veşnic să rîzi şi te încîntă.

DON SANCHO

E un ghiduş!

DON GARCÍ

Prieteni, chiar Lucifer de-ar fi,
Ce vine să ne vadă dansînd... ne vom jertfi
Şi vom dansa!

DON SANCHO

La baluri te-aştepţi şi la surprize.

DON MATIAS

O să vedem noi mîine ce e cu el.

DON SANCHO
(lui don Matias)

Marchize,
Ia vezi ce gînduri are?

DON MATIAS
(la balustrada terasei)

Pe scări a coborît...
Şi-a dispărut.

DON SANCHO

E-o farsă!
(Gînditor.)
E straniu, orişicît.

DON GARCI
(unei doamne ce trece)

Dansaţi, marchiză?
(Se înclină în faţa ei şi-i oferă braţul.)

DOAMNA

Conte, dansez, fără-ndoială,
Dar soţul meu îmi ţine la dansuri socoteală.

DON GARCI

Cu-atît mai bine. Dacă îi e pe plac... perfect!
Să ţină socoteală... noi să dansăm!
(Doamna îi dă braţul şi ies amîndoi.)

DON SANCHO
(gînditor)

Suspect,

Într-adevăr!

DON MATIAS

Vin mirii!

(Intră Hernani la braț cu doña Sol. Doña Sol într-o rochie minunată de mireasă; Hernani într-un costum de catifea neagră, cu „Lîna de aur" la gît. În urma lor un întreg cortegiu de măști, doamne și seniori. În fruntea cortegiului, patru paji, iar în urma lui, doi halebardieri, în livrele bogate. Toată lumea se dă în lături în calea lor. Fanfare.)

SCENA A II-A

Aceiași, Hernani, doña Sol, nuntași

HERNANI
(salutînd)

Prieteni, noapte bună.

DON RICARDO
(întîmpinîndu-i și înclinîndu-se)

La fericirea voastră luăm parte împreună.

DON FRANCISCO
(contemplînd-o pe doña Sol)

Vă jur că-i mai frumoasă ca Venus, domnii mei!

DON MATIAS

Ce noapte fericită o să petreacă ei!

DON FRANCISCO

(arătîndu-i lui don Matias camera nupțială)

Aș vrea să fiu o zînă, să văd în dormitoru
Acela ce se-ntîmplă, după ce-au tras zăvorul
Și-au stins lumina.

DON SANCHO

(lui don Matias)

Haide, să mergem!

(Toți se înclină în fața mirilor și ies, unii pe ușă, ceilalți pe scara din fund.)

HERNANI

(petrecîndu-i)

Cel de Sus
Să vă-nsoțească pașii!

DON SANCHO

(rămas cel din urmă, îi strînge mîna)

Fiți fericiți!

(Hernani și doña Sol rămîn singuri. Zgomot de pași și voci care se indepărtează, apoi se pierd. În timpul primei părți a scenei care urmează, fanfarele amuțesc și luminile din depărtare se sting treptat-treptat. Bezna și tăcerea se aștern peste oraș.)

SCENA A III-A

Hernani, doña Sol

DOÑA SOL

S-au dus!

În fine!

HERNANI

(încercînd s-o cuprindă în braţe)

A! iubito!

DOÑA SOL

(roşind şi ocolindu-l)

E cam tîrziu.

HERNANI

Fireşte!

Tîrziu e-ntotdeauna cînd dorul ne zoreşte
Să fim iar singuri.

DOÑA SOL

Zarva de azi m-a năucit.
Cu-atîta veselie nu poţi fi fericit.

HERNANI

Da. Fericirea-i lucru mai grav. Ea se păstrează
In inimi de aramă în care se gravează.
Plăcerile-o-nspăimîntă chiar cînd îi zvîrle flori...
Surîsul ei e-aproape de lacrimi deseori!

DOÑA SOL

În ochii tăi surîsu-i lumină!

(Hernani incearcă s-o atragă spre camera de culcare. Ea se sfiește.)

Stai, iubite...

O clipă!

HERNANI

Bine. Fie! Iubitul tău robit e
De tine. Și va face ce vrei... ce-i voia ta.
Spune-mi să rîd... voi rîde! Să cînt... și voi cînta!
Simt un vulcan în suflet, ce-i gata să se-ncingă.
Dar dacă tu i-ai spune văpaia să și-o stingă,
Vulcanul își astupă prăpastia de foc
Și pe-ale sale maluri vor crește flori în loc.
Vezuviul tău e-n lanțuri; dogoarea lui ți-e sclavă!
Ce-ți pasă dacă arsă i-e inima de lavă?
Vrei flori pe el? Prea bine! Vulcanul, potolit,
În ochi o să-ți apară de flori acoperit!

DOÑA SOL

Ce bun ești tu, Hernani, cu biata mea făptură!

HERNANI

Hernani? Acest nume e-o groaznică tortură!
Nu vreau s-aud de numele-acesta blestemat!
El îmi aduce-aminte de tot ce am uitat.
Eu știu c-a fost odată pe lume un Hernani,
A căruia privire înspăimînta dușmanii,
Un fost haiduc, un fărădelege, un proscris —

Cuvîntul „răzbunare" pe frunte-i era scris —
Un om ursit ca veșnic anátema s-atragă.
E mort acest Hernani! Acum îmi este dragă
Pădurea, lunca, floarea și-al păsărilor zvon.
Mi-e doña Sol soție... sînt Juan de Aragon...
Și-s fericit, iubito!

DOÑA SOL

Și eu la fel cu tine!

HERNANI

Am lepădat trecutul și zdreanța de pe mine.
Mă-ntorc iar la palatul părintelui meu drag.
Un înger bun de pază m-așteaptă-acum în prag.
Aprind în vatră focul, dau drumul la obloane,
Ridic iar în picioare străvechile coloane,
Smulg buruiana care pe-alocuri a crescut...
Și viața e-o-ncîntare! Mă simt ca renăscut!
Vreau să-mi recapăt turle, donjonuri și bastilii,
Și locul meu în sfatul regeștilor Castilii.
Vreau doña Sol să vină, cu pasul ei smerit...
Și să rămînem singuri! Trecutul a murit!
Ce-a fost a fost! O nouă vieață ne așteaptă.
Uit tot! E nebunie sau faptă înțeleaptă?
Nu știu. Știu că mi-ești dragă... și ești a mea! Atît!

DOÑA SOL

(privind „Lîna de aur" pe care Hernani o poartă la gît)

Ce bine-ți stă colanul de aur de la gît
Pe catifeaua neagră!

HERNANI

Cred că la fel îmi vine
Ca și lui Carlos.

DOÑA SOL

Ceilalți ce mă privesc pe mine?
Nu catifeaua-l face să pară minunat...
Ci gîtul tău de care colanu-i aninat.
Ești nobil și ești chipeș, iubitul meu!

(Hernani vrea s-o atragă spre casă.)

O clipă!
Vezi... plîng! Chiar bucuria din lacrimi se-nfiripă.
Ce noapte minunată!

(Se îndreaptă spre balustradă.)

Hai, vin' să respirăm...
Și cerul plin de stele tăcuți să-l admirăm.
N-aud nici o fanfară, nu văd nici o lumină.
Vezi, fericirea noastră acuma e deplină!
S-ar crede că și firea, ce doarme liniștit,
Veghează-asupra noastră cu ochi de-ndrăgostit!
Nu e un nor pe boltă. Natura trîndăvește...
Vin' să respiri parfumul de trandafiri. Privește...
Nici-o lumină,-un zgomot... și totu-a-nmărmurit.
Cînd îmi vorbeai tu, luna pe cer a răsărit...
Și para tremurîndă a razelor de lună
Îmi pătrundea în suflet cu vocea ta-mpreună.
Eram cuprinsă toată de-un negrăit fior...
Încît în clipa-aceea aș fi voit să mor!

HERNANI

Cum să nu uiți de toate, cînd vocea-ți îngerească
Răsună cum răsună-o litanie cerească?
La fel ca și drumețul e vara, în amurg,
Alunecînd pe ape, privește cum se scurg
Cîmpiile-nflorite mereu, mereu în cale...
A' mele gînduri zboară spre visurile tale!

DOÑA SOL

Ce liniște adîncă! și plină de mister!
Răspunde, n-ai vrea oare să vez o stea pe cer
Și să auzi o voce plăcut și duioasă
Cîntînd în depărtare?

HERNANI
(surizînd)

Ești o capricioasă!
Fugeai mai adineauri de cîntecele or.

DOÑA SOL

La bal. Dar nu de cîntul privighetorilor
Ce ciripesc în noapte în pomii din grădină...
Sau de un gla de fluier. Ce muzică divină!
Se duce drept la suflet... și ca un cor ceresc
Trezește mii de glasuri ce-n inimă șoptesc!
Ar fi un vis!

(Se aude în depărtare un sunet de corn.)

O! Doamne! Mi-ai răsplătit credința!

HERNANI

(tresărind, aparte)

Sărmana! Vai!

DOÑA SOL

Un înger mi-a înțeles dorința.
E îngerul tău.

HERNANI

(cu amărăciune)

Sigur. E-al meu.

(Cornul răsună din nou. Aparte.)

Iar a sunat!

DOÑA SOL

(surizind)

E cornul tău. Ascultă. Ce sunet minunat!

HERNANI

E drept.

DOÑA SOL

Parcă ici parte și tu la serenadă.

HERNANI

Așa s-ar spune.

DOÑA SOL

Balul a fost o mascaradă.
Cînd sună-n codri cornul, mereu l-aș asculta.
E cornul tău. S-ar spune că e chiar vocea ta.

(Cornul răsună din nou.)

HERNANI
(aparte)

Şi-aşteaptă tigrul prada!

DOÑA SOL

Don Juan, nu ţi se pare
Că glasul lui în inimi revarsă încîntare?

HERNANI
(ridicîndu-se, cu o voce groaznică)

Nu! Spune-mi iar Hernani! Destinu-i prea barbar!
De numele acesta n-ajung să mă dezbar.

DOÑA SOL
(îngrijorată)

Ce ai?

HERNANI

Bătrînul!

DOÑA SOL

Doamne! Vai! ce privire sumbră!
Ce ai?

HERNANI

Bătrînul rîde necruţător în umbră!
Nu-l vezi?

DOÑA SOL

Pe cine? Care bătrîn? Tu aiurezi!

HERNANI

Bătrînul!

DOÑA SOL

(căzînd în genunchi)

Dac-o urmă de dragoste-mi păstrezi,
Eu te implor, răspunde-mi, ce taină te sfîşie?

HERNANI

Eu am jurat, iubito!

DOÑA SOL

Tu?

(Ea îi urmăreşte fiecare mişcare. Hernani se opreşte brusc şi-şi trece mîna prin păr.)

HERNANI

Ce ticăloşie!
Era să-i spun...

(Tare.)

Nu, nu ştiu ce-am spus.

DOÑA SOL

Ce ai jurat?

HERNANI

Eu? Aş! De unde! Poate fiindcă-s tulburat...
Şi nu mă simt prea bine. Hai, hai, te linişteşte!

DOÑA SOL

Tu vrei ceva, iubite? Sînt sclava ta. Vorbeşte.

(Cornul răsună din nou.)

HERNANI

(aparte)

Mă cheamă jurămîntul!

(Caută la brîu pumnalul sau spada, care-i lipsesc.)

Nimic! A! trebuia

Să-mi fi pus capăt vieții!

DOÑA SOL

Tu suferi, nu-i așa?

HERNANI

S-a redeschis o rană ce nu e vindecată.

(Aparte.)

Cum s-o îndemn să plece?

(Tare.)

Ființă adorată,

Tu știi cutia-aceea, pe care-n anii grei

Cu mine am purtat-o întotdeauna...

DOÑA SOL

Vrei

Să ți-o aduc?

HERNANI

Acolo e o sticluță plină

C-un elixir, cu care durerile se-alină.

Hai, du-te!

DOÑA SOL

Dau o fugă... și-acuma vin cu ea.

(Intră în camera de culcare.)

SCENA A IV-A

HERNANI

(singur)

Vai! ce-a făcut bătrînul din fericirea mea!
Cu mîna lui fatală mi-a scris pe zid sentința.
Destinul își serbează amarnic biruința!

(Cade pe gînduri; apoi se întoarce brusc.)

Nu mai aud nimica! O! de s-ar răzgîndi!

(Omul mascat în dominou negru apare în capul scării. Hernani se întoarce, dă cu ochii de el și rămîne înmărmurit.)

SCENA A V-A

Hernani, Masca.

MASCA

„Ia cornul meu, seniore. Și cînd vei socoti
Că a venit momentul să mor, să suni în pripă.
Oricînd și orișiunde voi fi în acea clipă,
Eu voi muri! Poți pune pe vorba mea temei!"
Așa mi-ai spus. Și martori sînt toți străbunii mei.
Îți amintești?

HERNANI

(cu vocea stinsă)

E dînsul!

MASCA

Vin să-ți aduc aminte

Că a sosit momentul, acele jurăminte
Să le respecţi întocmai. Socot că înţelegi?

HERNANI

Ce ai de gînd cu mine? Vorbeşte.

MASCA

Vreau s-alegi:
Pumnalul sau otrava! Şi voi muri cu tine!

HERNANI

Bun.

MASCA

Facem rugăciunea?

HERNANI

Nu e nevoie.

MASCA

Bine.
Ce-alegi?

HERNANI

Aleg otrava.

MASCA

Întinde mîna.
(Îi dă o sticluţă, pe care Hernani o ia; e galben la faţă.)
Bea!
Să isprăvim!
(Hernani duce sticluţa la gură, dar se opreşte îngrozit.)

HERNANI

Ai milă de mine și de ea!
Așteaptă pînă mîine. Dacă mai ai în tine
O inimă... și nu ești o iazmă care vine
Din iad, sau o fantomă, sau dracul pe pămînt,
De n-ai pierdut credința în Dumnezeu cel Sfînt,
De știi ce-i fericirea supremă ce te leagă
La douăzeci de ani de ființa ce ți-e dragă,
Dac-ai ținut femeia iubită strîns la piept...
Așteaptă pînă mîine. Și mîine... eu te-aștept.

MASCA

E lesne! Mîine! Mîine! Tu îți bați joc de mine?
Nu! Clopotul sunat-a prohodul pentru tine.
Altminterea ce-aș face la noapte? Aș muri!
Și mîine cine oare te va mai urmări?
Să intru-n groapă singur? Nu! Vii și tu cu mine!

HERNANI

Nu, démone. Atuncea, mă lepăd eu de tine
Și nu mă voi supune.

MASCA

Era de așteptat
Un jurămînt e-un lucru mult prea neînsemnat.
Pe ce-ai jurat? Pe capul iubitului tău tată.
Se uită. Tinerețea-i mereu necugetată.

HERNANI

Vai! am jurat pe tata! Înnebunesc, îți jur!

MASCA

N-a fost decît trădare infamă și sperjur!

HERNANI

Vai! duce!

MASCA

Cum urmașii de nobili cred că-i bine
Să-și calce jurămîntul și fără de rușine...
Adio!

(Face un pas spre ieșire.)

HERNANI

Stai!

MASCA

Deci...?

HERNANI

Duce, ce crud ești!
(Ia sticluța.)
Pe-amîndoi
Din pragul fericirii ne-ntoarce înapoi!

(Intră Doña Sol, fără a vedea pe omul mascat, care a rămas în picioare, în fundul scenei.)

SCENA A VI-A

Aceiași, doña Sol.

DOÑA SOL

N-am mai găsit cutia.

HERNANI

(aparte)

E dînsa! Vai! Şi vine

Tocmai acum!

DOÑA SOL

Ce are? Se sperie de mine!
Don Juan, ce ai în mînă? Răspunde? Vreau şi eu
Să ştiu!

(Dominoul s-a apropiat şi-şi scoate masca. Doña Sol îl recunoaşte pe Don Ruy Gomez şi dă un ţipăt.)

A! E otravă!

HERNANI

O! Doamne!

DOÑA SOL

(lui Hernani)

Dragul meu,
Ce ţi-am făcut eu ţie? Ce taină-ngrozitoare
Ascunzi, don Juan? Răspunde!

HERNANI

Puteam vorbi eu oare?
Cînd m-a salvat de Silva, eu i-am promis să mor.
Un Aragon lui Silva nu-i poate fi dator.

DOÑA SOL

Tu eşti al meu! Tu nu eşti al lui! Ce mă priveşte
Că ai jurat?

(Către don Ruy Gomez.)

Seniore, amorul te-nvrăjbește.
Eu am să-l apăr contra oricui de pe pămînt!

DON RUY GOMEZ

(nemișcat)

Dar poți să-l aperi față de-un sacru jurămînt?

DOÑA SOL

Cum?

HERNANI

Am jurat, iubito.

DOÑA SOL

Tu nu ai mintea-ntreagă.
De-astfél de jurăminte, nimica nu te leagă.
E-un atentat! E-o crimă!

DON RUY GOMEZ

Hai, duce!

(Hernani face un gest de supunere. Doña Sol se repede și-l oprește.)

HERNANI

Am jurat...
Și tatăl meu mă vede! Nu sînt un scelerat!

DOÑA SOL

(lui don Ruy Gomez)

Smulgi mai degrabă puii tigroaicei, decît mie
Să-mi smulgi îndrăgostitul. Ce faci e-o infamie!

Tu nu știi de ce este în stare doña Sol.
De milă pentru părul tău alb, umblam domol...
Făceam pe fata blîndă, sfioasă... dar privește!
În lacrimile mele mînia clocotește!

(Scoate un pumnal de la sîn.)

Vezi tu pumnalu-acesta, bătrîn nesocotit?
Nu te-ngrozește vîrful acesta de cuțit?
Ia seama-ți sînt nepoată și ți-am dat ascultare...
Dar chiar de ți-aș fi fată, îți jur că sînt în stare
Să fac o crimă dacă te-atingi de soțul meu!

(Aruncă pumnalul și cade în genunchi în fața ducelui.)

Uite-n genunchi mă tîrîi! O! pentru Dumnezeu,
Te-ndură! Sînt o biată femeie-ndurerată...
Sleită de putere... plăpîndă... desperată...
În fața ta, seniore, genunchii mi-i îndoi
Și te implor, ai milă, ai milă de noi doi!

DON RUY GOMEZ

O! doña Sol!

DOÑA SOL

Iertare! Cînd jalea o răpune
Femeia spaniolă nu știe ce mai spune.
Îndură-te! Pe vremuri tu n-ai fost crud de fel...
Tu mă ucizi pe mine dacă te-atingi de el!
Mi-e-atît de drag!

DON RUY GOMEZ

(încruntat)

Îți este cu mult prea drag!

HERNANI

Nu plînge!

DOÑA SOL

Nu vreau să mori, iubite! Vai! sufletu-mi se frînge!
Nu vreau să mori!

(Către don Ruy Gomez.)

Seniore, o! iartă-l! Te conjur!
Îți jur că și pe tine te voi iubi. Îți jur.

DON RUY GOMEZ

Cu restul de iubire ce-a mai rămas în tine
Vrei să astîmperi focul ce dogorește-n mine?

(Arătîndu-l pe Hernani.)

El pentru tine-i totul! Cu mila nu mă-mpac.
Ce vrei c-o firmitură de dragoste să fac?
Pe-ntreaga ta ființă să pună stăpînire
Și mie de pomană să-mi zvîrli cîte-o privire?
Și cînd aștept o vorbă duioasă să-mi șoptești,
Tot dînsul să-ți dea voie ce-anume să-mi rostești?
Și ca la toți milogii, vrînd gura să le-astupe,
Să-mi zvîrli ce mai rămîne pe fundul unei cupe?
Rușine! Și bătaie de joc! E prea puțin!
Hai, bea!

HERNANI

Mi-am dat cuvîntul și trebuie să-l țin.

DON RUY GOMEZ

Bea!

(Hernani duce sticluța la gură. Doña Sol îl oprește, apucîndu-l strîns de braț.)

DOÑA SOL

Stai! Așteaptă! Dați-mi și mie ascultare!

DON RUY GOMEZ

Nu! Groapa e deschisă și nu mai am răbdare!

DOÑA SOL

O clipă! Monseniore! Don Juan! Vai! amîndoi
Sînteți prea cruzi! O clipă... atît cer de la voi.
Lăsați pe o sărmană femeie să vă spună
Ce-o mistuie în suflet. O să devin nebună!
O clipă! Dați-mi voie și mie să vorbesc.

DON RUY GOMEZ
(lui Hernani)

Îmi pare rău, seniore... eu însă mă grăbesc.

DOÑA SOL

O! Doamne! Mă cutremur! Ce v-am făcut eu vouă?

HERNANI

Durerea ei îmi sfîșie inima în două!

DOÑA SOL
(continuînd să-l rețină de braț)

Și după ce voi spune tot ce-am de spus...

DON RUY GOMEZ

Hai, bea!

DOÑA SOL

Vei face ce vei crede.

(Îi smulge sticluța din mînă și o arată la amîndoi.)

Am pus mîna pe ea!

DON RUY GOMEZ

Cum am în față două femei șovăitoare,
Mă duc să cat aiurea alți oameni de onoare.
Cu-astfel de jurăminte e greu să te fălești.
Mă duc la morți, să afle și dînșii cine ești.
Adio!

(Vrea să plece. Hernani îl oprește.)

HERNANI

Nu! Stai, duce!

(Către doña Sol.)

Poți să-mi dorești tu mie
Să port mereu pe cuget această infamie?
Și pe obraz stigmatul de trădător, sperjur?
Dă-mi înapoi otrava! Ai milă! Te conjur!
Pe sfînta noastră dragoste ce-i nemărginită!

DOÑA SOL

(cu privirea întunecată)

Dacă vrei tu...? Bun!

(Duce sticluța la gură și bea.)

Ține!

DON RUY GOMEZ

(aparte)

O! Ei i-a fost ursită!

DOÑA SOL

(intinzind lui Hernani sticluța pe jumătate goală)

Poftim!

HERNANI

(lui don Ruy Gomez)

Bătrîn nemernic!

DOÑA SOL

Nu te mai frămînta.
Cum vezi, n-am fost nedreaptă. Ai și tu partea ta.

HERNANI

(luind sticluța)

O! Doamne!

DOÑA SOL

Tu, firește, ai fi băut-o toată.
N-ai suflet de soție creștină, devotată.
Tu nu ești neam cu Silva, ca să iubești ca ei.
Acum sînt liniștită. Bea și tu, dacă vrei.

HERNANI

A! Ce nenorocire! Știi ce-ai făcut tu oare?

DOÑA SOL

Ce ai dorit!

HERNANI

Te-așteaptă o moarte-ngrozitoare!

DOÑA SOL

De ce?

HERNANI

Din clipa asta mormîntul ți-e sortit!

DOÑA SOL

Tot împreună-n noaptea aceasta-am fi dormit.
Ce importanță are în ce culcuș?

HERNANI

Năprasnic

Te-ai răzbunat, o! tată!

(Duce sticluța la gură.)

DOÑA SOL

(repezindu-se la el)

Vai! Doamne! Sufăr groaznic!
Nu bea! Aruncă sticla! Simt că înnebunesc!
Oprește-te! Arunc-o! Don Juan, îți poruncesc!
Otrava asta este o hidră cu o mie
De gheare, care scurmă, și roade, și sfîșie!
N-aș fi crezut să sufăr atît! Ce-a fost în ea?
Parc-ar fi fost jeratec! Iubitul meu, nu bea!
Prea ai să suferi!

HERNANI

(către don Ruy Gomez)

Iată nemernica-ţi ispravă!

Să-i fi ales sărmanei femei altă otravă.

(Bea și aruncă sticluța.)

DOÑA SOL

A! Ce-ai făcut?

HERNANI

Iubito, ce ai făcut și tu!

DOÑA SOL

Vin' să te strîng în brațe!

(Se așază unul alături de altul.)

Tu suferi groaznic?

HERNANI

Nu.

DOÑA SOL

E noaptea nunții noastre ce-ncepe.

HERNANI

Ca și chinul!

DOÑA SOL

Nu-ți pare că mireasa-i prea palidă?

DON RUY GOMEZ

Destinul
Își împlinește voia!

HERNANI

Blestém! Cu ochii mei
S-o văd ce crunt se zbate în suferința ei!

DOÑA SOL

Nu! Taci! Mă simt mai bine. Cu áripile noastre
Întinse ne luăm zborul spre alte zări albastre...
Spre-o lume mult mai bună... plutim încet... ușor...
Mai vreau o sărutare!

(Se îmbrățișează.)

DON RUY GOMEZ

O! E sfîșietor!

HERNANI

Slăvit să fie cerul, ce mi-a ursit o viață
De spectre, de prăpastii... dar care mă răsfață
Acum, îngăduindu-mi să mă pot desfăta...
Cu gura însetată s-adorm pe mîna ta!

DON RUY GOMEZ

Ce fericiți sînt!

HERNANI

(cu vocea din ce în ce mai stinsă)

Vino... vin'...! O! ce beznă-adîncă!
Tu suferi?

DOÑA SOL
(la fel, cu vocea stinsă)

Nu.

HERNANI

Vezi flăcări în umbră?

DOÑA SOL

Nu văd încă
Nimica.

HERNANI
(dîndu-şi sufletul)

Uite... uite...
(Se prăbuşeşte.)

DON RUY GOMEZ
(ridicîndu-i capul, care cade într-o parte)

E mort!

DOÑA SOL
(despletită, ridicîndu-se pe jumătate)

Nu-i mort! Dormim!
El doarme-acum. E soţul meu drag! Şi ne iubim!
E noaptea nunţii noastre!
(Cu vocea stinsă.)
Să nu-l trezeşti, ia seamă!
E obosit. Ascultă... iubitul meu mă cheamă...
(Întoarce capul lui Hernani spre ea.)

Întoarce-te spre mine... așa... stai rezemat...
Lipit de mine...

(Moare.)

DON RUY GOMEZ

Moartă! O! O! Sînt blestemat!

(Se sinucide.)

CUPRINSUL

	Pag.
Premiera dramei romantice	3
Marion Delorme	17
Hernani	221